

GİRESUN
ÜNİVERSİTESİ . UNIVERSITY

SOSYAL BİLİMLER **ENSTİTÜSÜ** Graduate School of Social Sciences

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER
EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
Yüksek Lisans Tezi

Ayşe ÇABUK
162006004

2019

GİRESUN

T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE İNKILAP TARİHİ ÖĞRETİMİNDE
ATATÜRK İMAJI (1943-2017)

ATATÜRK'S IMAGE IN THE HISTORY OF REVOLUTION FROM THE
REPUBLIC TO THE PRESENT (1943-2017)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ayşe ÇABUK

Danışman
Doç. Dr. Eray ALACA

GİRESUN
2019

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 01/07/2019 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ayşe ÇABUK'un Cumhuriyetten Günümüze İnkılap Tarihi Öğretiminde Atatürk İmajı (1943-2017) başlıklı tezini incelemiş olup aday 05/07/2019 tarihinde, saat 11.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. Mustafa ŞANAL	
Üye	Doç. Dr. Eray ALACA	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt YÜKSEL	
Üye		
Üye		

ONAY

05/07/2019

Prof. Dr. Güven ÖZDEM
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Cumhuriyetten Günümüze İnkılap Tarihi Öğretiminde Atatürk İmajı (1943-2017)” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

05/07/2019

Ayşe ÇABUK

ÖNSÖZ

Cumhuriyetten günümüze Atatürk imajının değişim ve dönüşümünün anlatıldığı bu çalışmada 1943'ten 2017 yılına kadar öğrenimde olan ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitapları çalışmanın temel materyali olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarının geçirdiği değişim ve dönüşüm, Atatürk ve Atatürk'ün kişisel özelliklerinin nasıl yansıtıldığı incelenmiştir. Yıllar içinde bu imajların nasıl farklılaştığına değinilmiştir.

Çalışmaya başlarken “yazar sensin, istediğini yapabilirsin” diyerek rahat ve özgür bir ortamda çalışmamı sağlayan, çalışmam bittikten sonra onu titizlikle inceleyerek fikirlerini söyleyip özgün bir çalışma ortaya çıkarmam için çaba sarf ederek bana rehberlik eden tez danışmanım; saygıdeğer hocam Doç. Dr. Eray ALACA'ya, yüksek lisansa başladığım günden bugüne okuma yazmayı yeni öğrenen bir çocukla ilgilenir gibi benimle ilgilenen, akademinin alfabesini sabırla bana öğretmeye çalışan, benimle her konuda fikirlerini paylaşarak eleştirileriyle de beni doğruya yönlendiren, bana bir hocadan çok abi olan kılavuzum; ilk danışmanım, çok değerli hocam Doç. Dr. Tercan YILDIRIM'a, bana her zaman bir baba şefkatiyle yaklaşan, bir yardıma ihtiyacım olduğunda kapısını hiç düşünmeden çalabildiğim ender hocalarımdan biri olan Prof. Dr. Necdet EKİNCİ'ye, tezimi inceleyerek gördüğü eksikliklerle tezimin daha iyi olmasını sağlayan, bunları yaparken de bana büyük bir hoşgörülle yaklaşan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mustafa ŞANAL'a, değerli vaktini tezime ayırarak onu okuyup inceleyen, tezimin ilk sayfasından son sayfasına kadar yazım imla kurallarına göre yanlışlarımı tek tek düzelteren, farklı bakış açısıyla göremediklerimi gün yüzüne çıkararak eksiklerimi tamamlayan, böylece verdiğim emeğim karşılığını göstererek bana paha biçilemez bir mutluluk yaşatan, savunma sonrasında bile yardım ve desteğini esirgemeyerek bana daima hoşgörülle yaklaşan saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt YÜKSEL'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmamın başından sonuna kadar hemen hemen her aşamasında parmak izi bulunan, yorumlarıyla da ufku genişleterek eksikliklerimi gideren, benden yardım ve desteğini hiç esirgemeyen, tezime büyük katkılar sağlayan sevgili arkadaşım; Arif

ŞABANOĞLU'na, uzakta olsa da hep yanımdaymış gibi hissettiren, pes ettiğim zamanlarda hızır gibi yetişen, her daim bana destek olan kıymetli arkadaşım Ebru ÇELİK'e, yazım aşamasında çok yorulduğumda aniden eline kitabı alıp "ben okurum, sen yaz" diye başımda biten, çalışmamın son düzenlemesini yaparken de benimle birlikte uğraş vererek heyecanıma ortak olan, cankurtaranım; küçük kardeşim Arzu OKLU'ya en içten ve kalpten teşekkürlerimi sunuyorum.

Kuşkusuz en büyük emek annemin... Ben bir tez yazdım; ama heybemde onu tarif edebileceğim, kulağından tutup bir cümleye öge yapabileceğim tek kelime yok. Yine de gönlümden taşıp kıyıma vuran harflerle ona seslenmeye çalışacağım.

Bir kız çocuğuna hem anne hem de baba olarak hayata böylesine ağır bir yükü başlatan, ama buna rağmen bize daima gülümsemeyi ve merhametli olmayı öğreten, kararlarımızı vicdanımızın süzgecinden geçirerek vermemizi sağlayan, okuma yazması olmadığı halde okumamız için çırpınan sevgi madenim; senin özverine karşılık sunabileceğim hiçbir teşekkür yok! Sen; bu hayatta şansına çıkabilecek en büyük piyangosun ve iyi ki varsın...

Ayşe ÇABUK

Giresun, 2019

*Dünyanın en güzel manzarası olan tüm çocuklara...
Deniz'ime ve Okyanus'uma...*

ÖZET

**CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE İNKILAP TARİHİ ÖĞRETİMİNDE
ATATÜRK İMAJI (1943-2017)**

Bu çalışmada; Cumhuriyetten günümüze kadar gelinen süreç (1943-2017) içerisinde ortaöğretimde okutulan inkılap tarihi ders kitaplarında verilen Atatürk imajı konusu ele alınmıştır.

Bu çalışma; Giriş, İlgili Literatür (Geçmişten Günümüze İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Dünü, Bugünü, bu dersin içeriği, İmaj ve Lider İmajı, Genel Olarak Atatürk ve İmajları), Yöntem, Bulgular ve Yorum (Atatürk İmajlarının İnkılap Tarihi Ders Kitaplarına Göre Dağılımı), Sonuç ve Öneriler olmak üzere beş bölümden meydana gelmiştir.

Bu çalışmada; Atatürk sonrası dönemde (1943-2017) öğrenime alınan ortaöğretim kurumlarında okutulan İnkılap Tarihi ders kitaplarında cumhuriyetten günümüze kadarki değişim ve dönüşüm ile Atatürk imajına yönelik değişimin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Ders kitaplarının incelenmesinde nitel araştırma yöntemlerinden biri olan belgesel tarama modeli kullanılmıştır. Veriler ise doküman analizi ve betimsel analiz teknikleri kullanılarak toplanmıştır. Bulgular kısmında ise incelenen 11 imajın (vatan ve millet sevgisi, idealist oluşu, önder oluşu, ileri görüşlülüğü, yaratıcı düşünce, mantıklı ve gerçekçi oluşu, birleştirme ve bütünleştirme, kararlılık, bağımsızlık, milliyetçilik, inkılapçılık) dağılımına ve dönemler arasındaki imaj değişimlerine bakılmıştır. Sonuç kısmında ise; elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İmaj, Atatürk İmajı, İdeoloji, İnkılap Tarihi Ders Kitapları, İnkılap.

ABSTRACT**ATATURK'S IMAGE IN THE HISTORY OF REVOLUTION FROM THE
REPUBLIC TO THE PRESENT (1943-2017)**

In this study; The subject of the image of Atatürk given in the textbooks of the history of revolutions taught in secondary education has been handled within the period since the republic (1943-2017).

This work; Introduction, Related Literature (Past and Present of the History of Turkish Revolution and Kemalism from Past to Present, content of this course, Image and Leader Image, Atatürk in general and his images), Method, Findings and Interpretation, The Distribution of Atatürk Images according to the History of Turkish Revolution Textbooks, Conclusion and Suggestions, consists of five parts.

In this study; In the post-Atatürk period (1943-2017) in the textbooks of the history of revolution taught in secondary education institutions The aim of this course is to reveal the change and transformation from the republic to the present day and the change towards the image of Atatürk. Documentary screening model, which is one of the qualitative research methods, was used in the examination of the textbooks. Data were collected by using document analysis and descriptive analysis techniques. In the findings section, the 11 images examined (love of country and nation, idealism, leadership, farsightedness, creative thinking, logical and realistic, merge and integration, stability, independence, nationalism, reformism) distribution and image changes between periods were examined. In the conclusion part; the findings were interpreted.

Keywords: Image, Ataturk Image, Ideology, History of Turkish Revolution Textbooks, revolution.

KISALTMALAR

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DP: Demokrat Parti

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

TTTC: Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR	VI
İÇİNDEKİLER	VII

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	8
1.2. Araştırmanın Amacı	9
1.3. Araştırmanın Önemi	9
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	9
1.5. Varsayımlar	10
1.6. Tanımlar	10

İKİNCİ BÖLÜM

2. TARİHSEL ARKA PLAN	12
2.1. Geçmişten Günümüze Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Dünü, Bugünü.....	12
2.2. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitapları	13
2.3. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi İçeriği	15
2.4. İmaj ve Lider İmajı.....	16
2.5. İncelenen Ders Kitaplarında Genel Olarak Atatürk ve Atatürk İmajları.....	17
2.5.1. Vatanseverliği	17
2.5.2. İdealistliği	18
2.5.3. Liderliği	19
2.5.4. İleri Görüşlülüğü.....	20
2.5.5. Yaratıcılığı	21
2.5.6. Gerçekçiliği.....	22
2.5.7. Birleştiriciliği	24

2.5.8. Kararlılığı.....	25
2.5.9. Bağımsızlığı.....	26
2.5.10. Milliyetçiliği.....	28
2.5.11. İnkılapçılığı.....	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	31
3.1. Araştırma Modeli.....	31
3.2. Evren.....	32
3.3.Örnekleme.....	32
3.4. Veri Toplama Teknikleri.....	34
3.5. Verilerin Analizi.....	34

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR.....	36
4.1. Atatürk İmajlarının İncelenen Ders Kitaplarına Göre Dağılımı.....	36
4.1.1. Enver Ziya Karal / Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1944).....	36
4.1.1.1. Vatanseverliği.....	36
4.1.1.2. İdealistliği.....	38
4.1.1.3. Liderliği.....	38
4.1.1.4. İleri Görüşlülüğü.....	39
4.1.1.5. Yaratıcılığı.....	41
4.1.1.6. Gerçekçiliği.....	42
4.1.1.7. Birleştiriciliği.....	44
4.1.1.8. Kararlılığı.....	45
4.1.1.9. Bağımsızlığı.....	46
4.1.1.10. Milliyetçiliği.....	47
4.1.1.11. İnkılapçılığı.....	48
4.1.2. Enver Behnan Şapolyo / Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1950).....	53
4.1.2.1. Vatanseverliği.....	53
4.1.2.2. İdealistliği.....	55
4.1.2.3. Liderliği.....	55
4.1.2.4. İleri Görüşlülüğü.....	55

4.1.2.5. Yaratıcılığı	56
4.1.2.6. Gerçekçiliği.....	58
4.1.2.7. Birleştiriciliği	59
4.1.2.8. Kararlılığı.....	60
4.1.2.9. Bağımsızlığı	61
4.1.2.10. Milliyetçiliği	61
4.1.2.11. İnkılapçılığı.....	62
4.1.3. Fahriye Yazgan-Neriman Serdarlar /Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1955).....	64
4.1.3.1. Vatanseverliği	64
4.1.3.2. İdealistliği	66
4.1.3.3. Liderliği	66
4.1.3.4. İleri Görüşlülüğü.....	66
4.1.3.5. Yaratıcılığı	67
4.1.3.6. Gerçekçiliği.....	69
4.1.3.7. Birleştiriciliği.....	70
4.1.3.8. Kararlılığı.....	70
4.1.3.9. Bağımsızlığı	71
4.1.3.10. Milliyetçiliği	72
4.1.3.11. İnkılapçılığı.....	72
4.1.4. Mükerrerrem Kamil Su-Kamil Su / Türkiye Cumhuriyeti Tarihi.....	74
4.1.4.1. Vatanseverliği	74
4.1.4.2. İdealistliği	76
4.1.4.3. Liderliği	77
4.1.4.4. İleri Görüşlülüğü.....	77
4.1.4.5. Yaratıcılığı	78
4.1.4.6. Gerçekçiliği.....	80
4.1.4.7. Birleştiriciliği.....	81
4.1.4.8. Kararlılığı.....	82
4.1.4.9. Bağımsızlığı	83
4.1.4.10. Milliyetçiliği	84
4.1.4.11. İnkılapçılığı.....	85

4.1.5. Prof. Ahmet Mumcu- Mükerrerrem Kamil Su / Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi	87
4.1.5.1. Vatanseverliği	87
4.1.5.2. İdealistliği	87
4.1.5.3. Liderliği	88
4.1.5.4. İleri Görüşlülüğü.....	88
4.1.5.5. Yaratıcılığı	89
4.1.5.6. Gerçekçiliği.....	91
4.1.5.7. Birleştiriciliği.....	94
4.1.5.8. Kararlılığı.....	94
4.1.5.9. Bağımsızlığı.....	96
4.1.5.10. Milliyetçiliği	96
4.1.5.11. İnkılapçılığı.....	97
4.1.6. Kenan Kalecikli / Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 1-2.....	98
4.1.6.1. Vatanseverliği	98
4.1.6.2. İdealistliği	99
4.1.6.3. Liderliği	100
4.1.6.4. İleri Görüşlülüğü.....	101
4.1.6.5. Yaratıcılığı	101
4.1.6.6. Gerçekçiliği.....	103
4.1.6.7. Birleştiriciliği.....	104
4.1.6.8. Kararlılığı.....	104
4.1.6.9. Bağımsızlığı.....	107
4.1.6.10. Milliyetçiliği	107
4.1.6.11. İnkılapçılığı.....	110
4.1.7. Ahmet Bekir Palazoğlu-Osman Bircan / Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	111
4.1.7.1. Vatanseverliği	111
4.1.7.2. İdealistliği	112
4.1.7.3. Liderliği	113
4.1.7.4. İleri Görüşlülüğü.....	113

4.1.7.5. Yaratıcılığı	114
4.1.7.6. Gerçekçiliği.....	116
4.1.7.7. Birleştiriciliği	118
4.1.7.8. Kararlılığı.....	118
4.1.7.9. Bağımsızlığı	119
4.1.7.10. Milliyetçiliği	121
4.1.7.11. İnkılapçılığı.....	123
4.1.8. İdris Akdin-Muhittin Çakmak- Mustafa Genç / Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	126
4.1.8.1. Vatanseverliği	126
4.1.8.2. İdealistliği	127
4.1.8.3. Liderliği	128
4.1.8.4. İleri Görüşlülüğü.....	130
4.1.8.5. Yaratıcılığı	131
4.1.8.6. Gerçekçiliği.....	133
4.1.8.7. Birleştiriciliği.....	136
4.1.8.8. Kararlılığı.....	137
4.1.8.9. Bağımsızlığı	138
4.1.8.10. Milliyetçiliği	139
4.1.8.11. İnkılapçılığı.....	141
4.1.9. Kemal Kara / Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük.....	144
4.1.9.1. Vatanseverliği	144
4.1.9.2. İdealistliği	145
4.1.9.3. Liderliği	146
4.1.9.4. İleri Görüşlülüğü.....	147
4.1.9.5. Yaratıcılığı	149
4.1.9.6. Gerçekçiliği.....	150
4.1.9.7. Birleştiriciliği.....	153
4.1.9.8. Kararlılığı.....	153
4.1.9.9. Bağımsızlığı	154
4.1.9.10. Milliyetçiliği	155
4.1.9.11. İnkılapçılığı.....	157

4.1.10. Sevtap Gamsız / Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük.....	160
4.1.10.1. Vatanseverliği	160
4.1.10.2. İdealistliği	162
4.1.10.3. Liderliği	162
4.1.10.4. İleri Görüşlülüğü.....	163
4.1.10.5. Yaratıcılığı	164
4.1.10.6. Gerçekçiliği.....	166
4.1.10.7. Birleştiriciliği.....	169
4.1.10.8. Kararlılığı.....	170
4.1.10.9. Bağımsızlığı.....	171
4.1.10.10. Milliyetçiliği	173
4.1.10.11. İnkılapçılığı.....	175
4.1.11. Komisyon / Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük.....	179
4.1.11.1. Vatanseverliği	179
4.1.11.2. İdealistliği	181
4.1.11.3. Liderliği	181
4.1.11.4. İleri Görüşlülüğü.....	182
4.1.11.5. Yaratıcılığı	182
4.1.11.6. Gerçekçiliği.....	183
4.1.11.7. Birleştiriciliği.....	185
4.1.11.8. Kararlılığı.....	186
4.1.11.9. Bağımsızlığı.....	187
4.1.11.10. Milliyetçiliği	188
4.1.11.11. İnkılapçılığı.....	190
4.1.12. Mahmut Ürküt / Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük.....	191
4.1.12.1. Vatanseverliği	191
4.1.12.2. İdealistliği	193
4.1.12.3. Liderliği	193
4.1.12.4. İleri Görüşlülüğü.....	196

4.1.12.5. Yaratıcılığı	197
4.1.12.6. Gerçekçiliği.....	199
4.1.12.7. Birleştiriciliği.....	201
4.1.12.8. Kararlılığı.....	202
4.1.12.9. Bağımsızlığı.....	203
4.1.12.10. Milliyetçiliği	205
4.1.12.11. İnkılapçılığı.....	206

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ.....	210
KAYNAKÇA	217
ÖZGEÇMİŞ.....	228

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

Milli Mücadele'nin ardından Cumhuriyet rejimiyle beraber ulus esasına dayalı yeni bir Türkiye kurulmak istenmiştir. Bununla beraber siyasi yapı ve devlet şekli önemli ölçüde oluşturulmuş olmasına rağmen bu değerler, toplumun genel değerleriyle bağdaşmamaktadır. Oluşturulan bu yeni ideolojiyi yerleştirmenin tek yolunun toplumu eski bağlarından koparıp millilik söylemine sıkı sıkıya tutunmalarını sağlayarak yeni bir yurttaş kimliği edinmekte bulan kurucu kadro, böylece yeni bir gelecek yaratmak için önce yeni bir geçmiş yaratma fikrini ortaya atmıştır. Bu anlayışın oluşturduğu fikir zemini hemen etkisini göstermeye başlamıştır. Zira Cumhuriyetle beraber eğitimde millileşme çabalarının başladığı görülmektedir. Bu millileşme çabaları programlara özellikle de tarih dersi programlarına yansımıştır (Kabapınar, 1992: 145-146; Metin, 1998: 158-159; Görücü, 2009: 40; Öz, 2012: 43-50; Yazıcı, 2012: 131-133; Yazıcı, 2013: 17-18; Merey, 2016: 29-35).

Milli eğitim fertlerin ortak duygu ve düşüncelerini geliştirerek milli kimlik kazanılmasında büyük rol oynar. Böylece milli değerlerini eğitim yoluyla kazanan bireyler toplum hayatını devam ettirirler. Bu yüzden hükümetler yeni neslin eğitimiyle yakından ilgilenmişlerdir (Ülken, 1976: 233; Güngör, 1980: 59; Eröz, 1987: 64-65; Türkdoğan, 1988: 14-39; Feyzioğlu, 1996: 31-32; Metin, 1998: 158-159; Köken, 2002: 188; Parlak, 2005: 146-150; İnalçık, 2016: 148-149; Üstel, 2016: 154-157). Bu durum ideolojik bir yeniden üretim aracı olarak tarih ders kitaplarına yansımıştır. Böylece Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren siyasi iktidarların tarih öğretimine ideolojik bakmaları, tarihi bir siyaset malzemesi için bir araç olarak kullanmaları tarih ders kitaplarının yazımında ve basımında sabitlik oluşmamasına neden olmuştur (Parlak, 2015: 50-52; Alaca, 2017a: 3).

Bu bağlamda Cumhuriyet tarihinde ilk olarak 1923'te Atatürk önderliğinde yeni Türk devletinin eğitim politikaları düzenlenmiştir (İzgi, 1987: 133-137; Gök, 2005: 94-97; Öztaş, 2009: 94; Aslan, 2012: 333; Çapa, 2012: 40; Güler, 2013: 1). Bu çerçevede özellikle yeni bir toplum, yeni bir kültür, yeni bir ulus yaratmada tarih

önemli bir işleve sahip olmuştur. Fransızların Türklere karşı “barbar, ikinci sınıf insan” gibi söylemlerinden rahatsızlık duyan Atatürk, Türk tarihinin çok eskilere dayandığını, Türklerin büyük medeniyetler kurduğunu söyleyerek ve bu düşüncesini ispatlamak için Türk tarihinin araştırılmasını istemiştir. Bundan sonra Türk tarihi ile ilgili çalışmalar hız kazanmıştır (İnan, 1939: 243-244; Kabapınar, 1992: 143-144; Oral, 2002: 206; İnan, 2007: 256; İşçimen, 2007: 144-145; Demircioğlu, 2008: 431-437; Temuralay, 2008: 13; Öztaş, 2009: 96; Toprak, 2011: 23). Atatürk, Erken Cumhuriyet Döneminde oluşturulacak yeni değerler ve yurttaş kimliği için İslam öncesi dönemi, Orta Asya’yı referans olarak belirlemiştir Toprak, 2015). Böylece Türk Tarih Tezi¹ oluşturularak Orta Asya’da Türk tarihinin kökenleri aranmıştır. Bu çerçevede ilk dönemlerde her ne kadar Osmanlı tarih ders kitapları kullanılmaya devam edilmişse de 1931’den sonra Türk Tarih Tezi’ne uygun yeni kitaplar öğrenime alınmıştır.

Atatürk’ün direktifleriyle Türk Tarih Tezinin esasları doğrultusunda hazırlanan “Türk Tarihinin Ana Hatları” ve Türk Tarihinin Ana Hatlarına Methal” kitapları ve bu kitaplar esas alınarak ilk ve ortaöğretim için yeni tarih kitapları kaleme alınmıştır (TTTC, 1931a; TTTC 1933b; İğdemir, 1976: 195; Akdağ, 2005: 32-42; Demircioğlu, 2008: 433-437).

Atatürk hayatta olduğu ve devrim yapmaya devam ettiğinden, üstelik Atatürk’ün hangi devrimleri yapacağı, ne tür bir devrim çerçevesi çizdiği/çizeceği net olmadığı ve yeni Türk devletine çizdiği/çizeceği vizyonun bilinmemesinden ötürü o dönemde Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi gibi bir ders gündeme gelmemiştir. Çünkü Atatürk hayattadır ve yaşayan bir inkılapçıdır. Fakat Atatürk’ün

¹ Fransız coğrafya ders kitaplarında Türklerden ikinci sınıf ırk olarak bahsedilmesi Atatürk’ü rahatsız etmiştir. Bunun üzerine Atatürk; gelecek ellerinde şekillenecek olan çocuklara, Türk milletinin tarihi hakkında bilgiler vererek onlarda milli şuur uyandırmayı amaçlayan, onların büyük ve köklü bir geçmişe sahip olduğunu anlatacak ve geçmişte iz bırakmış değerli şahsiyetleri tanıttirecek bir tarih tezi için çalışmalarını başlatmıştır. Fakat bir tarih tezi için geniş bir zaman dilimi ve coğrafyayı kapsayan ayrıntılı bir araştırma ve bilimsel veriler gereklidir. Aynı zamanda bu tez, bilimsel bir zemin üzerine oturtularak Türk ulusçuluğunu ilan etmeli, acil, devrimci ve pedagojik bir değere sahip olmalıdır. Tezin kısa sürede hazırlanıp her kesimden insana hitap etmesi gerektiğinden tez, acelelikle yazılarak pragmatizm ağırlıklı olmuştur. Türk Tarih Tezi, dünyadaki siyasi ve ideolojik gelişmelerden etkilenerek ortaya konulmuştur; çünkü o dönem dünyada itibar gören genel görüş Üstün Irk Teorisi’dir. Bu tez ile Türklerin Orta Asya’da büyük medeniyet kurduklarını, buradan iklim değişiklikleri sebebiyle dünyanın farklı yerlerine göç ederek oraya uygarlık taşıdıklarını, Türklerin Anadolu’ya bir yıl önce göç ettiğini ve Anadolu’nun Türk yurdu olduğu savunulmuştur (İnan(a), 1939: 243-244; Kabapınar, 1992: 143-144; Köken, 2002: 196-197; Öztaş, 2009: 96).

ölümüyle devrim süreci tamamlanmış olduğundan Atatürk'ten sonra bu ders öğrenime alınmıştır.

Atatürk'ün ölümünden sonra Atatürk ile ilgili gelecek nesillere aktarılması gereken devrimler nedir, hangi devrimler yapıldı, gibi konular gündeme gelmeye başlamıştır. Zira Atatürk'ün ölümünden sonra devrimler bitmiştir. Bu dönemden sonra Atatürk'ün devrimlerinin temel felsefesi öğretilmeye/aktarılmaya başlamıştır. 1943 yılında toplanan II. Maarif Şurası'nda alınan kararlar doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti Tarihi dersi öğrenime alınmıştır. İlk ders kitabını Enver Ziya Karal "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1944)" adıyla yazmıştır (Yılmaz, 2006: 32-34; Akkoç, 2008: 48-51; Aslaner, 2008: 77-119).

1943'ten sonra Türkiye Cumhuriyeti Tarihi dersi verilmesinin temel nedeni; Atatürk'ün ölümünden sonra onun hatırasını yaşatma anlayışı, sonraki nesiller Atatürk'ü tanısin bilsin -yani Atatürk'ü unutturmama-, yaptığı devrimlerin hatırlanmasını sağlama amacı taşımaktadır. Atatürk hayattayken bu dersin verilmemesinin sebebi ise Atatürk hayatta olması ve hala devrim yapmaya devam etmesidir (Doğru, 1989: 36-41).

Atatürk'ün ölümüyle cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü, her bakımdan daha yeni yeni şekillenen, kurumların zamanla yerine oturacağı ve yeniden inşa edilmesi gereken bir ülkeyi devralmıştı. Üstelik bu sırada II. Dünya Savaşı başlamış, Türkiye de tarafsız kalmak durumundaydı (Roux, 2013: 453). İsmet Paşa'nın cumhurbaşkanlığının ilk yılları aynı zamanda II. Dünya Savaşı yılları olduğundan tüm ekonomik ve siyasi girişimler (Yılmaz, 2006: 23), Türkiye'yi bu savaşın olumsuz etkilerinden uzak tutmak adına gerçekleştirilmiştir. Bir yandan ekonomik sıkıntılar aşılmaya ve savaşa girmemeye çalışılırken, diğer yandan da Atatürk döneminde başlatılan ve büyük mesafeler kat edilen eğitim ve kültür alanındaki çabalar devam etmiştir (web1).

Bu dönemde Hasan Ali Yücel'le başlayan bir hümanizma dönemine geçiş olduğu görülmektedir. Hasan Ali Yücel: Biz Türkler, bir milli mücadele verdik, büyük bir destan yazdık, hangi acılarla bu devleti kurduğumuzu bunları sonraki

kuşaklara aktarmalıyız, demektedir. Bu sebeple Türkiye Cumhuriyeti Tarihi dersi öğrenime alınmıştır.

1938-1939 yılından sonra Türk devletine karşı olan iç tehditlerin bittiği, ayaklanacak kimsenin kalmadığı görülmektedir, çünkü devlet gücünü göstererek otoriteyi sağlamış bulunmaktadır. Bu dersle beraber cumhuriyeti kuran kadroyu, cumhuriyetin kuruluş aşamalarını sonrakilere aktarmak amaçlanmaktadır. 1939 yılı ise II. Dünya Savaşı'na giden yıldır. Türkiye, cumhuriyet rejimini benimsemiş bir devlettir. Bu bir anlamda faşist yönetimlere devletin karşı olduğunun bir göstergesidir, çünkü biz cumhuriyetçiyiz imajı verilmektedir. Hasan Ali Yücel'in eğitim politikasıyla da biz Batı'cıyız görüntüsü çizilmektedir (Koçak, 1998: 43-45; Aktın, 2005: 76-79; Şeker, 2006: 72-74; Bozkurt, 2011: 183-194).

14 Mayıs 1950 genel seçimleriyle Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı son bularak Demokrat Parti tek başına iktidar olmuştur (Zürcher, 1995: 321, Akçakaya, 2010: 76; Tuna, 2010: 98). Böylece DP dönemiyle Türkiye'nin yeni bir döneme girdiği görülmektedir. II. Dünya Savaşı'nın ardından dünyada yeni dengeler oluşurken Türkiye'de de çoğulcu siyasal hayata geçişlerde artma gözlenmiştir (Altunya, 1998: 49).

1950-1960 yılları arasında iktidar olan DP'nin eğitim hususunda "eğitim ve öğretimin birliğine (ve bu birlik içinde özellikle milliyetçiliğe), değişen şartlara uygun bir biçimde eğitim ve öğretimin maddi ve manevi unsurları ile bir bütün olarak ele alınmasına, araç-gereç ve program eksikliği açısından ortaöğretimin tamamlanması" gerektiğinin üzerinde durduğu görülmektedir (Akça Berk, 2017: 176).

30 Mart 1951'de Menderes Hükümetinin eğitim programı açıklayan dönemin Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri: "(...) Gençliğini milli karakterine ve ananelerine göre manevi ve insani kıymetlerle teçhiz edemeyen bir memlekette ilmin ve teknik bilginin yayılmış olması, hür ve müstakil bir olarak yaşamının teminatı sayılamaz. Gençliğimizin "vatan" ideali etrafında toplanmasını hareket noktası olarak alıyoruz." (Sanal, 2003: 39-40; Kantarcıoğlu, 1987: 49-50) demektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere tarih ders kitapları vatan idealini gelecek kuşaklara aktarmak için bir tür araç

görevi görmektedir. Safran'a göre (2006: 2396) vatandaşlık bilinci oluşturma ve milli kimlik kazandırma tarih eğitimiyle sağlanmaya çalışılmıştır.

1951 yılına gelindiğinde Enver Behnan Şapolyo'nun yazdığı "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1950)" ders kitabının öğrenime alındığı görülmektedir. Şapolyo'nun kitabı 1951-1954 yılları arasında tek başına öğrenimde kalmıştır. 1954 yılında ise, 2 adet Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ders kitabı daha öğrenime dâhil edilmiştir. Bu kitaplardan biri Enver Ziya Karal'a, aittir. Bu dönemde Enver Ziya Karal ve Enver Behnan Şapolyo'ya kitap yazdırılmasının sebebi; onların o dönemin canlı tanığı olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple her iki yazarın kitaplarında duygu yoğunluğu vardır, çünkü onlar bizzat olaylara tanıklık etmişlerdir.

Bu dönemde öğrenime dahil edilen bir diğer kitap ise Mükerrerrem Kamil Su ve Kamil Su'ya aittir. 1954 yılında öğrenimde olan bu üç kitabın yanına, 1956 yılında Fahriye Yazgan ve Neriman Serdarlar'ın ortak yazdıkları "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1955)" ders kitabı da eklenmiştir.

1960 yılı Türkiye için darbelerin başladığı yıl olmuştur. 11 yıl sonra 12 Mart 1971'de askeri muhtıra sonrası (Turan, 2000: 451) 1974 yılında toplanan IX. Milli Eğitim Şurası'nda ortaöğretim tarih ters programlarının yeniden düzenlenmesine ve ders kitaplarının yeniden yazdırılarak tek kitap uygulamasının devam edilmesi yönünde alınan kararların uygulanmasını hızlandırmıştır (Alaca, 2017a: 8).

Bu yıllarda Türk İslam Sentezi anlayışı görülmeye başlamış, İbrahim Kafesoğlu bu fikirlerin yayılmasının en etkin kurumu olan Aydınlar Ocağı'nı kurmuştur. Böylece İnönü döneminde Hasan Ali Yücel'le başlayan Hümanizm, bazı okul kitaplarında 1986 yılına kadar devam etmiş, bu yıldan sonra yerini milli kültür, Kemalizm, milliyetçilik ve İslam arasında bir sentez oluşturan bir tarih görüşüne bırakmıştır (Bozkurt vd, 1991: 39-48; Copeaux, 2016: 81-82). Daha önce öğrenimde olan farklı yazarlar tarafından yazılan dört İnkılap Tarihi ders kitabı, genişletilip yeniden basılarak 1980 askeri darbesine kadar öğrenimde kalmıştır. 1980-1982 yılları arasında yeni ders kitabı çıkarılmadığından bu kitaplar kesintiye uğramadan 1982 yılına kadar ortaöğretimde okutulmuştur.

12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra 1970’li yıllarda görülen Türk İslam Sentezi anlayışı artarak devam etmiştir (Bilgili, 2014: 2). 1982 yılında Ahmet Mumcu ve Mükerrerrem Kamil Su’nun birlikte yazdığı “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi” ders kitabı 1982-1994 yılları arasında okutulan tek ders kitabıdır. Bu dönemde Türk İslam Sentezi anlayışıyla yazılan tarih ders kitapları Atatürkçülük ile sentezlenerek verilmeye başlamıştır. Bu anlayış Kemalist Türk-İslam Sentezi olarak adlandırılmıştır (Alaca, 2017a: 12). 12 yıl öğrenimde kalan ve 1994 yılında Atatürkçülük konuları dâhil edilen bu kitap, 1994 yılından itibaren “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” adı ile basılmıştır. Aynı zamanda tek ders kitabı uygulaması kaldırılarak bu kitabın yanına 1994 yılında üç ders kitabı daha eklenmiştir. Bunlar;

1. Ahmet Bekir Palazoğlu ile Osman Bircan’ın ortak yazdığı Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük (1-2)
2. Kemal Kara’nın yazdığı “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük”
3. Kenan Kalecikli’nin yazdığı “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük (1-2)” ders kitaplarıdır.

Bu dört kitap 1994-2002 yılları arasında öğrenimde kalmışlardır.

2002 yılında iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) döneminde ise tarih ders kitapları sayısında artış başlamıştır. Bu durumun nedeni ise liberal politika ve kapitalist anlayışının benimsenmesinden kaynaklanmaktadır (Alaca, 2017a: 12). 2002-2003 yılından itibaren tekrardan “tek ders kitabı” kullanımına dönmüş ve bu bağlamda da 1994-2002 yılları arasında kullanılan dört kitaptan biri olan Ahmet Mumcu ile Mükerrerrem Kamil Su’nun birlikte yazdığı ders kitabı öğrenimde kullanılmıştır.

2002-2003 ders yılından 2004-2005 ders yılına kadar öğrenimde kalan bu kitap, 2005-2006 ders yılından itibaren öğrenimden kaldırılmış ve yerine, Muhittin Çakmak, Mustafa Genç ve İdris Akdin’in birlikte yazdıkları inkılap tarihi okullarda okutulmaya başlanmıştır. Üç yazarın ortak kitabı olan bu ders kitabı, 2005-2006 eğitim ve öğretim yılında tek başına öğrenimde kullanılmıştır. Ancak 2006 yılından

itibaren tek kitap kullanımından vazgeçilmiş ve Kemal Kara'nın yazdığı Türkiye Cumhuriyet İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı da öğrenime alınmıştır. Üç yazarın ortak yazdığı kitap 2005-2010 yılları arasında öğrenimdeyken, Kemal Kara'nın yazdığı ders kitabı ise 2006-2011 yılları arasında öğrenimde kullanılmıştır.

2010 yılında bu iki ders kitabının yanına T. Aydın ile A. Katılmış'ın yazmış olduğu ders kitabı da öğrenime eklenmiştir. Bu kitap 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında öğrenimde kullanılmıştır.

Kongar'a göre (2010) bu dönemde eğitimde gidişat kötüdür. Tarih anlayışı ve tarih eğitimi de bu durumdan etkilenmiştir. Oysa tarih, toplumsal bilimlerin laboratuvarıdır. Tüm toplumsal bilimler için önce tarih öğrenilmelidir. Tarih eğitimi de doğru yapılmadığından yerini “medyatik çıkışlar” almıştır. Medya işin içine girdiğinde ise ekranlar dikkat çekmek isteyenlerin ya da politikacıların eline kalmıştır. Gazetelerde, kitaplarda tarih bilgisinden uzak insanların yazıları çıkmıştır. Ayrıca tarih yazılırken ideolojik saptırmalar yapılmıştır. Bu saptırmanın en kötüsü de siyasilerin güncel gerçeklerle birlikte tarihi saptırmaları, medyanın da bu girişimlere çanak tutması ya da dönemin belli siyasi görüşleri doğrultusunda yayınlar yapan bilim insanlarının tarih kitapları ve yazdıkları ya da yazdırdıkları tezleri duruşlarını yansıtmak için kasıtlı olarak kullanmalarındadır (11-15). Dinci ve milliyetçi çizgide olumlu ve olumsuz görüşlere dayalı saptırmalar tarih bilgisinden uzaklaştırmaktadır (İnal, 1996: 13-14).

2012 yılına gelindiğinde ise Sevtap Gamsız'ın “Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” adını alan kitabı öğrenime alınmıştır. 2013 yılında Komisyon'un yazdığı ders kitabı, 2 yıl öğrenimde tek başına kullanıldıktan sonra, 2015 yılında yanına 3 ders kitabı daha eklenmiş ve öğrenimde kullanılan ders kitabı sayısı 4'e çıkmıştır.

Komisyon'un yazdığı ders kitabı dışındaki kitaplar;

1. Ökkeş Kurt - Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük
2. Ahmet Yılmaz - Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük
3. Mahmut Ürküt - Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük

Farklı yıllarda öğrenime alınan bu kitaplar 2018 yılına kadar öğrenimde kalmıştır.

2016 yılından itibaren öğreniminde okutulan 4 ders kitabının yanına 3 ders kitabı daha eklenmiştir. Eklenen ders kitapları;

1. Bahattin Demirtaş - Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 11
2. Ömer Faruk Evirgen - Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 11
3. Ersun Balcılar, Murat Kılıç, Yunus Kılıç - Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 11

2017 yılına gelindiğinde eğitim ve öğretim kullanılan ders kitabı sayısı 7 olmuştur. Son olarak 2017 yılında Mehmet Koyuncu'nun yazdığı "Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük" ders kitabı eklenerek ortaöğretimde okutulan toplam ders kitabı sayısı 8 olmuştur.

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sayıtlı ve sınırlılıkları ile araştırmada kullanılan önemli terimlerin hangi anlamda kullanıldığına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Ders kitapları; eğitim-öğretim, bilgi, üretim ve iletişim teknolojilerindeki önemli gelişmelerle beraber öğrenme-öğretme sürecinin vazgeçilmez bir aracıdır (Aslan, 2010: 216). Yeni kuşaklara; toplumsal bilgi, davranış, inanç ve değerler gibi olgular ders kitapları aracılığıyla aktararak onlarda sadakat, itaat ve aidiyet duyguları inşa edilmeye çalışılmaktadır (Yıldırım, 2014: 1; Yıldırım ve Şimşek, 2015: 323). Bu açıdan ders kitapları eğitim ve öğretimde önemli bir işleve sahiptir (Alaca, 2017: 3).

Nitekim 19. yüzyıldan itibaren eğitimin yaygınlaşması ve kitlesel boyutlara ulaşmasıyla birlikte siyasî iktidarların ders kitaplarına olan ilgisi artarak devam etmektedir (Yıldırım, 2014: 1; Yıldırım ve Şimşek, 2015: 323). Çünkü siyasi iktidarlar, ders kitaplarını toplumsal bir araç olarak kullanmaktadır. Her yıl milyonlarca öğrenciye zorunlu olarak okutulan bu kitaplar, hem temel bir meşrulaştırıcı hem de toplumsal ilişkileri yeniden düzenleyici bir özelliğe sahiptir. Bu sebeptendir ki siyasi iktidarlar kendi sistemlerini benimsetmek ve onları sonraki kuşağa aktarmak için ders kitaplarını sürekli denetim altında tutmaya çalışmaktadırlar. Çünkü ders kitapları, toplumsal düzenin korunması ve

sürdürülmesine yönelik değerlerin aktarılması ve tüm bunların yeniden üretilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (İnal, 1996: 13-14).

Bu düşünceden hareketle birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de tarih yazımı siyasi atmosferin ideolojik bir anlatımı olarak ders kitaplarında karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarının incelenmesi siyasi iktidarın ideolojisi hakkında bilgi vermektedir (Ersanlı, 2006: 114). Bu bağlamdan yola çıkarak problem cümlemiz; 1943-2017 yılları arasında ortaöğretimde okutulan “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” adıyla ortaöğretimde okutulan kitaplarda Atatürk imajı nasıl işlenmiştir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada Atatürk sonrası dönemde (1943-2017) öğrenime alınan ortaöğretim kurumlarında okutulan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında Cumhuriyetten günümüze kadarki değişim ve dönüşüm ile Atatürk’ün imajına yönelik değişimi ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda; Atatürk imajı yıllar içerisinde herhangi bir değişikliğe uğramış mıdır? sorusu üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

1943-2017 yılları arası dönemin tarih eğitiminden bahsedilmiş, dönemin siyasi atmosferinin İnkılap Tarihi ders kitaplarında, dönemler arasında ne tür bir değişiklik meydana getirdiğine değinilmiştir. Bu doğrultuda yıllar içine yayılan “Atatürk İmajı” inkılap tarihi ders kitaplarıyla ortaya konulmuştur. Araştırma boyunca elde edilen bulguların birçok konuda tarih eğitimine katkı sağlayacağı düşünüldüğünden bu çalışma oldukça önem arz etmektedir. Üstelik bu konuda daha önce geniş kapsamlı herhangi bir çalışma yapılmadığından bu araştırma, bu konuda yapılmış ilk çalışma özelliğine sahiptir, ayrıca sonraki çalışmalar için küçük bir boşluğu doldurulacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Cumhuriyetten günümüze Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük adı altında öğrenimde olan kitaplarda Atatürk imajının nasıl verildiği

incelenirken ortaokul inkılap tarihi ders kitapları araştırmanın dışında tutularak sadece lise 3 Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitapları incelenmiştir. Bu araştırma oldukça geniş bir zaman dilimindeki (1943-2017) ders kitaplarını kapsadığından incelenen ders kitaplarının yeni basımları veya genişletilerek öğrenime alınmış tekrar basımları araştırmaya dahil edilmemiştir.

1.5. Varsayımlar

Bu araştırmanın ilgili araştırmalar kısmını oluşturması için araştırılan eserler, yeterli ve güvenilirlerdir.

Bu araştırmada;

Dönemin siyasi iktidarlarının Atatürk imajının ders kitaplarına yansıtılmasını etkilediği

İktidarın siyasi ideolojisini aktarmak için ders kitaplarından faydalandığı

Yıllar içerisinde yaşanan önemli olay ve durumların tarih yazımını ve tarih öğretimini etkilediği

İktidar değişikliklerinin yaşanmasıyla Atatürk imajlarının bazıları ön plana çıkarken bazılarının arka planda kaldığı varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Ders kitapları: Eğitim-öğretim, bilgi, üretim ve iletişim teknolojilerindeki önemli gelişmelerle beraber öğrenme-öğretme sürecinin vazgeçilmez bir aracıdır (Aslan, 2010: 216).

İmaj: İnsanın bir nesneyi gördüğü veya zihninde canlandırdığında o nesneyle ilgili göze çarpan özelliklerinin farkına vardıklarının toplamından oluşan duyumsal bir biçimdir (Uzun, 1993: 2).

İdeoloji: Genel olarak bir dünya görüşü ya da sınıfsal görüş anlamlarına gelen değerler ve inançların görece formal ve eklemlenmiş bir sistemidir (İnal, 2004: 49).

Hümanizma: Her şeyin insanla kuşatılması ve yine insanla sınırlandırılmasını konu alan, bir diğer deyişle merkeze insanın konulması, ölçünün insan olması,

aşkınlığın reddedilmesi, insanüstü bir şey kabul edilmemesi, akılcılıkla izdivaç ve bazen de tabiatçılığa sığınma ve bütün bunların evrensellik ilkesine uygun görüldüğü bir düşüncedir çeşididir (Köken, 2002: 229).

İKİNCİ BÖLÜM

2. TARİHSEL ARKA PLAN

2.1. Geçmişten Günümüze Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Dünü, Bugünü

Türkiye Cumhuriyeti İnkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi ilk kez dönemin tarih yazıcılığından farklı bir dal olarak ele alınmamıştır. Bu ders, Türk tarihinin sürekliliği içinde düşünülmüş ve 1932 yılında hazırlanan “Tarih IV” ve “Orta Mektepler İçin Tarih” ders kitaplarının son bölümü Cumhuriyet Tarihi konularına ayrılmıştır. Bu bölümler günümüz Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük adlı dersin bir anlamda temelini oluşturmaktadır (Aslan, 2004: 98-99).

1943 yılına gelindiğinde ise bu yıl toplanan II. Milli Eğitim Şurası’nda ortaöğretime “Türkiye Cumhuriyeti Tarihi” dersinin konulması tartışılmış ve alınan kararlar doğrultusunda liselerde okutulmak üzere “Türkiye Cumhuriyet Tarihi” dersi öğrenime alınmıştır. İlk ders kitabını Enver Ziya Karal yazmıştır (TC. MEB. TD, 1942: 5/8; TC. MEB. TD, 1943: 6/239). Bu ders, 1943 yılında öğrenime alınmasına rağmen ders kitabı ancak 1945 yılında okullarda okutulmaya başlanmıştır. Nedeni ise; ilk “Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1944)” ders kitabının önce 96 sayfalık bir fasikül halinde çıkarılarak 1944 yılında öğrenime alınmış olmasıdır. Sonraki yıl genişletilerek kitap halini almıştır. Bu kitabın bu kadar gecikmesinin sebebi: Atatürk döneminde yazdırılan “Türk Tarihinin Ana Hatları” adlı eserin dördüncü cildi olan Tarih IV kitabının yerini dolduramayacağı endişesinden kaynaklanmaktadır (Köken, 2002: 234). 1949 yılında toplanan IV. Maarif Şurası’nda Niyazi Akşit söz alarak; Türk tarihinin bir bütün olduğunu ve ayrı bir ders olarak verilmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Niyazi Akşit’in bu düşüncesi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygun bulunarak IV. Maarif Şurası kapsamı kararları doğrultusunda “Türkiye Cumhuriyeti Tarihi” dersleri ortaöğretim programlarından çıkarılmıştır (Alaca, 2015: 51; Alaca, 2017b: 63).

1950 seçimleri sonrasında iktidara gelen Demokrat Parti döneminde ise Türkiye Cumhuriyet Tarihi dersi tekrar öğrenime alınmış, ders kitapları serbest basıma bırakılmıştır. Bu kapsamda başta tarih ders kitapları olmak üzere tüm ders

kitapları yeniden ve farklı yazarlara yazdırılarak öğrenime alınmıştır (TC. MEB. TD, 1950: 13/605-66). Demokrat Parti Dönemi'nde ilk ders kitabı Enver Behnan Şapolyo tarafından “Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1950)” adlı ders kitabı öğrenime alınmıştır. Ardından 1954 yılında Enver Ziya Karal tarafından yazılan ders kitabı tekrar okutulmaya başlanmıştır. Daha sonra ise Mükerrerrem Kamil Su ile Kamil Su tarafından yazılan “Türkiye Cumhuriyeti Tarihi” adlı ders kitabı ile 1956 yılında Fahriye Yazgan ile Neriman Serdarlar'ın birlikte kaleme aldığı yeni “Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1955)” adlı kitapları öğrenime alınmıştır. Bu kitaplar 1981 yılına kadar öğrenimde kalmıştır (Alaca, 2017a: 6-7).

12 Eylül 1980 askeri darbesinin etkisinden dolayı 1980-1982 yılları arasında ders kitabı çıkarılmamış, askeri darbenin ardından bu dersin adı değiştirilerek “Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi” adını almıştır (Şimşek ve Güler, 2013: 555-556). 1983 yılına gelindiğinde ise bu dersin adı “Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük” olarak değiştirilmiştir. Fakat 1994 yılına kadar yeni ders kitabı yazılmadığı için Ahmet Mumcu ile Mükerrerrem Kamil Su'nun “Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi” adlı ders kitabı okullarda okutulmuştur (Aslan, 2004: 104). 1994 yılından itibaren çıkarılan ders kitaplarına Atatürk'ün kişisel özellikleri (imajı) konusu dahil edilerek kitapların adına “Atatürkçülük” ibaresi eklenmiştir. Lise 3. sınıfta verilen bu dersin adı, 2012 yılından itibaren “Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük” adıyla okullarda okutulmaktadır (Alaca, 2017a: 10-14)

2.2. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitapları

Yıllar	Kitap Adı	Yazar/Yazarlar	Basımevi
1943-1950	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi	Enver Ziya Karal	Maarif Vekaleti Yayınevleri/ Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevleri
1951-1981	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi	Enver Behnan Şapolyo	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevleri
1954-1981	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi	M. Kâmil Su Kâmil Su	Maarif Vekaleti Yayınevleri ve Kanaat Yayınları
1954-1981	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi	Enver Ziya Karal	Maarif Vekaleti Yayınevleri
1956-1981	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi	Fahriye Yazgan Çetin Kanat Neriman Serdarlar	Maarif Vekaleti Yayınevleri ve İnkılâp Kitapevi

1982-1994²	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi	M. Kamil Su Prof. Dr. Ahmet Mumcu	Milli Eğitim Yayınevleri
1994-1997	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	M. Kamil Su Prof. Dr. Ahmet Mumcu	Milli Eğitim Yayınevleri
1994-2002	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 1	A. B. Palazoğlu O. Bircan	Gendaş Gen. Yay. Dağ.
1994-2002	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2	A. B. Palazoğlu O. Bircan	Gendaş Gen. Yay. Dağ.
1994-2002	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 1	Kenan Kalecikli	Gendaş Gen. Yay. Dağ.
1994-2002	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2	Kenan Kalecikli	Gendaş Gen. Yay. Dağ.
1995-2002	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Kemal Kara	Önde Yayıncılık
1995-2000	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Baykal Özel	Alfa Yayıncılık
1997-2005	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	M. Kamil Su Prof. Dr. Ahmet Mumcu	Milli Eğitim Yayınevleri
2005-2010	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	M. Çakmak M. Genç İ. Akdin	Milli Eğitim Yayınevleri
2006-2011	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Kemal Kara	Önde Yay.
2010-2011	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	T. Aydın A. Katılmış	Fil Yay.
2012	Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Sevtap Gamsız	Netbil Yayınları
2013*³	Ortaöğretim T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Komisyon	Milli Eğitim Yay.
2015*	Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Ökkeş Kurt	Lider Yay.
2015*	Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Ahmet Yılmaz	Eko Yay.
2015*	Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Mahmut Ürküt	Ata Yay.
2016*	Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 11	Dr. Bahattin Demirtaş	Mevsim Yay.
2016*	Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 11	Ömer Faruk Evirgen	Semih Ofset
2016*	Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 11	Ersun Balcılar Murat Kılıç Yunus Kılıç	Top Yay.
2017*	Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Mehmet Koyuncu	Ata Yay.

² (Aslan, 2004: 104)

³ İşaretli olan ders kitapları 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında okutulmaktadır (Alaca, 2017a: 6-14).

Bu ders kitaplarının ilki 1943 yılında Enver Ziya Karal tarafından kaleme alınan Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918- 1944)'dir. İktidar değişikliklerinde ise genellikle ders kitapları da değişime uğramıştır. En uzun öğrenimde kalan ders kitabı 1982-1994 yılları arasında kullanılan Ahmet Mumcu ile Mükerrerem Kamil Su'nun birlikte yazdığı ders kitabı olan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi'dir.

2.3. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi İçeriği

1943 yılında öğrenime alınan Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dersinin İçeriği Tebliğler Dergisi'ne göre şöyledir: Bu dersin birinci kısmı şöyle belirlenmiştir:

“Türkiye Cumhuriyeti ve Türk İnkılabı;

1. 1914 genel savaşının sonunda ve Osmanlı İmparatorluğunun parçalanması kararı karşısında.

- a) Padişah hükümetinin
- b) Hıristiyan tebaanın
- c) Türklerin görüşleri ve yaptıkları işler.”

2. Bölümde ise; “Mustafa Kemal'in başa geçmesi. Siyasi ve askerî mazisi. Millî mücadeleyi teşkilâtlandırmasını” konu almaktadır.

3. Bölüme gelindiğinde ise “Erzurum ve Sivas Kongreleri, Misakı Millî, İstanbul'un işgaline” yer verilmektedir.

4. Bölümde; “Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin kurulması ve İstiklâl Savaşı. Bu devrin başlıca olayları. Birinci ve ikinci İnönü savaşları, İsmet İnönü, Sakarya zaferi. Gazi Mustafa Kemal. Büyük Taarruz ve zafer. Mudanya mütarekesi. Saltanatın kaldırılmasına” değinilmektedir.

5. Bölümde; “Lozan barış anlaşması ve İsmet İnönü. Ankara'nın devlet merkezi olmasını” konu alırken

6. Bölümde; “Cumhuriyetin ilânı ve halifeliğin kaldırılması”

7. Bölümde; “Siyasal, sosyal, kültürel ve iktisadi sahalarda yapılan inkılâplar ve neticeleri” anlatılmaktadır.

8. Bölüme gelindiğinde; “Ebedî Şef Atatürk’ün ölümü ve bu olay önünde Türk ulusu ve dünya.” Konuları üzerinde durulduğu görülürken

9. Son bölümde ise; “Millî Şef İsmet İnönü’nün Reiscumhur seçilmesi, Türk ulusunun inkılâp yolunda ilerlemesi” anlatılmaktadır (TC. MEB. TD, 1943: 205/113).

2.4. İmaj ve Lider İmajı

İmaj, insanın bir nesneyi gördüğü veya zihninde canlandığında o nesneyle ilgili göze çarpan özelliklerinin farkına vardıklarının toplamından oluşan duyumsal bir biçimdir (Uzun, 1993: 2). Birey konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir. Özellikle insan günümüz modern süreçte insanın dünyayı algılaması ilk önce gözlemlerle başlar. Bu anlamda imajlar genellikle onlara anlam yüklenmesiyle mana kazanmış olurlar. Bu noktada Berger şunu söylemektedir: “Düşündüklerimiz ya da inandıklarımız nesnelere görüşümüzü etkiler.” (Akt. Öztürk, 2001: 6).

Postmodern dünyanın algısı imajlara dayanmaktadır. Hayatın hemen hemen her alanında karşılaşılan bir kavram olan imaj, teknolojinin ilerlemesi ve kitle iletişim araçlarının da etkisiyle farklı coğrafyalarda yaşayan ve dünyayı görüşü birbirinden tamamen farklı insanlara ulaşmaktadır. Siyasi sistemde imajların hüküm sürmesi, siyasetin imaj siyasetine dönüşmesine ve lider odaklı bir şekilde sürdürülmesine yol açmıştır. Bu nedenle liderler iyi bir izlenim ve iyi bir imajla halkı etkilemeye çalışmaktadır (Saygılı, 2012: 29-37).

Siyasi liderlerin imajlarını belirleyen unsurlar arasında; sosyal tabakalaşma, ayrışma, siyasi kültür ve ulusal tarih birikimi bulunmaktadır. Lider imajı ve lideri lider yapan nitelikler siyasette gün geçtikçe önem kazanmaya başlamıştır, çünkü “söylemler liderleri, liderler de söylemleri yaratmaktadır”. Bir lider imajı görsel ve bilişsel öğelerin birleşimidir. Böylece toplum tarafından “istenilen imaj” oluşturulur. Lider imaj oluşumunda kişinin kendisini nasıl algıladığı ve millet tarafından nasıl algılanmak istediği ön plana çıkmaktadır. (Saygılı, 2012: 29-55). Machiavelli ise bu

olaya farklı bir açıdan bakarak bir liderde bulunması gereken nitelikleri “virtue” ve “fortune” olarak belirtmiştir (Machiavelli, 2009: 13-18). Virtue veya erdem liderin bilişsel özelliklerini vurgularken, fortune kader ile ilgili olan kısmet, şans olarak belirtilmektedir (Saygılı, 2012: 30)

2.5. İncelenen Ders Kitaplarında Genel Olarak Atatürk ve Atatürk İmajları

2.5.1. Vatanseverliği

Atatürk'ün yurtseverliği muhteşemdir, temiz duygu ve düşüncelerle kaplıdır. Sahip olduğu bu yurtseverlik duygularından dolayıdır ki şahsi hırslarından kurtulmuş ve yaşamının her safhasında vatan sevgisini ortaya koyan vefalı ve özverili çalışmalar içinde bulunmuştur. Cepheden cepheye koşmuş ve gösterdiği üstün başarılarıyla da vatan topraklarının savunmasını en güzel şekilde yerine getirmiştir. Ayrıca Türk milletine olan bağlılığının bir nişanesi olarak Atatürk, gerektiği zaman gözünü kırpmadan Türk milleti için canını vereceğini söylemekten kendini alıkoyamamıştır (Kara, 2006: 79).

Atatürk'ün, savaş alanlarında gösterdiği cesur ve mantıklı hamleler sonucunda kazanılan zaferlerin bir karşılığı mahiyetinde elde ettiği rütbeleri söküp, toplumun bir evladı sıfatıyla Kurtuluş Mücadelesi'ni başlatması, şahsiyetinde yer alan vatan ve millet sevgisinin en bariz örneklerinden birini teşkil etmektedir. Diğer taraftan Kurtuluş Mücadelesi'nde şahsiyetine ve milletine öncülük eden “Türklerin vatan sevgisiyle dolu olan göğüsleri, düşmanların mel'un ihtiraslarına karşı daima demirden bir duvar gibi yükselecektir” kanaati, kendisini ve halkını zafere ulaştırmayı başarmıştır (Palazoğlu ve Bircan, 1997: 65).

Atatürk'ün yurtseverliği, sadece savaş meydanlarında değil, millet kürsülerinde de gözükmektedir. Vatani ve milleti adına giriştiği faaliyetleri yeterli bulmamış ve bunların daha da ilerisini görebilmek için hayatının her safhasında coşkulu bir kişiliğe bürünmüştür. Her zaman için vatanını ve Türk milletini en yüksek ve en medenî ülkeler seviyesine ulaştırmak için çaba sarf etmiştir (Palazoğlu ve Bircan, 1997: 65).

13 Haziran 1922’de Konya’ya gelen General Townshend’in⁴ bizatihi yapmış olduğu “Siz Napolyon’a benziyorsunuz” çağrışımına karşı çıkan Mustafa Kemal, “Napolyon, arkasına bir sürü çeşitli milliyetteki insanı toplayarak macera aramağa çıktı. Ve bunun içindir ki, yarı yolda kaldı. Ben bir anadan bir babadan gelen kardeşlerimle kendi vatanımı kurtarmak dâvası yolundayım. Ve başaracağım” sözlerini dile getirmiş ve bu sözler vatani ve milleti uğrana her daim çalıştığının ve çalışacağıının en mühim göstergelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Arıburnu, 1976: 22).

Atatürk’e göre, Türk ulusu hem yiğitlikleri hem de marifet ve hünelerleriyle bütün cihanın üstünde yer alır. Vatani ve milleti adına yapacağı faaliyetlerin tümünde almış olduğu kararların arkasında Türk milletinin olduğunu dile getiren Atatürk, “Ben, ne yapabildiysem ancak onunla yapabildim. Türk’ten daha büyük millet var mıdır?” ifadelerini dile getirmiştir (Vatantürk, 2007: 79; Akdin, Çakmak ve Genç, 2005: 54).

2.5.2. İdealistliği

Atatürk, ortaya koyduğu hedefler doğrultusunda yaşamını devam ettirmiştir. Bu hedeflerini (ideallerini) gerçekleştirmek için soğukkanlı ve özverili bir şekilde çalışmalar yapmış ve neticede de “Mutluyum, çünkü başardım” demiştir. Yurdumuzun düşmandan kurtuluşu için sürekli faaliyette olması, yorulmaması, doğruluğunu kesin olarak sezdiği ideallerinin mücadelesinden vazgeçmemesi, yaşamı boyunca çok sıklıkla rastlanılan karakteristik yapısından (Kalecikli, 1994: 69).

Çok yönlü karakteristik özelliğe sahip olan Atatürk, idealler ve gerçekliklerle doludur. Gençlik zamanlarında oluşturduğu ülkelerini gerçekleştirme yolunda büyük bir sabır ve dayanıklılık göstermiş ve zamanı geldiğinde de hedeflerini icraata dökülebilmek için hızla harekete geçmiştir. Kurtuluş Mücadelesi ve Cumhuriyet Türkiye’si bünyesinde gizlediği ülkeleri doğrultusunda gerçekleştirilen örneklerden bazılarını teşkil etmektedir. Bünyesinde gizlediği en önemli ülküsü ise, vatanın

⁴ Bir İngiliz generali olan Townshend, Kut-ül Amare Savaşı’nda Halil Paşa komutasındaki Türk ordusuna esir düşmüş; I. Dünya Savaşı sona erdikten sonra esaretini biterek ülkesine dönmüştür. Ülkesinde askerliği bırakarak milletvekilliği yapmıştır (Saygi, 2011).

bölünmez bütünlüğünü ve Türk milletinin bağımsızlığını kazandırmaktır. Bu doğrultuda Atatürk, Türk milletinin hiçbir zaman esaret altında kalamayacağını ve bölünmez bütünlüğü ile vatanın her karış toprağını koruyacağını ve bilhassa da Türk milletinin bağımsızlığı elde edeceğini vurgulamıştır (Akdin, vd. 2005: 57).

Hürriyetin elde edilmesinin ardından, milli egemenlik hususu yönünde, bağımsız Türkiye ülküsünü gerçekleştirme yoluna girişmiştir. Bağımsızlığın da sağlanmasıyla, diğer ülkelerin gerçekleştirilmesi gündeme gelmiş ve vakit kaybetmeden sosyal, kültürel ve ekonomik başarıların elde edilmesi için çalışmalara başlanmıştır. Zira Atatürk'ün ülküsü, bütün zorlukları alt ederek ulusal bir devlet kurmakla birlikte, Türk milletini muasır, medenî ve ileri ülkeler seviyesine ulaştırmak, hatta onları da geri bırakıp üste çıkmaktı. Bu durumun yaşamının her noktasına aksettiren Atatürk, “Memleket kesinlikle modern, medenî ve refah içinde olacaktır. Bizim için bu hayat davasıdır” sözlerini dile getirerek, ülküsü yolunda gidileceğinin ve bunun da başarıyla sonuçlanacağını altını çizmektedir (Akdin, vd. 2005: 57).

İdealler etrafında birleşme, toplumları birbirine bağlar ve onlarda ortak duygularını harekete geçirir. Ortak idealler, insanlarda sözbirliği duygusunun da canlılık kazanmasına neden olur ve insan topluluğunu, bağdaştırıcı bir olguya dönüştürür. Atatürk de ideallerin bağdaştırıcı rolünden hareketle akılcı ve gerçekçi hedefler peşinde gitmiş ve kimseye umut tacirliği yapmadığını göstermiştir. Atatürk bu durumu; büyük hayaller peşinde koşarak yapamayacağı işleri yapar gibi gösteren hilekar insanlardan olmadığını dile getirerek bu konudaki tutumunu belirtmiştir (Palazoğlu ve Bircan, 2007: 66).

2.5.3. Liderliği

Liderlik (önderlik) özelliği, Atatürk'ün yaşamının her safhasında daima ön plandadır. Atatürk, 1919'da Samsun'a çıktığında, Türk milletinin bu en zor günlerinde, bir lider olarak takip edilmesi gereken rotayı şu sözlerle göstermiştir: “Türk'ün onuru, kendine güveni ve yetenekleri çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir ulus, tutsak yaşamaktansa yok olması daha iyidir. Öyleyse, ya bağımsızlık, ya ölüm!” Kurtuluş Savaşı'nın stratejisi belirlendikten sonra Türk milleti, Atatürk'ün

liderliğinde, az zamanda düşmana karşı teşkilâtlanarak verdiği mücadele sonucunda bağımsızlığına kavuşmuştur (Kemal, 2006: 19; Kara, 2006: 82).

Atatürk'ün bağımsızlık yolunda gösterdiği gayretleri sonucunda sadece Türk milletinin değil baskı altında yaşayan diğer milletlerin de umut ışığı olmuştur. Bu durum birden çok coğrafyada tanınmasına ve diğer milletler için de takip edilmesi gereken bir kurtarıcı ve benimsenmesi gereken bir önder sıfatlarına nail olmuştur (Akdin, vd., 2005: 59). Pakistan devlet başkanı Muhammed Eyüp Han 1963 yılında: "O, yalnız sizin ulusunuzun sevgili önderi değildir. Dünyadaki bütün Müslümanlar gözlerini sevgi ve hayranlık duygularıyla O'na çevirmişlerdir" sözlerini sarf ederek aslında Atatürk'ün önderlik alanın evrensel nitelikte ender adamlardan biri olduğunun altını çizmiştir (Aydın, 2008: 271-272).

Tarih boyunca tüm toplumların yüksek şahsiyetli liderleri olmuştur. Modern Türkiye'nin inşasını gerçekleştiren Atatürk, Türk tarihi açısından ehemmiyeti daima gündemde olacaktır. Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşanan bütün inkılâpların önderliğini yapan Atatürk'e, Türk milletinin gözünde edindiği "ulu önder" vasfı sadece askeri alanda gösterdiği üstün başarılarından dolayı atfedilmemiştir. Siyasi, sosyal, ekonomik, eğitim ve kültürel alanlarda birçok yeniliğe önderlik etmiş olmasından kaynaklanmaktadır (Soyak, 1973: 249-309; Armstrong, 1996: 204-212; Bahar, 2006: 58-61; Aydın, 2008: 76-78; Lewis, 2014: 370-380). Çünkü Gazi Mustafa Kemal, yeri gelmiş askerlik kıyafetlerini giyip Başkomutan olmuş, yeri gelmiş sivil kıyafetlerini giyip kara tahtanın başına geçmiş, Başöğretmen olmuştur.

2.5.4. İleri Görüşlülüğü

Atatürk, yarınını düşünen ve karşılaşılabileceği durumlara karşı önceden önlemini alan bir liderdir. Yolunda yürüyen bir yolcunun yalnız ve yalnız ufku görmesinin yetmediğini aynı zamanda ufkun ötesini de görmesi ve bilmesi gerektiğini ifade eden Atatürk, aslında kendi yol haritası şekillendiren ileri görüşlülüğünün bir yansımasını ifade etmiştir. Çünkü yaşamı boyunca karşılaştığı olayları karşı öngöründe bulunmuş ve bulunduğu öngörülerde de hep haklı çıkmıştır. Örneğin İlerleyen yıllarda II. Dünya Savaşı'nın meydana geleceğini ve nasıl sonuçlanacağını tahmin etmiştir. 1932 yılında ise Avrupalı devletlerin sağlıklı

çizgide ilerlemediklerini ifade etmiş ve yeni bir savaşa sürüklenildiğini, nedenleriyle birlikte açıklamıştır (Kara, 2006: 81; Akdin, vd. 2005: 58).

Çanakkale Savaşı (1915) esnasında düşmanın amacını ve esas çıkartma noktalarını, saldırının başlamasından önce doğru bir saptamayla belirlemesi ve gerekli önlem ve düzeni önermesine rağmen, üst kademe tarafından dikkate alınmamış ve bu durum muharebenin süresinin artmasına ve birçok insanın ölmesine sebep olmuştur. Ayrıca Atatürk, Mondros Mütarekesi'nden (1918) önce de Osmanlı İmparatorluğu'nun bir mütarekeye gideceğini, barışa kadar buhranlı dönemlerin oluşacağını, birliklerin terhis edileceğini, düşmanla milletin karşı karşıya getireceğini ve bugünden gerekli önlemlerin alınması gerektiğini ifade etmesi ve bununla ilgili faaliyetlerde bulunmaya başlamıştır. Bu durum, Atatürk'ün karakteristik özellikleri arasında ileri görüşlülüğün de yer aldığı en büyük göstergesidir (Palazoğlu ve Bircan, 1997: 68).

1933 yılına kadar, Asya ve Afrika'da özgür devletlerin sayısının az olduğu görülmektedir. İslam coğrafyasında ise özgür devlet sayısı birkaç taneden ibarettir. Atatürk, bu coğrafyalar hakkında: Doğu milletlerinin doğudan doğan bir güneş gibi uyanacağını, bağımsızlık ve özgürlüklerine kavuşacakları sözlerini sarf etmiştir. Türk Bağımsızlık Mücadelesi ve Türk İnkılâp serüveninin sadece Türkiye'ye münhasır olmadığı ve Türkiye dışına çıkarak Asya ve Afrika'daki ülkeleri de etkilediği aşikârdır. Doğu coğrafyasında yaşanacak değişimlerin ilk sinyallerini öngören Atatürk, bu durumu daha 1933 yılında dile getirmiştir (Palazoğlu ve Bircan, 1997: 69).

2.5.5. Yaratıcılığı

Yaratıcılık; belli bir alanda ve hususta, sıradanlığın ötesinde, yenilikler ortaya koymaktır. Medenîleşme ve ilerleme yolunda çok az bir zamanda gerçekleştirilen reform uygulamaları Ata'nın ne kadar cesur ve üretken olduğunu göstermektedir. Yeni Türk devletini kurar kurmaz çalışmalara başlamış, uygar ve çağcıl bir devlet biçimine ulaştırmıştır (Akdin, vd. 2005: 56).

Atatürk, en zor durumlarda dâhi, problemlere çareler üreten ve bunları başarılı bir şekilde hayata yansıtan yaratıcı bir karakteri içinde barındırmıştır. Yaratıcı düşüncesi sayesinde kimsenin düşünemediği faaliyetlerden başarıyla çıkmıştır. Olayların akışına göre şekil değiştiren ve buna göre hareket eden bir kişiliğe sahip olmayan aksine hâdiseleri şahsi görüşüne ve zihniyetine göre düzenleyen yaratıcı bir karaktere sahiptir (Kara, 2006: 80).

Atatürk'ün sıradan bir yaşam biçiminin ve sisteminin dışında inkılap yapması, akla hayale gelmeyen veya akla gelse de cesaret edilemeyen, gerçekleşmesinin olanaksız olduğu düşünülen ve en şaşırtıcı inkılâp hamlelerini ve geleceğe dönük atılımların gerçekleşmesinin nedeni onun sahip olduğu yaratıcı dehadır. Atatürk'e göre dehayı şu şekilde tanımlamıştır: “Dâhi odur ki, ileride herkesin takdir ve kabul edeceği şeyleri ilk ortaya koyduğunda herkes onlara delilik der”. Ortaya atılan inkılâp hamlelerinin ilk başlarda çeşitli çevreler tarafından bazı ithamlarla karşı karşıya bırakıldığı görülse de yine de Atatürk, şahsi görüşünden vazgeçmemiş ve inkılâpların yapılması için olanca gücüyle çalışmalar yapmıştır (Palazoğlu ve Bircan, 2007: 67).

Atatürk'ün yaratıcılığı askerlik, politik ve devlet adamlılığı, inkılâp ve yenileşme platformlarında görmek mümkündür. Çanakkale ve Sakarya Savaşlarında meydana getirdiği muharebe stratejileri, O'nun yaratıcı özelliğinin nişanesi durumundadır. Özellikle Sakarya Meydan Muharebesi'nde verdiği taktik, daha önce eşi benzeri görülmemiş bir nitelik taşımaktadır (Palazoğlu ve Bircan, 2007: 67).

2.5.6. Gerçekçiliği

Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan inkılâpların ortaya çıkışındaki en önemli rehber akıl ve mantık yoluyla hareket edilmiş olması gerçeğidir. Atatürk'ün en mühim özelliklerinden birisini oluşturan cesur ve iradeli oluşudur. Karşılaştığı durumların çözümünde her zaman için akıl ve mantık yolunu tercih etmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Atatürk bu durumu:“Bizim; akıl, mantık ve zekâ ile hareket etmek, en belirgin özelliğimizdir. Biz, ilhamlarımızı gökten ve gaipten değil, hayattan almış bulunuyoruz” ifadeleriyle vurgulamıştır (Akden, vd. 2005: 56).

Atatürk, her daim mantık ve akılcılık çizgisinden sapmamayı kendisine rota olarak belirlemiştir. Bu bağlamda arkadaşlarına da telkinler veren Atatürk, “Birbirimize daima gerçeği söyleyeceğiz. Felaket ve mutluluk getirsin, iyi ve fena olsun gerçekten ayrılmayacağız” demiştir (Akdin vd. 2005: 56). Ayrıca Atatürk: “Akıl ve mantığın halletmeyeceği mesele yoktur” diyerek aslında akıl ve mantığın her konunun çözümünde çizilebilecek rotaların en mühimi olduğunu ifade etmek istemiştir (Palazoğlu ve Bircan, 2007: 69).

Atatürk, içinde bulunduğu olayların ve bunalımların içerisinde bile karara varmadan önce durumu araştırıp dikkatle incelemektedir. Durumlar karşısında seçmiş olduğu bu yol haritası, onun her daim zaferlere ulaşmasını sağlamıştır. İnsanlara zafer kazandırabilecek durumların oluşabilmesinde dâhi olmalarına gerek olmadığı belirten Atatürk, herhangi bir durumla karşı karşıya kaldığında önce sorunu belirlediğini, daha sonra bu durumun çözümü için alınacak önlemlerin ne olması gerektiğine karar verdiğini belirtmiştir (Palazoğlu ve Bircan, 2007: 67). Ayrıca Atatürk, zaferlerin gerçekleşmesini ruhanî ya da ulvi bir duruma da bağlamamaktadır.

Türk milletinin layık olduğu uygar medeniyetler seviyesine çıkması gerektiği her daim dile getiren Atatürk, bu yolda karşılarına çıkabilecek her türlü zorluğa göğüs gereceklerinin de altını çizmiştir. Bu uğurda akılcı davranmalı ve mantık çerçevesinde de hareket edilmelidir. Türk milletini uygar medeniyetler seviyesine taşıyacak olguların yer aldığı yönün hangi tarafta olduğuna bakılmaksızın alınması gerekmektedir. Çünkü Atatürk, medeniyeti oluşturabilmenin yolu batıdan geçiyor olsa dahi oradan gidip alınması gerektiğinin altını çizmiştir (Vatantürk, 2007: 223).

Türkiye Cumhuriyeti’nin her noktasına yansıtılması istenen ve karşılaşılan zorluklara karşı çözüm getirebilen durumun, akıl ve mantık yönteminden ibaret olduğu her zaman vurgulanmıştır. Eğitim safhasına da adapte ettirilen bu durum sayesinde Türk milletinin olaylar karşısında kesin ve doğru kararlar alabilmesini sağlama yolunda önemli bir adımdır. Bu bağlamda Atatürk, 1922 yılında Bursa’da öğretmenlere seslenirken; milletimiz hakkında karar verirken ilim ve fenni rehber alacaklarını cümlelerini sarf etmesini verilecek eğitimin de akıl ve mantık

çizgisinden sapmaması gerektiği vurgulamaktadır (Akyüz, 1983: 34). Bu sayede de Atatürk, Türk milletinin irfanının yüceltileceğinin ve ulaşılması gereken noktaya kısa sürede ulaşabilmesini sağlayacak yol güzergâhının akıl ve mantık süzgecinden geçmesi gerektiğini “Dünya’da her şey için, medeniyet için, hayat için, muvaffakiyet için en hakikî mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, dalâlettir (yolunu sapıtmadır)” sözleriyle belirtmiştir (Akyüz, 1983: 34).

2.5.7. Birleştiriciliği

Atatürk için esas ilke, vatanın millî birlik ve beraberlik içerisinde yaşaması ve vatan topraklarının da bölünmez bütünlüğüyle bağımsız bir şekilde devam ettirilmesidir. Bu duygu ve görüş çerçevesinde Türk milletinin birlik olmasını sağlamış, kesinlikle bozguncu ve ayrımcılığa izin vermemiştir (Ürküt, 2015: 178). Kurtuluş Mücadelesi yıllarında karşılaştığı muhalif unsurları tek çatı altında birleştirmeye gayret göstermiş ve bu gücü de Türk milletinin göstermiş olduğu reaksiyonlardan almıştır. Çünkü Türk milleti, Çanakkale Cephesi’nde ve Doğu Anadolu Cephesi’nde üstün askeri başarılar gösteren Mustafa Kemal’e büyük sempati duymuş ve Türk milleti var gücüyle bağımsızlık savaşında O’nun etrafında toplanmıştır (Su ve Mumcu, 1981: 273).

Milli birlik ve beraberlik, ulusumuzun mutlulukta ve hüzünde birlikte hareket edebilmesidir. Kurtuluş Mücadelesi’ne giden süreçte Türk milletinin birlik ve beraberliği sağlanmaya çalışılmış ve bu konuda Atatürk, milis güçler dâhil toplumsal güçleri de tek bir çatı altında toplamaya çalışmıştır. Bu konuda Atatürk, Erzurum Kongresi’nde oluşturulan ve ülkenin geleceğini tayin edecek olan Temsil Heyeti’nin, ülkenin bağımsızlığı yolunda aktif rol oynadığını gösteren hamlelerde bulunmuştur. Erzurum Kongresi’nin kapanışında konuşan Atatürk, doğru kararların alındığını ve böylece tüm dünyaya Türk milletinin varlığı ve birliğinin gösterildiğini dile getirmiştir (Kara, 2006: 98; Uluğ, 1997: 17-18; Goloğlu, 2011: 105-122). Ayrıca Sivas’ta toplanan ulusal kongrede Milli Mücadele’nin artık tek bir elden yönetildiğini ve ülkede bulunan bütün Milli Mücadele yanlısı cemiyetlerin tek bir çatı altında toplanmasını istemiştir. Akabinde mücadele yanlısı cemiyetleritek çatı altında toplamıştır. Batı Cephesi’nde mücadele eden milis güçleri de “Batı

Kumandanlığı” adı altında ortak bir paydada birleştirmiştir (Ergil, 1981: 146-163; Belen, 1983: 108-112; Kara, 2006: 100-101).

2.5.8. Kararlılığı

Atatürk, hedeflerini ve ülkülerini savaş yıllarında ortaya koyan kararlı bir liderdir. Latin harflerinin kabulü olayının denk geldiği yıl 1 Kasım 1938 yılı olsa da aslında Latin harflerine geçişin ilk ışığı Çanakkale Cephesi’nde, bizzat Atatürk tarafından kaleme alınmıştır. Atatürk, Çanakkale Savaşı’nın Anafartalar Cephesi’nde (1915) düşmanla çarpıştıktan sonra kendi çadırında otururken kaleme aldığı Latin Harflerinin şablonunu oluşturması, ileride Latin Harflerine geçişin ya da daha doğrusu (Web3) Yeni Türk Harflerine geçişin kesin kararlılığı içerisinde olduğunu göstermiştir. Çanakkale Cephesi’nde vermiş olduğu karar, yaklaşık 23 yıl sonra hayata geçirilmiştir. Bu durum Atatürk’ün, kendisine çizmiş olduğu prensipleri terk etmediğini ve elinde sonunda gerçekleştirdiğini göstermektedir.

Mondros Antlaşması’nın imzalanmasından sonra İstanbul’a gelen Atatürk, üst düzey kademelerle yaptığı görüşmeler sonucunda, kurutuluş çareleri için artık ümitsizliğin olduğunu görmüştür. Bu durum karşısında Atatürk, Anadolu’ya geçmek ve oradan da Osmanlı Devleti’nin üst kademesinde yaşanan umutsuzlukların millet bünyesinde nasıl bertaraf edileceğini göstermek istiyordu. Çünkü Türk milletinin hiçbir zaman esaret altında yaşamadığının ve bugünden sonra da yaşamayacağını gösterilmesi kararlılığında olduğunu ilk günden beri dile getiriyordu. Bu kesin ve kararlı duruşunu gerçekleştirebilmek için Anadolu’ya doğru harekete geçen Atatürk, Yeni Türk Devleti’nin de temellerini kafasında oluşturmuştu. Atatürk, milli egemenlik esasına dayanan, bağımsız bir devlet kurmak kararlılığında idi (web 4). Kurtuluş Mücadelesi sonucunda elde edilen zaferle birlikte milli egemenliğe dayanan cumhuriyet rejimi uygulanmış ve Türkiye Cumhuriyeti adıyla bağımsız bir Türk devleti kurulmuştur. İlk kararlı duruşunun meyvesini alan Atatürk, ikinci hedefi inkılâpları gerçekleştirmeye başladı. Bu inkılâplar sonucunda yeni Türk zihniyet yapısını oluşturulmaya başlanmıştır. Çünkü zihniyet, çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmayı gaye edinmiş ve bunun için gerekli olan tüm inkılâpları gerçekleştirme yolunda kararlı bir tavır sergilemiştir.

Atatürk, ülkelerini gerçekleştirme yolunda attığı her adımda kararlılık göstermiştir. Özellikle yeni Türk Devleti'ni kurma yolunda gösterdiği kararlılık verilebilecek en mühim örneklerin başında gelmektedir. Çünkü Kurtuluş Mücadelesi sürecinde, özellikle Kütahya-Eskişehir Muharebeleri'nde, yaşanan olumsuz hadiselerin sonucunda Büyük Millet Meclisi'nde Atatürk'e karşı protestolar artmış ve hatta meclisin Ankara'dan Kayseri'ye taşınması gündeme getirilmiştir. Milletvekillerinin göstermiş olduğu tavırlar karşısında Atatürk, kesin ve kararlı tutumundan taviz vermemiş ve yeni Türk Devleti'ni kurma yolundaki girişimlerine hız kazandırmak için meclisin kendisine verdiği Başkomutanlık yetkisiyle –canı pahasına- tüm sorumluluğu üzerine almıştır. Aldığı yetki ile Batı Cephesi'ne gelen Atatürk, gösterdiği dâhiyane ve yaratıcı fikirleriyle Kurtuluş Savaşı'nı sonuçlandırmış ve ülkeyi düşman işgalinden kurtarmıştır. İşgalden kurtardığı vatan topraklarında Yeni Türk Devleti'ni ve onu var edecek olan unsurları inşa etmiştir. Ayrıca Atatürk, yapacağı tüm faaliyetleri meclisin imzasına dayandırmıştır. Ülkede gerçekleştirdiği tüm faaliyetleri meclisin imzasına dayandıran Atatürk, meclise evet dedirtmeyi de başarmıştır. Bu zaferin arkasında duran en önemli özellik ise, Atatürk'ün ülkeleri yolunda göstermiş olduğu kararlı duruşudur (Karal, 1945; Şapolyo, 1951; Kara, 2006; Kalecikli, 1994; Gamsız, 2012; Ürküt, 2015).

2.5.9. Bağımsızlığı

Bağımsızlık, Atatürk ülkelerinin en başında yer alır. Zira Kurtuluş Savaşı ismini verdiğimiz devasa durum, her şeyden önce bu ülkünün gerçekleşebilmesi için sürdürülmüş ve sonunda zaferle sonuçlanmıştır. Çünkü Atatürk, Türk milletinin yardımsever ve saygıdeğer bir ulus olarak yaşamasını esas gaye olarak belirlemiş ve bu durumun oluşabilmesini sağlayacak dayanak noktasının, Türk milletinin özgür ve bağımsız olmasından geçtiğinin altı da çizilmiştir. Bundandır ki Kurtuluş Savaşı'nın anahtar kelimesi “Ya istiklâl ya ölüm” olmuştur (Kocatürk, 1987: 62-63). Zira Atatürk, “hürriyet ve istiklal benim karakterimdir...” sözleriyle aslında bağımsızlığın kendisini oluşturan temel unsur olduğuna işaret etmiştir. Bu yüzdendir ki Anadolu'daki ilk girişimlerinden zafer sonucunu alana kadar hep tam bağımsızlığı savunmuştur (Ürküt, 2015: 177-178).

Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasından sonra siyasi bağımsızlığına kavuşan Türkiye Cumhuriyeti, siyasi bağımsızlığın beraberinde milli egemenliği de sağlamış ve çağdaşlaştırmıştır. Atatürk; bağımsızlıktan mahrum bırakılan bir ulusun, çağdaş uluslar güruhu karşısında direnemeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca bağımsızlığın yalnızca siyasi bağımsızlıktan meydana gelmediğini, asıl hedefin “tam bağımsızlık” olduğunu vurgulamıştır (Akden, vd., 2005: 212). Tam bağımsızlık, sadece siyasi, finansal, ekonomik, hukuki, askeri, irfani olmak üzere bütün mevzularda tam bağımsız ve tam serbestî demektir. Bu bağlamda Atatürk, tam bağımsızlık ve milli egemenlik ülkülerinin, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin esas öğeleri arasında bulunduğunu şu ifadelerle belirtmiştir: “Türkiye Devleti'nin dayandığı esaslar ‘Tam Bağımsızlık’ ve ‘Kayıtsız Şartsız Milli Egemenlik’ten ibarettir” (Kara, 2006: 282; Su ve Mumcu, 1981: 274).

Kurtuluş Savaşı zaferinde sonra kurulan Türkiye Devleti'nin temel unsurlarını belirleyen ana durum, Atatürkçü Düşünce Sistemi'dir. Bu sistemin esas unsurları Atatürk tarafından belirlenmiş, benimsediği ülküler de Türk milletinin ihtiyaç ve taleplerinden doğmuş, çağdaş ve modern bir düşünce sistemidir. Millet egemenliğine yadsınan devlet sistemi, içtimaî ve iktisadi hayatta, hakikatli düşünceleri ve faaliyetleri esas alır. Türk milletinin sakinlik ve rahatlık içerisinde gelişmesini öngören Atatürkçülük, Türk milletinin şimdi ve gelecekte tam bağımsız olarak hayatını idame ettireceğini inanır (Günel ve Atabay, 2004: 81).

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından birkaç gün sonra İstanbul'a gelen Atatürk, hükümetin ve devletin üst kademelerinde görev yapan şahsiyetlerle görüşmüş ve görüşme sonunda da -gerek siyasi gerekse de askeri yönden- umutsuzluk içerisinde olduğunu gözlemlemiştir. Mondros'a dayanarak işgal edilen yurt topraklarının kurtuluş çareleri aranmış ve ortaya çıkan çareleri Atatürk şöyle özetlemiştir: İngiltere'nin himayesine sığınmak, Amerikan mandasını kabullenmek ve bölgesel kurtuluş çareleri aramaktır. Fakat Atatürk, bu durumların hiçbirini tasvip etmemiş ve Anadolu'ya geçerek Türk milletinin varlığını ve onurunu korumak için girişimlerde bulunmuştur. Atatürk'ün bulunduğu girişimlerin amacı; halkı örgütlemek, Kurtuluş Savaşı'nı başlatmak, milli egemenlik ilkesiyle yola çıkan

kayıtsız, şartsız, çağdaş ve bağımsız yeni bir Türk Devleti kurmaktır (Akdin, vd., 2005: 69).

2.5.10. Milliyetçiliği

Millet; geçmiş, şimdi ve gelecekte beraber yaşama kanaatini içinde barındıran, aynı vatana ve geleneğe bağlı olan, aralarında ortak aidiyetlik (dil, duygu, kültür, vb.) unsurları barındıran insan topluluğuna denir. Milliyetçilik ise, kendilerini aynı millete mensup gören bireylerin ortak sınırlar içerisinde, özgür ve bağımsız bir hayat sürdürme istekleridir (Ürküt, 2015: 188). Anderson'a (2015: 20) göre ise milliyetçilik, "ulusların kendi öz-bilinçlerine uyanma süreci değildir; ulusların var olmadığı yerde onları icat" eden mekanizmadır. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin yıkıntıları üzerinde inşa edilmeye çalışılan Cumhuriyet Türkiye'sinin ortak aidiyet duygusuna sahip topluluk yaratabilmek için "milliyetçilik" mekanizmasını kullanması gerekecektir (Yıldırım ve Şimşek, 2015).

Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini oluşturan ortak aidiyetlik duygularının çıkış noktası olan milliyetçilik, Atatürk'ün gözünde, vatan ve millet bütünlüğünü temel alır, ırkçılığı onaylamaz, modernleşmeyi amaç edinir. Ayrıca dünyadaki bütün ulusların haklarına saygı duyar ve bireyler arasında laik bir anlayışa bağlı kalır. Üstelik yenilikçidir, barışçıdır, akılcı ve demokratiktir. Atatürk, milliyetçilik anlayışı doğrultusunda "Türk milleti insanlık ailesinin yüksek ve şerefli bir organıdır..." ifadelerini dile getirmiştir (Sarıay, 1999: 68-113; Ürküt, 2015: 188-189).

Atatürk'ün, gerçekleştirmek istediği organizmayı "milliyetçilik" ana fikri etrafında toplamak mümkündür. Türk yurdunun düşman işgalinden kurtulabilmesi için mücadele etmiş ve elde edilen zafer sonucunda da Türk milletinin özgür ve bağımsız yaşayabilmesi için de cumhuriyet rejimini inşa etmiştir. Atatürk'e göre: Türk milletinin doğasına, gelenek ve göreneklerine en uygun olan yönetim, cumhuriyet rejimini esas alan yönetimdir. Cumhuriyet rejimini, Türk milletinin ve yurdunun uygar medeniyetler seviyesine çıkarabilmenin ilk adımı olarak görmüştür. Akabinde yapılan inkılaplar da çağdaşlaşmanın ileri düzeye taşınacağına göstergelerinden olmuştur. Ayrıca Türk milletinin köklü bir geleneğe sahip olduğu ve asıl yerinin çağdaş medeniyetler seviyesinin üstünde olduğunu göstermek

kaydıyla Dil ve Tarih Kurumlarını kurdurmuş ve burada sürdürülen çalışmaların sonucunda Türk milletinin sahip olduğu yeri tüm dünyaya ilan etmiştir (Su ve Mumcu, 1981: 256-61; Tanyu, 2007: 91).

Atatürk'ün gerçekleştirmiş olduğu hareketler, uygulamış olduğu politikalar, tasarladığı içtihatlar belki tartışmaya açılabilirler. Belki de Atatürk'ün gerçekleştirmiş olduğu durumların daha da iyileri oluşturulabilir. Ancak hayatının temel anlamını oluşturan milliyetçiliğine söz edilmemesi gerekmektedir. Çünkü Avrupa'da, Atatürk hakkında yapılan ve yazılan yorum ya da eserlerin tümünde ifade edilen en önemli durum, şahsiyetinin aşırı bir "nasyonalist" olduğudur (Tanyu, 2007: 91-92). Bu bağlamda milliyetçilik kavramının Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesi için önem arz ettiği görülmektedir. Ali Fuat Başgil (1937), anayasanın en saygın ekolünün milliyetçilik olduğu ve bunun anayasamızda yer almasının önem arz ettiğini şu ifadelerle belirtmektedir: "Milliyetçilik ana prensiptir, çünkü yeni Türkiye Devleti, bütün müessese ve teşkilatıyla bu fikir üzerine kurulmuş ve şimdiye kadar bütün işlerinde ilhamını bu fikirden almıştır." (akt. Tanyu, 2007: 93).

2.5.11. İnkılapçılığı

İnkılâp, bir milletin mühim kurumlarını az bir zaman içerisinde değişiklik yaparak yeni baştan oluşturma eylemidir. Türk toplumu, Atatürk liderliğinde gerçekleştirdiği reformları ile milli egemenliğine, bağımsızlığına ve akılcı zihniyete yaslanan bağımsız bir devlete sahip olmuştur (Aydın, 2008: 287). Amiral William Crave (Eski ABD Genel Kurmay Başkanı): "(...) Atatürk'ün Türkiye için kalıcı değeri saymakla bitmez. Atatürk çağdaş Türkiye'nin doğrudan doğruya kurucusu, biçimleyicisi ve en önde gelen önderidir" (Bahar, 2006: 360). Bu sözler sadece Türkiye'de değil, dünyanın diğer ucunda da Atatürk inkılâplarının sayesinde bağımsız Türkiye'nin oluştuğuna dair kanaat oluşmuştur.

Türk milletinin tarihî gelişiminde ilerleyici bir uygulama olan inkılâpçılık, Atatürk gibi reformist bir önderle artarak gelişmiştir. Onun yenilikçiliği ve reformları, diğer ulusların, önderlerin gerçekleştirdiği devrimlerden farklılık arz etmektedir. Atatürk'ün inkılapçılığı, dönemine nazaran ilkel kalmış kurumların

ortadan kaldırılmasına ve yerlerine büyümeyi ve ilerleyişi kolaylaştıracak ve çağdaşlaştıracak kurum ve kuruluşların oluşturulması temeline dayanmaktadır (Akdin, 2005: 60; Kara, 2006: 82). Bu bağlamda milletin ve ülkenin gereksinimlerine çare getiremez durumda olan Osmanlı Devleti'ne ait kurum ve kuruluşların, çağdaşlaşmayı ve modernleşmeyi sağlayabilecek kurumlarla değiştirilmesi Atatürk inkılâbı sayesinde gerçekleşmiştir (Aydın, 2008: 290). Rene Pinon'a göre "Mustafa Kemal'in yapıtı, bir ulusu değiştirmek, onu gençleştirmek, aydınlığa kavuşturmak ve örgütlendirmek yolunda şimdiye dek yapmaya pek yürek bulunamamış, usa en şaşkınlık verici girişimlerden biri olmuştur" (Bahar, 2006: 376).

Atatürkçülüğe göre Türk milletinin yapması gereken, dönemin ihtiyaçlarına karşılık verecek ilerlemeyi ve modernleşmeyi gerçekleştirmesidir. Bu bağlamda Atatürk, yaptığı inkılâplar sayesinde Türk milletini çağdaş medeniyetler seviyesine taşımaya çalışmıştır. Siyasal, sosyal, ekonomik, hukukî, eğitimsel ve kültürel alanda yapılan inkılâpların amacı, Türkiye'yi uygar medeniyetler seviyesine çıkarmak ve ardından da o medeniyetleri geride bırakarak çağdaşlığın simgesi haline gelmektir (Günel ve Atabay, 2004: 111-112; Mango, 2007: 497-509; Köklüğüller, 2009: 170-176). Lord Kinross'a (2010: 546) göre de Atatürk, inkılâplar sayesinde ülkesinin üzerine serpilmiş ölü toprağını savuşturmakta, şahsiyeti ve bilgisi önderliğinde, Türk milletinin Avrupa uluslarıyla baş edebilmesini sağlayacak çağdaşlaşmış yeni bir Türk tipi inşa ediyordu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme ile veri toplama teknikleri ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada 1943-2017 yılları arasında öğrenimde olan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük kitapları incelenerek Atatürk imajının yıllara göre değişimi verilmiştir. Bu yıllar arasında Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullarda (lise 3) okutulmak üzere yayımladığı ders kitapları incelenmiştir. Araştırmayla ilgili literatür taranmış ve bu durum sonucunda nitel araştırma çeşitlerinden biri olan belgesel tarama yönteminin kullanılmasına karar verilmiştir.

Sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan bir araştırma çeşidi olan nitel araştırmanın, herkes tarafından kabul edilen bir tanımını yapmak zordur. Bu sebeple nitel araştırma literatüründe yazarlar genellikle böyle bir tanım yapmaktan uzak durur. Bunun sebebi ise nitel araştırma kavramının bir şemsiye kavram olarak kullanılmasından ve bu şemsiye altında yer alabilecek birçok kavramın farklı disiplinlerle -Etnografi, antropoloji, teori geliştirme, içerik analizi vb.- yakından ilişkili olmasıdır. (Yıldırım, 1999: 9).

Nitel araştırmanın bir tür çeşidi olan belgesel tarama modeli ise Karasar'a göre; "var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya" denir. Diğer bir deyişle bu yöntem; belli bir amaç doğrultusunda gerekli kaynakları bularak onları okuma, not çıkarma ve elde edilen bu notları analiz etmeyi kapsamaktadır (Karasar, 2012: 183).

Belgesel tarama hemen hemen her araştırma için önemli bir yöntemdir. Belge yoksa tarih de yoktur. Belgelerin varlığı kadar onlardan yararlanmayı bilmek de önemlidir. Araştırmacılar zamanlarının büyük bir bölümünü daha önce yapılmış olan araştırmaların incelenerek değerlendirilmesine harcarlar. Araştırmalarda yorum esastır. Veri toplamanın da yorum için olduğu düşünülürse belgesel tarama yöntemiyle özgün araştırmaların yapılabileceği bilinmelidir. Belgesel tarama

yönteminin en önemli özelliği, araştırmacı ile belge arasında -yalnız ikisi arasında- bir iletişim sağlamanın zorunlu olmasıdır. Belgenin anlatmak istediği ile araştırmacının anladığı arasındaki sapma azaldıkça iletişim o oranda başarılı olur. Bu nedenle, iyi okuma ve iyi yazmanın ortak kurallarını bilmek, yazılı belge taramasında ürünün ortaya çıkmasında en önemli etkidir (Karasar, 2008: 183-184).

Belgesel tarama iki amaçla yapılmaktadır. Bunlar; genel tarama ile içerik çözümlemesidir. İçerik çözümlemesi; belli bir metnin, kitabın ve belgenin, belli özelliklerini sayısal verilere dökerek belirleme amacı taşır. Genel tarama ise; hemen hemen yapılan tüm araştırmalarda izlenen alanyazın ya da literatür taraması olarak bilinen bir tarama türüdür (Karasar, 2008:184).

3.2. Evren

Çalışmanın araştırma evrenini 1943-2017 yılları arasında ortaöğretimde okutulan inkılap tarihi ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın evreninde lise üçüncü sınıf ders kitabı olarak okutulmak üzere toplamda 26 kitap bulunmaktadır. Bu kitapların hepsine ulaşılmış olup çalışmanın örnekleme 14 kitap dahil edilmiştir, çünkü aynı yazarın yeni basıma alınan kitaplarına bakıldığında genel olarak içeriğinde bir değişiklik yapılmadığı görülmüştür.

3.3.Örneklem

Bu araştırmanın örnekleme amaçsal örnekleme çeşitlerinden biri olan tabakalı amaçsal örneklemedir. Bu yöntemle, ilgilenilen belli alt grupların özelliklerini göstermek, bu özellikleri betimlemek ve bunlar arasında karşılaştırmalara olanak sağlamaktadır. Bu yöntemde gözlem rastgele seçilmez. Örneğin, bir tabakada yer alan uç durumlar ya da kolay yolla ulaşılan deneklerle çalışılır. Bu örnekleme, örneklem birimden eleman seçilirken tabakanın evrendeki oranı dikkate alınmaz Tüm tabakalardan basit sayıda eleman da seçilebilir. Bu nedenle bu yöntemde kota örnekleme de denir (Büyüköztürk, 2018: 94).

Örnekleme alınan ders kitapları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitapları Örnekleme

Yıllar	Kitap Adı	Yazar/Yazarlar	Basımevi
1945	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi	Enver Ziya Karal	Maarif Vekaleti Yayınevleri/ Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevleri
1951	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi	Enver Behnan Şapolyo	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevleri
1956	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi	Fahriye Yazgan Çetin Kanat Neriman Serdarlar	Maarif Vekaleti Yayınevleri ve Kanaat Yayınları
1970	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi	M. Kâmil Su Kâmil Su	Maarif Vekaleti Yayınevleri ve İnkılap Kitapevi
1982	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi	M. Kamil Su Prof. Dr. Ahmet Mumcu	Milli Eğitim Yayınevleri
1994	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 1	Kenan Kalecikli	Gendaş Gen. Yay. Dağ.
1994	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2	Kenan Kalecikli	Gendaş Gen. Yay. Dağ.
1997	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 1	A. B. Palazoğlu O. Bircan	Gendaş Gen. Yay. Dağ.
1997	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 2	A. B. Palazoğlu O. Bircan	Gendaş Gen. Yay. Dağ.
2005	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	M. Çakmak M. Genç İ. Akdin	Milli Eğitim Yayınevleri
2006	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Kemal Kara	Önde Yay.
2012	Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Sevtap Gamsız	Netbil Yayınları
2013 ^{*5}	Ortaöğretim T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Komisyon	Milli Eğitim Yay.
2015*	Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Mahmut Ürküt	Ata Yay.

^{5*} İşareti olan ders kitapları 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında okutulmaktadır.

3.4. Veri Toplama Teknikleri

Çalışmada veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen konuyla alakalı yazılı materyallerin araştırılıp incelenmesini kapsamaktadır. Özellikle eğitimle ilgili araştırmalarda veri kaynağı olarak ders kitapları, müfredat programları ve çeşitli yazışmalar kullanılmaktadır. Nitel araştırmalarda dokümanlar oldukça etkili veri kaynaklarıdır ve geniş zaman dilimine yayılmış bir konuya ilişkin örneklem büyütülmesine olanak vermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217-218; Sönmez ve Alacapınar, 2014: 95).

Doküman incelemesinin aşamaları beş şekilde yapılmaktadır. Bunlar;

1. Dokümanlara ulaşma,
2. Orijinalliğini kontrol etme,
3. Dokümanları anlama,
4. Veriyi analiz etme,
5. Veriyi kullanma (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 223-231).

Bu kapsamda araştırma girdileri evreninde yer alan Tebliğler Dergisi; Giresun Üniversitesi Kütüphanesi'nden ve on-line kaynaklardan temin edilmiştir. İnkılap tarihi ders kitapları sahaflardan ve Milli Kütüphane'den elde edilmiştir. Konuyla ilgili diğer kitap ve yazılı materyaller ise Giresun Üniversitesi Kütüphanesi, Giresun İl Halk Kütüphanesi, Tirebolu Meslek Yüksekokulu Kütüphanesi, sahaflar, kırtasiye, yayınevleri ve on-line kaynaklardan tedarik edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde doküman incelemesi ile betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın güvenilir olması bakımından kaynakların niteliğinin kontrol edilmesi önemli bir husustur. Araştırmacının, dokümanların tümünü çevreleyen verileri, orijinal materyallerden oluşmalıdır (Yıldırım, Şimşek, 2008: 195-196). Bu doğrultuda araştırmanın verilerini oluşturan kitapların seçiminde 1943-2017 yılları arasında ortaöğretimde okutulan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitapları incelenmiştir.

Doküman incelemesi modelinde, inceleme yapan kişi tarafından konuya ilişkin bazı alt sınıflar belirlenmiştir. Bu kategoriler altında inkılap tarihi ders kitaplarından elde edilen veriler yorumlanmıştır. Verilerin analizinde kullanılan diğer yöntem ise betimsel analizdir.

Nitel verilerin betimsel analizinde elde edilen bulgular daha önce belirlenen temalara göre özetlenip değerlendirilir. Veriler araştırma sorularına göre düzenlenebileceği gibi görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorulara veya boyutlara göre de sunulabilir. Betimsel analizde toplanan verinin özgün hali korunarak ve doğrudan alıntı yapılarak okuyucuya sunulur. Ardından elde edilen veriler, mantıklı ve anlaşılır bir biçimde betimlenir, yapılan bu betimlemeler açıklanarak neden-sonuç ilişkileri incelenip birtakım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye dönük tahminlerde bulunulması da araştırmacının yapacağı yorumların boyutlarıyla sunulur. Bu yaklaşımla okuyucu, elde edilen bilgilerle betimsel bir yaklaşımla tanıştırılmış olur. Bu betimlemelerden yola çıkarak araştırmacı kendi yorumlarını yaparak bazı çıkarımlarda bulunabilir (Yıldırım ve Şimşek 2013: 253-256).

Bu bağlamda betimsel analiz, araştırmanın kavramsal çerçevesinin önceden açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ders kitaplarındaki Atatürk imajının yıllara göre değişimi noktasında çıkarımlarda bulunmayı sağlayan bu araştırmanın verileri betimsel analize göre değerlendirilmiştir. Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır, bunlar;

1. Betimsel analiz için çerçeve oluşturma,
2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
3. Bulguların tanımlanması,
4. Bulguların yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256-257).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR

4.1. Atatürk İmajlarının İncelenen Ders Kitaplarına Göre Dağılımı

4.1.1. Enver Ziya Karal⁶ / Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1944)⁷

4.1.1.1. Vatanseverliği

Mustafa Kemal, bir konuşmasında:“Dayım köy hayatı geçiriyordu. Ben de bu hayata karıştım. Bana vazifeler veriyor, ben de onları yapıyordum. Başlıca vazife tarla bekçiliği idi. Kardeşimle beraber bakla tarlasının ortasındaki bir kulübede oturduğumuzu ve kargaları kovmakla uğraştığımızı unutmam.”diyerek kendisinde oluşan vatan topraklarının bekçiliği duygusunun bu tarla bekçiliği ile başladığını görmüştür. Burada elinde olanı sahiplenme koruma ve bekçiliğini yapmasına vurgu yapılarak vatan ve millet sevgisi imajı verilmiştir (Karal, 1945: 9).

Mustafa Kemal, düşmana karşı yapılacak hemen hemen her taarruzda askerlere düşen görevleri ve amaçlarını anlatmıştır. Yine böyle görev ve amaçlarını anlattığı Conkbayırı ve Kocatepe Muharebeleri’nde:

“Benimle beraber burada muharebe eden bilcümle askerler katiyen bilmelidir ki uhdemize tevdi edilen namus vazifesini tamamen ifa etmek için bir adım geri gitmek yoktur. Harbde istirahat aramanın bu istihattan yalnız bizim değil bütün milletimizin ebediyen mahrum kalmasına sebebiyet verebileceğini cümlenize hatırlatırım. Bütün arkadaşlarımla hemfikir olduklarına ve düşmanı tamamen denize dökmedikçe yorgunluk asarı göstermeyeceklerine şüphe yoktur.” (11).

diyerek kendisinde var olan vatan ve millet sevgisini oradaki subay ve askerlere aşılıyarak bu muharebelerin başarıyla sonuçlanmasını sağlamıştır.

Mustafa Kemal, Çanakkale Savaşı’yla İtilaf Devletleri’ni yenilgiye uğratmış, bunun üzerine Çanakkale’den çekilmek zorunda kalan işgal kuvvetlerinin ardından Mustafa Kemal dinlenmeden vatanın tehlikede olan başka taraflarına da hizmete

⁶ 1940 yılında nakil yoluyla Ankara Üniversitesi’nde başladığı akademik hayatı ömrü boyunca burada devam etmiştir. Türk İnkılap Enstitüsü kurulmasında büyük katkıda bulunmuş, 1961 Anayasası hazırlık komisyonu başkanlığı yapmış olan Karal, ayrıca 1972-1982 yılları arasında Türk Tarih Kurumu başkanlığı yapmıştır. Osmanlı Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti dönemiyle ilgili yazdığı eserlerle Türk tarihçiliğinin gelişiminde mihenk taşlarından biri olmuştur (Akgün, 1994; Büyükkıbar, 2014; Erel, 2015).

⁷Enver Ziya Karal’ın yazdığı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1944) adlı ders kitabında yer alan imajların hepsi 1945 yılında çıkarılan ders kitabına aittir. Bu nedenle her imaj sonundaki sayfaya ayrı ayrı tarih yazılmamıştır.

koşmuştur. Onun vatani uğruna dur durak bilmeden yorgunluk hissetmeden hizmetlerde bulunmasına vurgu yapılarak vatan ve millet sevgisi imajı gösterilmiştir (12).

Mondros Mütarekesi'nin şartlarının ağır olduğunu bilen Mustafa Kemal, bu durumun anavatanı düşman işgaline açık bir pazar yeri haline getirdiğini görmüş ve çok üzülmüştür. Yurdunu kurtarmak için yapılacak ne varsa uğraş veren Atatürk'ün bu tutumu onun vatan ve millet sevgisini bize göstermiştir (13).

Mustafa Kemal İstanbul'da, vatanın işgal edilmesi üzerine kurtuluş çareleri aramaya başlamıştır. Bu yolda gece gündüz çalışmış, düşmanı Türk yurdundan atmak için milli mücadeleyi başlatmak için Anadolu'ya gitmeye karar vermiştir. Bu sırada hükümet tarafından kendisine ordu müfettişliği teklif edilmiştir. Aradığı fırsatı bulmuş ve müfettiş göreviyle Samsun'a hareket etmiştir. Mustafa Kemal'in vatanını ve Türk milletini kurtarmak için bu üstün uğraşıyla onun vatan ve millet sevgisi vurgulanmıştır (14).

Mustafa Kemal, Anadolu ve Trakya Müdafai Hukuk Cemiyetlerini birleştirirken milli davaya olan bağlılığını şu yeminle ilan etmiştir: “Gaye-i istiklal tahsil olununcaya kadar tamamiyle milletle birlikte fedakârane çalışacağımı mukaddesatım namına yemin ve bunu gördüğüm arzuyu milli üzerine her tarafa tamim ettim. Artık benim için Anadolu'dan hiçbir yere gitmemek kat'idir.” Burada vatanını ve milletini kurtarmayı kendine bir görev sayarak yemin etmesi onun vatan ve millet sevgisini ortaya koymuştur (26).

TBMM'nin ilk kurultayında genel siyaset politikasını açıklayan Atatürk:“Milli hudutlarımız içinde her şeyden önce kendi kuvvetimize dayanarak varlığımızı korumak ve memleketin gerçek saadet ve bayındırlığına çalışmak.” ifadelerini kullanarak bağımsızlık vurgusu üzerinden vatan ve millet sevgisini yinelemiştir (51-52).

Büyük Millet Meclisi'nin şahsını “Cumhurbaşkanı” seçmesi üzerine Atatürk:

“Son yıllarda milletimizin fiilen gösterdiği kabiliyet, istidat, idrak, kendisi hakkında suizanda bulunanların ne kadar tetkikten uzak zevahirperest insanlar olduğunu pek güzel ispat etti. Milletimiz haiz olduğu evsaf ve liyakatını hükümetin

yeni ismiyle, cihan medeniyetine daha çok suhuletle izhara muvaffak olacaktır. Türkiye cumhuriyeti cihanda işgal ettiği mevkie layık olduğunu labat edecektir...”(102-103).

sözlerini dile getirerek vatanın bağımsızlığı yolunda gösterilen millet iradesine güvenemeyenlerin, sözlerinde muvaffak olamadıklarını; ayrıca yeni Türk Devleti'nin de cihan âleminde kazanmış olduğu makama layık olduğunun ispat edileceğinin altını çizmiştir (102-103).

4.1.1.2. İdealistliği

Dünyanın en büyük gazetelerinden olan Times:

“Mustafa Kemal Paşa Anadolu’da bir hareketi milliye vücuda getirmeye çalışıyor. Bu ne çocukça bir hülyadır! Bütün cihan kuvvetine karşı Mustafa Kemal’in harbden ezilmiş olan zavallı Anadolu’nun kuvveti ile cihana karşı kafa tutmanın ne hükmü olabilir? Anadolu’da ne kalmıştır, ne var ki mukavemet teşkili kabul olsun.”(51).

ifadelerini kullanarak, Mustafa Kemal’in, bağımsızlık ideali doğrultusunda gösterdiği çabalardan bir şey çıkmayacağını dile getirmiştir.

4.1.1.3. Liderliği

31 Mart irtica hareketini (13 Nisan 1909) bastıran ordunun hazırlanmasında ve bu ordunun idaresinde önemli görevler üstlenerek orduya önderlik etmiştir. Bu ayaklanmanın bastırılmasında büyük çaba harcamış ve gerekli yerlerde orduyu komuta etmiştir. Buradan hareketle onun lider özelliği ön plana çıkarıldığı görülmüştür (10).

Milli birliğin kurulması, artan milli heyecanı yaymak ve sürdürmek, askeri birlikleri bir komuta altına toplamak, vatansever duygu ile kurulan cemiyetleri bir teşkilat haline getirmek ile olabilirdi. Mustafa kemal 28 Mayıs 1919’da yurttaki tüm büyük idare amirlerine ve komutanlara yolladığı bir yazıda mitingler ve gösteriler yapılmasını ve burada vatan topraklarının haksız işgalinin protesto edilmesini istemiştir. Mustafa Kemal’in bu isteği doğrultusunda Türk milleti düşmana karşı büyük bir direniş başlatmıştır (25).

Yunanlıların taarruzu sırasında Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak Paşa, Atatürk’ün orduların başında olmasını ve ordulara liderlik etmesini istemiştir.

Ardından Mustafa Kemal, orduya liderlik edebilmek için meclisten, bütün yetkileri 3 aylığına şahsına devretmelerini istemiştir. 5 Ağustos 1921 tarihli bir kanun ile tüm yetkileri şahsında toplayan Atatürk, başkomutan sıfatıyla ordulara liderlik etmiştir (70-71).

Büyük Taarruz için harekete geçen Atatürk, 20 Ağustos'ta habersizce Ankara'yı terk etmiş ve 25 Ağustos gecesi, İsmet ve Fevzi Paşalarla birlikte taarruzu idare edecekleri Kocatepe'de bulunmuşlardır. 26 Ağustos sabahı güçlü bir topçu ateşiyle Türk orduları, taarruza geçmiştir. Yunan ordularının bin bir güçlkle oluşturdukları mevzilerin, Türk orduları tarafından bertaraf edilmesi uzun sürmemiştir. 30 Ağustos günü Mustafa Kemal, muharebeyi bizatihi kendisi komuta etmiştir. Ertesi gün Eskişehir bölgesinde bulunan Yunan askerleri bozguna uğratılmıştır. Bu zafer üzerine Atatürk: "Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri." (85-86) diyerek, Türk ordularına liderlik etmiştir.

4.1.1.4. İleri Görüşlülüğü

Mustafa Kemal, 23 Temmuz 1908'de ilan edilen Meşrutiyeti yeterli bulmayarak daha köklü bir inkılabı ihtiyaç olduğunu ve ordunun siyasetten uzak durmasını istemiştir. Bu düşünceleri uygun görülmemiştir. Bunun üzerine siyaseti bırakıp kendisini tamamen askerlik eğitim ve öğretimine vermiştir. Ülke genelinde daha sonra yaşanan olaylar onu haklı çıkarmıştır. Burada onun ileri görüşlülük imajına vurgu yapılmıştır (10).

Balkan Savaşları'nın başlaması üzerine Mustafa Kemal İstanbul'a dönmek zorunda kalmıştır. Bu savaştan sonra I. Dünya Savaşı patlak verince, bu savaşa acele ile girmiş olduğumuzu, harbin sonuçlarının İttifak Devletleri için ağır olacağını ilgili makamlara bildirerek ve orduda etkin bir hizmet istemiştir. Onun bu isteği ileri görüşlülüğünün bir sonucudur (11).

Mustafa Kemal, 1917 yılında Hicaz Seferi Kuvvetleri Kumandanlığına getirilmiştir. Buradaki yeni görevinde yapılacak en doğru işin Hicaz'ın boşaltılması ve toplanabilecek kuvvetlerle Suriye Cephesi'nin kuvvetlendirilmesi olduğunu ön görmüştür. Düşüncesini yetkili makamlara bildirmiş. Fakat ilgili makamlar görüşünü

kabul etmekte geç kaldıkları için Hicaz ve daha sonra Suriye felaketleri yaşanmıştır. Burada Atatürk'ün yaşanacakları önceden fark edip önlem almaya çalışması, onun düşüncelerine önem verilmemesi ve beraberinde yaşananlar onun ileri görüşlülüğünün bir sonucudur (12).

Mustafa Kemal I. Dünya Savaşı sırasında Veliht Vahdettin ile birlikte Almanya'ya gitmek istemiştir. Orada İmparator Vilhem, Mareşal Hindenburg ve General Ludendorf ile yaptığı temaslardan ve cephelerde gördüklerinden Almanların içinde bulunduğu gidişatın kötü olduğunu anlamış, savaşın aleyhimize sonuçlanacağını fark etmiştir. Bu düşüncesini Alman komutanlarla paylaşmış, fakat düşünceleri pek itibar görmemiştir. Savaş sonuçlanıp İttifak Devletleri kaybedince Mustafa Kemal'in haklılığı ortaya çıkmıştır. Burada onun ileri görüşlülüğüne vurgu yapılmıştır (12).

Yıldırım orduları grup kumandanlığında ayrılan Mustafa kemal 1918'de İstanbul'a gelmiştir. İtilaf donanmalarının da İstanbul limanında demirlediğini gören Mustafa kemal telaşsız ve iman dolu bir sesle "geldikleri gibi giderler" (13) demiştir. Bu sözyle Atatürk'ün ileri görüşlülüğüne vurgu yapılmıştır.

II. Büyük Millet Meclisi'nin içerisinde yaşanan olumsuz hadiselerden dolayı, ülkeden gerçekleştirilmesi hedeflenen çağdaşlaşmanın henüz sağlanmadığını ve bu durumdan dolayıdır ki meclisin rehavete kapılabileceğinin öngörüsünü üstü kapalı dile getiren Atatürk: "Yeni Türkiye'nin yenileşmesi işi daha sonuna kadar varmamıştır. Türkiye Anayasasının henüz gelişme yolunda son ve kesin şekil aldığı zannedilemez. Değişmeler ve düzeltmeler yaparak onu daha mükemmel bir hale getirmek gerektir." (101) nutkunu atmıştır, böylece burada onun ileri görüşlülük imajı ön plana çıkarılmıştır.

Atatürk Türk vatanının kurtuluşunun milli birlik ve beraberlikten doğacağını çok önceden görmüş, bu düşüncesini dile getirerek o doğrultuda çalışmalara başlamıştır. Ona göre kurtulştan sonra milletimizi ilerletmek için de bu birliğe ihtiyaç vardır. İşte bu düşünce ile Halk Partisi isimli bir parti kurmaya karar vermiştir. Burada olacakları önceden fark etmesi anlatılarak ileri görüşlülük imajına vurgu yapılmıştır (109).

Cumhuriyetin ilanından sonra anayasada değişiklik yapılarak “devletin dini İslam dinidir” ibaresi eklenmiştir. Gazi Mustafa Kemal bu hükümlerin anayasaya konmasının dar görüşlü ve geri kafalı zümreye verilmiş bir ödöl gibi göstermiş ve büyük nutkunda “bu meselelerin münasip bir zamanda hallolabileceğinden ve milletin de memnun olacağından katiyen emin idim” (121) demiştir. Burada Cumhuriyet rejimine karşı devleti dinsizlikle suçlayacak kitlenin önünü kesmek için önlemler almasından bahsedilerek ileri görüşlölük imajına vurgu yapılmıştır.

4.1.1.5. Yaratıcılığı

1911 yılında İtalya'nın ani baskını ile başlayan Trablusgarp Savaşı'na, Mustafa Kemal birkaç arkadaşıyla ve kimliğini gizleyerek gitmiştir. Burada halkı örgütleyerek Tobruk Muharebesi'nin kazanılmasında başarılı olmuştur. Burada Trablusgarp'a gizlice gitmesi onun yaratıcı düşüncesinin bir sonucudur (10).

Mustafa Kemal I. Dünya Savaşı sırasında Velihaht Vahdettin ile birlikte Almanya'ya gitmek istemiştir. Buradaki amacı hem daha sonra tahta geçecek olan veliaht ile yakınlık kurmak hem de orada müttefikimiz olan Almanya'daki cepheleri yakından inceleyip savaşta nasıl bir strateji sağlamamız gerektiğini planlamak istemiştir. Burada veliahta yakınlık kurmak için bu geziye katılmak istemesi ve Alman cephelerini teftiş edip ona göre hazırlık yapmasının anlatılması onun yaratıcı düşüncesi imajını ön plana çıkarmaktadır (12).

Atatürk, Sakarya Meydan Muhaberesi sırasında attan düşmüş ve kaburga kemiklerini kırmıştır. Hasta olmasına rağmen sedye üzerinden bölgede bulunan silahlı kuvvetleri yönetmeye devam etmiştir. Ancak Türk ordularının bazı noktalardan dağılmaya başlaması sonucunda Atatürk: “müdafaa hattı yoktur, müdafaa sathı vardır. O sath bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaş kaniyle ıslanmadıkça terk olunamaz.”(74) sözünü söyleyerek, daha önce savaş alanlarında kullanılmayan bir stratejiyi uygulamaya koymuştur.

II. Büyük Millet Meclisi'ne Müdafaa-i Hukuk adayı olarak seçilen politikacılardan bazıları parti nizamına uygun olmayan birtakım faaliyetler içerisinde yer almaya başlamışlardır. Mustafa Kemal, durumun farkına varmış ve uygunsuz

hareket eden vekillere karşı mücadeleye girişme kararı almıştır. Bu karar doğrultusunda, rakiplerini güçsüz kılabilmek için farklı bir strateji uygulayan Mustafa Kemal, tüm vekillerini istifa etmeye davet etmiş ve hiçbir heyete dâhil olmamalarını istemiştir. Böylece mecliste hükümet listesini onaylayacak vekil kalmayınca muhaliflerin elleri de bağlanmıştır. Çünkü hükümetin oluşabilmesi için meclis tarafından bir seçiminin olması gerekmektedir. Ve bu durum sonucunda da muhalifler kendi içlerinde tartışmaya başlamış ve hükümet sistemini oluşturamamışlardır. Mustafa Kemal, vekillerini istifa ettirerek muhaliflerin ellerini boş bırakacak stratejiyi uygulaması, onun yaratıcı düşüncesinin bir sonucudur (101).

Yeni kurulan Türk devletinde saltanat kaldırılmış, fakat hilafet yanlılarının tepkilerini çekmemek ve yeni yeni inşa edilmeye çalışılan ulus esasına dayalı devleti herhangi bir isyanla karşılaştırmamak adına Mustafa Kemal halifelik makamına dokunmamış, bu kurumu kaldırmayı sonraya bırakmıştır. Mustafa Kemal'in buradaki tutumu onun yaratıcı düşüncesinin bir örneğidir (105-107).

Mustafa Kemal, şapka inkılabını yapmadan yavaş yavaş Türk milletine şapkayı benimsetmeye çalışmıştır. Kendisi Kurtuluş Savaşı'nda kalpak giymiş, İsmet Paşa da Lozan Konferansı'na şapka giyerek katılmıştır. Halifelik kaldırıldıktan sonra orduya “şemsisiperli serpuş” adıyla şapka giydirilmiştir. Böylece özellikle gençler arasında şapka yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır. Bu nedenle Mustafa Kemal, bu inkılabı yaparken de kimsenin sesi çıkmamıştır. Şapka inkılabını yavaş yavaş yerleştirmeye çalışmasıyla Mustafa Kemal'in yaratıcı düşüncesi imajına vurgu yapılmıştır (128).

4.1.1.6. Gerçekçiliği

İtilaf devletlerinin donanmalarını İstanbul limanına demirlemeleri üzerine Çanakkale kahramanı Mustafa Kemal, İstanbul'da günlerce süren incelemeler yaparak ortaya çıkan durum hakkında düşüncelerini:

“İstanbul'un hamiyetli adamlarınca türlü adlar altında programlar ve firkalar kurulmak suretiyle kurtuluş çaresi aranmakta idi. Bunların her birini ayrı ayrı inceledim. Hiçbiri temelli bir kuvvete dayanmıyordu. Binaenaleyh hiçbiriyle el birliği yapmaktan bir netice beklemedim. Temel kuvvetin doğrudan doğruya millet olacağı inanı bende pek kuvvetli idi. İstanbul'da geçen olaylardan, yapılan işlerden,

hele durumun ağırlığından ve kötülüğünden milletin haberi yoktu. İstanbul'da oturup milleti haberdar etme ikanı da kalmamıştı. Yapılacak işin İstanbul'dan çıkıp milletin içine girmek ve orada çalışmak olduğuna karar verdim.” (13-14).

diyerek açıklamıştır. Burada İstanbul'da oturularak vatanın kurtulamayacağını anlaması, İstanbul Hükümeti'nin de anayurdun kurtuluşu için hiçbir çaba göstermemesi üzerine İstanbul'dan Anadolu'ya -yani Türk milletini kurtaracak ışığın geldiği yere- geçmesi onun mantıklı ve gerçekçi oluşunun bir sonucudur (13-14).

Mustafa Kemal istiklal Savaşı öncesi anavatanın içinde bulunduğu durumu şöyle açıklamıştır:

“Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu gurup Cihan Harbi'nde yenilmiş, Osmanlı ordusu her tarafta zedelenmiş; şartları ağır bir mütareke imzalanmış. Büyük Harbin uzun yılları içinde millet fakir ve yorgun bir hale düşmüş. Millet ve memleketi Cihan harbine sürükleyenler kendi hayatları endişesine düşerek memlekettten kaçmışlar. Saltanat ve hilafet yerinde bulunan vahdettin; müterreddi olduğu ve yalnız kendisinin ve tahtının emniyetini sağlayabileceğini sandığı için bayağı tedbirler araştırmakta. Damat Ferit paşanın başkanlığındaki kabine aciz, liyakatsiz, korkak yalnız padişahın iteklerine tabi ve onunla beraber şahıslarını koruyacak herhangi bir tedbire razı. Ordunun elinden silah ve cephanesi alınmış ve alınmakta. İtilaf devletleri, mütareke hükümlerini tutmayı gerekli görmüyorlar. Birer vesile ile itilaf donanmaları ve askerleri İstanbul'da, adana vilayeti Fransızlar Urfa, Maraş, ayıntap İngilizler tarafından işgal edilmiş; Antalya ve Konya'da İtalyan askerleri, Merzifon ve samsunda İngiliz askerleri bulunuyor. 5 Mayıs 1919'da itilaf devletlerinin yardımı ile yunan ordusu İzmir'e çıkarılıyor”. (17-18).

Burada Türk yurdunun içinde bulunduğu tabloyu gözler önüne sererek tek kurtuluş yolunun yeni bir Türk devleti kurmaktan geçtiğini söylemiştir. Atatürk'ün manda ve himayeyi savunanlara karşı vatanın hür bir hale getirilmesi için çabası onun mantıklı ve gerçekçi yönüne işaretler.

Mustafa Kemal, TBMM'nin ilk toplantılarında söz alarak Türk milletinin içinde bulunduğu durumu, vatanın düşman işgalinde olduğunu ve bu durumdan kurtulmak için yapılması gerekenleri anlatmıştır. Yeni bir hükümet kurmanın gerekli olduğunu mevcut hükümetin işgal devletlerinin manda ve himayesine razı olduğunu ve hâlihazırdaki hükümetle anayurdun içine düştüğü esareten kurtulamayacağını söylemiştir. Burada söylemleri onun mantıklı ve gerçekçi yönünü ortaya koymuştur (42).

Sakarya Meydan Muhaberesi'nin silahlı kuvvetlerin zaferiyle sonuçlanmasından sonra, Mustafa Kemal'e savaşın üzerinden aylar geçmesine rağmen ordunun neden taarruza geçmediği yönünde şiddeti gittikçe artan eleştirilerde bulunmaya başlanmıştır. Eleştirilerde bulunan şahıslar, taarruz edilerek ordu kabiliyetinin hangi düzeyde olduğunu ve askeri siyasetin de gelecekteki yönünün ne olacağı düşüncesini dile getirmişlerdir. Atatürk eleştirilere cevap olarak: Ordumuzun taarruz etmesi istendiğini, amacının zaten taarruz olduğunu, ama bu taarruzu geciktirdiğini, nedeninin ise hazırlık için zaman gerekli olduğundan yarım tedbirlerle taarruz yapmaktansa hiç taarruz etmemenin daha doğru olduğunu söyleyerek, taarruzun silahlı kuvvetlerin amacı olduğunu ancak ordu teçhizatının tamamlamadığını, bunun içinde biraz daha zaman geçmesi gerektiğini belirtmiştir (82).

Memleketimizin dört bir tarafı işgal kuvvetleriyle çevrelenmişken Atatürk:

“Hayat demek savaş ve çarpışma demektir. Hayatta başarı mutlaka savaştan başarı ile olabilir. Bu da manen ve maddeten kuvvete ve kudrete dayanan bir iştir. Her taarruza karşı daima karşı taarruz düşünmek lazımdır. Karşı taarruz yapmayı düşünmiyen ona karşı değerli bir tedbir bulmadan hareket edenlerin sonu yenilmek ve perişan olmaktır; parçalanmak ve göçmektir.” (52).

İfadelerini kullanmıştır. Bu bağlamda taarruz edilebilmesi için gerekli olan tüm teçhizatların hazır olması ve olumsuz durumlara karşı da tedbirlerin alınmış olması gerektiğini; aksi takdirde hüsrana sonuçlanacağını dile getirmiştir. Bu durum onun mantıklı ve gerçekçi oluşunun vurgulanmasına bir örnektir.

4.1.1.7. Birleştiriciliği

İzmir'in işgal kuvvetleri tarafından istilası gerçekleşmiş ve ardından bu duruma karşı ülke genelinde protesto mitingleri düzenlenmeye başlanmıştır. “İzmir Türkündür”(17) şifresiyle yola çıkan Türk milleti, müdafaa hazırlıklarının sürdürülmesi noktasında halkın etrafında birleşeceği kişi Mustafa Kemal olmuştur. Çünkü Türk milleti, işgal kuvvetlerine karşı zaferler kazanan Mustafa Kemal'i, kahraman gibi görmektedir.

Vatanın bağımsızlığı yolunda, işgal kuvvetlerine karşı ülkenin dört bir tarafında açılan cephelerin arasında ortak bir bağ olmadığını gören Mustafa Kemal,

cephelerin müşterek bir ilinti etrafında örgütlenmesi için çalışmalara başlamıştır. Mustafa Kemal, milli birliğin oluşması yönündeki çalışmalara, Samsun'a ayak bastığı ilk günden itibaren başlamıştır (23).

Erzurum kongresi ve Balıkesir kongresi yerel toplanmış bir kongreydi. Erzurum Kongresi, yalnız doğu Anadolu vilayetlerinin Balıkesir Kongresi de Yunan istilasına uğramış batı Anadolu vilayetlerinin geleceği hakkında karar vermek için toplanacaklardı. Mustafa Kemal bu kongreleri yerel olmaktan çıkarıp Türk milletinin duygusuna tercüman olacak bir kongrenin toplanmasını gerekli görerek bu konudaki düşüncelerini Amasya'dan askeri ve mülki makamlarla önemli kimselere gizli olarak bildirdi. Burada tüm kongreleri bir çatı altında toplayarak tüm yurdu temsil etmesini isteyen Atatürk'ün birleştirme ve bütünleştirme imajına vurgu yapılmıştır (26).

Mustafa Kemal vatanın ve milletin kurtuluşunu sağlayacak milli mücadele için gerekli gördüğü milli birliği yaratmaya çalışmıştır. Böylece her türlü düşmanlarımıza karşı milletin direncini sembolleştirecek ve onun sesini duyuracak bir milli organ ve bir milli şef olmuştur (30).

4.1.1.8. Kararlılığı

Büyük Millet Meclisi, devlet sistemindeki ikilikleri ortadan kaldırmaya karar vermiştir. Saltanat ve hilafet yanlısı olan bazı hocaların, bu iki makamın ayrılamayacağını doğrultusunda dile getirdikleri ifadelerle cevap olarak Mustafa Kemal: "Türk milleti hakimiyeti ve saltanatı eline almış bulunuyor. Bu olmuş bitmiş bir iştir. Burada toplananlar, meclis ve herkes meseleyi tabii görürse fikrimce uygun olur. Aksi takdirde yine hakikat usulü dairesinde ifade olunacaktır. Fakat ihtimal bazı kafalar kesilecektir." (88-89) sözlerini dile getirmiş ve milli iradenin hâkim kılınması konusundaki kararlılığını kesin bir dille belirtmiştir.

Mustafa Kemal, işgal kuvvetlerine karşı yürütülen mücadelenin tek çatı altında örgütlenmesini istemiştir. Fakat Anadolu ve Trakya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerini tek çatı altında örgütlemek istemiş ancak karşı çıkanlar olmuştur. Bunun durum üzerine Mustafa Kemal: "Gaye-i istiklal tahsil olununcaya kadar tamamiyle milletle birlikte fedakarane çalışacağımı mukaddesatım namına yemin ve

bunu gördüğüm arzu-yı milli üzerine her tarafa tamim ettim. Artık benim için Anadolu'dan hiçbir yere gitmemek kat'idir." (26) ifadelerini kullanarak Türk milletinin hedefinde olan bağımsızlık ülküsünü gerçekleştirene kadar Anadolu'dan ayrılmayacağını dile getirmiştir.

Mustafa Kemal'in hilafet makamını kaldırmak için girişimlerde bulunması üzerine, bu makamı kurtarmak isteyen bazı kişiler, halifelik görevini Mustafa Kemal'e teklif ederek bu görevi alması için ısrarda bulunmalarına rağmen o kabul etmemiştir. Hilafet yanlılarının halifeliği kurtarmak adına ona baskı yapmaları Atatürk'ü kararından vazgeçirmemiştir. Burada onun kararlılık imajına vurgu yapılmıştır (107).

4.1.1.9. Bağımsızlığı

Osmanlı devletinin vilayetleri parçalanmış, devlet yıkılış sürecine girerek ömrünü tamamlamıştır. Geride ise birkaç vatanseverin yaşadığı bir anavatan kalmıştır. Yapılacak tek şey ise millet egemenliği doğrultusunda bağımsız bir yeni Türk devleti kurmaktır. Mustafa Kemal'e göre yeni Türk devletinin kurulmasında parola "ya istiklal ya ölüm" olacaktır. Burada Atatürk'ün hiçbir devletin manda ve himayesi altına girmeden yeni bir Türk devleti kurulması için çalışmalarına değinerek onun bağımsızlık imajına vurgu yapılmıştır (18).

Mustafa Kemal, başkomutanlık vasfıyla, istikbale olan inancı konusunda yaptığı konuşmasında: "Milli irade, hareketimizin mihveri olacaktır. Hiçbir sebep ve suretle değişmesine imkan olmayan bu kesin irade, herhalde düşman ordusunu yok etmek ve bütün Yunanistan'ın silahlı kuvvetlerinden kurulan bu orduyu anayurdumuzun harim-i isteminde boğarak kurtuluş ve istiklale kavuşacaktır." (72) sözlerini dile getirmiş ve bağımsızlık vurgusunun oluşturulması gerektiğinin ve istiklalin sağlanmasının noktasında ise önemli olan gücün milletin sinesinde yattığının altını çizmiştir.

Atatürk, siyasi ve askeri zaferlerin ekonomik zaferlerle taçlandırılmazsa elden edilen başarıların sürekliliğinin olmayacağını ve bu başarının kısa bir süre sonra yok olacağını söylemiştir. Burada kazanılan başarıyla yetinmemek gerektiğini bunu

devam ettirmek için her alanda bağımsız olmamız gerektiğini vurgulayan Atatürk'ün bağımsızlık imajı ön plana çıkmaktadır (144-145).

İstanbul'daki itilaf temsilcileri ve dünyanın tarafsız ülkeleri bağlamında İstanbul'un istilâsı protesto edilmiştir. Protesto bildirilerinde:

“Biz hakkımızı ve istiklalimizi korumak için giriştiğimiz kavganın kutsallığına ve hiçbir kuvvetin bir milleti yaşamak hakkından mahrum edemeyeceğine inanmış bulunuyoruz. İstanbul'un işgali olayından doğacak büyük mesuliyete son bir defa olarak dünyanın dikkat nazarını çekeriz. Davamızın haklılığı ve kutsallığı bu güç günlerde, tanrıdan sonra en büyük yardımcımızdır.”(35-36).

ifadelerine yer verilmiştir. Mustafa Kemal bu protestolarda Türk milletinin yürüteceği mücadelenin haklı olduğunu ve bu mücadelenin sonucunda oluşabilecek olumsuz durumların sorumluluğunu ise işgalci devletlerin üstlenmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Mustafa Kemal'in işaret ettiği bu korkunç tablo karşısında kurtuluş için çalışmalar iki yolda gelişmiş bulunuyordu. Osmanlı devletinin bir bütün olarak yaşaması gereğini kabul edenler, selameti İngiliz himayesinde veya Amerikan mandasında görmekte idiler. Osmanlı birliğinin parçalanacağını düşünenler de bazı Türk topraklarının kurtarılması için Anadolu ve Trakya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerini kurmuşlardı. Mustafa Kemal'e göre bu yollar, bir milleti kurtuluşa götüremezdi. Birinde veya diğerinde amaca varmak, başka bir isim altında yeni bir esirliğe düşmektir. Bu sebeple tam bağımsız olmak şarttı. Burada Atatürk'ün vatanın kurtuluşu için mücadele vermesi, onun bağımsız kişiliğinin bir göstergesidir (18).

4.1.1.10. Milliyetçiliği

20. yüzyıla gelindiğinde dünyadaki etkisi gittikçe artan Milliyetçilik akımı, çok uluslu imparatorlukların parçalanmalarını hızlandırmıştır. Çok uluslu olan Osmanlı İmparatorluğu da revaçta olan milliyetçilik akımından etkilenerek dağılma sürecine girmiş ve bu süreç sonunda da yıkılmıştır. Milliyetçilik sonucunda yıkılan Osmanlı İmparatorluğu'nun külleri üzerine kurulan yeni Türk Devleti, kuruluş felsefesinde milliyetçilik akımının sahip olduğu dinamiklerin izleri görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti her alanda olduğu gibi tarih alanında da milli benliğe yönelme

ihtiyacını hissetmiştir. Konu hakkında gerekli çalışmalar yürütülmüş ve bunun sonucunda en eski milli referanslara kadar ulaşılması görülmüştür. Gazi Mustafa Kemal'in önderliği ve direktifleri sonucunda 15 Nisan 1931'de Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti kuruldu (140-141).

4.1.1.11. İnkılapçılığı

Yeni Türk devletinin kurulmasının ardından ortaya çıkan hükümet bunalımı sonucu Yönetim şekli ne olacaktı? Sorusu gündeme gelmiştir. Mustafa Kemal yakın arkadaşlarını davet ettiği bir akşam yemeğinde:“yarın cumhuriyeti ilan edeceğiz” diyerek sözlerine şöyle devam etmiştir:“... Heyeti celileniz bu müşkülün haline beni memur kıldınız. Ben de arzettiğim kanaatten mülhem olarak düşündüğüm şekli tesbit ettim. Onu takdim edeceğim. Kabul edilirse kuvvetli ve mütesanit bir hükümet kurulması kabil olacaktır.” söylemiştir. Daha sonra Atatürk, İsmet Paşa ile Cumhuriyetin ilanı için hazırladığı maddelerin bulunduğu projeyi katiplere vererek okumasını istemiştir. Bu projede göze çarpan esaslar şunlardır: “Türkiye Cumhuriyeti'nin hükümet şekli cumhuriyettir. Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur...” (101-102). Böylece yeni kurulan Türk devletinin rejimi belirlenmiştir. Mustafa Kemal'in demokrasi temeline dayanan bir yönetim şeklini benimsemesi, Osmanlı geleneği olan padişahlığı devam ettirmemesi, yönetime milleti dahil etmesi onun inkılapçı imajının en güzel örneklerindedir.

Cumhuriyet rejiminin ardından saltanat kaldırılmış, fakat halifelik kaldırılmamıştır. Bu makamı kaldırmak için uygun zamanı bekleyen Mustafa Kemal'in aradığı fırsatı Halife Abdülmecit vermiştir. Abdülmecit cuma namazlarını sürekli farklı camilerde kılarak kendisi adına propagandalar yaptırıp bazı milletvekilleriyle gizli görüşmeler yapmıştır. Ayrıca bazı hilafet yanlılarının “Halife Meclisin, Meclis de Halifenindir.” (105-107) yazılar yazması, Mustafa Kemal'i hareketlendiren son nokta olmuştur. Harp oyunları sırasında bu düşüncesini arkadaşlarına da açarak ardından bu konuyu meclise sunmuştur. TBMM 3 Mart 1924'te halifeliği kaldırmıştır. Bu durum yani cumhuriyet yönetimine uygun olmayan bu kurumu kaldırmak için çabalaması Mustafa Kemal'in inkılapçı yönünü ortaya koymuştur

Yeni Türk devleti kurularak cumhuriyet yönetim sistemi benimsenmiştir. Yeni olan bu sistem, eski hukuki anlayışa dayalı kanunlarla yönetilemeyeceğinin farkında olan Mustafa Kemal, bu konudaki düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “Cumhuriyet Türkiye’inde eski hayat kaideleri, eski hukuk yerine yeni hayat kaidelerinin ve yeni hukukun kaim bulunmuş olması bugün tereddüt kabil olmayan bir emri vakidir. Büsbütün yeni kanunlar vücuda getirmek, eski hukuk esaslarını temelinden sökmek teşebbüsündeyiz.” (122). Ardından 17 Şubat 1926’da “Türk Medeni Kanunu” kabul edilmiştir. Burada yeni kurduğu devletin geleneksel hukuk anlayışı yerine Batı örnek alınarak oluşturulan yeni hukuki çalışmalar yapması onun inkılapçı imajının bir sonucudur.

Din ve devlet işlerinin ayrılması, Türk Medeni Kanunu’nun kabulü adli kurumlarda da inkılap yapmayı gerektirmiş, Atatürk, Türk adliyesinin görevi ve niteliği konusunda düşüncelerini şöyle açıklamıştır:

“Hükümet memlekette kanunu hakim kılmak ve adaleti hüsnü tevzi etmekle mükelleftir. Siyaseti adliyemizde takip edilecek gaye evvela halkı yormaksızın süratle, isabetle, emniyetle adaleti tevzi etmektir. Saniyen heyeti içtimaiyemizde bütün dünya ile temas tabii ve zaruridir. Bunun için adaletimizi bilcümle medeni heyeti içtimaiyenin seviyei adaleti derecesinde bulundurmak mecburiyetindeyiz. Bu hususatı tatmin için mevcut kanun ve usullerimizi bu noktai nazardan ıslah ihya ve tadil edeceğiz.”(123).

Burada Atatürk’ün eski hukuk anlayışlarının yenilenmesinin tüm kurumlarda yapılması için başlattığı çalışmalar ve bu yeniliğin adli kurumlarda da yapılması yolunda düşünceleri onun inkılapçı kişiliğinin bir sonucudur.

Mustafa Kemal, kadın hakları konusunda da birtakım çalışmalar yapmıştır.. Mustafa Kemal, bu konuda kadınlarla ilgili: “Kadınlar içtimai hayatta erkeklerle beraber yürüyerek birbirlerinin yardımcısı olacaklardır. Medeniyetin esası, terakki ve kuvvetin temeli aile hayatındadır.” (125-126) demiştir. Burada kadınların hayatını olumsuz etkileyen eskiden beri gelen alışkanlıkları kaldırması onun hem inkılapçı özelliğine hem de eşitlikçi yönüne yapılmış bir vurgudur.

Atatürk, kadınların kılık ve kıyafeti konusunda konuşma yaparken kadınların peçe takmasının yanlış olduğunu şu sözlerle dile getirmiştir:

“Seyahatim esnasında köylerde değil, bilhassa kasabalarda ve şehirlerde kadın arkadaşlarımızın yüzlerini ve gözlerini çok kesif olarak kapattıklarını gördüm. Bilhassa bu sıcak mevsimde bu tarz kendileri için mutlaka azabı ve ıstırapı mucip olduğunu tahmin ediyorum. Onlar yüzlerini cihana gösterebilirler ve gözleriyle cihanı dikkatle görebilirler. Bunda korkulacak bir şey yoktur.” (126).

Ardından Türk kadınının peçeyi atmasını zorunlu görmüş, gerekirse bu konuda kuvvet bile kullanılabileceğini şöyle ifade etmiştir: “Bu zaruret bizi yüksek ve mühim bir neticeye irsal ediyor. İsterseniz bildireyim ki bu kadar yüksek ve mühim neticeye vusul için lazım gelirse bazı kurbanlar da verelim. Bunun ehemmiyeti yoktur.” (126). Burada Atatürk’ün kadınların sosyal hayatına yeni bir soluk getirecek yeniliklerinden bahsedilerek inkılapçılık imajı ön plana çıkarılmıştır.

Mustafa Kemal, Türk kadınına; muhtar seçilme, belediye seçimlerine katılma, milletvekili seçme ve seçilme gibi siyasi haklar da tanımıştır. Bu haklarla birlikte Türk kadınına siyasi alana dahil ederek, Osmanlı geleneğinden gelen erkeklere doğuştan verilmiş olan siyasi haklar, Türk kadınına Atatürk sayesinde kazanılmış bir hak olarak verilmiştir. Böylece Atatürk, onların toplumda hak ettiği konuma erişmesi için bir adım sayılacak yeniliklerin önünü açmıştır. Burada milli mücadelede vatani için hiçbir şeyden kaçınmayan, cepheye yardım eden Türk kadınının hak ettiği konuma ulaşması Atatürk’ün yaptığı inkılaplarla başlamıştır. Buradan hareketle Atatürk’ün inkılapçı özelliği ön plana çıkarılmıştır (127).

Mustafa Kemal, Kastamonu gezisinde medeniyetin bir göstergesi olarak fes yerine şapka kullanılması gerektiğini söyleyerek: “Fikrimiz, zihniyetimiz tepeden tırnağa kadar medeni olacaktır.” (128) demiştir. Mustafa Kemal, Kastamonu ziyaretini gerçekleştirmeden önce de İnebolu’da şapka inkılâbından dem vurmuş ve konuyla alakalı olarak şunları söylemiştir:

“Medeniyim diyen, Türkiye’nin hakikaten medeni olan halkı baştan aşağı harici vaziyeti ile medeni ve mütekamil insanlar olduklarını fiilen göstermeye mecburdurlar. Medeni ve beynelminel kıyafet milletimiz için layık bir kıyafettir. Onu giyeceğiz. Ayakta iskarpin veya fotin, üstünde pantolon, yelek, gömlek, kırıvat, ceket ve tabii bunların mütemmimi olmak üzere siperi şemsi serpuş. Bunu açık söylemek isterim, bu serpuşun ismine şapka denir.” (128).

Atatürk'ün Türk toplumunun medeniyetle kucaklaşması için kılık kıyafette yenilikler yapması onun inkılapçı kişiliğini sosyal hayata yansıtmıştır.

Mustafa Kemal, ülkede düzenlediği gezilerle bazı inkılapları tanıtmaya gayret göstermiştir. Kastamonu'ya düzenlemiş olduğu gezi sırasında dile getirdiği bir başka konu da "sarık"la ilgilidir. Bu konuda Mustafa Kemal:"Yalnız bir Diyanet İşleri Reisliği ve buna mensup müftü, imam hatipler vardır. Bu işlerde muvazzaf olmayıp ta harice kalanların aynı kisveyi giymeleri doğru değildir. Bu gibileri kimse tanımaz ve kabul etmez."sözlerini dile getirerek dini kıyafetlerin kullanımını sonucunda oluşabilecek spekülasyonların önüne geçmiştir (129).

Mustafa Kemal, ülke sınırları içerisinde yer alan fertlerin üretime katılmalarını ve ülkenin kalkınması ve çağdaşlaşması noktasında çaba sarf etmelerini istemektedir. Özellikle de fertlerin cemaatlere (tekkelere) girip, çalışmadan, halkın kesesinden istifade etmeye çalışan yurttaş olmamalarını istemektedir. Ayrıca Tekke'lerde var olan fertlerin oradan alınıp, halkın içine yani Türk milleti cemiyetine katılmalarını sağlamaya yolunda önemli adımlar atılacağını Kastamonu gezisinde dile getirmiştir. Bu bağlamda Mustafa Kemal, Kastamonu gezisi sırasında:

"Efendiler ve ey millet; biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler memleketi olamaz. En doğru ve en hakiki tarikat medeniyet tarikatıdır. Tekkeler behemal kapanacaktır. Türkiye Cumhuriyeti her şubede irşatlarda bulunacak kudreti haizdir. Biz medeniyetin ilim ve fenninden kuvvet alıyoruz ve ona göre yürüyoruz. Baksa bir şey tanımıyoruz. Tekkelerin gayesi halkı meczup ve aptal yapmaktır. Halbuki aptal ve meczup olmamağa karar vermiştir."(129-130).

diyerek tepkisini ortaya koymuştur. Burada işlevini yitiren kurumların kaldırılarak toplum hayatının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapan Atatürk'ün inkılapçılık yönü vurgulanmıştır.

Arap harflerinin zorluğu ve dilimize uygunluğu noktasında sorunlar yaşayan yeni Türk Devleti, Arap harflerinden vazgeçmiş ve yeni bir alfabe oluşturma çabalarına gidilmiştir. Mustafa Kemal, oluşturulmaya çalışılan yeni Türk alfabesiyle yakından ilgilenmiş ve yapılacak olacak "Harf İnkılâbı"nı da diğer inkılaplar gibi halk içinde yapmak istemiştir. Bu yöndeki çalışmaların hızlanması sonucunda Arap

harfleri terk edilmiş ve yeni Türk harflerinin kabulü gerçekleşmiştir. Harf İnkılâbı'nın halka bildirilmesi noktasında Mustafa Kemal:

“Arkadaşlar zengin dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz. Vatandaşlar, yeni Türk harflerini çok çabuk öğreniniz. Bütün millete, köylüye, çobana, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik, milliyetperverlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki bir milletin, bir içtimai heyetin yüzde sekseni okuma yazma bilmez bu ayıptır.” (139-140).

sözlerini dile getirerek, inkılabın gerekçesini ve amacını tüm kamuoyuna bildirmiştir. Burada yaptığı inkılaplara Türk milletini de dahil ederek yeniliklerin benimsenmesini istemiştir. Bu durum inkılapçılık imajının bir sonucudur.

Ekonomi konusunda gerçekleştirilmeye çalışılan inkılaplar ile ilgili Mustafa Kemal:

“Bu memleketi mamure haline, cennet halin getirecek olan esbap ve avamili iktisadiye ve faaliyeti iktisadiyedir. Yeni Türkiye Devleti temellerini süngü ile değil, süngünün dahi istinadettiği iktisadiyatla kuracaktır. Yeni Türkiye Devleti cihangir bir devlet olmayacaktır; fakat yeni Türkiye Devleti iktisadi bir devlet olacaktır.” (144-145).

ifadelerini kullanarak, yeni Türk Devleti'nin temelinde sadece askeri zaferlerin olmadığını ve esas olan durumun askeri zaferin de üstünde olan ekonomik zaferlerle temellendirileceğinin altını çizmiştir.

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarına doğru kentte yaşayan ve kırsal kesimde yaşayan insanlar arasında ciddi anlamda farklılık ortaya çıkmıştır. Kırsal kesimde yaşayan halktan, taşıdıkları sorumlulukların ağırlığını artıracak düzeyde vergi alınması, kentli ve köylü arasındaki farkın artmasına neden olmuştur. Atatürk, bu durumu görmüş ve konuyla alakalı gerekli önlemleri almıştır. Bunlar; “Köylüden ezici vergilerin kaldırılması, köylünün üretim imkânlarının arttırılması, köylünün bilgi ve görüşünü yükseltecek tertiplerin alınması, toprağı olmayan çiftçilere toprak verilmesi.” (147) Bu tedbirleri alarak köylülerin refah seviyesini artıracak politikalar belirlemiş ve Türk milletinin refah seviyesini yükseltecek yenilikler yapmıştır. Burada onun inkılapçı yönüne vurgu yapılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti inşa edildikten sonra ülkedeki endüstri faaliyetlerinin milli olması istenmiş ve bu doğrultuda politikalar yürütülmüştür. Atatürk milli endüstri politikasının önemi hakkında:

“Endüstrileşmek en büyük milli davalarımız arasında yer almaktadır. Çalışması ve yaşaması için ekonomik elemanları memleketimizde mevcut olan büyük küçük her çeşit sanayi kuracağız ve işleteceğiz. En başta vatan müdafaası olmak üzere mahsullerimizi kıymetlendirmek ve en kısa yoldan en ileri ve refahlı Türkiye idealine ulaşabilmek için bu bir zarurettir.” (154).

ifadelerini dile getirerek milli endüstrinin sağlanması gerektiğinin üzerinde durmuştur.

4.1.2. Enver Behnan Şapolyo⁸ / Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1950)⁹

4.1.2.1. Vatanseverliği

Mustafa Kemal’in Samsun’a gitmek üzere yola çıktığını haber alan Bahriye Nazırı Rauf Bey Atatürk’ün Şişli’deki evine gelerek şöyle demiştir: “Kemal Samsun’a gitme aldığım malumata göre bineceğin vapuru Karadeniz’de batıracaklardır.” Mustafa Kemal ise şöyle cevap vermiştir: “Gidersem tutacaklar. Gitmezsem ne olacak? Yine tutacaklar, hem de daha kolaylıkla hapsedecekler. Kim bilir neler yapacaklar? Fakat memleket ve millet ne olacak?” (Şapolyo, 1951: 27). Mustafa Kemal’in bu sözlerine baktığımızda; kendisine bir suikast yapılacağını öğrenmiş, fakat buna rağmen yine kendisini değil de vatanını ve milletini düşünerek Kurtuluş Mücadelesi’ni başlatmak üzere Samsun’a çıkmıştır. Burada vatan ve millet sevgisi imajı ön plana çıkarılmıştır.

Mustafa Kemal, vatani ve milleti uğruna, var gücüyle çalışacağını ifade etmek için şöyle bir yemin etmiştir: “İstiklalimiz kazanılıncaya kadar tamamı ile milletle birlikte fedakârane çalışacağıma mukaddesatını namına yemin ederim. Bunu gördüğüm milli arzu üzerine her tarafa tamim ettim. Artık benim için Anadolu’dan hiçbir yere gitmemek katidir.” (28-29). Vatanının tehlikede olduğunu gören Mustafa

⁸ 20. Yüzyıl önemli tarihçilerinin yanı sıra hem gazeteci hem de edebiyatçı kişiliğiyle tanınır. I. TBMM’de Hâkimiyet-i Milliye, Öğüt ve Yeni Gün gazeteleri için meclis muhabirliği yapmıştır. Kemalist devrimleri, meydanlarda, okullarda Türk Ocakları’nda, Halkevlerinde tanıtmayı kendine görev bilmiştir (Yuca, 2014).

⁹Enver Behnan Şapolyo’nun Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1950) adlı ders kitabında yer alan imajların hepsi 1951 yılında çıkarılan ders kitabına aittir. Bu nedenle her imaj sonundaki sayfaya ayrı ayrı tarih yazılmamıştır.

Kemal'in, yurdunu ve Türk milletini esaretten kurtarmadan oradan adım atmayacağını söylemesi onun vatan ve millet sevgisinin yüceliğini vurgulamıştır.

Mustafa Kemal'in milli bilinci uyandırarak Milli Mücadele'yi başlatması, İstanbul Hükümeti'ni rahatsız etmeye başlayınca İstanbul Hükümeti, Mustafa Kemal'in İstanbul'a çağırıştır. Bu çağrıya cevap vermeyen Mustafa Kemal bu İstanbul'a gitmemiş, üstelik çok sevdiği mesleği askerlikten de istifa ederek vatani ve milleti için bir vatansever gibi çalışmalarına devam etmiştir. Burada vatani ve milleti için en sevdiği vazifesini bile gözünü kırpmadan vatani uğruna feda etmesi onun vatan ve millet sevgisi yüce bir sonucudur (30).

Mustafa Kemal, Erzurum'dan Erzincan'a geçtiğinde jandarmalar onu durdurarak Dersimlilerin yolu tuttıklarını, ona zarar vereceklerini haber vermiştir. Tehlikede olduğunu bilmesine rağmen yine de yolundan dönmemiş, vatanını işgalcilerden kurtarmak için çalışmalar yapacağı Sivas'a kongre için gitmiştir. Burada vatanını işgal devletlerinden kurtarmak için gözünü kırpmadan ölüm yoluna gittiği vurgusu yapılarak vatan sevgisi ön plana çıkarılmıştır (31).

Sivas Kongresi'nin dağıtmak ve Mustafa Kemal'e tutuklatmak için İstanbul hükümeti tarafından görevlendirilen Ali Galip, Mustafa Kemal'in bu olayı haber alması üzerine daha Sivas'a gelmeden etkisiz hale getirilmiştir. Mustafa Kemal, Dahiliye Nazırı Adil Bey'e şöyle bir telgraf yazmıştır:

“Alçaklar! Caniler! Düşmanlarla millet aleyhine haince tertibatlarda bulunuyorsunuz. Milletın kudret ve iradesini takdirde aciz bulunduğunuza şüphe etmiyorum, fakat vatan ve millete karşı hainane, mezbuhane harekette bulunacağınıza inanmak istemiyorum. Aklınızı başımıza toplayın. Galip Bey ve hem hempaları gibi aptalların ahmakça olan mevhum vaatlerine kapılarak milletimiz ve vatanımız için muzır ecnebilere vicdanınızı satarak irtikâbettığınız denaetlerin milletçe tatbik olunacak mesuliyetini dikkat nazarında tutunuz. Güvendiğiniz eşhas ve kuvvetin akibetini öğrendiğiniz zaman kendi akibetini ile mukayese unutmayınız.” (32).

Burada Sivas Kongresi'ni dağıtmak üzere görevlendirilen Ali Galip'i öğrenen Mustafa Kemal, bu olayı vatan ve millete karşı yapılmış hain bir girişim olduğunu söyleyerek, vatani ve milleti için gerekli ne varsa yapacağını

ifade etmiştir. Mustafa Kemal'in bu söylemlerine bakarak vatan ve millet sevgisinin vurgulandığı görülmüştür.

4.1.2.2. İdealistliği

Times gazetesi'nin:

“Mustafa Kemal Paşa Anadolu’da milli bir hareket vücuda getirmeye çalışıyor. Bu ne çocukça bir hülyadır! Bütün cihanın kuvvetine karşı Mustafa Kemal’in harpten edilmiş olan zavallı Anadolu’nun kuvveti ile cihana karşı kafa tutmasını ne hükmü olabilir? Anadolu’da ne kalmıştır? Ne var ki mukavemet teşkili kabil olsun...” (49).

yazması üzerine Mustafa Kemal, şöyle bir cevap vermiştir: “Milli hudutlarımız içinde her şeyden önce kendi kuvvetimize dayanarak varlığımızı korumaya memleketin gerçek saadet ve imarına çalışacağız.” (49). Mustafa Kemal başlattığı Milli Mücadele’yi küçümseyenlere; kendi kuvvetimize dayanarak memleketi huzura kavuşturacağını ve kalkındıracağını söylemiştir. Burada kendisine sataşmaya çalışarak idealini küçümseyenlere cevap vererek asıl idealini açıklamıştır.

29 Ekim 1923’te cumhuriyetin ilan edilmesiyle Mustafa Kemal, yeni Türk devletinin ilk cumhurbaşkanı olmuştur. O, kürsüye gelerek şöyle bir konuşma yapmıştır: “Türkiye Cumhuriyeti, cihanda işgal ettiği mevkie layık olduğunu eserleri ile ispat edecektir. Türkiye Cumhuriyeti mesut, muvaffak ve muzaffer olacaktır...” (118). Cumhurbaşkanı olarak yaptığı ilk konuşmada dahi Türk devletinin geleceğini düşündüğü vurgulanmıştır. Bu durum onun idealist kişiliğinin sözlere yansımalarıdır.

4.1.2.3. Liderliği

Mustafa Kemal, yurdumuzun işgale uğramasının ardından mitingler yaparak işgale karşı protestolar yapması için Türk milletini örgütlemiştir. Bu durum sonucunda ülkenin dört bir yanında mitingler ve protestolar yapılarak, vatani içine düştüğü durumdan kurtarmaya çalışmışlardır. Burada Mustafa Kemal’in, ülkenin kurtuluşu için Türk milletine yaptığı önderlik vurgulanmıştır (28).

4.1.2.4. İleri Görüşlülüğü

Mustafa Kemal, Vahdettin ile birlikte Almanya’ya yola çıkarak orada Almanların cephesini gezerek bu cepheyi yöneten komutanlarla temaslarda

bulunmuştur. Cephelerin halinden Almanların bu savaşta mağlup olacağını anlamış, bu durumu yetkililere bildirmiştir. Burada ne olacağını önceden kestirmesi onun ileri görüşlülüğüne yapılmış bir vurgudur (22).

4.1.2.5. Yaratıcılığı

İngilizler Suriye Cephesi'nde Türk ordusu üzerine yeni bir taarruz düzenleyerek, 8 Orduyu tamamen esir almışlardır. Taarruz devam ederken 7. Ordu Kumandanı Mustafa Kemal, emrinde bulunan kuvvetlerini, Halep'in kuzeyinde bulunan Katma hattına çekerek burada bir müdafaa hattı kurmuş ve İngilizlerin taarruzlarını bu hat üzerinde durdurmuştur. Onun bu planı yaratıcı kişiliğinin bir ürünü olarak karşımıza çıkmıştır (1).

Mustafa Kemal, Büyük Millet Meclisi'nin ilk toplantısında ülkenin genel durumu hakkında konuşmuş ve bir kurtuluş mücadelesine girildiğinden bahsetmiştir. Ardından meclisin genel programını açıklamış, fakat padişaha ve hilafet kurumuna ne olacağına değinmemiştir. Bir tepki oluşmasın Milli Mücadele kesintiye uğramasın diye ek olarak şöyle bir madde ilave etmiştir: "Padişah ve halife, altında bulunduğu baskıdan kurtulduktan sonra meclisin tanzim edeceği kanun esasları içinde durumunu alacaklardır."(44).

Sakarya Savaşı sırasında Yunan ordusu, üç tümenleriyle Porsuk Suyunun kuzey ve güneyinden ilerleyerek Türk ordusunun sol kanadına yaklaşmıştır. Bu durumu fark eden Mustafa Kemal, orduyu seyyar bir kale vaziyetine girmiş bir hale getirmiştir. Büyük düşman kuvvetleri karşısında bu kadar kısa bir sürede cephesini değiştirmesi savaş tarihinde nadir görülen bir harekettir. Mustafa Kemal'in askeri dehası sayesinde bu savaş kazanılmıştır. Ayrıca Mustafa Kemal, bu savaşta şöyle bir tarihi emir vermiştir:

"Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh, bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz. Onun için küçük büyük her cüz-i tam bulunduğu mevziden atılabilir, fakat küçük büyük her cüz-i tam ilk durabildiği noktada tekrar düşmana karşı cephe teşkil ederek muharebeye devam eder. Yanındaki cüz-i tamın çekilmeye mecbur olduğunu gören cüz-i tamlar ona tabii olamaz. Bulduğu mevzide nihayete kadar sebat ve mukavemete mecburdur." (92-93).

Mustafa Kemal'in askeri dehasını ortaya koyan bu taktikle onun yaratıcı düşünce imajı gösterilmiştir.

Ankara'da çıkan Yenigün gazetesinde “Yakında Cumhuriyet ilan olunacaktır” yazması üzerine İkinci Büyük Millet Meclisi'nde oluşan muhalif grup kabineyi düşürmek için çalışmalar başlatmıştır. Mustafa Kemal, muhaliflerin gücünü görebilmek için onları serbest bırakmış, ne yapabileceklerini görmek istemiştir. Bu sırada hükümet buhranı başlamıştır. Mustafa Kemal, Meclisin bu halini görünce, yeni Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'na devlet reisini meclisin seçme hakkını koydurmuştur. O kargaşada Mustafa Kemal'in eklediği bu madde pek dikkat çekmemiştir. Burada Atatürk'ün ortaya çıkan kargaşadan yararlanarak kanuna istediği maddeyi eklemesi onun keskin zekasını bize göstermiştir. Bu durum onun yaratıcı düşüncesine yapılmış bir vurgudur (115-117).

Saltanat kaldırılmış fakat halifelik kaldırılmamıştır. Mustafa Kemal, hilâfet yanlıların tepkisini çekmemek için bu makamı kaldırmayı sonraya bırakmış, Osmanlı hanedanından Abdülmecit Efendi'yi¹⁰ halife seçirmiştir. Mustafa Kemal'in yapacağı inkılapların önünü kesmesin diye halifeliği kaldırmayı başka bir zamana bırakması onun zeki oluşunun bir sonucudur (119).

Anadolu, bir tarım cenneti olduğu halde bakımsızlık nedeniyle tarımımız gelişmemiştir. Oysa Türkiye'yi besleyecek ve kalkındıracak yegâne kaynak ziraat ve hayvancılıktır. Bu gerçeği fark eden Mustafa Kemal, Türk köylüsünün refahını sağlamak için çalışmalar yapmış ve: “Türkiye'nin hakiki sahibi ve efendisi köylüdür.” (143) diyerek köylüye bakış açısını değiştirmeye çalışmıştır. Burada hem aydın kesimin köylülere bakış açısını değiştirmeye çalışmış hem de üretimi arttırmayı hedeflemiştir. Onun bu tutumu yine yaratıcı düşüncesini bize göstermiştir.

Mustafa Kemal, Avrupa siyasetini yakından takip etmiştir. Japonya'nın Milletler Cemiyeti'nden çekilmesi, İtalya'nın Habeşistan'a saldırması ile değişen düzenden yararlanmak istemiştir. Lozan Antlaşması'nın Boğazlar hakkındaki zayıf hükümlerini değiştirmek için girişimlerde bulunmuş ve nihayetinde istediğini yaptırmıştır. Yine burada Atatürk'ün yaptığı hamleler, kimselerin düşünmediği

¹⁰ Son Osmanlı halifesidir.

düşünse de gerçekleştirmesi zor olan işleri başarması yaratıcı düşüncesinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (158).

4.1.2.6. Gerçekçiliği

Mustafa Kemal:

“Hayat demek, savaş ve çarpışmak demektir. Hayatta başarı mutlaka savaşta başarı ile olabilir. Bu da manen ve maddeten kuvvete ve kudrete dayanan bir iştir. Her taarruza karşı daima karşı taarruz düşünmek lazımdır. Karşı taarruzu yapmayı düşünmeyen ve ona karşı değerli tedbir bulmadan hareket edenlerin sonu yenilmek ve perişan olmaktır, parçalanmak ve göçmektir.” (49).

diyerek Kurtuluş Savaşı'nı başlatmaya karar vermiştir. Burada hayatta elde edilecek başarının savaşta başarıyı elde etmeden geçtiğini savunmuş, aksi bir durumda ise yok olmakla karşı karşıya gelineceğini söyleyerek gerçekçi imajı vurgulanmıştır.

Mustafa Kemal, I. Dünya Savaşı'nda cepheleri gezmiş, yurdumuzun içinde bulunduğu genel durumu, savaşın bizim aleyhimize gittiğini ve harbin devam ettiği takdirde ülkenin başına gelecekleri, Enver Paşa ve Talat Paşa'ya şöyle bir rapor göndererek bildirmiştir:

“Memleketin umumi ahvali: Ahali ile idare arasında bağlar sarsılmıştır. Evlerinde kalan ahali her noktada hükümetten uzak kalmakla menfaatlerine hanel gelmiştir. Kazançları kendilerini beslemeye kâfi değilken hükümetin mülki ve askeri memurları onlardan, açlık ve ölüm mukabilinde mallarını almaktadır. Rüşvet ve ihtikâr devam etmektedir. Bu sebeple umumi hayat her köyde ve şehirde devletin asayiş çürütmektedir. Binaenaleyh harp devam ettiği halde, karşısında bulunduğumuz en büyük tehlike, her taraftan çürüten muazzam saltanat binası bir gün dâhilden birdenbire ve hep birden çökmesi muhtemeldir.” (22).

Burada Atatürk, memleketin içine düştüğü durumu açıklayarak gerçekçi yönünü ön plana çıkarmıştır.

Mustafa Kemal, başka bir konuşmasında İstanbul'un içinde bulunduğu durumu şöyle anlatmıştır:

“İstanbul'un hamiyetli adamları programlar yapmak türlü adlar altında fırkalar kurmak suretiyle kurtuluş çaresi aramakta idi. Bunların her birini ayrı ayrı inceledim. Hiçbiri temelli bir kuvveti dayanmıyordu. Binaenaleyh

hiçbiriyle elbirliği yapmaktan bir netice beklemedim temel kuvvetin doğrudan doğruya millet olacağını imanı bende pek kuvvetli idi. İstanbul'da geçen hadiselerden, yapılan işlerden, hele durumun ağırlığından ve kötülüğünden milletin haberi yoktu. İstanbul'da oturup milleti haberdar etmenin imkânı kalmamıştı. Yapılacak işin İstanbul'dan çıkıp milletin içine girmek orada çalışmak olduğuna karar verdim.” (23-24).

Burada İstanbul'un vaziyetini açıklayarak kurtuluş için çareler arayanların çözümlerini incelemiş ve böyle hiçbir başarının kazanılamayacağını ileri sürmüştür. Çarenin millet olduğunu, onlarla bir bütün olarak bu işgalin altından kalkılacağına inanması ve bunun için Anadolu'ya doğru yola çıkması onun mantıklı ve gerçekçi olduğu imajını ortaya koymaktadır.

Büyük Millet Meclisi'nin kurulmasının emrivaki olduğunu düşünenlere karşı Mustafa Kemal; Merhamet beklemekle millet ve devlet işlerinin görülemeyeceğini, kimseden merhamet dilenmek gibi bir kuralının olmadığını söylemiştir. Burada devlet işlerinin merhamete bırakılamayacağını söylemesi mantıklı ve gerçekçi oluşunun bir sonucudur (42).

Mustafa Kemal, yeni Türk devletini kurmuş, ardından ekonomiye büyük önem vermiştir. Medeni devletleri ayakta tutan ekonomidir gerçeğinden yola çıkarak şöyle söylemiştir: “Bu memleketi mahmure haline, cennet haline getirecek olan sebepler iktisadi amirler ve iktisadî faaliyetlerdir.” (140).

4.1.2.7. Birleştiriciliği

Mondros Mütarekesinden sonra yurdumuz İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmiştir. Memleketin her yanında cemiyetler kurulmuş, işgallere karşı Türk milleti elinden geleni yapmaya çalışmıştır. Mustafa Kemal, bu cemiyetler hakkında şöyle bilgi vermiştir:

“Vaziyetin dehşet ve vehameti karşısında, her yerde her mıntıkada bir takım zevat tarafından kurtuluş çareleri düşünölmeye başlanmış idi. Bu düşünce ile alınan teşebbüsler birtakım teşekküller doğurdu. Mesela Edirne ve havalisinde Trakya Paşaeli ünvanı ile bir cemiyet vardı. Şarkta Erzurum'da Elazığ'da umumi merkezi İstanbul'da olmak üzere Vilayeti Şarkıye Müdafaa-i Hukuku Milliye Cemiyeti teşkil edilmişti. Trabzon'da Muhafaza-i Hukuk namında bir cemiyet mevcut olduğu gibi İstanbul'da da Trabzon ve Havalisi Adem-i Merkeziyet Cemiyeti vardı. Bu cemiyet merkezinin gönderdiği murahaslarla Of kazasıyla Lazistan livası dahilinde şubeler açılmıştı. Erzurumlular Doğu vilayetlerinde bir Ermenistan'ın kurulacağını haber alır

almaz Vilayeti Şarkıye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni kurdular. (...) Erzurum'u Ermenilere vermemek üzere çalışmalarına devam ettiler... Rumeli'de kurulan Trakya Paşa eli Cemiyeti'nden sonra bir de Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kuruldu. Sivas kongresinde Rumeli, Anadolu Müdafaa-i Hukuk cemiyetleri birleştirildi. Artık memleketin hemen her şehrinde müdafaa-i hukuk cemiyetleri kurulmaya başlandı. Müdafaa-i hukuk cemiyetleri memleketi düşman istilasından kurtarmaya bu muvaffak oldu." (12-13).

Burada yurdumuzun işgal kuvvetlerinin elinde olduğunu birlik olunursa vatanın kurtulacağını söylemesi onun birleştirme ve bütünleştirmeyi esas almasının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.1.2.8. Kararlılığı

İtilaf Devletleri, Londra Konferansı'na İstanbul Hükümeti'ni davet etmiş, yanlarında Mustafa Kemal'i ya da onun belirleyeceği Ankara Hükümeti'nden bir temsilci olmasını istemiştir. İstanbul Hükümeti, bu isteğe olumlu yaklaşınca Mustafa Kemal, onlara şöyle bir telgraf çekmiştir:

"Milli iradeye dayanarak Türkiye'nin mukadderatını elinde tutan tek meşru ve müstakil hâkim kuvvet Ankara'da toplanmış olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir. Türkiye ile ilgili bütün konuların halliyle vazifeli ve her türlü dış meselelerde söz sahibi ancak, işbu Meclisin hükümetidir. İstanbul'da herhangi bir heyetin böyle meşru bir hukuki durumu yoktur." (71).

Mustafa Kemal'in verdiği bu cevapla yani; İstanbul Hükümetini tanımaması, sadece TBMM'nin yeni Türk devletinin temsilcisi olduğunu söylemesi kararlılık imajını ön plana çıkarmıştır.

İtilaf Devletleri, İstanbul Hükümeti ile TBMM arasındaki ikilikten faydalanmak için ikisini birlikte Lozan Konferansı'na davet etmiştir. Sadrazam Tevfik Paşa Atatürk'e bir telgraf çekerek, barış konferansına birlikte gitmelerinin uygun olduğunu belirtmiştir. Bunun üzerine Atatürk, şöyle bir cevap vererek bu duruma karşı çıkarak Barış Konferansında Türkiye'nin tek temsilcisinin TBMM tarafından temsil edileceğini söylemiştir. Burada Atatürk'ün kesin konuşması onun kararlılık imajını ön plana çıkarmıştır (108).

Mustafa Kemal Adana'ya gittiğinde Hataylılar kendisini siyah bayraklarla karşılamıştır. Bu durum üzerine Mustafa Kemal: "Kırk asırlık Türk yurdu yabancı

elinde esir kalamaz!” (159) diyerek Hatay'ı anavatan topraklarına dahil etmekte kararlı olduğunu belirtmiştir.

4.1.2.9. Bağımsızlığı

Mustafa Kemal, Amasya'da bir gazeteciyle yaptığı görüşmede Milli Mücadele sorulunca şöyle cevap vermiştir:

“Altı yüzyıl yıldır efendi yaşamış bir milletiz. Tarihin sahifelerinde mali, sınaî, içtimai birçok eksikliğimiz olduğu kaydını kim inkâr eder? Fakat bu eksikliği kaldırmak için dipdiri bir milleti ortadan kaldırmak mı icab eder? Biz mağlubiyetimizin bahasını çok ağır ödedik. Elimizden köyler, vilayetler değil, ülkeler bile alındı. Fakat son lokmasını da ağzımızdan kapmak için bir milletin hayatına kıymak caniyane bir harekettir. Öldürülen bir adam ise kendini son nefesine kadar cesaretle mertlikle müdafaa etmesi tabii ve zaruridir. Ancak Tehlikenin boğazına sarıldığı yerde mücadele kendiliğinden doğar. Canına kıyan bir millet her şeyi göze alır.” (34-35).

Mustafa Kemal'in bağımsızlık tehlikeye düştüğünde mücadele edileceğini, Türk milletinin gerekirse kendi canından bile vazgeçeceğini söylemesi onun bağımsızlık için yapmayacağı şeyin olmadığı vurgulanmıştır.

4.1.2.10. Milliyetçiliği

Mustafa Kemal, Türk Tarih tezleri arasına şöyle bir tez eklemiştir:

“Türkler yeryüzünün en eski bir kavmi olup Neolitik devirlerden beri bir medeniyete sahiptirler. Cihan medeniyetine büyük hizmetler etmişlerdir. Türklerin tarihi, tarihten önceki devirlerde Orta Asya'dan başlar. Ön Asya'da ise ilk medeniyet santrali olan Sümer medeniyeti, Anadolu'da Hitit medeniyeti, Ege denizinde Ege medeniyetini kuran yine Türklerdir. Brakisefal kafataslı, beyaz tenli Türk ırkı, cihanın ilk medeniyetini yaratmıştır. Bu sebeple Türk tarihi prehistorik devirlerden başlar.” (132)

Mustafa Kemal, bu tezini genişletmek ve incelemek üzere Türk Tarih Kurumu'nu kurmuştur.

Cumhuriyet rejimi milliyetçiliğe dayandığından Mustafa Kemal, öz dilimiz ile ilgili inkılap yapmak istemiş, bu sebeple Türkçeyi yabancı kelimelerden kurtarmak için çalışmalar başlatılmıştır. Bu nedenle Mustafa Kemal, Türk Dil Kurumu'nu kurmuştur (133).

Mustafa Kemal, 1920 yılında Türk siyaseti için şöyle demiştir: “Milletimizin kavi, mesut ve müstakil yaşayabilmesi için devletin tamamen milli bir siyaset takip etmesi ve bu siyasetin dâhili teşkilatımıza mutabık ve müstenid olması lazımdır.” (154).

4.1.2.11. İnkılapçılığı

İkinci Büyük Millet Meclisi'nin içinde bulunduğu kargaşadan ötürü hükümet buhranı başlamış, 28 Ekim 1923'te yakın arkadaşlarını yemeğe davet etmiş ve orada:“Yarın Cumhuriyeti ilan edeceğiz.” demiş ve Teşkilat-ı Esasiye'ye eklenmek üzere şöyle bir proje hazırlamıştır: “Türkiye devletinin şekli cumhuriyettir. Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur.” (117). Yeni bir yönetim şeklini benimsemesinden bahsedilerek onun inkılapçı yönü vurgulanmıştır.

Son halife Abdülmecid Efendi'nin, cuma alayları düzenleyerek halkın sevgisini kazanmaya çalışmasını fark eden Mustafa Kemal, yakın arkadaşları ile görüşerek halifeliği kaldırmaya karar vermiştir. Böylece 3 Mart 1924'te halifelik kaldırılmıştır (119-120).

Mustafa Kemal, Türk gençliğini yetiştirmek, eğitmek ve geliştirmek için Halkevlerini açmıştır. Yeni nesilleri geleceğe hazırlamak için Halkevlerini açmasıyla onun inkılapçı yönü vurgulanmıştır (125).

Atatürk, yeni Türk devletinin laik bir düzenle gelişeceğine inanmış ve yeni kanunlar yaparak eski hukuk geleneğini kökünden sökeceğini söylemiştir. Burada gelenekler terk edilerek yenilikleri esas alacağını belirtmesi reformist kişiliğinin ön plana çıkarmıştır (126).

Medeni Kanununun kabulü ile kadının hukukunda yenilikler meydana gelmiştir. Mustafa Kemal kadınlarımız için düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “Kadınlar içtimai hayatta erkeklerle beraber yürüyecek birbirlerinin yardımcısı olacaklardır.” demiştir (127).

Atatürk, yeni Türk devletini kurduktan sonra Türk milletinin giydiği göze hoş gelmeyen kıyafetleri kaldırarak medeni insanların giydiği şapkayı kabul etmeyi

düşünmüştür. Kastamonu'ya gitmiş ve orda halka şapkayı şöyle tanıtmıştır: “Medeni ve beynelmilel kıyafet milletimiz için layık bir kıyafettir. Onu giyeceğiz. Bunu açık söylemek isterim: Bu serpuşun ismine şapka denir.” (128-129). Bundan böyle Türk milletinin fes yerine medeni bir giyecek olan şapkayı takmasını istemiştir.

Mustafa Kemal, sarıkla dolaşmayı da yasaklanmış sarığı sadece camilerde dini görevlilerin sarabileceğini söyleyerek, sarıkla gezme hakkını sadece Diyanet İşleri Reisi'ne bırakılmıştır. Burada sarık giyilmesine son vermesi anlatılarak yenilikçi imajı vurgulanmıştır (129).

Osmanlı Devleti zamanında çeşitli tarikatlar vardı. Bu tarikatların şeyhleri, dervişleri para kazanmak için hiçbir şey yapmayıp tekkelerde oturur, haftanın belirli günlerinde ayin yapar ve zikir düzenlerdi. Mustafa Kemal, bu tarikatların bir işlevi kalmadığını ve kapatılması gerektiğini şöyle açıklamıştır: “Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler memleketi olamaz, tekkeler ve behemehal kapanacaktır.” diyerek yeniliklerin yapılacağını dile getirmesi reformist kişiliğinin bir sonucudur (129).

Mustafa Kemal, Batı'nın kullandığı Latin harflerinin kullanılması gerektiğini söylemiştir. Sarayburnu'nda halka bu inkılabı şöyle açıklamıştır:

“Arkadaşlar, zengin dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerinin kabul ediyoruz. Vatandaşlar, yeni Türk harflerini çabuk öğreniniz. Bütün millete, köylüye, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik, milliyetperverlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki bir milletin, bir içtimai heyetin %80'i okuma yazma bilmez. Bu ayıptır.” (130-131).

Cumhuriyet ilan edildikten sonra endüstri ile ilgili ortaya çıkan: “Müstakil Türkiye, milli endüstriye dayanır.” (141) fikre dayanarak milli endüstrinin kurulması çalışmalarına başlamıştır. Mustafa Kemal, bu konu ile ilgili memleketimizde bulunan küçük büyük her türden sanayi kurulacağını ve işletileceğini söylemiştir.

4.1.3. Fahriye Yazgan-Neriman Serdarlar¹¹ /Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1955)¹²

4.1.3.1. Vatanseverliği

Mustafa Kemal, Şam'a süvari kıtasına staj yapmak için gitmiş, burada memleketin içinde bulunduğu genel vaziyeti yakından izleme fırsatı bulmuştur. Bir yandan stajını yapan Mustafa Kemal, bir yandan da vatanını ve milletini kurtarmak için çareler aramıştır (Yazgan ve Serdarlar, 1956: 13).

I. Dünya Savaşı'nın ardından imzalanan Mondros Ateşkes Mütakeresi'yle Türk yurdu işgale açık hale gelmiştir. Milli Mücadele hazırlıklarına başlayan Mustafa Kemal'den padişah ve hükümeti şüphelenmeye başlamıştır. Onu yemeğe davet eden Sadrazam Damat Ferit Paşa, Mustafa Kemal'in önüne bir Anadolu haritası açarak fikrini sormuş ve şüphesini ispatlamaya çalışmıştır. Yemek dönüşü Cevat Paşa: “Bir şey mi yapacaksın Kemal?” diye sormuş. Mustafa Kemal: “Evet Paşam, bir şey yapacağım.” demiş ve boğazda bulunan saraya çevrilmiş, İtilaf zırhlılarını göstererek: “Görüyorsun. Ben artık memleket ve milleti nasıl kurtarmak lazım geleceğini tasavvurda tereddüde duçar oluyorum; inşallah millet mütenebbih ve müteyakkız olur. Bu vaziyeti elimden gerek bizi ve gerekse kendisini tahlis eder.” (17-18) diyerek tek düşüncesinin vatanını ve milletini işgalci devletlerden kurtarmak olduğunu belirtmiştir.

Mustafa Kemal, Türk milletine ve komutanlarına yeminle bağlıydı. İşgallerin başlaması üzerine atanını kurtarmak için hazırlıklara başlamış ve: “Gaye-i istiklal tahsil oluncaya kadar tamamı ile milletle beraber çalışacağımı mukaddesatım namına yemin ve bunu gördüğüm arzuyu milli üzerine her tarafa tahmin ettim. Artık benim için Anadolu'dan hiçbir yere gitmemek kat'idir.” (21) demiştir. Burada her ne olursa olsun memleketini savunacağını ve Anadolu'yu terk etmeyeceğini dile getirmesi vatan ve millet sevgisinin bir sonucudur.

¹¹ İki yazar da Tarih Öğretmenidir (Yazgan ve Serdarlar, 1956).

¹²Fahriye Yazgan ile Neriman Serdarlar'ın birlikte yazdığı Türkiye Cumhuriyet Tarihi adlı ders kitabında yer alan imajların hepsi 1956 yılında çıkarılan ders kitabına aittir. Bu nedenle her imaj sonundaki sayfaya ayrı ayrı tarih yazılmamıştır.

Erzurum Kongresi esnasında İngilizlerin isteği üzerine İstanbul Hükümeti Mustafa Kemal'i İstanbul'a çağırmıştır. Bu çağrılarını kabul görmeyince Mustafa Kemal'in görevine son vermişlerdir. Ülkesini işgalden kurtarmak için yılmamış, askerlik ve memurluk görevinden istifa etmiştir. Bu durumu Nutuk'ta şöyle anlatmıştır: “Keyfiyet, tarafından ordulara ve millete iblağ edildi. Bu tarihten sonra resmi sıfat ve selahiyetten mücerret olarak, yalnız milletin şefkat ve civanmertliğine güvenerek ve onun bitmez feyiz ve kudret menbalarından ilham ve kuvvet alarak vicdanı vazifemize devam ettik.” (21-22).

Atatürk, 1919'da Sivas'tan Ankara'ya geçmiş, orada yolunun üstünde bulunan Kayseri ile Kırşehir'e de uğramıştır. Kırşehir'de kendisinin şerefine düzenlenen fener alayında bekleyen kalabalığa şöyle hitap etmiştir: “Bu milletin içinden çıkan bir Kemal:

Vatanın bağına düşman dayamış hançerini
Yok imiş kurtaracak bahtı kara maderini.
Gene bu milletin bağından çıkan bir Kemal de diyor ki:
Vatanın bağına düşman dayasın hançerini
Elbet bulunur kurtaracak bahtı kara maderini.”(26).

diyerek vatanın elbet kurtulacağını, sahibi olan Türk milletine bırakılacağını ifade etmiştir. Burada Mustafa Kemal'in vatanseverliğine vurgu yapılmıştır.

Sakarya Savaşı'ndan sonra Müttefikler barış teklifinde bulunmuş, fakat bu teklifler Sevr Antlaşması'nı ortadan kaldırmadığı gibi sadece maddelerini değiştirmiştir. Misakı Milli'nin tamamen gerçekleşmesi için Sevr Antlaşması'nın ortadan kaldırılması gerekiyordu. Bunun için ise tek çıkar yolunun, barış yoluyla değil de silahlı mücadeleyle olacağını söyleyen Mustafa Kemal, Büyük Millet Meclisi'nde bu fikrini şöyle savunmuştur: “Hayır Efendiler, bizim mühim ve asıl vazifemiz siyaset yapmak değildir. Bizim ve bütün memleket ve milletin bugün yegâne vazifesi, topraklarımızda bulunan düşmanı süngülerimizle taretmektir.” (71). Burada tek gayesinin milleti kurtarmak olduğunu söyleyen Mustafa Kemal'in vatanseverliği ön plana çıkarılmıştır.

4.1.3.2. İdealistliği

Mustafa Kemal'e yabancılar tarafından sürekli olarak devletin isminin ne olacağı ve reislik rakamının boş durması halinde hilafet yanlılarının bu durumdan faydalanma girişiminde bulunma ihtimali olabilir mi diye sorulması üzerine Mustafa Kemal şöyle cevap vermiştir: “Yeni Türkiye'nin yenileşmesi işi daha sonra varmamıştır. Türkiye Teşkilat-ı Esasiye'sinde, değişiklik yapmak ve daha mükemmel bir hale getirmek elzemdir.” (88). Mustafa Kemal, burada görevlerinin yeni Türk devletinin kurmakla bitmediğini, asıl görevinin şimdi başladığını belirtmiştir. Bu sözleriyle onun idealist kişiliğinden bir örnek verilmiştir.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Mustafa Kemal'e bir arkadaşı sordu: “İşte memleketi kurtardınız, şimdi ne yapmak istersiniz?” Mustafa Kemal: “Maarif Vekili olarak milli irfanı yükseltmeye çalışmak en büyük emelimdir.” (110) diye cevap vermiştir. Bu cevabıyla ülküsünün memleketi yüceltmek olduğu vurgulanarak idealist yönü vurgulanmıştır.

4.1.3.3. Liderliği

18 Mart 1915'te İtilaf donanması Çanakkale Boğazını geçmeye çalışmış, bunun üzerine Mustafa Kemal, emir beklemeyen harekete geçerek düşmanın ilerleyişini engellemiştir. Orada verdiği: “Size ben taarruz etmiyorum ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında yerimize başka kuvvetler ve kumandanlar kaim olabilirler.” (14-15). Bu emirle Türk ordusuna önderlik etmiş, zafer kazanmış ve Çanakkale'nin geçilemeyeceğini düşmana göstermiştir.

Kafkas Cephesi'nde, Atatürk önderliğindeki Türk ordusu, Rusların Diyarbakır'a olan ilerleyişini durdurmuştur. Böylece Muş ve Bitlis geri alınmıştır (15).

4.1.3.4. İleri Görüşlülüğü

23 Temmuz 1908'de Meşrutiyet ilan edildiğinde Atatürk, ülkede büyük ve köklü bir inkılabın gerekli olduğuna inanmış ve ordunun siyasete uğraşmasının tehlikeli olduğunu söylemiştir. Fakat bu görüşleri sebebiyle İttihat ve Terakki Cemiyeti üyeleriyle ters düşmüştür. Cemiyetle bağını keserek sadece askerlikle

ilgilenmiştir. Zamanla ordunun siyasetle uğraşmasının sakıncalı olduğu konusunda haklı çıkmıştır (13).

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'na İttifak Devletleri arasında girmiştir. Mustafa Kemal, savaşa girmekte erken davrandığımızı ve İttifak Devletleri'nin yanında savaşa dâhil olmanın bizim aleyhimize sonuçlanacağını söylemiştir. Savaş sonucu onun ileri görüşlülüğünü bir kez daha ortaya koymuştur (14).

Mustafa Kemal, Kafkas Cephesi'nde Enver Paşa'ya kuvvetlerin Hicaz'da kalmasının sakıncalı olduğunu, Hicaz'ın boşaltılıp ordunun Suriye Cephesi'nde toplanmasını istemiştir. Enver Paşa bu teklifi kabul etmemiş, fakat daha sonra bu cephede yaşanan felaket, Mustafa Kemal'in haklı olduğunu göstermiştir (15).

Birinci Dünya Savaşı devam ederken Veliht Vahdettin ile Almanya'ya giden Mustafa Kemal, burada Alman cephesini yakından inceleme fırsatı bulmuştur. Alman ordusunun daha fazla dayanamayacağını ve yenileceğini söylemiştir. Bu düşüncelerini Alman yetkililerle de paylaşmış, fakat söyledikleri dikkate alınmamıştır. Mustafa Kemal savaş sonunda haklı çıkmıştır (16).

4.1.3.5. Yaratıcılığı

Trablusgarp Savaşı başladığında Osmanlı Devleti, Trablusgarp'a yardım gönderemeyince Mustafa Kemal, kılık değiştirerek gazete muhabiri Şerif Bey kimliği ile Trablusgarp'a geçmiştir. Burada Tobruk ve Derne'de başarılar kazanmıştır (13-14).

Çanakkale Zaferi, Mustafa Kemal'in askeri dehası sayesinde kazanılmıştır. Bu konuda İngiliz muharriri L. Armstrong şu sözleri söylemiştir: “İngilizler her şeyi noktası noktasına hesaplamıştı. Toplar, askerler, stratejik mevziler iyice düşünülmüştü; bütün hesaplar tamamdı, artık bu ordunun karşısında hiçbir kuvvet dayanamazdı... Fakat biz, yani İngilizler bir noktayı hesap etmemiştik Atatürk'ü, - Türk Generali Gazi Mustafa Kemal'i- hesap etmemiştik.” (15). Burada Armstrong'un söyledikleri Atatürk'ün dehasını işaret etmektedir.

İtilaf Devletleri, Londra Konferansı'na Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni doğrudan davet etmemiştir. Bunun üzerine Mustafa Kemal, doğrudan davet edilmedikleri sürece bu konferansa katılmayacaklarını bildirmiştir. Nitekim İtilaf Devletleri istediğini yapmak zorunda kalmıştır (57).

Sakarya Savaşı'ndan önce Mustafa Kemal üç aylığına bütün yetkilerin kendisinde bulunmasını istemiş, bunun üzerine meclisteki muhalifler tarafından "Milli hâkimiyet bir ferde verilemez" (63) denilerek reddedilmiştir. Uzun süren müzakereler sonucunda meclis, bütün yetkileri üç aylığına Mustafa Kemal'e vermiştir. O, daha hızlı karar alabilmek, Milli Mücadele'yi sekteye uğratmamak için bu yetkiyi istemiş ve almıştır. Mustafa Kemal'in bu hamlesi dehasının, yaratıcılığının bir göstergesidir.

Mustafa Kemal'in Sakarya Savaşı sırasında verdiği taktikle Türk ordusu vatanını müdafaa etmiş ve zaferle bu mücadeleden çıkmıştır. Mustafa Kemal'in taktiği şudur: "Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla sulanmadıkça, terk olunamaz." (65). Mustafa Kemal'in bu taktiği sayesinde Sakarya Meydan Muharebesi başarıyla sonuçlanmıştır.

Mustafa Kemal, Büyük Taarruz öncesi yaptığı hazırlıkları cepheye gidişini birkaç kişi dışında Ankara'dan gizli tutmuştur. Haberdar olan birkaç kişi Mustafa Kemal'in 21 Ağustos günü Çankaya Köşkü'nde bir çay ziyafeti düzenleyeceğini gazetelere duyurmuşlardır (73).

Teşkilat-ı Esasiye, Şer'îye ve Adalet komisyonu üyelerinden oluşan bir komisyonda konuşan Mustafa Kemal, saltanatın kaldırılması gerektiğini söylemiştir. Bunun üzerine saltanat ve hilafetin birbirinden ayrılamayacağını söyleyen komisyon üyeleri, Mustafa Kemal'in Bu fikrine karşı çıkmıştır. Fakat Mustafa Kemal hilafetin devam edeceğini ve sadece saltanattan ayrılacağını söylemiştir (80). Burada halifeliğin kaldırılmayacağını söylemesi, hilafet yanlılarının tepkilerini çekmemek ve yapılacak inkılaplar önünde herhangi bir engel kalmamasını sağlamak içindir.

II. Büyük Millet Meclisi'nde Vekiller Heyeti'ne karşı mecliste bir muhalefet başlamış, bu muhalefeti yapanların gizli çalışmaları nedeniyle Vekiller Heyeti çalışmalarını yapamamıştır. Mustafa Kemal ise muhalif grubun gücünü görmek için onlara bir fırsat vermiş, diğer tüm vekillerin istifa etmesini istemiştir. Ardından 27 Ekim'de Vekiller Heyeti istifa etmiş, muhalifler de kendi aralarında birlik kurup yeni bir Vekiller Heyeti listesi çıkaramamışlardır. Cumhuriyetin ilanından hemen önce böyle bir hükümet buhranının ortaya çıkmasıyla aradığı fırsatı bulan Mustafa Kemal 28 Ekim akşamı arkadaşlarına: “Arkadaşlar yarın cumhuriyeti ilan edeceğiz.” (88-89) demiştir. Böylece hem meclis içindeki muhalif grup temizlenmiş hem de cumhuriyet ilan edilmiştir.

Mustafa Kemal, Cumhuriyetin ilanından sonra hilafeti yeni rejim için tehlikeli görmüş, fakat halifeliği hemen kaldırmamıştır. Bunun için uygun ortam ve fırsat beklemiş, hilafet yanlıları ayaklansın istememiştir (92).

4.1.3.6. Gerçekçiliği

Mustafa Kemal, Samsun'a çıktığında memleketin içinde bulunduğu genel durumu şöyle anlatmıştır: Osmanlı devleti savaşta yenilgiye uğramış, ordu yıpranmış, şartları çok ağır bir antlaşma imza edilmiş, halk yorgun ve yoksul düşmüş, memleketi savaşa sürükleyenler kendi canlarını düşünerek memleketten kaçmışlar, Damat Ferit'in idaresindeki meclis aciz, onursuz, ödle, sadece padişahın uygun bulduğu önlemleri araştırmakla meşgul... Burada Atatürk'ün, ülkenin durumunu ve yönetimdekilerin bu vaziyete kayıtsız kalmasını dile getirmesiyle gerçekçi imajı vurgulanmıştır (9).

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra meclise Ankara vekili olarak giren Mustafa Kemal, Türk milletinin geçirdiği mücadele safhalarını anlatarak sözlerine şöyle devam etmiştir: “Hayat demek mücadele, müsademe demektir. Hayatta muvaffakiyet, mutlaka mücadelede muvaffakiyetle mümkündür. Bu da manen ve maddeten kuvvete, kudrete istinat eden bir keyfiyettir.” (33). Burada hayatın bir mücadeleyle, savaşla kazanılacağını dile getirmesiyle mantıklı ve gerçekçi imajı vurgulanmıştır.

4.1.3.7. Birleştiriciliği

Mustafa Kemal, Sivas Kongresi'nde Anadolu ve Rumeli'de bulunan tüm cemiyetleri Anadolu Müdafai Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirmiştir (22-23).

4.1.3.8. Kararlılığı

İzmir'in İtilaf kuvvetleri tarafından işgal edilmesiyle artık İstanbul'dan Anadolu'ya geçip milli bilinci uyandırma zamanının geldiğini anlayan Mustafa Kemal, 16 Mayıs akşamı İstanbul'dan ayrılmıştır. Kendisine dūřmanlarının pusu kurduğunu, gemisini batıracaklarını haberinin verilmesi üzerine ise: "İstanbul'da kalıp tevkif olunmaktansa batıp boğulmayı müreccah gördüm." (17-18) demiştir. Mustafa Kemal'in, bu sözleriyle kararlılığına dikkat çekilmiştir.

Sivas Kongresi bitmiş, Mustafa Kemal, Damat Ferit Paşa'ya milli emellere hizmet edecek bir hükümet kurulmasını istemiştir. İsteği kabul görmeyen Mustafa Kemal, İstanbul'la iletişimi kestiğini söylemiştir. Bu sırada Sivas'a gelen Amerikan General Harbord, Mustafa Kemal'e amacına ulaşamazsa ne yapacağını sormuştur. Bunun üzerine Mustafa Kemal: "Bir millet mevcudiyet ve istiklalini temin için tasavvuru kabil olan teşebbüsat ve fedakârlığı yaptıktan sonra muvaffak olur. Ya muvaffak olmazsa demek, o milletin ölmüş olduğuna hükmetmek demektir. Binaenaleyh millet, hayatta oldukça ve fedakârlıkta devam eyledikçe başarısızlık bahis mevzu olamaz." demiştir (24).

İtilaf Devletleri, Londra Konferansı'na İstanbul Hükümeti'nin yanında Ankara Hükümeti'nden Mustafa Kemal ya da onun seçeceği birilerinin de katılabileceğini söylemiştir. Sadrazam Tevfik Paşa bu teklife sıcak bakarak durumu Mustafa Kemal'e bildirmiştir. Bunun üzerine Mustafa Kemal, Tevfik Paşa'ya: Milli egemenliğe dayalı olarak kurulan Türkiye'nin temsil hakkı TBMM'nindir, İstanbul'da bulunan herhangi bir heyet ya da kurulun böyle bir hakkı, hukuku bir durumu yoktur diyerek kararlılığını göstermiştir (56-57).

Başkomutanlık yetkisinin üç ay süreyle uzatılmasını isteyen Mustafa Kemal'in bu isteği meclisteki muhalif gruplar tarafından kabul edilmemiştir. Bu durumu öğrenen Mustafa Kemal, yaptığı gizli toplantıda: Dūřman kuvvetleri karşısında

bulunan askeri kuvvetlerimiz yalnız, başsız bırakılamazdı, ben de bırakmadım ve kesinlikle bırakmayacağım diyerek böyle bir durumda daima Türk ordusunun başında bulunacağımı söylemiştir (71-72).

3 Mart 1924'te medreseler kaldırılmış, Tevhidi Tedrisat Kanunu çıkarılarak eğitim ve öğretim birleştirilmiştir. Atatürk'ü Rize gezisi esnasında medreselerin kapatılmasını istemeyen bir grup medreselerin tekrar açılması için ricalarda bulunmuştur. Bunun üzerine Atatürk: Siz mektep istemeseniz bile halk mektep istiyor. Medreseler açılmayacaktır; millete medrese değil, mektep lazımdır.” (110) diyerek kararlılığını göstermiş ve bu konuyu açılmamak üzere kapatmıştır.

4.1.3.9. Bağımsızlığı

İstanbul'un işgal edildiği haberini alan Mustafa Kemal, derhal İtilaf Devletleri temsilcileri başta olmak üzere tarafsız bütün devletlerin Hariciye Vekâletlerine işgali protesto eden telgraflar yollamıştır. Bu telgraflarda şöyle yazmaktadır:

(...) Biz hakkımızı ve istiklalimizi korumak için girdiğimiz kavganın kutsallığına ve hiçbir kuvvetin bir milleti yaşamak hakkından mahrum edemeyeceğine inanmış bulunuyoruz. İstanbul'un işgali olayından doğacak büyük mesuliyeti son bir defa olarak dünyanın dikkatini nazarını çekeriz. Davamızın haklılığı ve kutsallığı bu güç günlerde Tanrı'dan sonra en büyük yardımcımızdır.” (28-29).

diyerek yeni Türk devletinin bağımsızlığını kazanması için çaba sarf ettiği görülmektedir.

Büyük Millet Meclisi, Sevr Antlaşması'nı tanımamış ve Türk yurdunun parçalanmasına müsaade etmeyeceklerini söylemiştir. Bunun üzerine Mustafa Kemal: “İdamımıza hükmeden düşmanlarımıza karşı daha azimkârane ve daha kuvvetli mukavemet çareleri düşünmek” (44) gerektiğini söylemiş ve Sevr Antlaşması'nı kabul etmeyeceklerini ifade etmiştir.

Mustafa Kemal Lozan Barış Antlaşması'nın önemini şöyle ifade etmiştir: “Türk milleti aleyhine asırlardan beri hazırlanmış ve Sevr Muahdesiyle ikmal edildiği zannedilmiş büyük bir suikastin yıkılmasını ifade eden bir vesikadır. Osmanlı tarihinde emsali görülmemiş siyasi bir zafer eseridir.” (84). Mustafa Kemal

Lozan Antlaşması'yla kazandığımız bağımsızlığa değinerek Türk milletinin esaretinin son bulduğunu ifade etmiştir.

Mustafa Kemal, kalkınmanın temel koşulunun kapitülasyonların kaldırılmasına bağlı olduğunu söylemiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir: “Artık serbest müstakil bir hayatta Türkiye için iktisadi hayatını boğulmakta olan kapitülasyonlar mevcut değildir ve olamaz.” (122).

Mustafa Kemal, milli siyasetimizin dış politikamızın temel esasını: milli sınırlarımız içerisinde özgür yaşamak ve hukukumuzla dokunulmamasını istiyoruz diyerek bağımsız yaşamak isteğini dünyaya duyurmuştur (144).

Mustafa Kemal, dış politikada kinci ve istilacı bir siyaset gütmemediğimizi, ancak ve ancak Türk milletini esareti altına almak isteyen bir ulusun, bu isteğinden vazgeçirinceye kadar onların düşmanı olacağını dile getirmiştir (145).

4.1.3.10. Milliyetçiliği

Mustafa Kemal, sırtını yasladığı yegâne kuvvet kaynağını; “Samsun’a çıktığımda elimde ne maddi bir güç vardı ne de herhangi bir kuvvet. Sadece Türk milletinin asilliğinden gelerek vicdanımı dolduran yüksek manevi bir güç vardı. İşte ben bu mücadeleye bu Türk milletine inanarak işe koyuldum” (19-20) diyerek Türk milliyetçiliğini yüceltmıştır.

4.1.3.11. İnkılapçılığı

Cumhuriyet ilan edilmiş, fakat halifelik kaldırmamıştı. Mustafa Kemal, halifeliği kaldırmak için acele etmemiş, beklemişti. Nihayet beklediği fırsat ayağına gelmişti. İstanbul’a gelen bazı muhalif vekillerin halifeyi ziyaret etmesi, yabancı elçilerin ilk olarak halifeyi görmesi, bazı gazetelerde halifenin öneminden bahseden yazıların yazılması gibi sebepler nedeniyle Mustafa Kemal, yapacağı inkılapların önünde hilafet makamının engel olacağını düşünmüş ve arkadaşlarıyla görüşerek halifeliğin kaldırılmasını karar vermiştir. Büyük Millet Meclisi de 3 Mart 1924’te çıkan kanunla halifeliği kaldırmıştır (92-93).

Mustafa Kemal, yeni Türk devletinde sadece devlet kurumlarında yapılan inkılapları yeterli görmemiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin laik esaslar üzerine kurulmasını, insanların hem yaşam şekilleri hem hayat görüşleri ile de layık olmalarını istemiştir. Bunun için öncelikle kadınlara, erkeklerin sahip olduğu hakların verilmesi gerektiğini söylemiştir. Bu sebeple Medeni Kanun çıkmıştır. Ayrıca kadınlara belediye seçimlerine katılma Muhtar seçilme ve milletvekili seçme ve seçilme gibi siyasi haklar da tanınmıştır (103).

Mustafa Kemal, Türk kadınının modern hayatta yerini tam olarak alabilmesi ve kendine tanınan hukuki haklardan yararlanabilmesi için kadın kıyafetinde değişiklik yapmak gerektiğini söyleyerek kılık ve kıyafette düzenleme yapmıştır. Bu doğrultuda kadınlar peçe ve çarşafı atmıştır (104).

Atatürk, Batı medeniyetinin bir bütün olarak alınmasını istemiş, bu sebeple medeni kıyafet giymeyi gerekli görmüştür. 24 Ağustos 1925'te Kastamonu'ya giderek başından indirdiği şapkayı tanıtmış ve kıyafetlerimizde değişiklik yapmamız gerektiğini şöyle açıklamıştır:

“Biz her nokta-i nazardan medeni olmalıyız. Fikrimiz, zihniyetimiz, tepeden tırnağa kadar medeni olacaktır. Millet vazih olarak bilmelidir ki; medeniyet öyle kuvvetli bir ateştir ki ona bigâne kalanları yakar, mahveder, içinde bulunduğumuz medeni ailede layık olduğumuz mevkii bulacak ve onu muhafaza ve ilan edeceğiz. Refah, saadet ve insanlık bundadır.” (105-106).

Osmanlı Devleti'nde sarık, cübbe, şalvar gibi kıyafetleri dini bilginler giymiştir. Zamanla dini görevi olmayanlar da bu kıyafetlerin ardına saklanarak istediklerini yaptırmaya dini, kendi çıkarları için kullanmaya başlamışlardır. Mustafa Kemal de bu kıyafetlerin kalkmasının gerekli olduğunu söyleyerek düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “... Millete hatırlatmak isterim ki bu laubaliliğe müsaade etmek asla caiz değildir. Herhalde selahiyet sahibi olmayan bu kimselerin bu muvazzaf olan zevat ile aynı kisveyi taşımalarında ki mahsuru hükümetin nazarı dikkatine koyacağım.” (106-107).

Mustafa Kemal, tekke, zaviye ve türbelerin de kapatılması gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir: “Biz medeniyetin ilim ve feninden kuvvet alıyoruz, ona göre yürüyoruz. Başka bir şey tanımıyoruz. Tekkelerin gayesi halkı meczup ve abdal

yapmaktır. Halbuki halk meczup ve abdal olmamaya karar vermiştir.” (107). Ardından inkılapların önünde engel bu kurumlar kapatılmıştır.

Mustafa Kemal, Harf İnkılabını: “Güzel dilimizi konuşmak için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz” (116) diyerek reformist özelliğini ön plana çıkarmıştır.

Mustafa Kemal daha önce dilin sadeleştirilmesi için yapılan çalışmaları yeterli görmemiş, bir dil inkılabı yapmaya karar vermiştir ve bunun için 1932 yılında daha sonra adı Türk Dil Kurumu olacak olan Türk Dili Tetkik Cemiyeti’ni kurmuştur (120).

4.1.4. Mükerrer Kamil Su¹³ -Kamil Su¹⁴ / Türkiye Cumhuriyeti Tarihi¹⁵

4.1.4.1. Vatanseverliği

Mustafa Kemal, İstanbul’da Harp Okulu’na girdiğinde (1899); memleket padişahın keyfi hükmüne göre yönetiliyor, II. Abdülhamid’in asayişten sorumlu görevlileri herhangi bir suça karışmayan vatansever halkı suçluyordu. Memleketin bu hali sebebiyle daha bir öğrenci olan Mustafa Kemal’in gözüne uyku girmiyor, vatani için ne yapabilir, milletin çektiği bu çileleri, acı ve sıkıntıları gidermek için elinden ne gelir onları düşünüyordu (Mükerrer Kamil ve Kamil Su, 1970: 19).

Mustafa Kemal, Suriye’de görevli bulunduğu sırada yönetimdeki sıkıntıları, memleketteki yolsuzlukları yakından görmüş, vatani bu keyfi yönetimden kurtarmak için daha o zamanlarda çareler aramaya başlamıştır. Bu nedenle Şam’da dört arkadaşıyla beraber “Vatan ve Hürriyet” adını verdikleri bir topluluk kurmuşlardır (20).

Trablusgarp Savaşı çıkınca Mustafa Kemal de bu savaşa Derne kuvvetleri komutanı olarak katılmıştır. Anavatanından çok uzakta, çöllerde, memleketinden

¹³ Edebiyatçı kişiliğiyle tanınan Mükerrer Kamil Su; aşk, macera, polisiye ve tarihi romanlarıyla adını duyuran cumhuriyet döneminin kadın yazarlarından biridir (Algül, 2010; Gündoğan, 2018)

¹⁴ Tarihçi ve devlet adamı olarak bilinen Kamil Su, Mükerrer Kamil Su’nun eşidir. MEB Müfettişliği, MEB Yayın Müdürlüğü, MEB Talim ve Terbiye Kurulu Üyeliği görevlerinde bulunmuştur (Web 5).

¹⁵ Mükerrer Kamil Su ile Kamil Su’nun birlikte yazdığı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi adlı ders kitabında yer alan imajların hepsi 1970 yılında çıkarılan ders kitabına aittir. Bu nedenle her imaj sonundaki sayfaya ayrı ayrı tarih yazılmamıştır.

gelecek her türlü yardımdan mahrum bir avuç kahramanla Türk milletinin şerefini korumuştur. Vatanını savunmuş, düşmanı orda bozguna uğratmıştır (22).

Mondros Antlaşması'nın hükümleri gereğince vatan işgal edilmeye başlayınca, Mustafa Kemal işgalcileri durdurmak için birtakım planlar yapmaya başlamıştır. Bu duruma engel olmak isteyen hükümet onu İstanbul'a çağırmıştır. Hükümetin ayak diremesi üzerine İstanbul'a dönen Mustafa Kemal, İstanbul'da düşman istilasına karşı koymak için yakın arkadaşlarını toplayarak elinden geleni yapmaya çalışmıştır. Osmanlı Hükümeti'nin işgalcilerin tüm isteklerine boyun eğmesi, onun vatanını bu vaziyetten kurtarmak için bir Kurtuluş Hareketi başlatmasının fitilini ateşlemiştir (26).

Erzurum Kongresi hazırlıkları devam ederken durumdan haberdar olan İngilizler, temsilcileri aracılığıyla Mustafa Kemal'in Milli Mücadele hazırlığından vazgeçmesini istemişlerdir. İngilizlerin hoşuna gitmeyen bu hazırlığı durdurmak isteyen Harbiye Nezareti (Milli Savunma Bakanlığı) "İstanbul'a gel!" emrini vermiş, padişah da Önce dinlen, biraz Anadolu'da kal, herhangi bir şeyle meşgul olma demiş, daha sonra ise her iki makam da acil olarak Mustafa Kemal'in İstanbul'a dönmesini istemiştir. Bunun üzerine vatanını ve milletini çok seven ve memleketini içinde bulunduğu bu durumdan kurtarmak isteyen Mustafa Kemal, askerlik ve memurluk görevinden istifa etmiştir. Atatürk'ün memleketi için vazifelerinden istifa etmesi Türk milletinin gözünde değerini yükseltmiştir. O yıl Erzurum'da 14 Temmuz tarihli Albayrak gazetesinde çıkan bir yazıda Atatürk'ten şöyle bahsetmiştir: "Anafartalar'da mukaddes vazifeyi ala ve ila eden bu muhterem kumandanın, bugün de mücadele-i milliyeye'nin başında görmek mesut bir temaşadır." (36-37).

Mustafa Kemal'in Milli Mücadele için başlattığı çalışmalarını durduramayan Osmanlı Hükümeti emirlerinin dinlenmediğini görünce akla hayale gelmeyecek işlere kalkışmıştır. Tüm çabaları sonuçsuz kalınca son çare olarak Ali Galip adında vatan hainini Harput Valisi olarak görevlendirmiş, kongreyi basarak Mustafa Kemal'i tutuklamalarını istemiştir. Haberi öğrenen Mustafa Kemal, önlemini almış ve Malatya yakınlarında Ali Galip ve taraftarları etkisiz hale getirilmiştir. Bu durum üzerine Mustafa Kemal, Âdil Bey'e: "Alçaklar, hainler! Düşmanlarla millet

aleyhinde haince tertipler alıyorsunuz. Millettin kudret ve idaresini takirden aciz bulunduğunuza şüphe etmiyorum. Aklınıza başınıza toplayın.” (42-43) diyen bir telgraf yazarak bu durumdan duyduğu rahatsızlığı sert bir şekilde dile getirmiştir. Vatanın kurtuluşu için çaba harcayan Mustafa Kemal’i durdurmak isteyen İstanbul Hükümeti’ne baş kaldırması onun vatanına ve milletine duyduğu sevginin bir sonucudur.

Atatürk, Meclis-i Mebusan’ın düşman işgaline uğramayan Anadolu’nun şehirlerinden birinde toplanmasını istemiş, fakat İstanbul’un da anavatanından kopup gitmesini istemediği için tüm riskleri göz önüne alarak vatani ve milleti için fedakârlık yapmış ve Meclis-i Mebusan’ı İstanbul’da toplamıştır (45).

Cumhuriyet rejimine karşı çıkan Şeyh Said ayaklanmasının bastırılmasının ardından Gazi Mustafa Kemal, bu başkaldırıyı sonlandıranları şu sözlerle karşılamıştır: “Türk vatanperverliğinin birinci farikası vatan müdafaası daveti karşısında her işi bırakarak silâh altına koşturmuştur. Cumhuriyeti müdafa etmiş olmanın verdiği haklı şeref ve gurur hisleriyle yuvalarına dönmeğe başlayan evlatlarımızı muhabbet ve minnetle selamlarım.” (125).

Vatanını ve milletini çok seven Mustafa Kemal, vatanının kalkınması için elinden geleni yapmış ve yaptığı bir konuşmada şöyle demiştir: Bu vatan evlatlarımız ve sonraki kuşaklar için cennet yapılmaya layık bir yerdir. Burada Atatürk’ün vatanına ve milletine duyduğu sevginin sadece yaşadığı dönemle sınırlı olmadığını, kendisinden sonraki nesilleri de düşündüğünü göstermektedir (145).

4.1.4.2. İdealistliği

Mustafa Kemal, Osmanlı’nın içine düştüğü durum, vatanın işgale uğraması üzerine: içine düştüğümüz bu durumda yapılacak tek şey vardı o da milli hâkimiyete dayanan bağımsız bir Türk devleti kurmak diyerek hedefini belirtmiştir. Burada Atatürk’ün idealinin yeni bir vatan kurmak olduğu görülmektedir (15).

4.1.4.3. Liderliği

II. Meşrutiyetin ilanının ardından 31 Mart İsyanı çıkmış, bu isyanı bastırmak için Hareket Ordusu Kurulmuştur. Mustafa Kemal de bu orduya kurmay başkan olarak önderlik yapmış ve ayaklanmanın bastırılmasında önemli rol oynamıştır (21).

Mondros Mütarekesi'nin ardından İngilizler; Urfa, Antep ve Maraş'ı, Fransızlar ise Adana ve Mersin'i işgal etmiştir. Düşmanı engellemek ve vatani savunmak için ülkenin güneyinde yerel birlikler oluşmaya başlamıştır. Atatürk, bu birliklerin başına subaylar göndererek, onları yönlendirmiş ve düşmanı durdurmak için çabalamıştır (31-32).

Mustafa Kemal, İstanbul'un işgal edildiğini ülkenin dört bir yanına duyurarak başta valiler, kolordu komutanları olmak üzere herkese haber vermiştir. İşgal devletlerinin Anadolu'daki milli bilincin hareketini durdurmak için Türk milletine önder olmuş, yol göstermiştir (51).

Gazi Mustafa Kemal'in başında bulunduğu büyük bir meydan savaşı yapılmış ve düşmanlar yenilgiye uğratılmıştır. Bu savaş, Başkomutan Meydan Savaşı olarak şanlı tarihimize yazılmıştır (99).

Türk milleti Milli Mücadele sonucunda zafer kazanmış ve bağımsızlığını elde etmiştir. Mustafa Kemal'in önderliğinde toplanan halk, bütün güçlüklerin üstesinden gelmiş ve dünyaya kendini hayran bırakmıştır (107).

4.1.4.4. İleri Görüşlülüğü

Yıldırım Orduları komutanı olan Alman Generali Falkenhayn'ın Filistin Cephesi için hazırladığı savunma stratejisini hatalı bulan Mustafa Kemal, bu durumu hükümete bildirerek bu cephede kayıplara uğrayacağımızı söylemiştir. Hükümet, Mustafa Kemal'i dinlememiş ve sonuç olarak Filistin ve Kudüs'ü İngilizler almıştır (24).

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasının ardından hükümeti uyararak Atatürk, bu antlaşmanın maddelerine göre vatanın işgale açık hale geleceğini ve ordu terhis edilirse vatanı savunamayacağımızı söylemiştir. Hükümet tarafından yine

uyarıları dinlenmeyen Atatürk, haklı çıkmış ve vatanın dört bir yanı işgale uğramıştır (26).

Gazi Mustafa Kemal, İstanbul'un işgal edilmesinin ardından valilere ve kolordu komutanlarına genelge göndererek meclisin Ankara'da toplanmasını istemiştir. Çünkü meclis İstanbul'da toplanırsa işgal devletlerinin baskısı altında meclisin bir iş göremeyeceğini ve dağıtılacağını önceden tahmin etmiştir. Zira Milli Mücadele hazırlıkları devam ederken İtilaf Devletleri ile Osmanlı Devleti'nin engellemek için çalışması onu haklı çıkarmıştır (51).

Gazi Mustafa Kemal, yeni Türk devletini kurarken padişahlar ve halife sorunlarıyla uğraşacağını anlamıştır. Nitekim TBMM'nin ilk anayasası yapılırken "Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir." Sözüden rahatsız olan padişah ve taraftarları bu maddenin başına "Hilafet ve saltanatın ve istiklal-i vatan ve milletin kurtuluşuna kadar" cümlesini ekletmek istemişlerdir. Vatanın bağımsızlığı söz konusuyken padişahlar ve hilafet sorununun tehlikeli olacağını sezen Mustafa Kemal, bu sorunun çözümünü sonraya bırakmıştır (113).

4.1.4.5. Yaratıcılığı

Gazi Mustafa Kemal'e göre; Osmanlı Devleti'ne yok olmuş ve saltanatın da ortadan kaldırılması gerekiyordu. Bunun için de en uygun ortamın oluşmasını beklemiştir. Çünkü meclisin büyük bir kısmı padişahın hain değil de haksızlığa uğradığını düşünüyordu. Bu sebeple meclisin bu düşüncelerini de göz önüne alarak hareket etmiştir. Tüm bunları düşünerek mecliste verdiği önergede yeni bir hükümet kurmanın gerekli olduğunu, geçici bile olsa bir hükümet başkanı tanımak veya padişah vekili ortaya çıkarmanın uygun olmadığını söyleyerek bu maddeyi anayasaya ekletmiştir (52-53).

Çerkez Ethem, ayaklanma çıkarmak ve bu amacını gölgelemek için Mustafa Kemal'e çok iyi ve saygılı davranıyor, sadece cephe komutanı Albay İsmet'le anlaşamadığı izlenimi vermek istiyordu. Çerkez Ethem ve kardeşlerinin bu sinsi hareketlerini önceden fark eden Mustafa Kemal, özel bir trenle Ankara'dan

Eskişehir'e geçmiştir. Amacı; Çerkez Ethem ile cephe komutanı arasındaki anlaşmazlığı yerinde görmektir (72-73).

İtilaf Devletleri, Londra Konferansı'na hem İstanbul Hükümeti hem de TBMM Hükümetinin birlikte gelmesi için davet göndermişlerdir. Atatürk, bu duruma karşı çıkmış ve TBMM'nin ayrı davet edilmesini istemiştir. Böylece TBMM, İtilaf Devletleri tarafından tanınmasını istemiştir. Yani kuracağı yeni hükümet için bir nevi adım atmış olmak istemiştir (82).

Eskişehir ve Kütahya düşman eline geçince Mustafa Kemal, ordunun Sakarya'nın doğusuna kadar çekilmesi emrini vermiştir. Mustafa Kemal, orduya bu emri verirken şöyle düşünmüştür:

“Orduyu Eskişehir'in kuzey ve güneyinde toplayıp böylece düşman ordusu ile araya önemli bir uzaklık koyulmalı ki, herhangi bir durumda ordunun kendini toplayabilmesi ve eksikliklerini tamamlamasına olanak sağlansın. Bu sebeple Sakarya'nın doğusuna kadar çekilmek uygundur. Düşman Türk ordusunun peşine düşerek kuvvetlerimizi takip ederse böylece kendi askeri üslerinden uzaklaşarak yeni menzil hatları kurmak zorunda kalacak, akıllarına gelmeyen badirelerle karşılaşacaklar; buna karşılık Türk orduları derli toplu olacak ve daha elverişli şartlarla düşmanı alt edecektir.” (85).

Burada Atatürk'ün uyguladığı bu strateji sonrası Sakarya Meydan Muharebesi'nde başarı kazanılmıştır.

Atatürk'ün Sakarya Meydan Muharebesi'nde söylediği meşhur sözü: “Hattı müdafaa yoktur, sath-ı müdafaa vardır. O sath bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanı ile ıslanmadıkça terk olunamaz.” askeri dehasının örneğidir (88).

Türk orduları Başkomutanı Gazi Mustafa Kemal'in Büyük Taarruz saldırı planına baktığımızda yaratıcı düşüncesini görürüz. Bu planı Mustafa Kemal şöyle açıklamıştır:

“Düşündüğümüz, ordularımızın kuva-yı asliyesini düşman cephesinin bir kanadında ve mümkün olduğu kadar cenah haricinde toplayarak imha meydan muharebesi yapmaktır. Bunun için muvafık gördüğümüz vaziyet kuvayı asliyemizi, düşmanın Afyonkarahisar civarında bulunan sağ cenah grubu cenubunda en hassas ve en mühim noktası orası idi. Seri ve kati netice almak düşmanı bu cenahtan vurmakla mümkündür.”(98).

4.1.4.6. Gerçekçiliği

Yunanlıların İzmir’i işgalinin ardından ordu müfettişliği vazifesiyle İstanbul’dan ayrılan Mustafa Kemal, memleketin genel durumu hakkında şöyle bir yorumda bulunmuştur:

“Düşmanlar memleketi parçalamaya karar vermişlerdir; padişah ve halife unvanlarını taşıyan adam kendi hayat ve rahatını kurtarabilecek çarelerden başka bir şey düşünmüyor; onun hükümeti de aynı halde... Ordu dağılmış kumandan ve zabıtlar umumi harbin mihnet ve meşakkatleriyle yorgun, yürekleri vatanın parçalanmakta olduğunu görmekten ezgin, gözleri önünde derinleşen karanlık felaket uçurumu kenarında dimağları kurtuluş çareleri aramakla meşgul...” (15).

Sivas Kongresi devam ederken Osmanlı Hükümeti ve taraftarları birtakım propagandalar yapıyor ve işgal devletlerinin baskısı da gittikçe artıyordu. Mustafa Kemal, tüm bu olumsuzluklardan haberdar olduğu halde kimsenin moralini bozmamak ve Milli Mücadele için yapılan çalışmalarını kesintiye uğratmamak için söylememiştir (42-43).

Osmanlı Hükümeti’nin tüm engelleme girişimleri olumsuzlukla sonuçlanmış ve Milli Mücadele çalışmalarını hız kazanmaya başlayınca Bahriye Nazırı (Deniz Kuvvetleri Bakanı) Salih Paşa, Mustafa Kemal’le Amasya Görüşmesini yapmıştır. Mustafa Kemal, bu görüşmede Sivas Kongresi’nde aldıkları kararları ona kabul ettirmiştir. Bu kararlardan bağımsızlıkla ilgili olan madde ise şudur: “Türk illerinin şu ya da bu suretle düşmanlara bırakılmaması. Hiçbir himaye ve manda kabul edilmemesi, yani Türk topraklarının bütünlüğünün, Türk bağımsızlığının korunması.”Fakat Salih Paşa, hiçbir maddeyi Osmanlı Hükümeti’ne kabul ettirememiştir (44).

Sakarya Meydan Muharebesi’nden sonra İtilaf Devletleri’nin barış antlaşması yapmak istemeleri üzerine Gazi Mustafa Kemal, şu değerlendirmeyi yapmıştır:

“İtilaf Devletlerinin mütareke teklifine ait olan notaları ve ikinci mufassal notalarının kapsadığı şartlar görüldükten sonra İstanbul Hükümeti beraber olduğu halde aleyhimize yok edici bir teşebbüs ve çalışma ile yeni bir safha açtıklarına hükmetmek tabii idi. Buna karşı vaziyeti gayet ciddi kabul etmek ve esaslı büyük bir mücadeleye hazırlanmak lazım geliyordu.”(93).

Sakarya Savaşı'ndan sonra mecliste tartışmalar artmaya başlamış; ordu neden savaş yapmıyor, neyi bekliyoruz diye sesler yükselince Mustafa Kemal bu durumu şöyle açıklamıştır:

“Ordumuzun kararı taarruzdur. Fakat bu taarruzu tehir ediyoruz. Sebebi, hazırlıklarımızı tamamen ikmale biraz daha zaman lazımdır. Yarım hazırlıkla, yarım tedbirle yapılacak taarruz, hiç taarruz etmemekten daha çok fenadır. Durmamızı, taarruz kararından vazgeçtiğimiz veyahut bunu yapmaktan ümidimizi kestiğimiz suretinde telakki ve tefsir etmeğe mahal yoktur.” (95-96).

Büyük Taarruz için hazırlıklar devam ederken Başkomutan Gazi Mustafa Kemal, saldırı için çalışmalarını gizli olarak yürütmüştür. Böylece bu taarruzu büyük bir meydan savaşı haline getirerek düşman kuvvetlerinin tamamı ortadan kaldırılabilecekti. Bunun için alınacak tüm tedbirleri gizli olarak ve gece yapılmıştır (98-99).

Türk milleti, Milli Mücadele için başlattığı savaşlarda başarılı olmuştur. Bu durum İtilaf Devletleri'ni telaşlandırmış ve antlaşma yapmak istemişlerdir. Başkomutan Mustafa Kemal, işgal devletlerinin bu isteği karşısında mantıklı davranmış; çünkü ordu yorgun, kayıp çok ve savaşlardan yeni çıkmış yeniden savaşmak yerine antlaşma tekliflerini kabul etmiştir. Böylece boğazlar üzerine yapılan askeri harekât durdurulmuştur (102).

Kurtuluş Savaşı'nın ilk yıllarında okul programlarını düzenlenmek için Ankara'da bir Maarif (Milli Eğitim) Kongresi toplanmıştır. Milli eğitimin önemini Mustafa Kemal şu sözleriyle dile getirmiştir: “Bir millet muharebe meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin o zaferlerin payidar (kalımlı) neticeler vermesi ancak irfan ordusuyla kaimdir.”(134).

4.1.4.7. Birleştiriciliği

Mustafa Kemal, bağımsızlığımıza kıymış olan işgal devletlerine karşı Türk milletini bir çatı altında toplayarak örgütlemiştir (52).

Gazi Mustafa Kemal, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu çıkararak eğitim ve öğretimi bir çatı altında toplamıştır (121).

4.1.4.8. Kararlılığı

Erzurum Kongresi hazırlıkları devam ederken Mustafa Kemal'in İstanbul'a geri dönmesini, başlattığı mücadeleden vazgeçmesi istenmiştir. Büyük bir kararlılık örneği gösteren Mustafa Kemal, emirleri dinleyip Türk milletini bu esareten kurtarmak için çabalamış, bu uğurda çok sevdiği askerlik mesleğini bile bırakmıştır (36-43).

Mustafa Kemal, Osmanlı Hükümeti'nin kendisini tutuklamak için Harput Valisi Ali Galip'i gönderdiğini öğrenmiş, bu durumu önemsememiş ve milli bilinci uyandırmak ve Milli Mücadele'yi başlatmak için gece gündüz durmadan kararlılıkla çalışmıştır (39).

Çerkez Ethem ve kuvvetlerinin başına buyruk davranışları ve olumsuz tutumlarının konuşulduğu bir toplantıda Çerkez Ethem'in kardeşi Reşit provoke edici konuşmalar yaparak kardeşini savunmuştur. Kendilerinin bir kahraman olduğunu ve hiç kimsenin emri altına girmeyeceklerini söylemiştir. Bunun üzerine Mustafa Kemal, düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

“Bu dakikaya kadar sizinle eski bir arkadaşınız sıfatıyla ve sizin lehinizde bir neticeye varmak hissi samimanesiyle görüşüyordum. Bu dakikadan itibaren arkadaşlık ve hususiyete ait vaziyetimin hitam bulmuştur. Şimdi karşınızda, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve Hükümetinin Reisi bulunmaktadır. Devlet Reisi sıfatıyla Garp Cephesi Komutanına halin icabını tatbikte salahiyyetini kullanmasını emrediyorum.”(73).

Büyük Taarruz öncesi Başkomutanlık Kanunu'nun tekrar uzatılması üzerine meclis toplanmış; fakat mecliste bulunan muhaliflerin tutumu nedeniyle olumlu bir netice alınamamış ve ordu başkomutansız kalmıştır. Bunun üzerine Mustafa Kemal, orduyu başkomutansız bırakmayacağını şöyle ifade etmiştir:

“Meclis-i âlinin başkumandanlığın lüzumuna kani bulunduğuna şüphe olmamakla beraber, muhalefetin, hiçbir esasa müstenit olmayan tezahüratı, Meclis kararını, şayanı olmayan bir noktada tezahür ettirdi. Bunun neticesi ne oldu efendiler, biliyor musunuz? Başkumandanlık iki gündür muallâk bulunuyor. Bu dakikada ordu kumandansızdır. Eğer ben, orduya kumanda etmekte devam ediyorsam gayri kanunî kumanda ediyorum. Mecliste tecelli eden rey'e göre derhal kumandandan el çekmek isterdim. Fakat gayri kabili telâfi bir fenalığa meydan bırakmamak mecburiyeti karşısında bulundum.

Düşman karşısında bulunan ordumuz başsız bırakılamazdı. Binaenaleyh bırakmadım, bırakamam ve bırakmayacağım.” (96-97).

4.1.4.9. Bağımsızlığı

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinin ardından ülkenin genel durumu hakkında konuşan Mustafa Kemal, vatanın bağımsız olması gerektiğini şöyle ifade etmiştir:

“Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas tam istiklale malikiyetle ancak temin olunabilir. Ne kadar zengin ve müreffeh olursa olsun istiklalden mahrum bir millet, mütemeddin beşeriyet muvacehesinde uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye liyakat kazanamaz. Ecnebi bir devletin himaye ve sahabetini kabul etmek, insanlık evsafından mahrumiyeti, aciz ve meskeneti itiraftan başka bir şey değildir. Filhakika bu derekeye düşmemiş olanların isteyerek başlarına bir ecnebi efendi getirmelerine asla ihtimal verilemez. Halbuki Türk'ün haysiyet ve izzetinefis ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet, esir yaşamaktansa mahvolsun evladır. Binaenaleyh ya İstiklal ya ölüm!...” (15).

Sivas Kongresi'nde kurtuluşu Amerikan mandasını kabul etmekte görenlerin sayısı artınca Mustafa Kemal, milletin kaderini yine milletin kendisi belirleyeceğini söylemiş ve mandayı reddetmiştir (39).

TBMM'nin açılışında konuşan Mustafa Kemal, vatanın bağımsızlığı ile ilgili şöyle demiştir:

“Şu halde millet bugün yedi yüz seneden beri şan ve şevketle koruduğu ve savunduğu istiklal ve mevcudiyetinin bekası için İstanbul olayların vücuda getirdiği hukuki durumu tamir etmek zorundadır ve bunda o kadar acele edilmelidir ki, sürüp gidecek bir hâkimiyet fasılasını maazallah inhilali mucip olmak suretiyle düşmanlarımızın tasavvurlarını fiilen tesis etmesine imkân kalmayın.”(52).

İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisi'nin kapatılmasının ardından Mustafa Kemal, Temsil Heyeti adına İtilaf Devleti temsilcilerine ve bütün devletlerin dışişleri bakanlarına gönderdiği bildiri ile işgali protesto etmiştir. Mustafa Kemal, hakkımızı ve bağımsızlığımızı korumak için başlatılan mücadelenin kutsallığına ve hiç kimsenin bir milleti yaşamak hakkından yoksun bırakamayacağını duyurmuştur (51).

Ankara Antlaşması için görüşmeler yapılırken Mustafa Kemal, Misak-ı Milliye esas olarak görüşmelere başlamıştır. Bunun üzerine Franklin Bouillon ise Sevr

Antlaşması'nın bir oldu-bitti olarak Londra'da TBMM Hariciye Vekili Bekir Sami'nin kabul ettiği sözleşmenin ele alınıp bu sözleşme üzerinden tartışılmasını istiyordu. Bu sözleşmeyi bağımsızlığımıza ters gören Mustafa Kemal, düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

“Eski Osmanlı İmparatorluğu'ndan yeni bir Türkiye devleti vücuda gelmiştir. Bunu tanımak lazımdır. Bu yeni Türkiye her müstakil bir millet gibi hukukunu tanıtacaktır. Sevr Muahedesi Türk milleti için o kadar meş'um bir idam kararnamesidir ki, onun bir dost ağzından çıkmamasını talep ederiz. Bu konuşmamız sırasında dahi Sevr muahedesini telaffuz etmek istemem. Sevr Muahedesini dimağından çıkarmayan milletlerle itimat esasına müstenit muamelata girişemeyiz. Bizim nazarımızda böyle bir muahede yoktur. Londra'ya giden murahas heyetimiz reisi, bundan bahsetmemiş ise verdiğimiz talimat ve salâhiyet dairesinde hareket etmemiş demektir. Hata etmiştir. Avrupa'nın Misak-ı Milliden haberdar olmamasına imkân yoktur. Avrupa Misak-ı Milli tabirini öğrenmemiş olabilir. Fakat senelerden beri kan döktüğümüzü gören bütün Avrupa ve bütün dünya, şu kanlı mücadelenin neden ileri geldiğini elbette düşünmektedir.” (91)

Fransız Heyetiyle anlaşmaya varılamayınca Gazi Mustafa Kemal, Franklin Bouillon'a Türk milletinin bağımsızlığı uğruna canını seve seve vereceğini şöyle ifade etmiştir:

“Biz yaşamak isteyen, haysiyet ve şerefiyle yaşamak isteyen bir milletiz. Milletimiz bugün yalnız bir nokta etrafında toplanmış ve sonuna kadar kanını akıtmaya karar vermiştir. O nokta; istiklâl-i tamımızın temini ve idamesidir. Biz bunu temin ve istihsal etmeden sulh ve sükûna mazhar olacağımız kanaatinde değiliz.” (91).

Gazi Mustafa Kemal, Başkomutanlık Meydan Savaşı'nı değerlendirirken bu savaşın özgürlük ve bağımsızlık eseri olduğunu şöyle anlatmıştır:

“Baştan nihayete kadar en ince teferruatına varıncaya değin düşünülerek hazırlanmış ve harikulade bir maharetle idare edilerek parlak ve kati bir zaferle neticelenmiş olan bu hareket, Türk ordusunun, Türk subaylarının ve kumanda heyetinin yüksek kudret ve kahramanlığını tarihte bir daha tespit eden muazzam bir eserdir. Bu eser, Türk milletinin hürriyet ve istiklal fikrinin ölümsüz bir abidesidir.”(101).

4.1.4.10. Milliyetçiliği

Milliyetçilikten ziyade vatan ve millet sevgisine vurgu yapıldığından bu imaja ait bulguya yer verilmemiştir.

4.1.4.11. İnkılapçılığı

Kurtuluş Savaşı yıllarında TBMM'deki çoğunluk Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adına seçilen mebuslardan oluşuyordu. Fakat bu meclise aday olarak girenler arasında oluşan görüş ayrılıkları sebebiyle mecliste birtakım gruplaşmalar ortaya çıktı. Büyük kayıplar verilerek kazanılan bir zaferin ekmeğinin yenileceği Lozan Görüşmeler esnasında böyle bir olayın yaşanması Lozan Görüşmeleri'nde aleyhimize neticelenebilirdi. Bütün bu sebeplerden ötürü gerektiğinde yeniden her türlü tehlikeyi göze alabilecek bir meclisin varlığına gereksinim duymuştur. Ona göre; yapacağı ıslahat ve devrimlerde başarıya ulaşabilmesinin yolu budur. Bu nedenle Halk Fırkası (partisi) adıyla yeni bir parti kurmuş ve meclisteki çoğunluğun da bu partiden olmasını sağlamıştır (104-106).

İkinci Büyük Millet Meclisi üyelerini Gazi Mustafa Kemal Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri arasından seçmiştir. Onları Mustafa Kemal seçtiğinden ötürü kendisiyle aynı fikirde olacaklarını düşünmüş, lakin gerçek öyle olmamıştır. İçinde Mustafa Kemal'in yakın arkadaşlarının da bulunduğu bir grup, onun verdiği kararlara karşı çıkarak ayrı bir grup oluşturuyorlardı. Tüm bunlar karşısında Mustafa Kemal hükümet kurma gerekliliğini anlamıştır. "Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir." (112-113) esasıyla hükümet kurmak için çalışmalarına başlamıştır.

Saltanat kaldırıldıktan sonra anayasanın birinci maddesinin sonuna Mustafa Kemal, şöyle bir ekleme yapmıştır: "Türkiye devletinin hükümet şekli Cumhuriyet'tir." (115) Böylece Mustafa Kemal, Türk milletine yeni bir yönetim sistemi getirmiştir.

Halifenin padişah gibi davranmasının ardından Atatürk, hilafet makamını da kaldırmanın vakti geldiğini anlamıştır. Böylece 3 Mart 1924'te halifelik kaldırılmıştır. Bu kurumun kaldırılması gerekliliğini Atatürk şöyle açıklamıştır:

"Milletin teyakkuzuna, milletin terakki ve tekâmül istidadına güvenerek milletin azminden asla şüphe etmeyerek Cumhuriyetin bütün icaplarını yapacağız. Bunların kâffesini tetkik ile azim ve iman ile millet aşkının sarsılmaz kuvvetiyle birer birer hal ve intaç edeceğiz." Ardından sözlerine şöyle devam etmiştir: "Biz Türkler, bütün tarihi hayatımızca hürriyet ve istiklâl timsal

olmuş bir milletiz. Kıymetsiz hayatlarını iki buçuk gün fazla, sefilâne sürükleyebilmek için her türlü mezelleti mubah gören halifeler oyununu da sahneden kaldıracabileceğimizi gösterdik. Bu suretle devletlerin, milletlerin yekdiğeri ile münasebatında şahısların, bahusus mensup olduğu devletin zararına da olsa, şahsi vaziyet ve hayatlarından başka bir şey düşünemeyecek pespayelerin ehemmiyeti olamayacağı malûm hakikatini teyit ettik. Milletlerin münasebatında mankenlerden istifade sistemine rağbet devrine son vermek, medeni âlemin samimi temennisini teşkil etmelidir.”(120-121).

Mustafa Kemal şapka inkılâbını yapmış, Kastamonu’da yaptığı gezide bu inkılâbı halka tanıtmıştır. Kılık ve kıyafette de değişikliğe giderek kadınların peçeyi ve çarşafı çıkarmalarını, erkeklerin de fes yerine şapka giymesini sağlamıştır (132).

Tekke ve zaviyelerin kapatılmasının ardından Kastamonu’da konuşan Gazi Mustafa Kemal, toplumu geriletici kurumların kaldırılmasıyla ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler memleketi olamaz. Türkiye Cumhuriyeti her şubede irşatlarda bulunacak kudreti haizdir. Biz medeniyetin ilim ve fenninden kuvvet alıyoruz ve ona göre yürüyoruz. Başka bir şey tanımayız.” (132-133).

Atatürk, Harf İnkılabı yaparak okuryazar oranını arttırmayı amaçlamıştır. Bu inkılabı 9 Ağustos 1928 yılında Sarayburnu’nda kendisini gösterilerle karşılayan halka şöyle ilan etmiştir: “Arkadaşlar, güzel dilimizi ifade etmek için yeni Türk alfabesini kabul ediyoruz. Vatandaşlar, yeni Türk alfabesini çabuk öğreniniz! Bütün millete, köylüye, çobana, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanseverlik, milletseverlik vazifesi biliniz.” Ayrıca yine aynı yıl içerisinde TBMM’nin açılış konuşmasını yaparken Harf İnkılabına değinerek düşüncelerini şöyle dile getirmiştir: “Büyük Türk milleti cehaletten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. Bu okuma yazma anahtarı ancak, Latin esasından alınan Türk alfabesidir.” (138-139).

4.1.5. Prof. Ahmet Mumcu¹⁶- Mükerrerem Kamil Su / Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi¹⁷

4.1.5.1. Vatanseverliği

Atatürk, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın uygulanmasında herhangi bir yanlışlık yapılmaması ve vatanımızın işgal edilerek parçalanmaması için birtakım girişimlerde bulunmuştur. Atatürk elinden geleni yapmasına rağmen padişah ve hükümeti ile artık hiçbir şey yapılamayacağını farkına varmış Artık yeni bir plan gerçekleştirmek vatanını ve Türk milletini işgalden kurtarmak için başka yollar aramaya başlamıştır (Mumcu ve Su, 1982: 35).

Atatürk, vatan ve millet sevgisini her şeyden üstün tutan ve milletine hizmet eden bir liderdir. Üstelik ülkesine yaptığı hizmetlerden ötürü hiçbir karşılık da beklememiştir. Ona göre:

“Millete hizmet edenler görevlerini yerine getirmiş olmaktan başka bir şey yapmamışlardır. Bir insan hayatında büyük bir başarı gösterebilir, fakat yalnız onunla övünerek kalmak isterse o başarıda unutulmaya mahkûm olur. Bir adam ki milleti kurtarmak için ilk önce büyük adam olmak gerektir der, bu adam değildir.”(53).

Atatürk'e göre vatan toprağı kutsal ve bölünemez bir bütündür. O, bu konudaki düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Vatanımız Türk milletinin eski ve yüksek tarihi bir topraklarının derinliklerinde varlıklarını sürdüren eserleri ile bugünkü yurttur. Vatan hiçbir kayıt ve şart altında ayrılık kabul etmez bir bütündür.” diyerek sözlerine şöyle devam etmiştir: “Yurt toprağı, sana her şey feda olsun. Kutlu olan sensin. Hepimiz senin için fedaiyiz. Fakat sen, Türk milletini ebedi hayatta yaşatmak için feyizli kalacaksın.” (258).

4.1.5.2. İdealistliği

Mustafa Kemal'e göre Türk inkılabının özü şöyledir:“Memleket behemehal modern, uygar ve ilerici olacaktır. Bizim için de hayat davasıdır bütün

¹⁶ Hukuk tarihçisi kimliğiyle tanınan yazar, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı (1977-1986), yine aynı üniversitede Adalet Yüksekokulu Müdürlüğü (1985-1987), 1986'dan sonra Anadolu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü başkanlığı yapmıştır (Web 6).

¹⁷ Mükerrerem Kamil Su ile Ahmet Mumcu'nun birlikte yazdığı Türkiye Cumhuriyet İnkılap Tarihi adlı ders kitabında yer alan imajların hepsi 1982 yılında çıkarılan ders kitabına aittir. Bu nedenle her imaj sonundaki sayfaya ayrı ayrı tarih yazılmamıştır.

fedakârlığımızın verimli sonuç vermesi buna bağlıdır. İlerleme yolumuzun önüne dikilmek isteyenleri ezip geçeceğiz yenileşme vadisinde duracak değiliz...”(280).

Mustafa Kemal'e göre yaptığı tüm inkılapların amacı: “Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen modern ve bütün anlamı ve biçimi ile uygar bir toplumsal heyet durumuna getirmektir.” (270).

4.1.5.3. Liderliği

Mustafa Kemal, padişah ve hükümetten fayda gelmeyeceğini anlamış ve kendisini milli mücadelenin önderi olarak görmüştür Bu amaçla Samsun'a çıkmış burada bir takım çalışmalara başlamıştır ilk olarak orduyla haberleşmeyi başlamış Ateşkes hükümlerine uymamalarını emretmiştir. Ülkenin dört bir yanındaki sivil ve askeri makamlara mitingler ve protesto gösterileri yapılmasını bildiren yazılar göndermiş, ayrıca sivil memurların da askerler ile işbirliği içinde olmasını istemiştir. İşgalleri, Türk milletini birleştirmek ve birlikte hareket etmesini sağlamak için kullanmış, vatanın kurtuluşu için elinden geleni yapmıştır (64).

Mustafa Kemal'in önderliğinde Başkomutanlık Meydan Muharebesi yapılmış, Yunan ordusunun büyük bir bölümü yok edilmiş ve Anadolu tamamen düşmandan temizlenmiştir (157).

4.1.5.4. İleri Görüşlülüğü

Çanakkale cephesinde, Beşinci Ordu adında bir kuvvet vardı. Bu kuvvetin komutanı Alman Generali Liman von Sanders'ti. Bu komutanın kurmayları da Almanlardan oluşuyordu. Almanlar düşmanın saldıracağı yeri iyi hesap edememiş, bunu fark eden Mustafa Kemal, onları uyararak bu hatadan dönmelerini istemiştir. Ve Mustafa Kemal'in dediği gibi olmuş onun tahmin ettiği yerden yani arı burnundan düşman saldırıya geçmiştir. Burada Mustafa Kemal kendisine verilen emre itaat etmeyerek Tümeni kendisine bildirilen noktaya çekmemiştir buradan harekete geçerek düşmanı mağlup etmiştir. Mustafa Kemal'in ileri görüşlülüğü sayesinde Arıburnu'nda zafer kazanılmıştır (46-47).

Mustafa Kemal son Mebusan Meclisi'nin İstanbul'da toplanmasını istememiş, çünkü işgal devletlerinin meclisi dağıtacağını ve kendisini tutuklayacaklarının

farkındadır. Bu şartlar altında milli iradenin herhangi bir karar alamayacağını, karar olsa bile bu kararı uygulamaya geçemeyeceğini yetkililere bildirmiş, fakat uyarıları dikkate alınmamıştır. Sonuç olarak; Mebusan Meclisi, İstanbul'da toplanmıştır. Paşa, haklı çıkmış ve meclis işgal devletleri tarafından basılmıştır. Vekillerin bir kısmı tutuklanarak hapse atılmış, diğer kısmı ise Malta Adası'na sürülmüştür. Şanslı olup kaçma fırsatı yakalayan vekiller ise bu durumu değerlendirerek Ankara'ya kaçmış, Mustafa Kemal'e katılmışlardır (84-89).

4.1.5.5. Yaratıcılığı

Trablusgarp Savaşı'nda Osmanlılar Türk ordusuna yardım göndermeyince Mustafa Kemal ve Enver Bey'in aralarında bulunduğu vatansever subaylar kıyafet ve kimlik değiştirerek gizlice Trablusgarp'a geçmiş, orada halkı örgütleyip kabileleri teşkilatlandırmışlar. Böylece İtalyanları yenerek Derne ve Tobruk'da zafer kazanmışlardır (4-5).

Mustafa Kemal, Şam'da II. Abdülhamit'e karşı mücadele etmek için Vatan ve Hürriyet¹⁸ adlı bir dernek kurmuştur. Fakat Şam, bir Arap memleketiydi ve istediği yenilikleri yapmak için elverişli ortama sahip değildi. Burada kendisine destek bulamazdı. Derneği daha etkin bir hale getirmek ve daha rahat çalışabilmek için eline geçirdiği bir izin kâğıdından faydalanarak Selanik'e gitmiştir (42-43).

Mustafa Kemal, İstanbul'daki kadro ile memleketin kurtarılamayacağını ve artık Kurtuluş mücadelesini başlatma zamanının geldiğini anlamıştır. Bu mücadeleyi millete mal etmeyi ve kuracağı yeni devleti millet egemenliği esasına dayandırmayı planlamıştır. Fakat milletin içine karışmak, Anadolu'ya geçmek için resmi bir görevle gitmesi gerekiyordu. Böylece halkın kendine güven duymasını, onun arkasında durmasını ve onu desteklemesini sağlamak için işlerini kolaylaştırıcaktı. Nitekim Osmanlı Genelkurmay'ında bulunan arkadaşları ile irtibata geçmiş, padişah ile konuşmuş ve kendisine geniş yetkilerle Dokuzuncu Ordu Müfettişliği verilmesini sağlamıştır (61-62).

¹⁸ Vatan ve Hürriyet adlı derneği Mustafa Kemal, arkadaşları; Doktor Mahmut, Lütfi ve Müfit2le birlikte Şam'ın karanlık bir gecesinde Tüccar Mustafa'nın (veya Doktor Mustafa her iki şekilde de bahsedilmiştir) kapısını çalarak orada misafir olmuşlar, o gece yapılacak inkılaplardan bahsederek bu derneğin temellerini ilk orada atmışlardır. Dernekle ilgili konuşan Mustafa Kemal: "Mesele ölmekte değil, ölmeden idealimizi yaratmak, yapmak ve yerleştirmektedir." diyerek cemiyeti kurmuşlardır (İnan, 1937: 297-298)

Atatürk, yeni ve milli bir meclisinin toplanmasını ve bu milli meclisin milleti temsil etmesini istemiştir. Fakat Osmanlı Hanedanı'nın yurttta tek egemen olduğu düşüncesinden vazgeçemeyenler, padişah anayasasına göre seçim yapılmasını ve onun emriyle Mebuslar Meclisi'nin toplanmasını istemiştir. Mebusan Meclisi'nin yetkilerinin sınırlı olduğunun farkında olan Mustafa Kemal, bu mecliste hiçbir iş yapılamayacağını bilincindeydi. Fakat bu düşüncesini somut olarak ortaya çıkartırsa milli bir meclisin kurulmasını sağlayabilirdi. Nitekim beklemiş ve tasarladığı düşünce için uygun ortamı elde etmiştir. (74-75).

Mustafa Kemal, Türk ordusunu bir ay gibi bir zaman dilimi içerisinde savaşa hazırlamış, fakat Yunan kuvvetleriyle aradaki farklar ve imkânlar açıkça ortadadır. Bu durumda yapılması gereken şeyin Türk askerinin yiğitliği ve kahramanlığı ile düşmana karşı koymak olduğunu anlayan Mustafa Kemal, şöyle bir emir vermiştir:

“Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kaniyle ıslanmadıkça terk olunamaz. Onun için küçük büyük her cüz-i tam ilk durabildiğı noktada tekrar düşmana karşı cephe teşkil edip muharebeye devam eder. Yanındaki cüz-i tamın çekilmeye mecbur olduğunu gören cüz-i tamlar ona tâbi olamaz. Bulunduğı mevzide nihayete kadar sebat ve mukavemete mecburdur.” (145-146).

Mustafa Kemal, Büyük Taarruz hazırlıklarını yaparken birkaç yakın arkadaşı dışında kimseye söylememiş, hazırlıkları gizlice yapmıştır. Taarruzun duyulmasını, ona engel olacak tüm girişimleri önlemek için milletvekillerini dahi oyalayacak cevaplar vermiştir (154).

Büyük Taarruz başlamış Mustafa Kemal, bu taarruzun planını şöyle açıklamıştır:

“Düşündüğümüz ordularımızın kuvay-i (asıl kuvvetlerini) düşman cephesinin bir kanadında ve mümkün olduğu kadar cenah haricinde (yan dışında) toplayarak imha (yok etme) muharebesi yapmaktı. Bunun için uygun gördüğümüz durum nasıl kuvvetlerimize düşmanın Afyonkarahisar yakınlarında bulunan sağ yan grubu güneyinde ve Akarçay ile Dumlupınar hizasına kadar olan alanda toplamaktı. Düşmanın en duyarlı ve en önemli noktası orası idi. Çabuk ve kesin sonuç almak düşmanı bu yandan vurmakla mümkündü.” (156).

Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere, çok fazla kayıp vermiş artık savaş yapmak istemiyordu. Bu durumdan faydalanmak isteyen Mustafa Kemal, diplomatik taarruz girişimlerine başlamıştır. Bir yandan da İngilizler üstünde baskı kurmaya çalışmış,

İngiltere ile bir savaş söz konusu olursa Türkiye'nin bu savaşta yalnız kalmayacağını, özellikle Boğazların emin ellerde olmasını isteyen Rusya'nın da kendilerinin yanında yer alacağını söylemiştir. Yeni bir savaş istemeyen İngiliz hükümeti, Fransızların ve İtalyanların da baskısı ile ateşkes görüşmeleri kabul etmiştir. Böylece silahlı bir çatışmaya girilmeden Doğu Trakya ve İstanbul da kurtarılmıştır Boğazların durumu ise daha sonraya bırakılmıştır (161-162).

Mustafa Kemal'e şapkayı neden Kastamonu gibi tutucu bir kentte yaptığı sorulunca, Mustafa Kemal şöyle cevap vermiştir: "Kastamonu ve dolaylarına ilk kez gidiyordum. Halk benim başımda ne görürse onu hemen kabul edecekti. Hâlbuki İzmir'de bu işi yapsaydım yalnız şapkamı görecektlerdi." (216).

Türkiye, Müslüman bir ülkeydi. Fes de zamanla İslamiyet'in bir simgesi haline dönüşmüştür. Bu durumun farkında olan Mustafa Kemal, şapkayı aniden kabul etmeyeceklerini anlamış, ilk olarak traktör üzerinde şapkayla birkaç resim çekilmiş ardından yaptığı gezilerde fes yerine şapka giymiştir. Bu dizilerde şapkanın dinle hiçbir alakası olmadığını anlatmıştır (215-216).

4.1.5.6. Gerçekçiliği

Atatürk 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmış ve o anda yaşadığı duygu ve düşüncelerini Nutuk'ta şöyle anlatmıştır:

"1919 yılı Mayısının 19'uncu günü Samsun'a çıktım. Durum ve genel görünüm: Osmanlı Devleti'nin dahil bulunduğu grup genel savaşta yenilmiş, Osmanlı ordusu her yanda zedelenmiş, şartları ağır bir ateşkes imzalanmıştı. Büyük savaşın uzun yılları zarfında millet yorgun ve yoksul bir durumda, milleti ve memleketi genel savaşa soğanlar kendi hayatları endişesine düşerek memleketten kaçmışlar. Saltanat ve halifelik yerlerini işgal eden Vahdettin soysuzlaşmış, kendini ve yalnız tahtına güvence alabileceğini umduğu alçakça tedbirler araştırmakta. Damat Ferit Paşa'nın başkanlığındaki hükümet, aciz, haysiyetsiz, korkak, yalnız padişahın iradesine uyruk ve onunla birlikte kendilerini koruyabilecek herhangi bir duruma razı. Ordu'nun elinden silahları ve cephanesi alınmış ve alınmakta. Anlaşma devletleri ateşkes hükümlerine uymayı gereksiz görüyorlar, birer vesile ile her taraf işgal ediliyor. Yunanlılar İzmir'e çıkmış, ülkedeki Hristiyanlar devleti iyice çökertmek için ellerinden geleni yapıyorlar. Bu durum karşısında bir tek karar vardı: O da milli egemenliğe dayanan kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak..." (63-64).

Amasya Genelgesi yayınlanmış, Mustafa Kemal, bu genelgeyle Osmanlı Devleti'ni tanımadığını şöyle açıklamıştır: “Vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığı tehlikededir. İstanbul Hükümeti galip devletlerin etkisi altında bulunduğu sorumlulukların gereğini yerine getirememektedir. Bu durum milletimizi yok olmuş tanıtıyor. Milletten bağımsızlığını yine milletin azmi ve kararı kurtaracaktır.” (68-69).

Mustafa Kemal'e göre tüm dünya milletleri, bir arada ve iş birliği içinde olmalıdır. O bu konuda düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “İnsanları mutlu edeceğim diye onları birbirine boğazlatmak insanlık dışı ve son derece esefe değer bir sistemdir. İnsanları mutlu edecek tek araç, onları birbirine yaklaştırarak onlara birbirlerini sevdirecek karşılıklı maddi ve manevi ihtiyaçlarını sağlamaya yarayan hareket ve enerjidir.” (Mumcu ve Su, 1982: 277).

Mustafa Kemal, insanların bütün dertlerinden kurtulmalarını istemiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:“Eğer sürekli bir barış isteniyorsa insan kütlelerinin durumlarını iyileştirecek uluslararası tedbirler alınmalıdır. İnsanlığın tümünün refahı açlık ve baskının yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları haset, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak biçimde eğitilmelidir.”(277).

Atatürk, savaşa bakış açısını şöyle dile getirmiştir:

“Mutlaka şu ve bu sebepler için milleti savaşa sürüklemek taraftarı değilim. Savaş zorunlu ve hayati olmalıdır. Gerçek kanaatim şudur: Milleti savaşa götürünce vicdanımda azap duymamalıyım. Öldüreceğiz diyenlere karşı ölmeyeceğiz diye savaşa girebiliriz, lakin millet hayatı tehlikeye maruz kalmıyorsa savaş cinayettir.” (274-275).

Mustafa Kemal'in laiklikle birlikte dinsizliği getirdiğini savunanlar olmuş, bunun üzerine Mustafa Kemal, onlara şöyle yanıt vermiştir:

“Büyük dinimiz çalışmayan insanlıkla ilgisi olmadığını bildiriyor. Bazı kimseler modern olmayı kafir olmak sanıyorlar. Asıl küfür onların bu zannıdır. Bu yanlış yorumu yapanların amacı; insanların kâfirleri tutsak olmasını istemek değil de nedir? Bizim dinimiz milletimize düşkün miskin ve hor görülmeye tavsiye etmez, tam tersi Allah da peygamber de insanların ve milletlerin yücelik ve şerefini korumalarını buyuruyor. Bizim dinimiz için herkesin elinde bir miyar (ölçüt) vardır. Bu miyar ile hangi şeyin dine uygun olup olmadığını kolayca takdir edebilirsiniz. Hangi şey ki, akla, mantığa toplumun çıkarlarına uygundur, biliniz ki bizim dinimize de uygundur, o şey dinidir. Eğer bizim

dinimiz, aklın mantığın uyuduğu bir din olmasaydı en mükemmel ve en son din olmazdı.” (265).

Mustafa Kemal, bilgisiz ve çıkarıcı kimselerin dini siyaset aracı olarak kullanmasının tehlikelerini şöyle anlatmıştır: “Masum halka beş vakit namazdan başka geceleri de namaz kılmayı vaaz etmek ve öğütlemek, belki de ömründe hiç namaz kılmamış olan bir politikacı tarafından vaki olursa, bu hareketin hedefi anlaşılabilir olur mu?” (265).

Mustafa Kemal’e göre cumhuriyet, demokrasiyle uyumlu en ideal rejimdir. O bu konudaki düşüncelerini şöyle açıklamıştır:

“Demokrasinin bütün anlamıyla ideali, milletin tamamının aynı zamanda yöneten durumda bulunabilmesi hiç olmazsa devletin son iradesini yalnız milletin ifade etmesini ve belirtmesini ister. Ne yazık ki milletlerin nüfus çokluğu, düşünce eğitimi düzeyleri idealin uygulanmasında, idealden büsbütün yoksunluğa yol açacak ihtiyatsızlıklardan kaçınmayı gerektirmektedir. Şu duruma göre demokrasi ilkesinin en modern ve mantıksal uygulamasını sağlayan hükümet biçimi cumhuriyettir. Cumhuriyette son söz milletçe seçilmiş meclisindir. Millet adına kanunları o yapar, hükümete güvenoyu verir ya da vermez, onu düşürür. Millet, vekillerinden hoşnut kalmazsa başkalarını seçer. Cumhuriyette meclis, cumhurbaşkanı ve hükümet bilirlere ki kendilerini iktidar ve yetki yerine belli bir zaman içinde getiren irade ve egemenliğin sahibi olan millettir. Gücünün ve yetkisinin Tanrı’dan geldiğini ve yalnız ona karşı ahirette hesap verebileceğini varsayan ve devleti, ülkeyi kendine mirasla kalmış bir malikane kabul eden bir hükümdar, kendini her türlü sınırlamadan uzak görür. Böyle bir yönetimde milletin benliği, özgürlüğü söz konusu dahi olamaz. Şu duruma göre, yetkileri sınırlı dahi olsa hükümdarlık biçimi demokrasiye, millî egemenlik ilkesine uygun değildir.” (255).

Mustafa Kemal, tarımın ülkenin kalkınmasındaki önemini şöyle açıklamıştır:

“Dünyada fetihlerin iki aracı vardır: Biri kılıç, öbürü sapan. Zaferinin aracı yalnız kılıçtan ibaret kalan bir millet bir gün girdiği yerden kovulur, aşağılanır sefil ve perişan olur. Kendi memleketinde bile mahkûm ve tutsak bir durumda kalabilir. Onun için gerçek fetihler yalnız kılıçla değil, sapanla yapılanıdır. Milletleri vatanlarında yerleştirmenin aracı sapanıdır. Sapan kılıç gibi değildir. Kılıç kullanan kol çok geçmeden yorulduğu halde, sapanı kullanan kol zaman geçtikçe toprağın daha çok sahibi olur. Eğer milletimizin çoğunluğu çiftçi olmasaydı bugün dünya üzerinde bulunmayacaktık. Türkiye’nin sahibi ve efendisi kimdir? Bunun cevabını derhal birlikte verelim: Türkiye’nin gerçek sahibi, gerçek ve üretici olan köylüdür. O halde herkesten daha çok refah mutluluk ve zenginliği layık olan köylüdür.” Mustafa Kemal, bu sözleriyle köylüye değer verdiğini göstermiş ve onları yüceltmıştır (224-225).

4.1.5.7. Birleştiriciliği

Vatanın işgal edilmesinin ardından Mustafa Kemal, milli bilinci uyandırmak ve Türk milletini ortak bir dava etrafında birleştirmiş, düşmana karşı vatani savunmuştur (69).

Mustafa Kemal, Doğu Anadolu'daki işgallere karşı yurdu savunan direniş hareketlerini Erzurum Kongresi'nde birleştirilmiştir. Böylece sağlanan bu birliği bütün vatana yaymak için ilk adımı atmıştır (70-71).

4.1.5.8. Kararlılığı

İşgal devletlerinin donanmasını İstanbul'da gören Mustafa Kemal, gözleri yaşlı bir şekilde donanmaları izleyen yaverine dönerek: "Geldikleri gibi giderler!" demiştir (35).

Erzurum Kongresi hazırlıkları devam ederken Mustafa Kemal'in bu çalışmalarından rahatsızlık duyan İstanbul hükümeti Mustafa Kemal'in İstanbul'a dönmesini için girişimlerde bulunmuştur. İlk olarak İçişleri Bakanı Ali Kemal, onu görevden aldığını bildirmiş fakat Mustafa Kemal, sadece padişaftan Emir alabileceğini söyleyerek zaman kazanmaya çalışmış bunun üzerine Padişah Vahdettin'den İstanbul'a dönmesini isteyen bir telgraf almıştır. Bu isteklere olumsuz cevap veren Mustafa Kemal, İstanbul'a dönmeyip vatanın kurtuluğu için çareler aramaya başlamıştır. Üstelik askeri ve sivil görevlerinden istifa etmiştir (69-70).

İşgal Devletleri, Londra Konferansı'na İstanbul Hükümeti'ni davet etmiş, yanlarında TBMM Hükümeti'nden Mustafa Kemal ya da onun seçeceği bir temsilciyi bu konferansa katılmasını istemiştir. Bu Daveti kabul eden Sadrazam Tevfik Paşa durumu Mustafa Kemal'e bildirmiş, Mustafa Kemal ise ona şöyle bir telgraf çekmiştir:

"Anlaşma devletleri siyasetinde Türkiye'den yana meydana gelen son gelişme milletin azim ve fedakârlığı ürünüdür. TBMM'nin Sevr Antlaşması'nı hiçbir zaman kabul etmemesi üzerine meydana gelen şu durumdan milletin yararlarına en uygun sonuç elde edilmesi, Londra Konferansı'na katılacak delegelerin doğrudan doğruya millet iradesini temsil eden Büyük Millet Meclisi tarafından seçilmiş olmasıyla kabilidir. Uğursuz Sevr Antlaşması'nı imzalamış bir heyetin hukuk bakımından bir mirasçısı olan hükümetiniz delegelerinin

vatana ve millete uygun şartlar elde edebilmeleri mümkün değildir. Bu sebeple vatanın yüksek çıkarları gereği bu barış görüşmelerinde sizin aradan çıkarak Büyük Millet Meclisi delegelerini milli birliği tamamen gösterir bir şekilde serbest bırakmalıyız gereklidir.”(130-131).

Sakarya Savaşı’ndan sonra Mustafa Kemal, Başkomutanlık yetkisinin 3 ay süreyle uzatılmasını istemiş, fakat mecliste muhalif grupların karşı çıkması sonucunda Başkomutanlık yetkisi uzatılmamıştır. Bu haberi öğrenen Mustafa Kemal, hasta yatağından kalkarak meclise gelip şöyle bir konuşma yapmıştır:

“Büyük meclisin Başkomutanlığın gereğine kanaati bulunduğuna şüphe olmamakla beraber, muhalefetin hiçbir esasına dayanmayan gösterisi meclis kararına arzu olunmayan bir noktaya tezahür etti (gösterdi). Bunun sonucu ne oldu, efendiler biliyor musunuz? Başkomutanlık iki gündür muğlak (anlaşılmaz) ve muallak (boşlukta) bulunuyor. Bu dakikada ordu komutansızdır. Eğer ben orduya komuta ediyorsam kanunsuz komuta ediyorum. Mecliste kendini gösteren oya göre hemen komutadan el çekmek isterdim, ama giderilmesi mümkün olmayan bir fenalığa meydan bırakmamak mecburiyeti karşısında bulundum düşman karşısında bulunan ordumuz başsız bırakılamazdı. Bu bakımdan bırakmadım bırakmam ve bırakmayacağım.” (154).

Medreseler kaldırılmış, bu durumdan memnun olmayan bir grup Mustafa Kemal’den medreselerin tekrar açılmasını istemiştir. Mustafa Kemal ise onlara şöyle cevap vermiştir: “Okul istemiyorsunuz, hâlbuki millet onu istiyor. Bırakınız artık bu zavallı millet, bu ülke evladı yetişsin. Medreseler açılmayacaktır millete okul gerektir.”(203).

Mustafa Kemal, ortak komisyonda yapılan halifelik ve saltanat konusuyula ilgili görüşmeler yapmış, saltanat ve halifeliğin bir bütün olduğunu ve ayırlamayacağını söyleyenlere karşı söz alarak şöyle konuşmuştur:

"Efendim, dedim, egemenlik ve saltanat hiç kimse tarafından hiç kimseye, bilim gereğidir diye, müzakere ile tartışma ile verilmez. Egemenlik, saltanat kuvvetle, kudretle ve zorla alınır. Osmanoğulları, zorla Türk Milletinin egemenlik ve saltanatına el koymuşlardı. Bu tasallutlarını (zorla ele geçirmek) altı yüzyıldan beri sürdürmüşlerdi. Şimdi de Türk Milleti bu saldırganların hadlerini bildirerek, isyan ederek egemenlik ve saltanatı bilfiil (eylemlerle) eline almış bulunuyor. Bu bir olupbittidir. Söz konusu olan, millete saltanatını, egemenliğini bırakacak mıyız, bırakmayacak mıyız meselesi değildir. Mesele zaten olupbitti haline gelmiş bir geçreği dile getirmekten ibarettir. Bu kesinlikle olacaktır. Burada toplanmış olanlar, meclis ve herkes meseleyi olağan görürse fikrimce uygun olur. Aksi halde yine gerçek usulüne göre yerine getirilecektir. Fakat belki de bazı kafalar kesilecektir.” (164).

4.1.5.9. Bağımsızlığı

Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığında ülkenin içinde bulunduğu vaziyeti:

“... Esas Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas ancak tam bağımsızlığa malik olmakla sağlanabilir. Ne kadar zengin ve iyi yaşar olursa olsun, bağımsızlıktan yoksun bir millet uygar insanlık karşısında uşak olmak mevkiinden daha yüksek bir işleme layık olamaz. Halbuki Türk'ün haysiyet şeref ve yeteneği çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet tutsak olarak yaşamaktansa mahvolsun, daha iyidir. O halde ya bağımsızlık ya ölüm. İşte gerçek kurtuluşu isteyenlerin parolası bu olacaktır. Bir an için bu kararın uygulanmasında başarısızlığa uğrayacağımızı varsayalım. Ne olacaktı? Tutsaklık. Peki efendim diğer kararlara uymak durumunda sonuç bunun aynı değil miydi?” (64)

diyerek tam bağımsız olmamız gerektiğinin üzerinde durmuştur.

Mustafa Kemal, hürriyet ve demokrasi tutkunuydu. Ona göre:“Hürriyet olmayan bir memlekette ölüm ve yok oluş vardır. Her gelişmenin ve kurtuluşun anası hürriyettir.” (184).

Mustafa Kemal, yakın arkadaşlarıyla memleketin ekonomisi hakkında yaptıkları bir konuşmada ekonomik bağımsızlığın siyasi bağımsızlık kadar önemli olduğunu şöyle dile getirmiştir:

“Siyasi, askeri zaferler ne kadar büyük olurlarsa olsunlar ekonomik başarılar ile taçlandırılmazlar ise meydana gelen zaferler varlıklarını sürdürmez, az az zaman sonra sönerler. Zaferimizin başarısını sürdürmek istiyorsak, ekonomimizin, ekonomik egemenliğimizin sağlanması ve geliştirilmesi gerekiyor. Yeni Türkiye devleti bir ekonomi devleti olacaktır.” (223).

4.1.5.10. Milliyetçiliği

Mustafa Kemal, tüm dünya milletlerine saygı duymuş fakat Türk milletini hepsinin üstünde görmüştür. Mustafa Kemal'e göre: “Dünya yüzünde Türk'ten daha büyük, ondan daha eski, ondan daha temiz bir millet yoktur ve bütün insanlar tarihinde görülmemiştir.” (258).

Atatürk'e göre her millet, sadece kendi değer ve çıkarlarını aramak için akıl ve bilim ile hareket etmelidir. Atatürk, bu konuda şöyle söylemiştir:

“Türk milliyetçisi gelişme ve ilerleme yolunda ve uluslararası ilişkilerde bütün çağdaş milletlerle paralel olarak, onlarla bir uyum içinde yürüyecektir, ama bunu yaparken Türk milletinin özelliklerini bağımsız kişiliğini koruyacaktır. Türk milliyetçisi diğer milletlerin hakkına, bağımsızlığına saygı gösterecektir. Ancak böylelikle diğer milletlerden ve saygı görecektir kimsenin yurdunda gözümüz yoktur. Çünkü her milletin yurdu kutsaldır. Türk büyük gücünü ancak haklarına saldırı olduğu zaman kullanacaktır.” (257).

Mustafa Kemal, Türk milliyetçiliğini her şeyden önce tutmuştur. Bu nedenle dilimizi yabancı dillerin etkisinden kurtarmak için çalışmalara başlatmış, kongreler toplatmış ve Türk Dil Kurumu’nu kurmuştur (210-211).

4.1.5.11. İnkılapçılığı

Kurtuluş mücadelesi kazanılmış, ardından Ateşkes görüşmeleri başlamıştır. Mudanya Ateşkes Antlaşması’na hem İstanbul Hükümeti’ni hem de TBMM Hükümeti’nin çağırın İtilaf Devletleri, bu ikilikten faydalanmak istemiştir. Mustafa Kemal bu ikiliğin önüne geçmek istemiş ve Türk milletinin tek temsilcisinin TBMM olduğunu söyleyerek saltanatın kaldırılması gerektiğini dile getirmiştir. Böylece TBMM oy birliğiyle saltanatı kaldırılmıştır (163).

Mustafa Kemal, Batıların Türk milletinin taktığı fesi ilkel bulduğunu biliyordu. Bu yüzden bu konuyla ilgili çalışmalara başlamış, fesi kaldırıp yerine medeni devletlerin giydiği şapkayı getirmiştir (215-216).

Tekke ve zaviyelerin başında bulunan şeyhler, dervişler insanların duygu ve inançlarını kendi çıkarları doğrultusunda sömürmüşler, çıkarları tehlikeye düştüğünde de halkı ayaklandırmış ülkede karışıklık çıkartmışlar. Hatta cumhuriyet ilan edildikten sonra da bu ayaklanmalara devam etmişlerdir; Şeyh Sait İsyanı, bunun bir örneğidir. Bu yüzden Mustafa Kemal, bu gericilik kurumlarının kaldırılmasını istemiş, düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler memleketi olamaz. Türkiye Cumhuriyeti her alanda doğru yolu gösterecek, uyaracak güçtedir. Biz uygarlığın bilim ve fennin den güç alıyoruz ve ona göre yürüyoruz. Başka bir şey tanımıyoruz.” (213).

Mustafa Kemal, Türk üniversitelerinin temelini 1933 yılında atmıştır. Aynı yıl çıkarılan Üniversiteler Kanunu ile Darülfünun kaldırılmış yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur (207-208).

Arap Harfleri, ses bakımından Türkçeye uygun değildi. Mustafa Kemal, Türk dilinin okuyup yazılması kolaylaştırmak için harf değişikliği yapmanın doğru olacağını düşünmüş ve bunun için çalışmalar yapmıştır. Yaptığı araştırmalar sonucunda Latin Alfabesinin Türkçeye en uygun alfabe olduğuna kanaat getirmiş ve bu alfabeyi halka tanıtmıştır (204-205).

Mustafa Kemal'in yürütülecek inkılapların hazırlanması ve herhangi bir kesintiye uğramaması için siyasal bir partinin başında bulunması gerekiyordu. Bu sebeple 9 Ağustos 1923'te halk Fırkası'nı kurmuştur. Cumhuriyet ilan edildikten sonra bu partinin adı Cumhuriyet Halk Fırkası olmuştur. Mustafa Kemal daha sonra demokrasi denemeleri yapmış bu sebeple ilk olarak Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasını sağlamış, ardından Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasını sağlamıştır (184-189).

4.1.6. Kenan Kalecikli¹⁹ / Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 1-2²⁰

4.1.6.1. Vatanseverliği

Mustafa Kemal'in askeri öğrenimi döneminde Osmanlı Devleti iç karışıklıklarla uğraşıyor, aynı zamanda Balkan ülkelerinin de Osmanlı İmparatorluğu'na karşı birleşmesi devleti içinden çıkılmaz bir hale getiriyordu. Vatanını ve milletini çok seven Mustafa Kemal, bu duruma çok üzülüyordu. Bir gün bir arkadaşıyla arasında geçen bu diyalog:

“-Sen kalk borusunda hiç uyanmıyorsun. Nöbetçi subay karyolanı sarsmadıkça kalkmıyorsun. Neyin var senin?”

¹⁹ Tarih ders kitapları yazması yanı sıra aşk romanları ve öyküleri, anı-anlatı-günlük, ve seyahatname türünde eserler yazan popüler bir yazardır (Web 7).

²⁰Kenan Kalecikli'nin yazdığı Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 1-2adlı ders kitabında yer alan imajların hepsi 1994 yılında çıkarılan ders kitabına aittir. Bu nedenle her imaj sonundaki sayfaya ayrı ayrı tarih yazılmamıştır.

-Yatağa girdikten sonra uykuya d alamıyorum. Gözlerim sabaha kadar açık. Tam uyuyacağım zaman da kalk borusu çalmak üzere.” onun bu sevgisinin göstergesidir (1: 57-58).²¹

Hayatı boyunca vatani ve Türk milleti için çalışan Mustafa Kemal: “Türklerin vatan sevgisiyle dolu olan göğüsleri, düşmanların mekân ihtiraslarına karşı daima duvar gibi yükselecektir.”diyerek Türk gençlerine seslenir (1: 67).

Gazi Mustafa Kemal, dış politikamızın esaslarını belirlerken de bu sevgisini göstermiştir. Nitekim: “Biz Türkler, bütün uygar milletlerin dostuyuz. Ama bir millet benim milletime düşman gözüyle bakıyorsa, bu düşüncesinden vazgeçinceye kadar ben de o milletin can düşmanıyım.” derken sözlerinde milletine olan sevgisi aşikârdır (1: 67).

İşgal Devletleri'nin Mustafa Kemal'in milli bilinci uyandırmasından rahatsız olmuş, hükümet emirlerine uymayan Mustafa Kemal'i görevinden almıştır. Bu durumu öğrenen Gazi yılmamış, vatanını ve Türk milletini kurtarmak için çok sevdiğini askerlik görevinden istifa etmiştir. Çünkü onun için önemli olan tek şey vatanın kurtulmasıdır (1: 93).

4.1.6.2. İdealistliği

Mustafa Kemal, eğitim politikaları konusu hakkında konuşurken en büyük hedefini şu sözlerle dile getirmiştir:

"Büyük davamız en uygar ve en üst refah seviyesinde bir millet olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu ideali en kısa bir zamanda başarmak için fikir ve hareketi beraber yürütmek zorundayız. Bu girişimde başarı ancak tüzel (yasal) bir planla ve en akılcı bir şekilde çalışmakla mümkün olur. Bu nedenle okuma yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak, memleketin bütün kalkınma savaşının ve yeni çatısının istediği teknik elemanları yetiştirmek; memleket davalarının ideolojisini anlayacak anlatacak, nesilden nesile yaşatacak, kişi ve kurumları yaratmak; işte bu önemli ilkeleri en kısa zamanda sağlamak bakanlığın üzerine aldığı bu büyük görev ve sorumluluklardır." (2: 42-43).

²¹ Kenan Kalecikli'nin bu kitabı 1-2 diye ayrı ayrı basılmıştır. Bu nedenle parantez içinde 1 diye belirtilen kısım 1. kitaba, 2 diye belirtilen kısım 2. Kitaba aittir.

Mustafa Kemal'in vatanını ve milletini kurtarmak için dinlenmeden çalışması, doğruluğundan emin olduğu konularda mücadeleci olması onun idealist kişiliğinin bir sonucudur (1: 68).

Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadele hazırlıklarını yaparken işgalci devletler bu Anadolu hareketinin kavrayamamışlar ve İngiltere'nin önde gelen gazetelerinden biri olan The Times gazetesinde Mustafa Kemal hakkında:

“Mustafa Kemal Paşa, Anadolu’da bir milli hareket vücuda getirmeye çalışıyor. Bu ne çocukça bir hayaldir? Bütün dünyanın kuvvetine karşı Mustafa Kemal’in, harbden ezilmiş zavallı Anadolu’nun kuvveti ile dünyaya karşı kafa tutmasının ne hükmü olabilir? Anadolu’da ne kalmıştır, ne vardır ki karşı koymak mümkün olsun?” (1: 125).

diyerek aslında onun idealist kişiliğini yansıtmışlardır.

4.1.6.3. Liderliği

Mustafa Kemal'in önderliğinde Çanakkale Cephesi'nde destanlar yazılmış, işgal kuvvetleri beklemedikleri bir anda büyük bir yenilgiye uğramıştır (1: 22).

Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmış, Türk yurdu işgal edilmeye başlamıştı. Gazi Mustafa Kemal önderliğinde Türk milletinde milli bilinç uyandırılmış ve Milli Mücadele başlamıştır (1: 24).

Anafartalar'da emrindeki askerlere önderlik etmiş, işgalcilerin ilerlemesini engelleyerek İstanbul'a giden yolun karadan açılmasının önüne geçmiştir (1: 59).

Conkbayırı'nda ordununun başında bulunan Mustafa Kemal bir grup askerin düşman yaklaşınca kaçtığını görmüş bu durum üzerine emrindeki askerle arasında şöyle bir diyalog geçmiştir:

-Niçin kaçuyorsunuz? dedim.

-Efendim düşman!..dediler.

-Nerede?

-İşte! 261 rakımlı tepeyi gösterdiler. Gerçekten düşmanın bir avcı hattı 261 rakımlı tepeye yaklaşmış, ileriye doğru büyük bir serbestlikle ilerliyordu. Kaçan erata;

-Düşmandan kaçılmaz, dedim.

-Cephanemiz kalmadı, dediler.

-Cephaneniz yoksa süngünüz var, dedim. Ve bağırıp bunlara süngü taktırarak yere yatırdım. Bu erat süngü takıp yere yatınca, düşman erati da yere attı. Kazandığımız an işte bu andır.” (1: 65).

Mustafa Kemal, Samsun'dan Havza'ya karargâhını taşımış, Anadolu'da çeşitli yerlerde mitingler yaparak milli bilinci uyandırmaya çalışmıştır. Ayrıca memleketteki tüm komutanlara ve mülki amirlere, milli teşkilat kurup mitingler düzenlemesini içeren genelge yayımlamıştır. Böylece yurt genelinde Milli Mücadele'nin başlamasına önderlik etmiştir (1: 87).

Mustafa Kemal, Başkomutanlık Meydan Muharebesi'ni yönetmek için Kocatepe'ye çıkmış, Türk ordusunun taarruz harekâtını sevk ve idare etmiştir. Onun bu askeri dehası sonucunda Türk ordusu bir zafer daha kazanmıştır (1: 180-184).

4.1.6.4. İleri Görüşlülüğü

1932'de ABD Genelkurmay Başkanı Mac Arthur ile yaptığı bir görüşmede Avrupa'yı ilerde neler beklediğini şöyle anlatmıştır:

“Versay Antlaşması, Birinci Dünya Savaşı'na sebebiyet vermiş olan amillerden hiçbirini ortadan kaldırmamıştır. Bilakis dünün başlıca rakipleri arasında uçurumu büsbütün derinleştirmiştir. Almanya için ise, yetmiş milyonluk çalışkan ve disiplinli bir millet, üstelik milli ihtiraslarını kamçılatabilecek siyasi bir cereyana kendisinikaptırdı mı, er-geç Versay Antlaşması'nı tasfiyesine girişecektir. Fakat korkarım ki İtalya'nın bugünkü şefi Sezar rolünü oynamak hevesinden kendisini kurtaramayacak ve İtalya'nın askeri bir kuvvet meydana getirmekten henüz çok uzak olduğunu derhal gösterecektir.” demiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir: “Doğudan şimdi doğacak olan güneşe bakınız! Bugün günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan bütün doğu milletlerinin uyanışını da öyle görüyorum. Bağımsızlık ve hürriyete kavuşacak daha çok kardeş millet vardır. Onların yeniden doğuşları şüphesiz ki ilerlemeye ve refaha yönelmiş olarak vuku bulacaktır. Bu milletler, bütün güçlülere ve bütün engellere rağmen, manileri yenecekler ve kendilerini bekleyen geleceğe ulaşacaklardır (1: 69-70).

4.1.6.5. Yaratıcılığı

Atatürk, Türk milletinin yönetim şeklinin Cumhuriyet olarak düşünmüştür. Fakat saltanat ve hilafet yanlılarının karşı çıkacağını bildiği için bu durumu biraz daha saklama gereği duymuştur. Atatürk, bu konuyla ilgili düşüncelerini şöyle açıklamıştır:

"Saltanat devrinden cumhuriyet devrine geçişte iki düşünce ve görüş birbiriyle savaştı: Biri saltanatın korunması, diğeri cumhuriyetin kurulmasıydı. Yeni kanunlar yapıldıkça, özellikle Anayasa yapılırken saltanat taraftarları padişah ve halifenin halk ve yetkilerinin belirtilmesinde ısrar edenlerdi. Biz bunun zamanı gelmediğini veya gerek olmadığını bildirerek o konuyu cevapsız bırakmakta fayda görüyorduk. Cumhuriyetten söz etmeksizin, milli egemenlik esasları içinde her an cumhuriyete doğru yürüyen bir şekilde birikim sağlamaya çalışıyorduk. TBMM'den daha büyük makam olmadığını telkinde ısrar ederek saltanat ve hilafet makamları olmaksızın, devleti idare etmenin mümkün olduğunu ispat etmek gerekli idi. Amaç ve hedefimizi söyletmek için sorulan sorulara bizde zamanın icabına göre cevaplar vererek saltanatçıları susturmak zorunda idik." (2: 6-7).

İşgal güçlerinin Conkbayırı'na doğru ilerlemesi üzerine Mustafa Kemal, karargâhtan haber beklemeden adım atmış, düşmanı Kocaçimen Tepesi'ni geçmeden durdurmak istemişti. Onun bu yerinde ve cesur hamlesiyle düşman durdurulmuş ve Çanakkale geçilememiştir (1: 60).

Büyük Taarruz'da Türk ordusunu yöneten Mustafa Kemal, "yıldırım harbi teorisi" adı verilen olağanüstü bir stratejiyle düşmanı yenmiş ve bu teoriyi harp tarihine yazdırmıştır (1: 64).

Mustafa Kemal'in Havza'daki etkinlikleri, Kurtuluş Mücadelesi için yaptıkları İstanbul Hükümeti'nin dikkatini çekmiş, Ordu Müfettişliği görevini tehlikeye düşürmemek için bir yandan çalışmalarına hız vermiş bir yandan da İstanbul Hükümeti'ne oyalayıcı cevaplar vererek zaman kazanmaya çalışmıştır (1: 90).

İtilaf Devletleri, Londra Konferansı'na TBMM Hükümeti'nden bir temsilcinin İstanbul Hükümeti'yle birlikte gelmesini istemiştir. Bunun üzerine Mustafa Kemal, doğrudan davet etmezlerse konferansa katılmayacaklarını bildirmiştir. Mustafa Kemal'in bu kararı sonucunda İtilaf Devletleri, İtalya aracılığıyla TBMM Hükümetini de konferansa davet etmiştir (1: 151).

Mustafa Kemal'in Sakarya Savaşı'nda söylediği: "Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O sath bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaş kanıyla sulanmadıkça düşmana terk olunamaz." sözü ordunun moralini yüksek tutmuş, savaşın zaferle sonuçlanmasında büyük payı olmuştur (1: 165).

4.1.6.6. Gerçekçiliği

Lozan Antlaşması ile Misakı Milli kabul ettirilmiş, sıra, saltanatın kaldırılmasıyla kurulan yeni Türk Devleti'nin adını koymaya gelmişti. TBMM'de de iktidar kim olacak kavgası başlamıştı. Muhafif gruplar ortaya çıkmaya başlamış, öyle ki seçim kanununun değiştirilmesi için TBMM'ye önerge vermişlerdi. Bu önergede:

"Milletvekili olabilmek için Türkiye'nin bugünkü sınırları içindeki yerlerin birinde doğmak veya seçim bölgesi içinde sürekli oturmak gerekir. Göç edenler ise, belirli bir yerde 5 yıl sürekli oturduktan sonra milletvekili seçilebilir." diyordu. Bu duruma hayli üzülen Mustafa Kemal, şu sözlerle kırıncılığını dile getirmiştir: "Ne yazık ki, doğum yerim bugünkü sınırlar dışında kalmış bulunuyor. Ayrıca herhangi bir seçim bölgesinde 5 yıl süreli oturmam. Fakat bu böyle ise burada benim hiçbir kasıt ve kabahatim yoktur. Bunun nedeni bütün ülkemizi, milletimizi yok etmek isteyen düşmanlarının eylemlerinde başarı kazanmalarına kısmen engel olunmasıdır. Eğer düşmanlar emirlerinde tüm olarak başarı kazansalardı, Tanrı saklasın bu önergeye imza koymuş efendilerin bile yurtları sınır dışında kalabilirdi. Eğer beş yıl sürekli olarak bir seçim bölgesinde oturmadıysam bu vatana yaptığım görevler dolayısı iledir (...)" (2: 2-3).

Mustafa Kemal, çok partili hayata geçmek için adım atmış ve iktidarı denetleyecek, iktidarın daha iyi iş yapmasını sağlayacak muhalif partilerin kurulmasını istemiştir. Nitekim Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulmuş ve Şeyh Sait Ayaklanması sebebiyle kapatılmıştır. Ardından Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuş, o da Menemen Olayı sebebiyle kapatılmıştır. Tüm bunlar üzerine Mustafa Kemal, yeni Türk devletinde demokrasi ortamı için uygun zemin oluşmadığından yeni bir siyasi parti kurulmasını istememiştir (2: 12-21).

Mustafa Kemal: "Ağır ve kesin bir kararın doğruluğuna inanmak için vaziyeti her köşesinden mütalâa etmek gerekir." diyerek aldıkları kararlarda mantıklı davranmak gerektiğini ifade etmiştir (1: 69).

Mustafa Kemal, Erzurum Kongresi'nde başkan seçilmiş, yaptığı ilk toplantıda genel durumu şöyle değerlendirmiştir: "Tarihin, bir milletin varlığını ve hakkını hiçbir zaman inkar edemeyeceğini; vatanımız ve milletimiz aleyhine verilen hükümlerin iflasa mahkum olduğunu, kaderimize hâkim milli iradenin ancak Anadolu'dan doğacağını" (1: 94).

Eskişehir ve Kütahya Savaşları'ndan olumlu bir netice alınamamıştır. Böylece Eskişehir, Kütahya ve Afyon Yunanlıların eline geçmiş, bu sebeple Mustafa Kemal Türk ordusunu Sakarya'nın doğusuna çekmiştir. Bu durum mecliste sert tartışmaların fitilini ateşlemiş, milletvekilleri "Millet nereye götürülüyor?", "Ordu nereye gidiyor?" gibi sorular sorarak, bu olayın nedenini öğrenmeye çalışmışlardır. Mustafa Kemal de bunun askeri bir taktik olduğunu, askeri düşmanın üstüne salıp ölümlerine sebebiyet vermek yerine, geri çekilip zaman kazanmak ve yeni taarruz için plan yapmak gerektiğini söylemiştir (1: 156).

Sakarya Muharebesi'nden sonra İtilaf Devletleri: "Türkler savunma savaşı yaparlar; ama taarruz savaşı yapamazlar." diyerek Türk milletine korku salmaya başlamış, böylece Milli Mücadele'ye olan inançlarını kırmak istemiştir. Bu durum etkisini mecliste de göstermiş, milletvekilleri ordumuzun niçin taarruz etmediğini sormaya başlayınca Mustafa Kemal şöyle cevap vermiştir:

"Ordumuzun taarruz etmesi isteniyor. Zaten kararımız taarruzdur. Fakat bu taarruzu geciktiriyoruz. Çünkü hazırlıklarımızı bitirmek için biraz zaman gerekir. Yarım tedbirle yapılacak taarruz hiç taarruz etmemekten daha fenadır. Memleketimizde bulunan düşmanların silah gücüyle çıkarmadıkça, milli varlık ve kudretimizi göstermedikçe, diplomasi alanında ümide kapılmanın doğru olmadığı hakkındaki inancımız tamdır."(1: 176).

4.1.6.7. Birleştiriciliği

Mondros Ateşkes Antlaşması'yla Türk milleti zorlu bir sürece girmiş bulunuyordu. İşgaller başlamış, halk vatanını kurtarmak için çareler arama girişimine girmişti. Bu sebeple cemiyetler kurulmuş ve işgallere karşı koymalar başlamıştı. Böyle bir sonuca varılamayacağını bilen Mustafa Kemal bu cemiyetleri birleştirmiş, Milli Mücadele'yi tek elden yönetme kararı almıştır (1: 47-50).

4.1.6.8. Kararlılığı

Mustafa Kemal; yeni Türk devletini kurmuş, yönetim biçimini Cumhuriyeti olarak belirlemiş ve saltanatı da kaldırmıştır. Fakat hilafet kurumunu sonraya bırakmıştır. Hilafet yanlılarından bir grup Mustafa Kemal'in halifeliği üstlenmesini istemiş, Mustafa Kemal ise böyle bir şeyin söz konusu dahi olmayacağını ve anlamı

bile kalmayan bir sıfatı kabul etmeyeceğini söylemiştir (2: 10).

3 Mart 1924'te medreseler kapatılmıştır, fakat bu duruma karşı çıkanlar olmuştur. Mustafa Kemal, Medreselerin tekrar açılmasını isteyenleri şöyle cevap vermiştir: "Okul istemiyorsunuz; oysa millet bunu istiyor. Bırakınız artık bu zavallı millet, bu memleket evladı yetişsin. Medreseler açılmayacaktır; millete okul gereklidir." (2: 35).

12 Haziran 1919'da Havza'dan Amasya'ya geçen Mustafa Kemal: "İstanbul'un çaresizliğini, memleketin elden gitmekte olduğunu, gerektiğinde dağlara çekilerek vatani son kaya parçasına kadar savunmamız gerektiğini" anlatmış, bu mücadelede ne kadar kararlı olduğunu göstermiştir (1: 90).

Amasya Genelgesi'nin milli iradeyi ön plana çıkararak Kurtuluş Mücadelesi hareketi başlatmasından rahatsız olan işgal devletleri hükümete baskı yaparak Mustafa Kemal'in İstanbul'a çağrılmasını istemiştir. Bunun üzerine İstanbul'a çağrılan Mustafa Kemal bu geri dön emrine uymayarak vatani için büyük bir azim ve inançla çalışmıştır (1: 92-93).

Sivas Kongresi öncesi Fransız Jandarma Müfettişi, Vali Reşit Paşa'ya Mustafa Kemal Sivas'a gelirse Fransız askerlerinin şehri işgal edeceğini söyleyerek korku salmaya çalışmıştır. Mustafa Kemal ise durum ne olursa olsun kararından vazgeçmeyeceğini söylemiş ve Sivas'a gitmiştir. Emellerine ulaşamayan işgal devletleri ile Osmanlı Hükümeti bu defa Harput Valisi Şey Ali Galip'i kongreyi dağıtmak ve Mustafa Kemal'i tutuklatmak için görevlendirmiştir. Bu durumdan haberdar olan Mustafa Kemal hemen olaya müdahale etmiş ve Ali Galip daha Sivas'a gelmeden onu etkisiz hale getirtmiştir. Mustafa Kemal, vatanını kurtarmanın onun için namus borcu olduğunu söylemiş, tüm engelleri yılmadan aşmış ve mücadelesine devam etmiştir (1: 97-100).

Boğazlar konusunda genel hükümler Misak-ı Milli şartlarına uygundu, fakat Boğazların silâhtan arındırılmasıyla ilgili maddeler Türkiye'nin güvenliğiyle bağdaşmadığı için Atatürk'ü rahatsız etmiştir. Atatürk'ün isteğiyle Boğazlar rejimi değiştirme çalışmaları başlamıştır. Atatürk, konuyla ilgili Tevfik Rüşti Aras'a

düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “Benim görüşüme göre de Avrupa'nın durumu böyle bir girişim için elverişlidir. Bu işi mutlaka başaracağız.” (2: 118).

Mustafa Kemal, 1 Kasım 1936'da meclis açılış konuşmasını yaparken Hatay konusuna değinmiş, Hatay'ı muhakkak alınacağını şöyle dile getirmiştir: “Milletimizi gece gündüz uğraştıran başlıca büyük mesele gerçek sahibi öz Türk olan İskenderun-Antakya ve çevresinin geleceğidir. Bunun üzerinde ciddiyet ve katiyetle durmaya mecburuz.” (2: 122).

Mustafa Kemal Paşa'nın Sevr Antlaşması'nın ardından söylediği:

“Gittiğimiz bir iman yoludur. Evet, biz on milyonluk sayıca az ve yorgun bir milletiz. Düşmanlarımız ise pek çoktur ve pek güçlüdür. Aritmetik olarak düşünürsek, galebe çalmamız müşküldür. Fakat bizde olan bir şey onlarda yoktur. Bizde iman kuvveti vardır. Zaten bu mücadele bir iman işidir. Biz, bin türlü düşmanlarımızın kuvvetine rağmen muvaffak olacağız, başaracağız.” (1: 126).

sözleri onun kararlılığını ve düşmanlara boyun eğilmeyeceğinin inancını gösterir.

İtilaf Devletleri, Londra Konferansı'na İstanbul Hükümeti'ni davet etmiş ve TBMM'den de bir temsilci gönderilmesini istemişlerdi. Sadrazam Tevfik Paşa, bu durumu uygun bulduğunu Mustafa Kemal'e bildirmiştir. Bu gelişmeler üzerine sinirlenen Mustafa Kemal, İstanbul Hükümeti'ne şöyle bir telgraf göndermiştir:

“Milli iradeye dayanarak Türkiye'nin mukadderatını elinde tutan bir tek meşru ve müstakil hâkim kuvvet, Ankara'da toplanmış olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir. Türkiye ile ilgili bütün konuların halliyle ödevli ve her türlü dış meselelerde söz sahibi, ancak işbu Meclis'in hükümetidir. İstanbul'da herhangi bir heyetin böyle meşru bir hukuki durumu yoktur.”(1: 151).

Saltanatın kaldırılması konusunun görüşüldüğü ortak komisyonda, Şer'iyet Komisyonu'nda bulunan hocalar saltanat ve hilafetin birbirinden ayrılamayacağını söylemeye başlayınca Mustafa Kemal söz alarak şöyle bir konuşma yapmıştır:

“Efendim, dedim, egemenlik ve saltanat hiç kimse tarafından hiç kimseye bilim gereğidir diye, müzakere ile tartışma ile verilemez. Egemenlik, saltanat, kuvvetle, kudretle ve zorla alınır. Osmanlıları, zorla Türk milletinin Egemenlik ve saltanatına el koymuşlardı. Bu tasallutlarını altı yüzyıldan beri

sürdürmüşlerdi. Şimdi de Türk milleti bu saldırganların hadlerini bildirerek, isyan ederek, egemenlik ve saltanatı billfiil eline almış bulunuyor. Bu bir olupbittidir. Söz konusu olan, millete saltanatını, egemenliğini bırakacak mıyız, bırakmayacak meselesi değildir. Mesele zaten olupbitti haline gelmiş bir gerçeği dile getirmekten ibarettir. Bu kesinlikle olacaktır. Burada toplanmış olanlar, Meclis ve herkes meseleyi olağan görürse fikrimce uygun olur. Aksi halde yine gerçek usulüne göre yerine getirilecektir. Fakat belki de bazı kafalar kesilecektir.”(1: 191).

4.1.6.9. Bağımsızlığı

İstanbul’u işgal için gelen İtilaf donanmalarını gören vatan ve bağımsızlık aşkıyla dolu olan Mustafa Kemal: “Özgürlük ve bağımsızlık benim karakterimdir.” demiştir (1: 52).

Sivas Kongresi’nde önerilen manda ve himaye isteklerine Mustafa Kemal kesin bir dille karşı çıkmış, böyle bir şeyin söz konusu bile olamayacağını söylemiştir (1: 97).

Osmanlı Devleti’yle imzalanan antlaşmaların şartları çok ağırdı, Mustafa Kemal ve TBMM üyeleri Osmanlı Devleti’ne giydirilmek istenen bu kefeni kabul etmedi. Böylece Mustafa Kemal’in “Ya bağımsızlık ya ölüm!” parolasıyla bir kurtuluş mücadelesinin hazırlıkları başlamıştır (1: 133).

Mustafa Kemal, yaptığı bir konuşmada Türk milletini şöyle anlatmıştır: “Bizim milletimiz vatani için hürriyeti ve egemenliği için fedakâr bir millettir. Bunu ispat etti. Türkiye halkı yüzyıllardan beri hür ve bağımsız yaşamış ve bağımsızlığı hayatın bir gereği olarak düşünmüş kavmin kahraman evlatlarıdır Bu millet bağımlı yaşamamıştır. Yaşayamaz ve yaşamayacaktır.” (2: 143-144).

4.1.6.10. Milliyetçiliği

Mustafa Kemal, eğitim politikası hakkında konuşurken:

"Eğitim milli olmalıdır; çünkü bir milleti uygar ya da sefil yapan en büyük etken eğitimidir. Bu milli eğitim programından bahsederken eski devrin hurafelerinden ve fitri niteliklerimizle ile hiçbir ilgisi olmayan yabancı fikirlerden Doğu'dan ve Batı'dan elen bütün etkilerden uzak, milli ve tarihi seviyemizi uygun bir kültür kastediyorum." (2: 43).

şeklinde ifadeler sarf etmiştir.

Türkler, tarih boyunca Avrupalılarla sert siyasi ilişkilerde bulunmuş, bu yüzden Avrupalılar Türkler hakkında kin ve garez dolu bilgiler yazmış, Türklerin yalnız asker olduklarını her türlü medeniyetten uzak olduklarını hiçbir uygar eser meydana getirdikleri gibi uygarlıkların yok ettiğini ileri sürmüştür. Dünya kamuoyu, bu sebeple Türkleri sarı ırka mensup batılılara oranla ikinci sınıf bir insan olarak tanımıştır. Mustafa Kemal ise bu haksız iftira ve kin dolu tarih iddialarının doğru olmadığını Türk milletinin eski ve beyaz ırktan bir millet olduğunu uygarlıkların yok etmek yerine uygarlık örnekleri meydana getirdiğini söylemiş ve Türk çocuklarına ve dünya kamuoyuna Türkler hakkında bilinen yanlış düşünceleri ve bilgileri değiştirmek için çalışmalara başlamıştır. Öncelikle “Türk Tarihinin Ana Hatları” adlı eser yayımlanmış, bu eserde Türk milletinin dünya tarihindeki yeri ve rolü anlatılmıştır (2: 49-50).

Mustafa Kemal’e göre Türk milleti tarih boyunca mertliğin sembolü olmuştur. Mustafa Kemal Türk milletini şöyle anlatır: “Türk milleti medenidir. Tarihte medenidir, gerçekte medenidir. Türkiye Cumhuriyeti halkı fikriyle, zihniyle medeni olduğunu ispat etmek ve göstermek mecburiyetindedir. Medeniyim diyen Türkiye Cumhuriyeti halkı aile hayatı ile yaşayış şekli ile medeni olduğunu göstermek zorundadır.” (2: 53).

Mustafa Kemal, dil çalışmalarını hızlandırmak için Türk Dili tetkik Cemiyeti’nin kurmuş ve 1 Kasım 1932’de TBMM’de açılış konuşmasını yaparken dil çalışmalarının önemini şöyle ifade etmiştir: “Milli kültürün her çığırda açılarak yükselmesini Türkiye Cumhuriyeti’nin temel dileği olarak temin edeceğiz. Türk dilinin kendi benliğine Aslında ki güzellik ve zenginliğine kavuşması için bütün devlet teşkilatının dikkatli, ilgili olmasını isteriz.” (2: 55).

Mustafa Kemal, Ankara’da bir İngiliz Askeri Ateşesi ile yaptığı bir konuşmada ateşe, ona asaletle ilgili ne düşündüğünü sormuştur. Bunun üzerine ise Mustafa Kemal, tarihten şöyle bir örnek vererek ateşeyi yanıtlamıştır:

“Sülalesinin asilliğiyle övünen Roma İmparatoru Theodos, İtalya Yarımadası’na inmek isteyen Attila’ya barış görüşmesinden önce kendi soyunu sopunu sıralayarak pek asil olduğunu anlatma çalıştıktan sonra sormuş:

- Siz hangi asil ailedensiniz? Attila'nın cevabı son derece kısa:
- Ben asil bir milletin evladıyım. Daha sonra İngiliz Askeri Ateşesi'nin gözünün içine bakarak;
- İşte benim cevabım da budur.” (1: 71).

demiştir.

Bir gün lisede tarih sınavına giren Mustafa Kemal, bir öğrenciye Kurtuluş Savaşı ile ilgili sorular sormuş, soruların bitmesinin ardından aralarında şöyle bir diyalog geçmiştir:

- Bir şey söylemeyi unuttun, Türk milletini kimin kurtardığını söylemedin.
- Atatürk kurtardı efendim.
- Hayır çocuğum, Türk milletinin kendi kanı kurtardı.”(1: 71-72).

Atatürk, Sultan Vahdettin'in imzaladığı kararnameyle 9. Ordu Müfettişi olarak görevlendirilmiş ve 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmıştır. Onun bu görevi kabul etmesinin amacı, vatanını işgalden kurtarmaktı. Bu resmi görev işlerini kolaylaştırmıştır. Nitekim 22 Mayıs 1919'da müfettişlik görevi gereği hazırlanmış bulunduğu rapor yapılması gerekenleri aşarak vatani için verdiği uğraşları göstermektedir (1: 86).

Mustafa Kemal'in Büyük Millet Meclisi açılışında yaptığı bir konuşmada uygulayacağımız siyasetin milli olması gerektiğini şu sözleriyle ifade etmiştir: “Milletimizin güçlü, mutlu ve düzenli yaşayabilmesi için devletin tümüyle milli bir siyaset izlemesi ve bu siyasetin bünyemize tamamen uygun bulunması gereklidir.”(1: 114).

Mustafa Kemal, Milli Mücadele'yi başlatırken Türk milletinden güç alarak yola çıktığını söylemiş, Türk milletine olan inancını şöyle dile getirmiştir: “Ben 1919 senesi Samsun'a çıkarken elimde hiçbir maddi kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevi bir kuvvet vardı. İşte ben bu kuvvete, bu Türk milletine güvenerek işe başladım.” (2: 143).

4.1.6.11. İnkılapçılığı

İstanbul'un işgal edilmesinin ardından Türk milleti tepkisini göstermiş, Milli Mücadele'ye katılmıştır. Mustafa Kemal, artık millet egemenliğine dayanan bir yapının olması gerektiğine karar vermiş ve kurucu niteliğinde olan Büyük Millet Meclisi'ni açmıştır (1: 113).

Mustafa Kemal, kadın hakları konusuna ele almış, kadınların siyasi, sosyal ve ekonomik olmak üzere birçok alanda erkeklerle aynı haklara sahip olabilmesi için birtakım çalışmalar yapmıştır. Mustafa Kemal, bu konuyla ilgili görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

"Kadınlar içtimai hayatta erkeklerle beraber yürüyerek birbirlerinin yardımcısı olacaklardır. Medeniyetin esasî terakki (ilerleme) ve kuvvetin temeli aile hayatı İğdır bu hayatta fenalık muhakkak içtimai, iktisadî ve siyasî aczi mucip olur. Aileyi teşkil eden kadın ve erkek unsurların haklarına malik (sahip) olmaları aile vazifelerini ifaya muktedir (yetenekli) bulunmaları lazım gelir." (2: 27).

Mustafa Kemal, kadınların peçe takmasını doğru bulmamış, çıktığı yurt gezilerinde bu durumu şöyle açıklamıştır:

"Seyahatim esnasında köylerde değil, kasabalarda ve şehirlerde kadın arkadaşlarımızın yüzlerini ve gözlerini çok kesif olarak kapattıklarını gördüm. Hele bu sıcak mevsimde bu durumun kendileri için mutlaka azap ve ıstıraba mucip olduğunu tahmin ediyorum. Onlar yüzlerini cihana gösterebilirler ve gözleriyle cihanı dikkatle göre bilsinler. Bunda korkulacak bir şey yoktur." (2: 27).

Mustafa Kemal kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı, milletvekili seçme ve seçilme hakkı ve muhtarlık seçimlerine katılma hakkı vermiştir. Birçok Avrupa devletinin kadınlarına vermediği bu hakları Atatürk, Türk kadınına vermiştir (2: 28).

Atatürk yaptığı inkılapları Türk milletini kendisi anlatıp tanıtmıştır. Harf İnkılabını Sarayburnu'nda halka tanıtırken şu sözleri söylemiştir:

"Arkadaşlar! Zengin dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerinin kabul ediyoruz. Vatandaşlar! Yeni Türk harflerini çabuk öğreniniz. Bütün millete, köylüye, çobana, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanseverlik görevi

biliniz. Bu görevi yaparken düşününüz ki bir milletin yüzde sekseni okuma yazma bilmezse bu ayıptır." (2: 39-40).

3 Mart 1924'te çıkan kanunla Şeriye ve Evkaf Vekaleti ve medreseler kapatılmıştır. Bu durumu değerlendiren Mustafa Kemal, düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: "Milletimizin, memleketimizin irfan yuvaları (okullar) bir olmalıdır bütün memleket evlatları, kadın ve erkek, aynı biçiminde oradan çıkmalıdır." (2: 43). Ayrıca Tevhidi Tedrisat Kanunu çıkartılmıştır. Bu kanunla eğitim ve öğretim birleştirilmiş, eğitimde kız ve erkek çocuklarının eşitliği sağlanmıştır. Bu konuyla ilgili Mustafa Kemal, düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: "Bir toplum, bir millet, erkek ve kadın denilen iki ayrı cins insandan oluşur. Mümkün müdür ki, bir kitlenin bir parçasını ilerletelim, diğerini görmezden gelelim de, kitlenin tümü ilerlemeye imkân bulabilsin?" (2: 44). Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması konusuna da değinen Mustafa Kemal Kastamonu'da yaptığı bir konuşmada şunları söylemiştir: "Efendiler ve ey millet! Biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti; şeyhler, dervişler, müritler memleketi olamaz. En doğru en gerçek tarikat medeniyet tarikatıdır. Türkiye Cumhuriyeti her şubede irşatlarda bulunacak kudrete haizdir." (2: 64-65).

4.1.7. Ahmet Bekir Palazoğlu²²-Osman Bircan²³ / Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük²⁴

4.1.7.1. Vatanseverliği

Mustafa Kemal'in vatan sevgisi çok temiz ve yücedir. Onun bu vatanseverliği kahramanlığını kişisel ihtiraslarından kurtaran en belirgin özelliğidir. Mustafa Kemal'in vatan ve millet sevgisi ayrılmaz bir bütündür. Onun bu sevgisinin eseri, hayatının her döneminde hayranlıkla bahsedilecek anılarla doludur. Çanakkale'de Anafartalar'ı kazandığı gün, yakın arkadaşlarına sevinçle "Hamdolsun İstanbul'u kurtardık" deyişi vatanseverliğinin en güzel ifadesidir. Milli Mücadele'de kendisine ve milletine kılavuz olan "Türklerin vatan sevgisiyle dolu olan göğüsleri düşmanların

²² Öğretmenlik ve yöneticilik yapan Ahmet Bekir Palazoğlu, aynı zamanda MEB Talin ve Terbiye Kurulu'nda Başuzman olarak Atatürk Eğitim Müzesi görevi yapmıştır. Araştırma-İnceleme konularında da kitap yazmıştır (Web 8).

²³ Osman Bircan Araştırma-İnceleme yazılarıyla tanınır.

²⁴ Ahmet Bekir Palazoğlu ile Osman Bircan'ın birlikte yazdığı Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 1-2 adlı ders kitabında yer alan imajların hepsi 1997 yılında çıkarılan ders kitabına aittir. Bu nedenle her imaj sonundaki sayfaya ayrı ayrı tarih yazılmamıştır.

melun ihtiraslarına karşı daima demirden duvar gibi yükselecektir” inancı onu zafere ulaştırmıştır (1: 65).²⁵

Mustafa Kemal, her zaman vatanını ve milletini ayrılmaz bir parça olarak görmüştür. Atatürk milliyetçiliğinin en önemli özelliklerinden biri de vatan sevgisidir. Onu, her şeyin önünde ve üstünde tutulan en önemli değer Türkiye’dir, vatandır. Türk milletini bir bütün yapan ortak bağların yanında her karışı birlikte savunulmuş ve savunulacak olan vatandır. Atatürk, bu vatanın “Hiçbir kayıt ve şart altında ayrılık kabul etmez bir bütün” olduğunu Lozan Görüşmelerinde kabul ettirmiştir. Ona göre: “Kutsal olan vatandır.” (2: 130).

Mustafa Kemal’in millet sevgisi de vatan sevgisi kadar yücedir. Mustafa Kemal her zaman Türklüğü ile övünmüş, gurur duymuş ve milletine olan sevgisini şöyle anlatmıştır: “Millet sevgisi kadar büyük sevgi yoktur... Benim arkadaşlarıma tavsiyem şudur: Şahsınız için değil, fakat mensubu olduğumuz millet için el birliği ile çalışalım. Çalışmaların en büyüğü budur.” (2: 130).

4.1.7.2. İdealistliği

Atatürk, Kurtuluş Savaşı hazırlıklarını yaparken İngiltere ve Yunanlılar bu Anadolu hareketinin niteliğini anlayamamışlar ve İngiltere’nin önemli gazetelerinden biri olan The Times gazetesinde Atatürk hakkında:

“Mustafa Kemal Paşa Anadolu’da bir milli hareket vücuda getirmeye çalışıyor. Bu ne çocukça bir hülyadır! Bütün dünyanın kuvvetine karşı Mustafa Kemal’in, savaştan ezilmiş olan zavallı Anadolu’nun kuvveti ile dünyaya karşı kafa tutmasının ne hükmü olabilir? Anadolu’da ne kalmıştır, ne var ki karşı koyabilsin?” (1: 135).

Diyerek aslında onun idealist kişiliğini ortaya koymuşlardır.

Mustafa Kemal, hayalden uzak, gerçekçi bir idealisttir. Ona göre: “Büyük hayaller peşinde koşan, yapamayacağı şeyleri yapar görünen sahtekar insanlardan değiliz.” (1: 66).

²⁵ Ahmet Bekir Palazoğlu ile Osman Bircan’ın birlikte yazdığı bu kitap, 1-2 diye ayrı ayrı basılmıştır. Bu nedenle parantez içinde 1 diye belirtilen kısım 1. kitaba, 2 diye belirtilen kısım 2. Kitaba aittir.

4.1.7.3. Liderliği

Çanakkale Muharebelerinin ardından XVI. Kolordu Komutanlığı'na atanan Mustafa Kemal, burada ordunun başında bulunarak Rusları yenmiş, Muş ve Bitlis'i düşman işgalinden kurtarmıştır (1: 16).

Atatürk, vatanın kurtuluşu için milli direniş hareketini başlatmış, orduyla milletin el ele vermesini sağlayarak Milli Mücadele'de onlara liderlik etmiştir. (1: 84).

Mustafa Kemal, Türk milletini birlik ve beraberliğini sağlamış ve onları bir bütünlük içinde harekete geçirmiştir. Bu konuda Havza'da şöyle bir konuşma yapmıştır: "Hiçbir zaman ümitsiz olmayacağız, çalışacağız, memleketi kurtaracağız. Bizi öldürmek değil, canlı canlı mezara atmak istiyorlar. Şimdi çukurun kenarındayız. Son bir cüret belki bizi kurtarabilir. Zaten başka türlü de geri dönmek imkânı da yoktur." (1: 92).

4.1.7.4. İleri Görüşlülüğü

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı esnasında içte ve dışta düşmanlarla mücadele etmiştir aynı dönemde Misak-ı Millînin gerçekleştirilmeye çalışıldığından cumhuriyetin ilan edileceğinden bahsetmemiştir. Çünkü bu konunun yeni kurulan Türk Devleti için birtakım sorunları beraberinde getireceğini görmüştür. Bu nedenle cumhuriyetin ilan edilmesini milli bir sır gibi saklamıştır (2: 2).

Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandıktan sonra İtilaf Devletleri'nin İstanbul'a girdiğini gören Mustafa Kemal: Geldikleri gibi giderler!²⁶ demiştir. 2 Ekim 1923 günü İtilaf Devletleri İstanbul'u boşaltmıştır. Bunun üzerine Mustafa Kemal'in dediği söz gerçekleşmiştir (2: 3).

3 Mart 1924'te çıkarılan Tevhidi Tedrisat Kanunu ile eğitim ve öğretim birleştirilmiş, böylece laiklik yolunda önemli bir adım atılmıştır. Mustafa Kemal, konuyla ilgili görüşünü şöyle açıklamıştır: "Her halde bu kararlar memleket ve millet için çok hayırlıdır ve pek az bir zamanda bütün bu iyilikler görülecektir." (2: 25).

²⁶ Atatürk'ün bu sözü hem ileri görüşlülük imajına hem de kararlılık imajına uygundur, her ikisinde de kullanılabilir. Bu çalışmada da olayların akışı içinde iki farklı imajda verilmiştir.

Mustafa Kemal, Sofya’da askeri büyükelçi olarak görev yaparken I. Dünya Savaşı başlamıştır. O, Osmanlı Devleti’nin bu savaşa girmemesi gerektiğini eğer savaşa girerse büyük kayıplara uğrayacağını söylemiştir (1: 52).

Atatürk’ün, geleceğe bakış açısını dile getirdiği sözlerinde ileri görüşlü bir komutan olduğu açıkça görülür. Ona göre: “Yolunda yürüyen bir yolcunun ufku görmesi kâfi değildir. Muhakkak ufkun ötesini de görmesi lazımdır.” (1: 68).

Çanakkale Savaşı esnasında düşmanın amacını ve asıl çıkarma bölgelerini, harekât başlamadan önce tahmin etmiştir. Bunun için gerekli olan teşkilatlandırma ve tedbirleri teklif etmiş, fakat teklifleri üst komutanlık tarafından kabul edilmemiştir. Bu durum çok sayıda insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur (1: 68).

1933 yılına kadar Asya, Afrika ve İslam dünyasında bağımsız devlet sayısı çok azdı. Mustafa Kemal, bu yıl gelecek hakkında şöyle bir tarifte bulunmuştur:

“Doğudan şimdi doğacak güneşe bakınız. Şimdi günün ağardığını nasıl görüyorsam uzaktan bütün doğu milletlerinin uyanışlarını öyle görüyorum. Bağımsızlık ve hürriyetlerine kavuşacak daha pek çok kardeş milletler vardır. bu milletler bütün güçlüklerle bütün engellere rağmen her şeyi yenecekler ve kendilerini bekleyen güzel geleceğe kavuşacaklardır. Sömürgecilik ve emperyalizm yeryüzünde yok olacak ve yerlerine milletler arasında hiçbir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir ahenk ve iş birliği çağı geçecektir.” (1: 69).

Tıpkı Atatürk’ün dediği gibi olmuş, Türk bağımsızlık savaşı ve Türk inkılâp hareketleri Türkiye ile sınırlı kalmayarak Asya ve Afrika ülkelerini de etkilemiştir. Ayrıca Atatürk, İslam dünyasında ve doğudaki diğer ülkelerde yeni devletlerin kurulacağını da yine aynı yıl söylemiştir (1: 69).

4.1.7.5. Yaratıcılığı

Mustafa Kemal’in askeri dehası ve yaratıcı gücü Çanakkale Cephesi’nde çok daha iyi anlaşılmıştır. Türk ordusundan kat kat üstün düşman kuvvetlerine karşı Anafartalar’da, Arıburnu’nda ve Conkbayırı’nda kazandığı savaşlar sayesinde Gelibolu’nun düşman eline geçmesini önlemiştir. Bu zaferler sonucunda düşman donanmasının Çanakkale Boğazı’nı geçmesi ve İstanbul’u ele geçirmesi tehlikesi atlatılmıştır (1: 18).

Mustafa Kemal'in muhteşem dehasının bir başka örneği Harf İnkılabının başarıya ulaşmasında kendini göstermiştir. Onun inkılâbı uygulamadaki azmi, hızı ve uygulamanın başında bulunması, Türk milletinin Harf İnkılabını benimsemesinde etkili rol oynamıştır (2: 40).

Veliaht Vahdettin'in Almanya'ya yapacağı geziye Mustafa Kemal'in de katılması istenince hemen kabul etmiştir. Çünkü gelecekte tahta geçecek veliahtla yakın ilişki kurmak istemiştir (1: 54).

Mustafa Kemal'in olağanüstü işler yapma ve harika eserler yaratma yeteneği vardır. Onun dehasının en belirgin özelliklerinden biri bu yaratıcılığıdır. Mustafa Kemal, dâhiyi şöyle tarif etmiştir: "Dahi odur ki ileride herkesin takdir ve kabul edeceğin şeyleri ilk ortaya koyduğunda herkes ona delilik der." (1: 67).

Mustafa Kemal, Şapka İnkılabını Kastamonu'da tanıtmıştır. Ona şapkayı İzmir gibi bir şehir dururken neden Kastamonu gibi tutucu bir şehirde şapkayı tanıttığı sorulunca şu cevabı vermiştir: "İzmir tarafı halkı beni birçok defa gördü. Eğer orada şapka giysem bana değil, şapkama bakarlardı. Beni ilk defa görenler ise şapkamla olduğu gibi kabul etti." (2: 83).

Sakarya Meydan Savaşı'nda bazı yerlerde savunma hattı bozuldu, birlikler arasında bağlantılar kopunca Mustafa Kemal yeni taktiğini şöyle açıklamıştır:

"Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıl, bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz. Onun için küçük büyük her cüzütam, bulunduğu mevziden atılabilir. Fakat küçük büyük her cüzütam ilk durabildiği noktada tekrar düşmana karşı cephe teşkil edip muhabereye devam eder. Yanındaki cüzütamın çekilmeye mecbur olduğunu gören cüzütanlar ona tabii olamaz. Bulduğu mevzide nihayete kadar sebat ve mukavemete mecburdur." (1: 176).

Mustafa Kemal, Büyük Taarruz Savaşı'nda yaptığı planı şöyle açıklamıştır:

"Düşündüğümüz, ordularımızın asıl kuvvetlerinin düşman cephesinin bir kanadına ve mümkün olduğu kadar dış kanadında toplayarak, bir imha muharebesi yapmaktı. Bunun için uygun gördüğümüz durum asıl kuvvetlerimizi düşmanın Afyonkarahisar yakınlarında bulunan sağ kanat grubu güneyinde ve Akarçay ile Dumlupınar hizasına kadar olan alanda toplamaktı. Düşmanın en hassas ve önemli noktası orasıydı. Çabuk ve kesin sonuç almak, düşmanı bu kandından vurmakla mümkündü (1: 186).

4.1.7.6. Gerçekçiliği

Çok partili hayata geçiş denemesinin her ikisi de gericilerin çıkardığı birer ayaklanma ile sonuçlanmıştır. Atatürk, bu olayları görünce ülkede henüz demokrasi ortamının oluşmadığını anladı. Böylece o sağlığında bir daha çok partili sisteme geçme denemesine girişmedi (2: 20).

Mondros Ateşkes Antlaşması'nı yorumlayan Atatürk 7. Maddenin Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü ortadan kaldıracığına, yurdun dört bir yanını işgale açık hale getireceğini söylemiştir. Bu konuyla ilgili görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

“Osmanlı Hükümeti bu mütareke ile kendini kayıtsız şartsız düşmanlara teslim etmeyi kabul etmiştir. Yalnız bunu kabul etmekle kalmamış aynı zamanda yurdun işgal edilmesine de müsaade etmiştir. Nu mütareke, olduğu gibi uygulandığı takdirde, yurdun tamamının işgal edilmesi şüphe götürmez bir gerçektir.” (1: 28).

Atatürk'e göre Türk kadını toplumsal ve ekonomik alanlarda da erkeğin yanında yer almalıydı. Bu sebeple gittiği tüm yurt gezilerinde bu konuya değinmiştir. Kadınların vatan için önemli olduğunu, onların kendini geliştirmesi ve eğitilmesi üzerinde durmuştur. Atatürk, konuyla ilgili şöyle açıklama yapmıştır:

“Bir toplum, kadın ve erkekte yalnız birinin modernleştirilmesiyle yetinirse, o toplum yarıdan fazla güçsüzlük içinde kalır. Bizim toplumumuzun başarısızlığının sebebi, kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz ihmallerden ve kusurlardan doğmaktadır. İnsanlar dünyaya alınca yazılı olduğu kadar yaşamak için gelmişlerdir. Yaşamak demek faaliyet demektir. Bu sebeple bir toplumun bir organı faaliyette bulunurken diğer organı işlemezse o toplum felç olmuştur. Bir toplumun hayatta, çalışması ve muvaffak olması için çalışmanın ve muvaffak olabilmenin bağlı olduğu bütün sebep ve şartları benimsemesi gerekir. Şu halde, bizim toplumumuz için ilim ve fen lazım ise, bunları aynı derecede hem erkek hem de kadınlarımızın edinmesi gerektir.” (2: 30-31).

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra İstanbul'a gelen Mustafa Kemal vatanın kurtuluşu için orada hiçbir şey yapamamıştır. Tüm hareketi göz önünde olunca şöyle söylemiştir: “Hata ettim, İstanbul'a gelmemeliydim. Ne yapıp yapıp Anadolu'ya dönmenin çaresine bakmalı.” (1: 44).

Mustafa Kemal, Milli Mücadele'nin hazırlık döneminde Anadolu'ya gelişinin gerekçesini şöyle dile getirmiştir:

“Dayanılacak gücün doğrudan doğruya millet olacağı düşüncesi bende çok güçlüydü. İstanbul’da olup bitenlerden, yapılan girişimlerden milletin haberi yoktur. İstanbul’da oturup millete haber ulaştırmanın da imkânı kalmamıştır. Öyleyse yapılacak tek şeyin İstanbul’dan çıkıp milletin içine girmek ve orada çalışmak olduğuna karar verdim.” (1: 83).

Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıktığında memleketin genel durumu hakkında şöyle açıklama yapmıştır:

“Osmanlı Devleti’nin dahil olduğu grup genel savaşta yenilmiş, Osmanlı ordusu her tarafta zedelenmiş, şartları ağır bir ateşkes antlaşması imzalamıştır. Büyük savaşın uzun yılları zarfında, millet yorgun ve fakirbir durumda. Millet ve memleketi genel savaşa sokanlar, kendi hayatları indişesine düşerek, memlekette kaçmışlar. Saltanat ve halifelik yerini işgal eden Vahdettin, soysuzlaşmış, kendini ve yalnız tahtını güvenceye alabileceğini umduğu alçakça tedbirler araştırmakta. Damat Ferit Paşa’nın Başkanlığındaki Hükümet; aciz, haysiyetsiz, korkak, yalnız padişahı iradesine tabii ve onunla beraber kendilerini koruyabilecek herhangi bir duruma razı. Ordunun elinde silahları alınmış ve alınmakta...” (1: 86).

İstanbul Hükümeti, İtilaf Devletleri’nin çağrısı üzerine Lozan Konferansı’na gitmek istediğini TBMM’ye bildirmiş, bunun üzerine Atatürk, İstanbul Hükümeti’nin bu isteğine çok sert çıkmış ve şöyle söylemiştir:

“Anayasa ile biçimi ve niteliği belli olan Türkiye Devleti, kuruluşundan beri yalnız TBMM Hükümeti tarafından yönetilmektedir. Kanuna uygun olmadığı, hukuk dışı bulunduğu yüce meclis tarafından birçok defa ifade ve ilan edilmiş olan heyetlerin ve bu gibi heyet mensuplarının barış konferansına katılmaya hakkı yoktur.” (1: 195-196).

Saltanatın kaldırılması konusunda bir grup din adamı milletvekilleri Mustafa Kemal’e karşı çıkararak saltanatsız hilafet olmayacağını savunmuştur. Bu durumun gittikçe olumsuz bir hal alması üzerine Mustafa Kemal şöyle konuşmuştur:

“Efendim. Egemenlik ve saltanat hiç kimse tarafından hiç kimseye, ilim gereğidir diye; müzakere ile tartışma ile verilmez. Egemenlik, saltanat kuvvet, kudretle ve zorla alınır... Şimdi de, Türk milleti... egemenlik ve saltanatını isyan ederek kendi eline, fiilen alınmış bulunuyor. Bu, bir olupbittidir. Söz konusu olan; millete saltanatını, egemenliğini bırakacak mıyız, bırakmayacak mıyız? meselesi değildir. Mesele zaten olupbitti olmuş bir gerçeği ifadeden ibarettir.” (1: 197).

4.1.7.7. Birleştiriciliği

Mustafa Kemal, I. Dünya Savaşı sırasında dağınık halde bulunan Milli Cemiyetler ve Milli Cepheleeri, Milli M¼cadele hazırlıklarına başladığında Erzurum ve Sivas Kongresi'nde birleştirmiştir (1: 30).

4.1.7.8. Kararlılığı

Medreseler kapatıldıktan sonra medreselerin tekrar açılmasını isteyen bir grup Atat¼rk'le g¼r¼řm¼ř, Atat¼rk kararlılıkla onlara şoyle demiştir: "Mektep istemiyorsunuz! Halbuki millet onu istiyor. Bırakınız artık bu zavallı millet, bu memleket evladı yetişsin! Medreseler açılmayacaktır. Millete mektep lazımdır." (2: 38).

İstanbul'un d¼řman işgaline uğraması ¼zerine Mustafa Kemal b¼y¼k bir kararlılıkla: "Geldikleri gibi giderler." demiştir. Nihayetinde de oyle olmuştur (1: 44).

Mustafa Kemal daha yeni yetme bir genç iken asker olmaya karar vermiş, annesinin t¼m engellerine ve karşı çıkmasına rağmen asker olabilmek için elinden geleni yapmış ve asker olmuştur. Mustafa Kemal bu durumu şoyle açıklamıştır:

"Komşumuzda Binbaşı Kadri Bey adında bir kişi oturuyordu. Oğlu Ahmet, Askeri R¼řdiye'ye gidiyordu ve askeri okul elbiseleri giyiyordu. Onu g¼rd¼ke ben de b¼yle elbise giymeye hevesleniyordum. Sonra sokaklarda subaylar g¼r¼yordum, onların derecesine ulaşmak için takip edilmesi gereken yolun, Askeri R¼řdiye'ye girmek olduğunu anlıyordum. Askeri R¼řdiye'ye girmek istediğimi s¼yledim. Annem askerlikten pek korkuyordu. Asker olmama şiddetle karşı ıktı. Giriş imtihanı zamanı gelince, ona sezdirmeden kendi kendime Askeri R¼řdiye'ye giderek imtihanı verdim. B¼ylece anneme karşı bir oldubitti yaptım" (1: 48-49).

Mustafa Kemal, Amasya'da bulunduğu sırada kendisine suikast yapılacağı haberini almış, oradan Tokat'a geçmiştir. Burada milli teşkilatın ileri gelenleriyle g¼r¼řerek şoyle demiştir: "... Her şeye boyun eğmekle ancak acıların artacağını, çalışmanın elinden hiçbir şey kurtulamayacağını, T¼rk milletinde gizli bulunan birçok canlılıkların, cevherlerin işi başarmaya yeter olduğunu..." (1: 96).

Fransızlar Sakarya Meydan Muharebesi ¼ncesinde TBMM H¼k¼meti ile anlaşmak istemiş, yapılan g¼r¼řmeler sonucunda Mustafa Kemal, Misak-ı Milli

çerçevesi dışında hiçbir anlaşma yapmayacağını söylemiştir. Bu kararlı tutum sonucunda görüşmeler yarım bırakılmıştır (1: 179).

Büyük Taarruz hazırlıkları devam ederken Başkomutanlık Kanunu'nun uzatılması ile ilgili teklif meclise sunulmuş, mecliste bir takım muhalif grup buna karşı çıkmış ve sürenin uzatılmasını istememiştir. Bunun üzerine Mustafa Kemal şöyle demiştir:

“Yüce Meclis’in Başkomutanlığın gereğine kanaati bulunduğuna şüphe olmamakla beraber, muhalefetin, hiçbir esasına dayalı olmayan gösterisi, Meclis kararını, arzu olunmayan noktada gösterdi. Bunun sonucu ne oldu? Efendiler; biliyor musunuz? Başkomutanlık iki gündür, belirsiz ve boşlukta bulunuyor. Bu dakikada ordu komutansızdır. Eğer ben orduya komuta etmekte devam ediyorsam kanunsuz komuta ediyorum. Mecliste kendini gösteren oya göre, hemen komutadan el çekmek isterdim. Fakat giderilmesi mümkün olmayan bir fenalığa meydan bırakmamak mecburiyeti karşısında bulundum. Düşman karşısında bulunan ordumuz başsız bırakılamazdı. Bu bakımdan bırakmadım, bırakmam ve bırakmayacağım.” (1: 183-184).

4.1.7.9. Bağımsızlığı

Mustafa Kemal, kurduğu yeni Türk Devleti'nin şeklini ve yönetim sistemini belirlerken milletin özelliklerine uygun olmasına dikkat etmiştir. Bu yüzden cumhuriyeti demokrasi ile tamamlamayı uygun görmüş çünkü demokrasi demek hürriyet demektir ve Türk milleti hürriyetine düşkündür. Mustafa Kemal'e göre: “Hürriyet olmayan bir memlekette ölüm ve yok oluş vardır, her gelişmenin ve kurtuluşun anası hürriyettir.” (2: 13).

Mustafa Kemal, Türk milletinin tarih boyunca hürriyet ve bağımsızlık aşkı ile yaşadığını belirterek şöyle demiştir: “Biz Türk milleti, bütün tarihimiz boyunca hürriyet ve bağımsızlığa sembol olmuş bir milletiz.” (1: 77).

Ayrıca Mustafa Kemal Türk milletinin bu bağımsızlık aşkını şöyle açıklamıştır:

“Hürriyet ve bağımsızlık benim karakterimdir. Ben, milletimin ve büyük atalarımın en değerli miraslarından olan bağımsızlık aşkı ile yaratılmış bir adamım. Çocukluğumdan bugüne kadar ailemle, özel ve resmi hayatımın her dönemini yakından tanıyanlarca bu aşkımla bilinir. Bence bir millette onurun, saygınlığın, namusun ve insanlığın doğabilmesi ve yaşayabilmesi, mutlaka o milletin hürriyet ve bağımsızlığına sahip olmasıyla mümkündür... Ben

yaşayabilmek için mutlaka bağımsız bir milletin evladı kalmalıyım. Bu sebeple milli bağımsızlık bence bir hayat meselesidir.” (1: 77-78).

Atatürk, bir milletin esir olarak yaşamaktansa yok olmasının daha iyi olacağını belirtmiştir. Ona göre:

“Bir millet, varlığı ve hakları için bütün kuvvetleriyle, bütün maddi ve fikri kuvvetleriyle ilgili olmazsa, bir millet kendi kuvvetine dayanarak varlığını ve bağımsızlığını sağlamazsa, şunun bunun oyuncağı olmaktan kurtulamaz. Halbuki Türk halkı, yüzyıllardan beri hür ve bağımsız yaşamış ve bağımsızlığı bir yaşama gereği saymış bir milletin kahraman evlatlarından ibarettir. Bu millet istiklalsiz yaşamamıştır, yaşayamaz ve yaşamayacaktır.” (1: 78).

Mustafa Kemal, milli bilincin uyanması için elinden geleni yapmış ve milli direniş hareketini başlatmak için ilk adımı atmıştır. Atatürk’e göre: “Düşman süngüsü altında milli birlik olamaz.” (1: 85).

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı hazırlıklarını yaparken bu savaşın amacını siyasi, ekonomik, adalet ve askerlik başta olmak üzere tüm alanlarda tam bağımsızlık olarak belirlemiştir (2: 92).

Mustafa Kemal Amasya’da Kurtuluş Savaşı’nın ilk konuşmasını yaparak şöyle demiştir:

“Padişah ve Hükümeti’nin, İtilaf Devletleri’nin, elinde tutsak bir durumda ve yurt elden gitmek üzere. Hep beraber aziz vatanımızı ve bağımsızlığımızı kurtarmak için bütün gayretimizle çalışacağız. Düşmanların Samsun’dan yapacağı herhangi bir çıkarma hareketine karşı... vatani en son kayasına kadar savunacağız... Amasyalılar! Buna hep beraber yemin edelim!” (1: 93).

Atatürk’e göre Milli Mücadele’nin zaferle sonuçlanmasını sağlayan, bu uğurda ölümü dahi göze aldırın Türk milletinde bulunan bağımsızlık ve özgürlük aşkıdır. Atatürk’e göre Türk milleti bağımsız olmadan yaşayamaz. Çünkü:

“Türk’ün haysiyeti, onuru ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir olarak yaşamaktansa mahvolsun daha iyidir. O halde ya bağımsızlık ya ölüm! Bir millette onurun, haysiyetin, namusun ve insanlığın meydana gelebilmesi ve devam ettirebilmesi, mutlaka o milletin özgürlüğüne ve bağımsızlığına sahip olmasıyla mümkündür.” (2: 134).

Mustafa Kemal, yeni kurduğu devletin demokrasiye dayandığını belirtmiş ve bu demokrasinin esaslarını şöyle açıklamıştır: “Türkiye Cumhuriyeti demokrasi esasına dayanan bir millettir... Artık Türkiye’de her Türk hür doğar ve hür yaşar...

Türkler, demokrat, hür ve sorumlu vatandaşlardır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucuları ve sahipleri bizzat kendileridir.” (2: 135).

Başkomutanlık Kanununun kabulü üzerine Başkomutanlık yetkilerini elde eden Mustafa Kemal, meclis kürsüsüne çıkarak şöyle bir konuşma yapmıştır:

“... Meclisin hakkımda gösterdiği itimat ve emniyete layık olduğumu az zamanda göstermeye muvaffak olacağım... Milletimizi esir etmek isteyen düşmanları mutlaka mağlup edeceğimize dair olan emniyet ve itimadım, bir dakika olsun sarsılmamıştır. Bu dakikada, bu tam güvenimi yüksek heyetinize karşı, bütün millete karşı ve bütün dünyaya ilan ederim...” (1: 166).

Lozan Barış Antlaşması'nı değerlendiren Atatürk, düşüncelerini şöyle dile getirmiştir: “Bu andlaşma, Türk milleti aleyhinde, yüzyıllardan beri hazırlanmış ve Sevr Andlaşması ile tamamlandığı sanılmış büyük bir suikastin çöküşünü bildirir bir belgedir. Osmanlı Devrine ait tarihte benzeri görülmemiş bir siyasi zafer eseridir!” (1: 205).

4.1.7.10. Milliyetçiliği

Atatürk, eğitimin millileştirilmesini bir politika haline getirmiş, eğitimin dili, yöntemi ve eğitim tüm araç ve gereçleri millileştirmek için çalışmalar başlatmıştır. Bu konuda düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “Milli eğitim esas olduktan sonra onun dilini, yöntemini, araçlarını da milli yapmak zorunluluğu tartışmaktan uzaktır.” (2: 42-43).

Mustafa Kemal, Türklerden her zaman övgüyle bahsetmiş ve şöyle demiştir: “Ey Türk Milleti! Sen yalnız kahramanlık ve cengâverlikte (savaşçılıkta) değil, fikirde ve medeniyette de insanlığın şerefisin.” (2: 52).

Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti Türk milliyetçiliği üzerine kurulmuştur. Atatürk'e göre köklü bir geçmiş, bulunan bir milletin milli tarihi gün yüzüne çıkartılmalı ve öğretilmelidir. Atatürk bu konuyla ilgili şöyle demiştir: “Dünyanın bize, hürmet göstermesini istiyorsak ilk önce biz, kendi benliğimize hürmet edelim, benliğimize ve milletimize bu hürmeti hissi, fikri ve fiili olarak, bütün davranış ve hareketlerimizle gösterelim.” (2: 52-53).

Mustafa Kemal'e göre Türk milletinin çok uzun, parlak ve şerefli bir mazisi vardır. O, Türk milletinin tarihteki yerini bilmesi ve bununla övünmesi gerektiğine inanmıştır (2: 54-55).

Mustafa Kemal, Türk dilinin sadeleştirilmesi ve geliştirilmesiyle ilgili şöyle demiştir:

“Türk milletinin dili Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir... Türk dili Türk milleti için mukaddes bir hazinedir... Türk dili Türk milletinin kalbidir, zihnidir. Milli his ile dil arasındaki bağ, çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması milli hissin gelişmesinde başlıca etmendir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil, şuurla işlensin. Ülkesini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarılmalıdır.” (2: 58).

Mustafa Kemal, Türk milletini iyi tanıdığını, onun Kurtuluş Savaşı'ndaki mücadelesinden de onların karakter yapısını çözmüştür. Mustafa Kemal, Türk Milleti'ni şöyle anlatmıştır: “Türk'ün haysiyeti, onuru ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Bizim milletin manevi gücü bütün milletlerin manevi güçlerinin üstündedir.” (2: 68). Ayrıca Onuncu Yıl Nutku'nda da Türklerden şöyle bahsetmiştir:

“Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir. Türk milletinin yürümekte olduğu ilerleme ve medeniyet yolunda elinde ve kafasında tuttuğu meş'ale müsbet ilimdir... Yüksek bir insan toplumu olan Türk milletinin tarihi bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir.” (2: 68).

Mustafa Kemal'e göre milli benlik Atatürk ilkelerinin esasıdır. Milli benliğine sahip olmayan, saygı duymayan bir millet yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Atatürk'e göre: “Dünyanın bize saygı göstermesini istiyorsak, önce biz, kendi benliğimize saygı duyalım; benliğimize ve milliyetimize bu saygıyı duygu, düşünce, bütün iş ve eylemlerimizle gösterelim. Bilelim ki, milli benliğini bulmayan milletler başka milletlerin avı olurlar.” (2: 133).

Mustafa Kemal'e göre: “Asıl olan millettir ve millet manevi güç kaynağıdır. İlham ve kuvvet kaynağı milletin kendisidir. Bizim ilham kaynağımız doğrudan doğruya Türk milletinin vicdanı olmuştur (2: 150-151).

4.1.7.11. İnkılapçılığı

Atatürk, yeni Türk devletini kurduktan sonra ortaya çıkan hükümet bunalımını cumhuriyeti ilan ederek çözmüştür. Böylece ilk cumhuriyet hükümetini kurmak gerekmiş, bu görevi de İsmet Paşa'ya vermiştir (2: 4-5).

Son halife Abdülmecit, TBMM'nin uyarılarına kulak asmayarak gösterişli törenler yapmaya başlamış, Cuma namazlarını farklı camilerde kılmış, basına yanlış söylemler vermek gibi bir takım eğilimlerde bulunmuştur. Bu durum, TBMM'nin ve ordunun hoşuna gitmemiş, Atatürk de böylece halifeliğin kaldırılması için uygun ortamın oluştuğunu anlamış ve halifeliği kaldırmıştır. Ayrıca aynı gün Şer'îye ve Evkaf Vekâleti ile Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Vekâleti de kaldırılmıştır (2: 11).

Yeni Türk devleti kurulduktan sonra Atatürk, bu devletin ilk siyasi partisi olan Halk Fırkası'nı kurmuştur. Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra partinin adı Cumhuriyet Halk Fırkası (Partisi) olmuştur (2: 13-15).

Atatürk, hükümetin denetlenmesi için yeni bir siyasi parti kurulmasını istemiş, yakın arkadaşı Ali Fethi Bey'e: "Mecliste bir muhalefet yok ki, ben memleketin durumunu anlayayım. Sen bu görevi yapacaksın." diyerek yeni partiyi onun kurmasını istemiştir (2: 19).

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk milletinin hukuk düzeninin modern olmasını istemiş ve bu durumu şöyle izah etmiştir:

"Milletin varlığını sürdürebilmek için, fertleri arasında düşündüğü ortak bağ, yüzyıllardan beri gelen biçim ve içeriğini değiştirmiştir. Yani millet, din ve mezhep bağları yerine, Türk milliyeti bağlarıyla fertlerini toplamıştır... Cumhuriyet Türkiye'sinde eski yaşama kuralları, eski hukuk kuralları yerine, yeni hayat kurallarının ve yeni hukukun geçmiş bulunması bugün tereddüt edilmeyecek bir oldu bittidir." (2: 26).

Atatürk, modern Türk toplumunda kadın ve erkeğin eşitliğini gerçekleştirmek için kadının kimliğini gizleyen çarşafli ve peçeli kadın kıyafetlerinin değiştirilmesi gerektiğini söyleyerek bu konuyla ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

"Seyahatim esnasında köylerde değil bilhassa kasaba ve şehirlerde kadın arkadaşlarımızın yüzlerini ve gözlerini çok yoğun ve itina ile kapatmakta olduklarını gördüm. Erkek arkadaşlar, bu biraz bizim bencilliğimizin eseridir.

Çok iffetli ve dikkatli olduğumuzun gereğidir. Fakat muhterem arkadaşlar, kadınlarımız da bizim gibi kavrayışlı ve düşünür insanlardır. Onlara ahlaka ait kutsal kavramları telkin etmek, milli ahlakımızı anlatmak ve onların dimağını nur ile temizlikle donatmak esası üzerinde durulduktan sonra fazla bencillige lüzum kalmaz. Onlar yüzlerini dünyaya gösterebilirler. Ve gözleriyle dünyayı dikkatli görebilirler. Bunda korkulacak bir şey yoktur.” (2: 31).

Mustafa Kemal, kadın ve erkek arasındaki siyasal eşitsizliği onlara belediye seçimlerine katılma, milletvekili seçme ve seçilme hakkı vererek gidermiştir. Kadınlara siyasal hakları vermesi hakkındaki görüşlerini şöyle izah etmiştir:

“Bu karar, Türk kadınına toplumsal ve siyasal hayatta bütün milletlerin üstünde yer vermiştir. Çarşaf içinde, peçe altında ve kafes arkasındaki Türk kadını artık tarihlerde aramak gerekecektir. Türk kadını evdeki uygar yerini yetkiyle almış, iş hayatının her aşamasında başarılar göstermiştir. Siyasal hayatta, belediye seçimlerinde deneyimini yapan Türk kadını, bu kez de milletvekili seçme ve seçilme suretiyle haklarının en büyüğünü elde etmiş bulunuyor. Uygar ülkelerin birçoğunda, kadından esirgenen bu hak, bugün Türk kadınının elindedir ve onu yetki ile kendine yaraşır biçimde kullanacaktır.” (2: 32-33).

Mustafa Kemal, Türkiye Cumhuriyeti'nin milli eğitim politikasında sadece okullar açmakla, program ve yöntemleri düzeltmekle gerçek bir inkılâbın yapılamayacağını söylemiştir. Ona göre milli eğitimin yeniden planlanması, medreselerin kapatılması, tüm okulların Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmasıyla inkılâp yapılmış olurdu. Bu sebeple 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmış eğitim öğretimi birleştirilmiş ve bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır (2: 37).

Mustafa Kemal, okuma yazmayı kolaylaştırarak okuryazar oranını arttırmak, eğitim ve öğretim işlerini modernleştirerek yaymak ve böylece Türk milletinin hızlı kalkındırmak istiyordu. Bu sebeple Harf İnkılâbı yapmıştır. Bu inkılâbını şöyle dile getirmiştir: “Bizim ahenkli, zengin dilimiz, yeni Türk Harfleri ile kendini gösterecektir. Yüzyıllardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulunduran, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak ve bu gereği anlamak zorundayız.” (2: 40).

Mustafa Kemal, eğitim politikası hakkında yaptığı bir konuşmasında eğitim ve öğretimde uygulanacak yöntemlerin bilimin son düzeyine uygun olarak şekillenmesi gerektiğini belirterek düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “Bilim ve fen

nerede ise oradan bulup alacağız. Ve her millet ferdinin kafasına koyacağız. Bilim ve fen uzmanlık nerde varsa, sanat nerede varsa gidip öğrenmeye mecburuz. Türk milletine gideceği yolu gösterirken, dünyanın her türlü ilminden, buluşlarından, ilerlemelerinden istifade edelim.” (2: 43-44).

Atatürk’e göre Türk milli eğitiminin en büyük vasıflarından biri inkılapçı oluşudur. Ona göre: “Tarihin akışı içinde hiçbir ilke dogmatik (kalıplaşmış) yapısını koruyamaz. Onun için Türk milleti yaşadığı çağın medeniyet düzeyinin gereklerini yerine getirmek zorundadır.” (2: 48).

Mustafa Kemal, köhne ve gericiilik yuvası olarak gördüğü Tekke Zaviye ve Türbelerin kapatılması için girişimlerde bulunmuş ve bu kuruluşlar kapatılmıştır. Kastamonu’ya yaptığı geziler sırasında yaptığı konuşmalarda bu kurumların kapatılması gerektiğini şöyle açıklamıştır:

“Bugün bilimin, tekniğin bütün kapsamıyla medeniyetin parlak ışıkları karşısında, filan veya falan şeyhin yol göstermesi ile maddi ve manevi mutluluk arayacak kadar ilkel insanların Türkiye medeni toplumunda varlığını asla kabul etmiyorum. Efendiler ve ey millet, iyi biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti, şeyhler, dervişler, müritler, mensuplar memleketi olamaz. En doğru, em gerçek tarikat, medeniyet tarikatıdır. Medeniyetin buyurduğunu ve istediğini yapmak, insan olmak için yeterlidir...” (2: 77-78).

Çankırı’da yine aynı konuya değinen Mustafa Kemal, bu tarikatların kesin olarak kapatılması gerektiğini şöyle açıklamıştır: “Tekkeler kesin olarak kapanmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti her alanda doğru yolu gösterecek, uyaracak güce sahiptir. Hiçbirimiz tekkelerin yol göstericiliğine muhtaç değiliz. Biz medeniyetten, bilim ve teknikten güç alıyoruz ve ona göre yürüyoruz. Başka bir şey tanımıyoruz.” (2: 78).

Atatürk, Batı uygarlığının bir bütün olarak alınmasından yanaydı. Bütün dünyanın kabul ettiği modern kıyafetlerin giyilmesini istemiştir. Erzurum’da yaptığı bir konuşmada kıyafet meselesine değinerek:

“Fes kalkacak, medeni milletler gibi şapka giyilecektir.” (2: 80-82) demiştir. Kastamonu’da yaptığı konuşmalarda yine kıyafet değişikliğinden bahsederek şöyle demiştir:

“Biz, her noktai nazardan medeni insan olmalıyız... Fikrimiz, zihniyetimiz medeni olacaktır. Şekillerimiz, kıyafetlerimiz tepeden tırnağa medeni olacaktır... Millet açıkça bilmelidir: Medeniyet öylebir kuvvetli ateştir ki ona ilgisiz olanları yakar ve yok eder. İçinde bulunduğumuz yeri bulacak ve onu koruyacağız ve yükselteceğiz. Refah, saadet ve insanlık bundandır.” (2: 80-82).

İnebolu’da ise:

“Medeniyim diyen Türkiye’nin gerçekten medeni olan halkı, baştan aşağıya dış görünümünü ile dahi, medeni ve olgun insanlar olduklarını fiilen göstermeye mecburdurlar. Turan kıyafetini araştırıp ihya etmeye mahal yoktur. Medeni ve milletler arası kıyafet bizim için çok cevherli, milletimiz için layık bir kıyafettir. Onu giyeceğiz. Ayakta iskarpin veya fotin, bacakta pantolon, yelek, gömlek, kravat, yakalık, ceket ve tabii bunların tamamlayıcısı olmak üzere siperi şemşli serpuş, bunu açık söylemek isterim. Bu serpuşun adına şapka denir.” (2: 80-82).

4.1.8. İdris Akdin-Muhittin Çakmak- Mustafa Genç / Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük²⁷

4.1.8.1. Vatanseverliği

Mustafa Kemal’in göze çarpan özelliklerinden biri vatan ve millet sevgisidir. Bu sevgi için Mustafa Kemal, düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “... Yurt toprağı! Her şey feda olsun sana. Kutlu olan sensin. Hepimiz senin için fedaiyiz. Fakat sen Türk milletini sonsuza kadar yaşatmak için verimli kalacaksın. Türk toprağı sen, seni seven Türk milletinin mezarı değilsin. Türk milleti için yaratıcılığını göster.” (Akdin vd, 2005: 54-55).

Erzurum Kongresi öncesinde İstanbul’a çağrılan Mustafa Kemal, bu çağrıya karşılık vermemiş ve İstanbul’a gitmemiştir. Bunun üzerine görevinin sonlandırılacağını öğrenmiş, hem askerlikten hem de müfettişlikten istifa etmiştir. Vatanını ve milletini kurtarmak, milli mücadeleyi başsız bırakmamak için çok sevdiği mesleğini gözünü kırpmadan bırakmıştır (75).

Atatürk’ü tutuklamak için Dâhiliye Nazırı (İçişleri Bakanı) tarafından görevlendirilen Kazım Karabekir Paşa, bu görevi kabul etmemiş ve: “Mustafa Kemal

²⁷ İdris Akdin, Muhittin Çakmak ve Mustafa Genç’in birlikte yazdığı Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük adlı ders kitabında yer alan imajların hepsi 2005 yılında çıkarılan ders kitabına aittir Bu nedenle her imaj sonundaki sayfaya ayrı ayrı tarih yazılmamıştır.

Paşa'nın tutuklanması, vatan ve milletin yararına değildir ve yürürlükteki kanunlara aykırıdır. Uygunsuz sayılacak bir hali ve davranışı görülmeyen vatansever bir millet evladıdır.” (76) diyerek Atatürk'ün vatan ve millet sevgisine işaret etmiştir.

Atatürk, Temsil Heyeti adına çıkardığı Hıyanet-i Vataniye Kanunu ile: “Vatanın çıkarlarına aykırı davranışların memleketin huzur ve düzenini bozanların, din ve millet farkı gözetmeksizin şiddetle cezalandırılmalarını” istemiştir (98-99).

4.1.8.2. İdealistliği

Mustafa Kemal'in en büyük ideali vatanının bütünlüğü ve Türk milletinin bağımsızlığıdır. Bu konudaki düşüncelerini şöyle dile getirmiştir: “Türk haklı asırlardan beri hür ve müstakil yaşamış ve istiklal-i bir lazımı hayatiye telakki etmiş bir kavmin kahraman evlatlarıdır. Bu millet istiklalsiz yaşamamıştır. Yaşayamaz ve yaşayamayacaktır.” (57). Bu konuda Prof. Dr. Yavuz Abadan Mustafa Kemal'in idealistliğini şöyle anlatmıştır:

Atatürk; fikir ve aksiyonu, ulaşılacak hedefte birleştirme mah, idealizmi kendi varlığından toplayan kudretli bir devlet ve siyaset ustasıdır. Onun idealizmi, yüksek vasfı ve yeteneklerine inandığı milletini sonsuz, hürriyet ve bağımsızlık aşkıyla kaynaklanmıştır. Mustafa Kemal, kendi deyimiyle, “milletin vicdan ve istiklalinde ihtisas ettiği büyük tekamül istidadını milli bir sır gibi vicdanında taşıyarak, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak bastığında bu amaçla milli mukavemeti teşkilatlandırma misyonunu üstün bir başarıya ulaştırmıştır.”(57).

Mustafa Kemal'in başka bir ideali de Türk milletini gelişmiş devletlerin seviyesine yükseltmek, hatta onları da geçmekti. Bu idealini şu sözlerle ifade etmiştir: “Memleket kesinlikle modern ve refah içinde olacaktır. Bizim için bu, hayat davasıdır.”(57).

Mustafa Kemal'in millet egemenliğinin ön planda olduğu:“Artık İstanbul, Anadolu'ya hakim olmak değil tabi olmak mecburiyetindedir.” sözünde idealistliğini görürüz (74).

Erzurum Kongresi'nde konuşan Atatürk: “Mukadderata hakim milli iradenin ancak Anadolu'dan doğacağını, milli iradeye dayalı millet meclisiyle ile milli

iradeden güç alacak milli hükümetin kurulmasının” hedefi olduğunu belirtmiş, bu sözlerinde yine onun idealist tutumu görülmektedir (76).

Mustafa Kemal, eğitim sistemindeki aksaklıkları gidermek, okuryazar oranını arttırmak istemiş, bu konudaki düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

“Her şeyden önce bilgisizliği ortadan kaldırmak gerekir. Bu nedenle eğitim programımızın, eğitim ve siyasetimizin temel taşı, bilgisizliğin giderilmesidir. Memleketimizin asıl sahibi ve sosyal topluluğumuzun esas unsuru köylüdür. İşte bu köylü, bugüne kadar bilgi nurundan yoksun bırakılmıştır. Bundan ötürü bizim izleyeceğimiz eğitim siyasetimizin temeli ilk önce mevcut bilgisizliği ortadan kaldırmaktır. Bütün köylüye okumak azmak, vatanını, milletini, dinini, dünyasını tanıtacak kadar coğrafi tarihi ve ahlaki bilgiler vermek, hesap öğretmek eğitim programımızın ilk hedefidir.” (171).

Mustafa Kemal, TBMM’de yaptığı bir konuşmasında yeni Türk devleti ile ilgili idealini şu sözlerle açıklamıştır:“Sizler; yeni Türkiye’nin genç evlatları yorulsanız dahi beni takip edeceksiniz. Dinlenmemek üzere yürümeye karar verenler asla ve asla yorulmazlar. Türk gençliği, gaye, bizim yüksek idealimize, durmadan yorulmadan yürüyecektir.”(234).

4.1.8.3. Liderliği

Kafkas Cephesi’nde 16. Kolordu Komutanı olarak görev yapan Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Türk ordusu yaptığı savaşlardan zaferle çıkmış, Bitlis ve Muş’u Ruslardan kurtarmıştır (12).

Çanakkale Cephesi’nde 19. Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal’in komutasındaki Türk ordusu çok zor şartlar altında savunma yapmış, onların moralini yüksek tutmak ve kendisin de onlarla vatanı savunduğunu bu uğurda ölümü dahi göze aldıklarını şu sözlerle dile getirmiştir: “Size ben taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında yerimize başka kuvvetler ve kumandanlar kaim olabilir.” Nitekim bu emriyle Türk askerine güç, cesaret ve azim vermiş nihayetinde Arıburnu’nda zafer kazanılmıştır (13).

İzmir’in işgalini protesto etmek için Mustafa Kemal önderliğinde vatan toprağının her yerinde mitingler yapılmaya başlanmış ve milli bilinç uyandırılmıştır (29).

Amerikalı General Mac Arthur, Mustafa Kemal'in önderliğini şöyle ifade etmiştir:

“O, gerici kuvvetlere önderlik etmenin çok daha kolay olduğu bir zamanda, hiç kararsızlık göstermeksizin, inançlarının yolunda sarsılmadan yürüyerek, gelenekler ve kökleşmiş usullerle uğraşmakta gösterdiği manevi azim ve kudretle, insanlığın yüceliğine ve daha da yüceleceğine inanmış, akıllı ve cesur bir önder olduğunu ispat etmiştir.”(59-60).

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasının ardından vatan işgale uğramıştır. Türk milletini içine düştüğü bu durumdan kurtarmak gerektiğine değinen Mustafa Kemal, Adana'da Ali Fuat Paşa'ya düşüncelerini şöyle açıklamıştır: “Artık, milletin bundan sonra kendi haklarını, kendisin araması, kendisinin müdafaa etmesi, bizlerin de mümkün olduğu kadar bu yolu göstermemiz ve bütün bir ordu ile beraber, yardım etmemiz lazımdır.” (68).

İstanbul, İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmiş ve Mebusan Meclisi dağıtılmıştı. Bunun üzerine Mustafa Kemal, kolordulara, valilere bildirimler göndererek olayları protesto etmeleri, buldukları bölgedeki işgal devletlerinin subaylarını rehin almalarını, İstanbul'la iletişimi kesmelerini istemiştir. Böylece Türk milletini örgütleyerek Milli Mücadele'nin lideri olmuş, bu mücadelenin her aşamasıyla özenle ilgilenmiştir (87).

Kurtuluş Savaşı hazırlıkları yapılırken gerek yerel kuvvetler gerek dağınık Kuvayımillîye birlikleri elinden geleni yapmış, yurdumuzdan düşmanları atmak için çalışmışlardır. Böylece Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmayacağını düşünen Mustafa Kemal, yurt genelinde seferberlik ilan ederek eli silah tutan herkesi toplamış ve düzenli ordunun kurulmasına öncülük etmiştir (103).

Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nde bizzat ordunun başında bulunan Mustafa Kemal: “Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir; ileri.”diyerek Türk ordusunu cesaretlendirmiş ve böylece Yunan kuvvetleri Mustafa Kemal önderliğinde bozguna uğratılmıştır (132).

4.1.8.4. İleri Görüşlülüğü

Mondros Ateşkes Antlaşması'nı inceleyen Mustafa Kemal Paşa, bu antlaşmayla yurdumuzun işgale açık hale geleceğini şöyle ifade etmiştir:

“Osmanlı Hükümeti bu antlaşma ile kendini kayıtsız şartsız düşmanlara teslim etmeye muvafakat etmiştir. Yalnız muvafakat etmiş değil, düşmanların memleketi istilası için onlara muaveneti (yardımı) de vaad eylemiştir. Bu antlaşma olduğu gibi tatbik edildiği takdirde memleketin baştan nihayetine kadar işgal ve istilâya maruz olacağı şüphesizdir.”(24).

1913 yılında Sofya'da Askeri Ataşemiliteri iken hükümete, I. Dünya Savaşı'nın çıkacağını ve yapılan hazırlıkların bu savaş için olduğunu söylemiştir. Bir de hükümete şöyle bir tavsiyede bulunmuştur: “Hazırlıkların yetersiz olduğunu, savaşın korkunç geçeceğini, Osmanlı Devleti'nin yorgun haliyle bu savaşa katılmasının sakıncalı olacağını, savaşa girmemenin çarelerinin aranıp bulunmasını” nitekim ilerleyen zamanlarda dediği gibi olmuş, Osmanlı Devleti bu savaşa girmiş ve Mustafa Kemal'in dedikleri gerçekleşmiştir (51).

Atatürk, Veliâht Vahdettin ile Almanya ziyaretinde bulunmuş, Alman cephelelerinde edindiği izlenim: Bu savaşı Almanların kaybedeceğidir. Öngörüsünü Alman İmparatoru ve komutanlarına açıklamış lakin sözü yine dinlenmemiş ve Atatürk'ün düşünceleri onların hoşuna gitmemiştir (52).

1932 yılında Gazi Mustafa Kemal, Amerikalı General Mac Arthur ile yaptığı bir görüşmede İkinci Dünya Savaşı'nın çıkacağını şöyle anlatmıştır:

“... Fransızlar artık güçlü bir orduyu kurmak yeteneğinden yoksundurlar. İngilizler, bundan böyle adaların savunması için Fransızlara güvenemezler. İtalyanlar savaşın dışında kalabilecek olsalar savaş sonrası barışta önemli bir rol oynayabilirler. Ama, Mussolini'nin ihtirası yüzünden bunu yapamayacaklardır. Böylece almanlar İngiltere ve Rusya dışında bütün Avrupa'yı işgal edeceklerdir. Amerika'nın tarafsızlığını koruması mümkün olmayacaktır. Savaşa katılacaklardır. Bu katılma ile almanlar mağlup olacaklardır. Fakat savaşın asıl galibi ne Amerika ne İngiltere olacaktır. Sovyet Rusya savaşın galibi olacaktır. Biz Türkler, bu tehlikeyi bütün milletlerden çok daha iyi görmekteyiz. Çünkü yakın komşumuzdur. Çünkü onlarla çok savaştık. Çünkü Batı'nın farkına varmadığı bir politika uygulamaktadırlar. Yalnız Avrupa için değil, Asya için de büyük tehlikedirler.”(58).

Mustafa Kemal, 29 Ekim 1933 yılında yaptığı bir konuşmada Sovyetler Birliği'nin gelecek durumu hakkında ise şöyle bir öngöründe bulunmuştur:

“Bugün Sovyetler Birliği dostumuzdur, komşumuzdur, müttefikimizdir. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağını bugünden kimse kestiremez. Tıpkı Osmanlı gibi, tıpkı Avusturya- Macaristan gibi parçalanabilir, ufalanabilirler. Bugün elinde sınıksız tuttuğu milletler yarın avuçlarından kaçabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte o zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir. Bizim bu dostumuzun idaresinde dili bir, inancı bir, özü bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak yalnız o gün susup beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevi köprüleri sağlam tutarak... Dil bir köprüdür... İnanç bir köprüdür... Tarih bir köprüdür... Köklerimize inmeli ve olayların bölüdüğü tarihimizin içinde birleşmeliyiz. Onların (dış Türkleri) bize yaklaşmasını bekleyemeyiz. Bizim onlara yaklaşmamız gerekir... Sovyetler Birliği bir gün dağılacaktır. O zaman Türkiye onlar için örnek bir ülke olacaktır.”(58-59).

Mustafa Kemal, son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin İstanbul'da toplanmasını istememiştir. Çünkü İtilaf Devletleri'nin bu meclisten çıkacak kararları tanımayacağını ve İstanbul'u işgal edeceklerini söylemiştir. Nitekim İstanbul'un işgal edilmesi onu haklı çıkarmıştır (85-88).

4.1.8.5. Yaratıcılığı

Trablusgarp Savaşı'nda İngilizlerin Mısır'ı işgal etmesi, İtalyanların da Trablusgarp sahillerini kontrol altına almasından dolayı Osmanlı Devleti Türk ordusuna yardımda bulunamamıştır. Bunu üzerine Mustafa Kemal; Fethi Bey, Binbaşı Enver, Nuri Bey ve Ali Bey'in de aralarında bulunduğu arkadaşlarını toplayarak Mısır ve Tunus üzerinden kimlik ve kıyafet değiştirerek gizlice Trablusgarp'a geçmiştir. Böylece oradaki halkı örgütleyip Derne ve Tobruk'ta İtalyanlara karşı zafer kazandılar (4-5).

İngiliz kültür tarihçisi Prof. Arnold J. Toynbee Atatürk'ün yaratıcı yönünü şöyle anlatmıştır:

“Öyle bir an düşünün ki, batı dünyamızda Rönesans, Reform, 17. sonunun bilimsel ve kültürel ihtilali, Fransız İhtilal'i ve endüstriyel ihtilallerin hepsi bir insan hayatının içine yığılmış olsun ve bunlar, kanunla zorunlu kılınsın. İşte Atatürk, 1920 ile 1930 arasında bu kadar kısa bir süre içerisinde ve hiçbir ülkede uygulanamamış en ihtilalci bir program gerçekleştirdi.” (57).

İtilaf Devletleri Londra Konferansı'na İstanbul Hükümetinin yanında TBMM Hükümetinden de bir temsilciyle beraber bu konferansa katılması için davet göndermiştir. Mustafa Kemal, bu davete karşı çıkarak TBMM'nin ayrı davet

edilmesini istemiştir. Böylece TBMM'nin İtilaf Devletlerince tanınmasını istemiştir. Daha sonra kuracağı yeni hükümet için ilki adım atmak istemiştir (116).

Afyon, Eskişehir ve Kütahya düşman eline geçmiş; bu durum karşısında Mustafa Kemal, Türk ordusunun Sakarya'nın doğusuna çekilmesi emrini vermiştir. Böylece ordu, kendini toplamak için zaman kazanacak, düşmanlarımızla daha elverişli şartlarda savaşmış olacaktır (119).

Gazi Mustafa Kemal, Türk ordusunun savaş gücünü arttırmak için şöyle dâhiyane bir emir vermiştir: "Hattı müdafaa yoktur, sath-ı müdafaa vardır. O sath bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanı ile ıslanmadıkça terk olunamaz." (125).

Mustafa Kemal, yeni Türk Devleti'nin kurulduğunu ilan ettiği konuşmasında: "Osmanlı Devleti'nin sona erdiği ve yeni Türkiye Hükümetinin onun varisi bulunduğu ve halifelik makamının kurtarılacağını" diyerek halife yanlılarının tepkisini çekmemek istemiş, bu makamla ilgili yapacaklarını sonraya bırakmıştır (138).

İtilaf Devletleri Lozan Barış Konferansı'na hem TBMM Hükümetini hem de İstanbul Hükümetini çağırılmışlardı. Amaçları, ikilik çıkarmak istediklerini rahatça yaptırmaktı. Mustafa Kemal, Osmanlı Devleti'nin fiilen yok olduğunu ve saltanatın kaldırılmasının uygun olacağını söyleyerek bu sorunu çözmüştür (141).

Lozan Görüşmeleri yarıda kesilmiş, yeni Türk Devleti istediklerini alamayacağını anlayınca Mustafa Kemal bir hamle yapmış, Türk ordularını Boğazlar ve Musul üzerine göndermiştir. Böylece ortam gerilmiş, yeni bir savaşı istemeyen İtilaf devletleri, Mustafa Kemal'in bu hamlesiyle Türk Devleti'nin isteklerini kabul etmek zorunda kalmıştır (143).

Mustafa Kemal'e şapka inkılabını başka bir yer değil de neden Kastamonu'da tanıttığı sorulunca şöyle bir yanıt vermiştir: "Kastamonu ve dolaylarına ilk kez gidiyorum, halk benim başımda ne görürse onu kabullenecekti. Halbuki, örneğin İzmir'de bu işi yapsaydım yalnız şapkamı göreceklerti." (178).

4.1.8.6. Gerçekçiliği

İstanbul'un işgali üzerine Anadolu'dan İstanbul'a gelen Mustafa Kemal, yaptığıın yanlış olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir: "Hata ettim, İstanbul'a gelmemeliydim. Ne yapıp yapıp Anadolu'ya dönmenin çaresine bakmalı." (43).

Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandıktan sonra İstanbul'a gelerek şehrin genel durumu inceleyen Mustafa Kemal izlenimlerini şöyle aktarmıştır:

"İstanbul'un hamiyetli adamlarınca türlü adlar altında programlar ve fırkalar kurulmak suretiyle kurtuluş çaresi aranmaktaydı. Bunun her birini ayrı ayrı inceledim. Hiçbirinin temeli, büyük bir kuvvete dayanmıyordu. Bundan dolayı onlarla iş birliği yapmaktan bir netice beklemedim. Temel kuvvetin, doğrudan doğruya millet olacağı inancı bende çok kuvvetliydi. İstanbul'da geçen olaylardan, yapılan girişimlerden, bilhassa vasiyetin ağırlığından ve kötülüğünden milletin haberi yoktu. İstanbul'da oturup milleti haberdar etme imkânı kalmamıştı. Bundan dolayı yapılacak işin İstanbul'dan çıkıp milletin içine girmek ve orada çalışmak olduğuna karar verdim..." (44).

Mustafa Kemal'in savaş mantalitesi bugüne kadar gelmiş geçmiş tüm komutanlardan farklıdır. Mustafa Kemal'e göre: "Savaş, zorunlu ve hayati olmalıdır. Milleti savaşa getirince vicdanımda acı duymamalıyım. Öldüreceğiz diyenlere karşı ölmeyeceğiz, diye savaşa girebiliriz. Lakin millet hayatı tehlikeye girmedikçe savaş bir cinayettir." (53).

Mustafa Kemal, hiçbir zaman hayatın gerçeklerinden kendini soyutlamamış, yaptığı tüm uygulamaları da bu gerçekliğe dayandırmıştır. Bu durumu ise şöyle açıklamıştır:"Birbirimize daima gerçeği söyleyeceğiz. Felaket ve mutluluk getirsin, iyi ve fena olsun gerçekten ayrılmayacağız." (56).

Atatürk, Samsun'a çıktığında memleketin genel durumu hakkında şöyle bir açıklama yapmıştır:

"1919 yılının mayıs ayının 19'uncu günü Samsun'a çıktım. Durum ve genel görünüm şöyleydi: Osmanlı Devleti'nin dahil bulunduğu grup genel savaşta yenilmiş; Osmanlı ordusu her yönden zedelenmiş şartları ağır bir ateşkes imzalanmıştı. Büyük savaşın uzun yılları zarfında millet yorgun ve yoksul bir durumda, ordunun elinden silahlar alınmış, alınmakta iken milleti ve memleketi genel savaşa sokanlar kendi hayatlarının endişesine düşerek memleketten kaçmışlar..." (70).

Mustafa Kemal, Son Osmanlı Mebusan Meclisinde milletvekillerinden kendisini meclis başkanı seçmelerini istemiştir. Milletvekilleri İstanbul'a gittiklerinde verdikleri sözü tutmamışlar, bu durumu Mustafa Kemal şöyle açıklamıştır:

“Sözlerinde durmayan bu efendiler; inançsız idiler, korkak idiler, cahil idiler. Çünkü milli amaçlarının ciddilik ve kesinliğine ve bu amaçların dayanağı olan milli teşkilatın sağlamlığına inanmıyorlardı. Korkak idiler, çünkü biricik dayanağın ve kurtuluşun millet olduğunu ve olacağını takdir edemiyorlardı. Nazik davranarak büyük gayelere ulaşabileceklerini sanıyorlardı.” (85-86).

Eskişehir ve Kütahya Savaşları'nın ardından Mustafa Kemal'in emriyle Türk ordusu Sakarya'nın doğusuna çekilmiş, stratejik öneme sahip bazı yerler Yunanlıların eline geçmişti. Bu durum mecliste sert tartışmalara sebebiyet vermiş, milletvekilleri “Millet nereye gidiyor?”, “Ordu ne yapıyor?” gibi sorular sorarak, bu olayın açıklığa kavuşmasını istemiştir. Mustafa Kemal ise savaşın kazanılması için birtakım tedbirlerin alınması gerektiğini bu sebeple böyle bir emir verdiğini ifade etmiştir (119).

Sakarya Muharebesi'nin ardından mecliste yine tartışmalar başlamış, bu defa: “Takip olunan siyaset nedir? Ordu neden taarruz etmiyor? Herhalde belli bir sahada da olsa taarruz yapılmalı; ordunun yeteneği ölçülmelidir.” diye seslerini yükseltmeye başlamışlar. Mustafa Kemal ise bu duruma şöyle açıklık getirmiştir: “Ordumuzun taarruz etmesini isteniyor. Zaten kararımız taarruzdur. Fakat bu taarruzu geciktiriyoruz. Çünkü hazırlıklarımızı bitirmek için biraz zaman lazımdır. Yarım tedbirle yapılacak taarruz hiç taarruz etmemekten fenadır.” (131).

1922 yılında Anayasa, Din İşleri ve Adalet Komisyonları'nın ortaklaşa yaptığı bir komisyonda söz alan Mustafa Kemal, saltanatın kaldırılmasının gerekliliğini şöyle açıklamıştır:

“Şimdi de Türk milleti... Bunlara karşı ayaklanarak egemenliğini kendi eline almış bulunuyor. Bu bir oldubittidir. Söz konusu olan, millet egemenliğini bırakacak mıyız, bırakmayacak mıyız meselesi değildir. Mesele, olmuş bitmiş bir gerçeği yasa ile belirlemekten başka bir şey değildir. Bu kesinlikle yapılacaktır. Burada toplanılan, meclis ve herkes meseleyi tabii görürse sanırım ki uygundur. Aksi takdirde yine hakikat usulü dairesinde ifade olunacaktı...” (138).

Mustafa Kemal, savaş meydanlarında elde edilen zaferleri, barış görüşmeleri için toplanan masalarda kaybetmemeleri gerektiğini bunun için de akla mantığa dayalı gerçekçi bir yol izlemeleri gerektiğini söylemiştir. Ayrıca 1 Aralık 1921’de mecliste yaptığı bir konuşmada:

“Efendiler, Panislamiz’i ben şöyle anlıyorum: Bizim milletimiz ve onu temsil eden hükümetimiz bitabi dünya yüzünde mevcut bütün dindaşlarımızın mesut ve müreffeh olmasını isteriz. Dindaşlarımızın çeşitli çevrelerde meydana getirmiş oldukları toplumların bağımsız yaşamasını isteriz. Bununla yüksek bir zevk ve saadet duyarız. Bütün İslam insanlığının, İslamiyet dünyasının refah ve saadeti kendi refah ve saadetimiz gibi kıymetlidir. Ve bununla çok alakadarız. Ve bütün onların dahi aynı suretle bizim saadetimizle alakadar olduklarına şahidiz. Fakat Efendiler! Bu toplumun, büyük bir imparatorluk, maddi bir imparatorluk halinde bir noktadan bir sevk ve idaresini düşünmek istiyorsak bu bir hayaldir. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükümeti, temsil ettiği millet namına çok mütevazıdır ve hayalden tamamen uzak ve tamamen hakikat perestir...(197)

diyerek yapacakları her iş ve işlemlerde akli esas alarak yaptıklarını vurgulamıştır (197).

Mustafa Kemal, Atatürkçü Düşünce Sistemi’nin akla, bilime ve gerçeklere dayandığını şu sözleriyle anlatmıştır: “Bizim akıl, mantık, zekâ ile hareket etmek en belirgin özelliğimizdir. Bütün hayatımızı dolduran olaylar bu gerçeğin delilidirler.” (213).

Yeni Türk Devleti’ni kuran Mustafa Kemal, Türk toplumunu incelemiş ve çağın gerisinde kaldığını, onları kalkındırmak için yapılması gerekenler hakkında konuşurken düşüncelerini şöyle dile getirmiştir: “Ülkemiz, haraptır, milletimiz fakirdir, eğitimimiz geridir, ekonomimiz zayıftır, ülkemizi bayındır hale getirmek, milletimizi aydınlatmak ve yüceltmek yegane kesin bir amacımızdır. Bu nedenle barış ve sakinlik içinde ciddi bir çalışmayla uygarlaşmak zorundayız. Bağımsızlık politikamız bu gereksinimi sağlama yolunda olacaktır.”(215).

Mustafa Kemal, dini inanışlara her zaman saygılı olmuş, hiçbir zaman dinlere karşı olmamıştır. Fakat dini kullanarak çıkar sağlayanlara her zaman karşı olmuştur. bu konu ile ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Bizim dinimiz en makul ve en doğal bir dindir ve ancak bundan dolaydır ki, son din olmuştur. Bu dinin doğal olması için akla, fenne, ilime ve

mantığa uygun olması lazımdır. Bizim dinimiz bunlara tamamen uygundur. Müslümanların toplumsal hayatında hiç kimsenin özel bir sınıf halinde mevcudiyetini muhafaza hakkı yoktur. Kendilerinde böyle bir hak görenler, dini emirlere uygun harekette bulunmuş olmazlar. Bizde ruhbanlık yoktur, hepimizin dinimizin hükümlerini eşit olarak öğrenmeye mecburuz. Her fert dinini, din duygusunu, imanını öğrenmek için bir yere muhtaçtır. Orası da mekteptir.”(231).

4.1.8.7. Birleştiriciliği

TBMM’de yaptığı bir konuşmada Doğu Karadeniz Bölgesinde Pontus Devleti kurmak isteyen Rumlar konusuna değinen Mustafa Kemal: “Anadolu’nun ortasındaki güvenlik sorununu çözmeye memur kuvvetlerin bir komuta altında birleştirilmesi”ne değinmiş ve bunun için gerekli çalışmaları başlatmıştır. Böylece TBMM Hükümeti Merkez Ordusu’nu kurmuştur (38).

Rauf Orbay, yakın arkadaşı Mustafa Kemal’in birleştirici ve bütünleştirici gücü konusunda düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “Mustafa Kemal Paşa, mücadeleye atılmasaydı bu memleket kurtulmazdı. Anadolu’nun tehlikeye düşen yerlerinde, batıda, doğuda ve güneyde başlayan ve bir yurtsever düşüncenin mahsulü olan, zayıf milli mukavemet hareketleri, Mustafa Kemal Paşa tarafından birleştirilmeseydi her biri ayrı ayrı kolayca bastırılabilirdi.”(61).

Mustafa Kemal, Türk Devleti sınırları içinde yaşayan herkesin Türk vatandaşı olduğunu söylemiş, birini diğerinden ayrı görmemiştir. Bu konuya ilgili düşüncelerini şöyle izah etmiştir:

“Siyasi varlığımız dışında başka ellerde, başka siyasi zümrelerle isteyerek veya istemeyerek kader birliği etmiş; bizimle, dil, ırk, köken birliğine sahip hatta yakın-uzak tarih ve ahlak yakınlığı görülen Türk cemaatleri vardır. Bu durum, bugünkü Türk milletinin birlik ve beraberliğini asla bozamaz. Bugünkü Türk milletinin siyasal ve sosyal topluluğu içinde kendilerine Kürtlük fikri, Çerkezlik fikri, hatta Lazlık ve Boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş vatandaş ve millettaşlarımız vardır. Fakat geçmişin baskı dönemlerin ürünü olan bu yanlış adlandırmalar düşmana alet olan birkaç geçici beyinsizden başka hiçbir millet ferdi üzerinde kederden başka bir etki yapamamıştır. Çünkü; bu milletin fertleri de bütün Türk toplumu gibi aynı ortak geçmişe, tarihe, ahlaka, hukuka sahip bulunuyorlar.” (61).

Mustafa Kemal, cumhuriyet rejiminin millet ile devleti bütünleştireceğini şu sözlerle açıklamıştır: “Bugünkü hükümetimiz, devlet teşkilatımız, doğrudan doğruya milletin kendi kendine, kendiliğinden yaptığı bir devlet teşkilatı ve hükümetidir ki,

onun adı Cumhuriyet'tir. Artık hükümet ile millet arasında geçmişteki ayrılık kalmamıştır. Hükümet millet, millet hükümettir..." (220).

Milli Mücadele'nin başlarında Türk milletinin bir bütün olması gerektiğine işaret eden Mustafa Kemal, düşüncelerini şöyle izah etmiştir:

"Millet ve biz yok, birlik halinde millet var. Biz ve millet ayrı ayrı şeyler değiliz. Ve şunu kati olarak söyleyebilirim ki, bir millet varlığı ve bağımsızlığı için her şeye girer ve bu gaye uğrunda her fedakarlığı yaparsa muvaffak olmaması mümkündür. Elbette muvaffak olur. Muvaffak olamaz ise o millet ölmüş demektir."(225).

4.1.8.8. Kararlılığı

Erzurum Kongresi öncesi Mustafa Kemal'in milli bilinci uyandırıp Milli Mücadele'yi başlatma girişimlerinden rahatsız olan Osmanlı Devleti, Mustafa Kemal'i İstanbul'a çağırması: "İş başından ayrılmayacağım" diyerek bu konuda kararlı olduğunu göstermiştir (74).

Büyük Taarruz öncesi Başkomutanlık süresinin uzatılmasını isteyen Mustafa Kemal, bu duruma mecliste karşı çıkan muhaliflere hitaben: "Düşman karşısında bulunan ordunun başsız bırakılmayacağını bu duruma milletin de razı olmayacağını ve başkomutanlığı milli menfaatlerden dolayı bırakmayacağım." demiştir (130).

İstanbul'un işgalini gören Mustafa Kemal Paşa, sakin ve kararlı bir ses tonuyla "Geldikleri gibi giderler." demiştir. Nitekim sonuç da öyle olmuştur (43). Lozan Antlaşması gereği İtilaf Devletleri İstanbul'u boşalttığı anda ise Mustafa Kemal'in bu sözü kanıtlanmıştır (145).

Mustafa Kemal, Rize gezisine gittiğinde yanına gelen bir grubun medreselerin tekrar açılmasını istemesi üzerine "Mektep istemiyorsunuz. Halbuki millet onu istiyor. Bırakınız artık bu zavallı millet, bu memleket evladı yetişsin! Medreseler açılmayacaktır. Millete mektep lazımdır." diyerek kararlı tutumunu ortaya koymuştur (168-169).

Hatay sorununu çözüme konusunda kararlı olan Mustafa Kemal, 1 Kasım 1936'da TBMM'de yaptığı bir konuşmada bu konuyla ilgili şöyle demiştir:

“Bu sırada milletimizi gece gündüz meşgul eden başlıca büyük bir mesele gerçek sahibi Türk olan İskenderun-Antakya havalisinin mukadderatıdır. Bunun üzerinde ciddiyet ve katıyetle durmaya mecburuz. Daima kendisiyle dostluğa çok ehemmiyet verdiğimiz Fransa ile aramızda tek mesele budur. Bu işin hakikatini bilenler ve hakkı sevenler alakamızın şiddetini ve samimiyetini iyi anlarlar ve tabii görürler.” (204).

4.1.8.9. Bağımsızlığı

Mustafa Kemal, Sivas Kongresi bittikten sonra Sivas’a gelen Amerikalı General James G. Harbord ile yaptığı konuşmada hür ve bağımsız bir devlet kurma konusundaki görüşlerini şöyle açıklamıştır: “Her şeye rağmen yurdumuzu kurtarmak, özgür ve uygar bir Türk devleti kurmak ve insan gibi yaşayabilmek için yapacağım bunu.”(80).

Lozan Barış Antlaşması ile ilgili değerlendirme yapan Atatürk: “Türk milleti aleyhine asırlardan beri hazırlanmış ve Sevr Antlaşması ile tamamlandığı zannedilmiş büyük bir suikastın çöküşünü ifade eden bir belgedir.”diyerek yeni Türk Devleti’nin hür bir devlet olduğunu söylemiştir (145).

Atatürk’e göre bir ülkede demokrasi ortamını oluşturmanın yollarından biri de tam bağımsızlıktır. Bu konuda Atatürk, görüşlerini şu sözlerle ifade etmiştir: “Hürriyeti olmayan bir ülkede ölüm ve yok oluş vardır. Her gelişmenin ve kurtuluşun anası hürriyettir.”(157).

Yurdumuzun iktisat alanında kalkınmasını sağlamak için İzmir’de Türkiye İktisat Kongresi yapılmış, kongrenin açılış konuşmasında söz alan Atatürk, ekonominin bağımsızlığının önemini şöyle açıklamıştır: “Siyasal zaferler ne kadar büyük olurlarsa olsunlar, ekonomik zaferlerle taçlandırılmazlarsa meydana gelen zaferler kalıcı olmaz, az zamanda söner...”(184).

Mustafa Kemal’in Milli Mücadele’yle kazanılan zaferin ardından yaptığı bir konuşmasında: “Bu eser Türk milletini özgürlük ve bağımsızlık fikrinin ölmez bir anıtıdır. Bu eseri meydana getiren bir milletin evladı, bir ordunun başkomutanı olduğumdan sonsuza kadar mutluyum ve bahtiyarım.” (195) diyerek bu mücadeleyle bağımsızlığımızı elde ettiğimizi ifade etmiş ve duygularını açıklamıştır.

23 Nisan 190’de meclisin açıldığı gün konuşma yapan Mustafa Kemal, kimsenin himayesi altına girmeden varlığımızı devam ettirmemiz gerektiğini söylemiştir. Ardından bu konusundaki fikirlerini şöyle açıklamıştır: “Milli hudutlarımız içinde her şeyden önce kendi kuvvetimize dayanarak varlığımızı devam ettirmek; millet ve memleketin gerçek saadet ve yararına çalışmak, medeni cihanda medeni ve insani muameleye karşılıklı dostluğa intizar etmek” (197).

Gazi Mustafa Kemal, Türk milletinin bağımsızlığına ayrı bir önem vermiş, bu konuyla ilgili Nutuk’ta düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Asloğan, Türk milletinin saygın ve onurlu bir millet olarak yaşamasıdır. Bu durum, ancak tam bağımsızlığa sahip olmakla sağlanabilir. Ne kadar zengin ve iyi yaşarsa yaşasın, bağımsızlıktan yoksun bir millet, uygar insanlık karşısında uşak olmak derecesinden daha yüksek bir işleme layık olamaz.” Halbuki Türk’ün haysiyet ve izzet-i nefisi kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet, esir yaşamaktansa mahvolsun, daha iyidir. O halde ya istiklal ya ölüm!” (212).

Atatürkçülüğün temek dayanaklarından biri vatanın bağımsızlığıdır. Mustafa Kemal, bu konuyu şöyle vurgulamıştır: “Biz, milli sınırlarımız içinde özgür ve bağımsız yaşamaktan başka bir şey istemiyoruz. Biz, Avrupa’nın diğer milletlerinden esirgenmeyen hukukumuzun el uzatılmamasını istiyoruz.” (218).

Milli birlik ve beraberliğe önem veren Atatürk, yeni nesil kuşaklara öğretilmesi gereken şeylerden birinin vatanın bağımsızlığı uğrunda verilecek mücadele olduğunu söylemiştir. Bu konu hakkındaki fikirlerini şu sözlerle dile getirmiştir: “Yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekları öğrenimin sınırı ne olursa olsun ilk önce ve her şeyden önce Türkiye’nin bağımsızlığına kendi benliğine, milli geleneklerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek gereği öğretilmelidir.” (223).

4.1.8.10. Milliyetçiliği

15 Temmuz 1921’de Ankara’da yapılan Maarif Kongresi açılışında konuşan Mustafa Kemal:

“Bugüne kadar izlenen eğitim ve öğretim yöntemlerinin milletimizin ihtiyaçlarını belli bir dönem taşıdığı, fakat sonradan gerileme tarihinde önemli etken olduğu kanaatindeyim. Onun için bir milli eğitim programından

bahsederken toplumsal yapımızla hiçbir ilgisi olmayan yabancı fikirlerden, doğudan ve batıdan gelebilen tüm etkilerden tamamen uzak, milli özelliklerimizle ve tarihimizle bağdaşabilen bir kültür kast ediyorum.” (167).

diyerek düşüncelerini açıklamış ve eğitimin milli olması gerektiğinin altını çizmiştir.

Atatürk, milli kültür hakkında yaptığı bir konuşmada düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

“Milli kültürün her aşırda açılarak yükselmesini, Türk milletinin temel direği olarak kabul edeceğiz... Bir milli terbiye programından bahsederken milli karakter ve tarihimizle mütenasip bir kültür kast ediyoruz... Asıl uğraşmaya mecbur olduğumuz şey yüksek kültürde ve yüksek fazilette dünya birinciliğini tutmaktır.” (174).

Mustafa Kemal, Türk milletinin çağ açıp çağ kapayan atalarını tanıması gerektiğini belirtmiş, bu sebeple yeni tarih anlayışının bizlere milli bilinci kazandıracağını şöyle ifade etmiştir: “Büyük devletler kuran atalarımız, büyük ve şümüllü (kapsamlı) medeniyetlere de sahip olmuşlardır. Bunu aramak, tetkik etmek Türkiye’ye ve cihana bildirmek bizim için bir borçtur. Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır.” (175).

Cumhuriyet rejimiyle birlikte konuşma diliyle yazı dili arasındaki farklılıklar kaldırılmıştır. Mustafa Kemal, bu konudaki düşüncelerini: “Türk demek, dil demektir. Milliyetin çok bariz vasıflarından birisi dildir. Türk milletindenim diyen insanlar, her şeyden evvel ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır.” (177) diyerek ifade etmiştir.

Mustafa Kemal, yine başka bir konuşmasında bu konuyla ilgili:“Türklük esastır. Bu mevcudiyeti tarih içinde araştırmak birbirini izleyen bir tarih zinciri içinde tespit edilecek Türk medeniyeti ile övünmek yerinde olur. Fakat, bu övülmeye layık olmak için bugün çalışmak lazımdır.” (217) demiştir.

Atatürk, cumhuriyetin temelinde bulunması gereken niteliklerden birin de milliyetçilik olduğunu belirtmiş ve düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz. Türk milliyetçisiyiz. Cumhuriyetin dayanağı, Türk topluluğudur. Bu toplumun fertleri Türk kültürüyle ne kadar dolu olursa o topluluğa dayanan cumhuriyet de o kadar kuvvetli olur.” (220).

Mustafa Kemal, çağdaş uygarlık yolunda emin adımlarla ilerlerken sadece ve sadece Türk milletine güvenmiş:

“Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir... Türk milleti milli birlik ve beraberlik içerisinde güçlükleri yenmesini bilmiştir... Türk milletinin büyük bir millet olduğunu bütün medeni alem az zamanda, bir kere daha tanıyacaktır. Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türk milleti medenidir. Tarihte medenidir, hakikatte medenidir.” (224).

diyerek düşüncelerini ifade etmiştir.

Mustafa Kemal, bulduğu her fırsatta Türk milletine olan sevgisini ve inancını dile getirmiştir. Bu sevgi ve inançla Milli Mücadele’nin ve Türk İnkılabının başarıya ulaştığını dile getirmiştir. Mustafa Kemal: “Benim yegâne fahrim, servetim Türklükten başka bir şey değildir. Bu memleket tarihte Türk’tür, halen ve ebediyen Türk olarak yaşayacaktır.” (226) diyerek milletine olan sevgisini göstermiştir.

4.1.8.11. İnkılapçılığı

Mustafa Kemal, inkılâbı şöyle tanımlamıştır: “İnkılâp, var olan müesseseleri zorla değiştirmek demektir. Türk milletini son yüzyıllarda geri bırakmış olan kurumları yıkararak yerlerine milletin en yüksek medeniyet icaplarına uygun ilerlemesini sağlayacak yeni kurumları koymaktır.” (60).

Gazi Mustafa Kemal’in 1925 yılında yaptığı bir konuşması onun inkılapçı kişiliğini ortaya koymuştur:

“Efendiler, yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılâpların gayesi Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen çağdaş ve bütün anlam ve görünüşüyle uygar bir toplum haline ulaştırmaktır. İnkılâplarımızın ana ilkesi budur. Bu gerçeği kabul edemeyen zihniyetleri darmadağın etmek zorunludur. Şimdiye kadar milletin beyinlerini paslandıran, uyuşturan bu anlayışta bulunanlar olmuştur. Herhalde anlayışlarda var olan uydurma ve boş fikirler tamamen çıkarılacaktır. Onlar çıkarılmadıkça beyne gerçeğin unsurlarını sokmak imkânsızdır.” (60-61).

demiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

“Biz büyük bir inkılap yaptık. Memleketi bir çağdan alıp, yeni bir çağa götürdük. Birçok eski kurumları yıktık. Buların binlerce taraftarı vardır. Fırsat beklediklerini unutmamak lazım. En ileri demokrasilerde bile rejimi korumak için sert tedbirlere başvurulmuştur. Bize gelince; inkılabı koruyacak tedbirlere daha çok muhtacız.” (60-61).

Mustafa Kemal, yeni Türk Devleti'nin kurulması için 23 Nisan 1920'de TBMM'ye bir önerge vererek Ankara'da kurulan bu yeni devletin kendine has yeni bir anayasasının olması gerektiğini dile getirmiştir. Bunun üzerine yeni anayasa için çalışmalara başlanmış ve Teşkilât-ı Esasiye Kanunu adını verdikleri bu anayasa 20 Ocak 1921'de TBMM'de kabul edilmiştir (93).

Mustafa Kemal'e göre yenilik yapmak var olmanın koşuludur. Bu konuyla ilgili: "...Ülkeler çeşitlidir. Fakat uygarlık birdir ve bir milletin ilerlemesi için de bu tek uygarlığa katılması gerekir..." (152) diyerek görüşlerini dile getirmiştir.

Yeni Türk Devleti kurulmuş, fakat devlet başkanı seçilmemiş, rejimin adı konulmamış ve hükümet kurulmamıştı. Bu sorunlar her yerde yeni Türk Devleti'nin karşısına çıkıyordu. Bu bağlamda Mustafa Kemal, 29 Ekim 1923'te cumhuriyeti ilan ederek bu sorunları çözmüştür (153-154).

Cumhuriyet ilan edilmiş, toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak bir hukuk sisteminin yokluğu hissedilmeye başlayınca Mustafa Kemal: "Tümüyle yeni yasalar yaparak eski hukuk ilkelerini temelinden sökmek girişimdeyiz..." (165-166) diyerek İsviçre Medeni Kanunu örnek alınarak Türk Medeni Kanunu oluşturulmuştur.

Atatürk, Türk milletinin okuryazar oranını arttırmak için Harf İnkılabını yapmış ve bunu Sarayburnu Parkı'nda yaptığı bir halk toplantısında şöyle duyurmuştur: "Arkadaşlar, bizim ahenkli, zengin dilimiz yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeveler içinde bulduran, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak, bunun gereğini anlamak zorundayız." (170).

Mustafa Kemal, 1925 yılında Kastamonu'ya yaptığı gezi sırasında tekke ve zaviyelerin kapatılacağını belirtmiş, bu konuyla ilgili şunları söylemiştir:

"Efendiler ve ey millet; biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, müritler memleketi olamaz. En doğru, en hakiki yol medeniyet yoludur... Tekkeler mutlaka kapanacaktır. Türkiye Cumhuriyeti, her alanda doğru yolu gösterecek, uyaracak güce sahiptir." Yine 1925 yılında "şeyhlik, dervişlik, dedelik, seyitlik, müritlik, çelebilik, babalık, emirlik, türbedarlık" gibi unvanlar kaldırılmış türbelere de düzenleme

getirilmiştir. Bu konuyla ilgili Mustafa Kemal: “Türbelerden, yalancı evliyalardan, ölümlerden yardım istemek medeni bir toplum için sosyal lekedir.” demiştir (177-178).

Mustafa Kemal, Medeni Kanun kabul edilmeden önce yaptığı bir konuşmada kadın erkek arasındaki eşitsizliğe değinmiş, düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

“... Bir toplum, bir millet kadın ve erkek denilen iki cins insandan meydana gelir. Mümkün müdür ki bir kitlenin bir parçasını iletelim, diğerini öylesine bırakalım da kitlenin hepsi yükselme şerefine erişsin. Mümkün müdür ki, bir toplumun yarısı topraklara, zincirlere bağlı kaldıkça diğer kısmı göklere yükselebsin... Kadınlar toplumsal hayatta erkeklerle beraber yürüyerek birbirlerinin yardımcısı ve koruyucusu olacaklardır. Medeniyetin esası, terakki ve kuvvetin temeli aile hayatıdır. Bu; hayatta fenalık, muhakkak içtimai, iktisadi ve siyasi bozulmaya sebep olur. Aileyi teşkil eden kadın ve erkek unsurlarını tabii haklarına sahip olmaları aile vazifelerini yerine getirebilme gücünde bulunmaları lazım gelebilir.” (181).

Atatürk, Türk kadınına olan inancını:

“Kadınlarımız için asıl mücadele alanı, asıl zafer kazanması gereken alan, biçim ve kılıkta başarıdan çok, ışıkla, bilgi ve kültürle, gerçek faziletle süslenip donanmaktır. Ben muhterem hanımlarımızın Avrupa kadınlarının aşağısından kalmayacak, aksine pek çok yönden onarın üstüne çıkacak şekilde ışıkla, bilgi ve kültürle donanacaklarından asla şüphe etmeyen ve buna kesinlikle emin olanlardanım.” (181).

diyerek ifade etmiştir.

Mustafa Kemal, Türk kadınına daima değer vermiştir. 1930’da belediye seçimlerine katılma, 1933’te muhtar seçilme ve 1934’te ise milletvekili seçme ve seçilme hakkı vererek Türk kadınına hukuk alanında erkekle eşit yapmıştır (182).

Mustafa Kemal:“Artık duramayız. Behemehâl ileri gideceğiz. Geriye ise hiç gidemeyeceğiz. Çünkü ileri gitmeye mecburuz. Millet açıkça bilmelidir medeniyet öyle kuvvetli bir ateştir ki, ona kayıtsız olanları yakar, mahveder.”diyerek Türk milletinin daima ileriye gitmesinin zorunlu olduğunu söylemiştir (232).

4.1.9. Kemal Kara²⁸ / Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük²⁹

4.1.9.1. Vatanseverliği

Mustafa Kemal, öğrenciyken Fransız İhtilali'nin etkisiyle ortaya çıkan milliyetçilik, özgürlük, demokrasi, eşitlik akımlarından etkilenmiş memleketin içinde bulunduğu duruma çareler aramaya başlamıştır. Harp Akademisi'ndeki anılarından birini şöyle anlatmıştır:

“ Her zamanki gibi derslere iyi çalışıyordum. Bunun dışında ben de evde bazı arkadaşlar da yeni fikirler oluşmaya başladı. Memleketin yönetiminde ve siyasetinde fenalıklar olduğunu keşfetmeye başladık. Binlerce kişiden ibaret olan Harbiye öğrencisine bu keşfimizi anlatmak hevesini düştük. Öğrenciler arasında okunmak üzere okulda el yazısıyla bir gazete çıkarmaya başladık. Sınıf içinde küçük teşkilatımız vardı. Gazetenin yazılarına genellikle ben yazıyordum.” (Kara, 2006: 74).

Yüce bir vatan ve millet sevgisi olan Mustafa Kemal: “Ben gerektiği zaman en büyük hediyem olmak üzere Türk milletine canımı vereceğim.” diyerek bu sevgisini dile getirmiştir (79).

Mustafa Kemal, bir gün yabancı bir elçiyle konuşurken elçi ona Mustafa Kemal'in de Büyük İskender'in de aynı bölgede dünyaya geldiğini söyler bunun üzerine Mustafa Kemal: “Benzeyiş o noktada durur. İskender Cihan'ı fethetti; ben etmedim. İskender Cihan'ı fethederken kendi vatanını unuttu; ben hiçbir zaman unutmayacağım.” demiştir (79).

Atatürk, en ümitsiz anlarda dahi vatanın ve milletin kurtuluşu için çareler aramıştır. Dokuzuncu Ordu Müfettişliği göreviyle Samsun'a giden Mustafa Kemal, düşüncelerini şöyle açıklamıştır: “Talih bana öyle müsait şartlar hazırlamış ki, kendimi onların kucagında hissettiğim zaman ne kadar bahtiyarlık duydum, tarif edemem. Harbiye Nezareti'nden çıkarken heyecanından dudaklarını ısırığımı hatırlıyorum. Kafes açılmış, önünde geniş bir âlem, kanatlarını çırparak uçmayı hazırlanan bir kuş gibiydim.” (90-91).

²⁸ Tarih bölümü mezunu ve liseler için tarih ders kitapları yazmıştır.

²⁹ Kemal Kara'nın yazdığı Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük adlı ders kitabında yer alan imajların hepsi 2006 yılında çıkarılan ders kitabına aittir. Bu nedenle her imaj sonundaki sayfaya ayrı ayrı tarih yazılmamıştır.

İstanbul Hükümeti dön emirlerine uymayan Mustafa Kemal'in görevine son vermiş, bunu üzerine Mustafa Kemal görevlerinden istifa ettiğini Padişah Vahdettin'e bildirmiştir. Bu olaydan sonra duygularını şöyle açıklamıştır: “Durumu ordulara ve ulusal kendim bildirdim. O günden sonra resmi görev ve yetkiden ayrılmış olarak yalnız ulusun sevgisine, cömertliğine ve yiğitliğine güvenerek ve onun bitmez verimlilik ve yaratıcılık kaynağından esin ve güç alarak vicdanımızın gösterdiği yolda görevimizi sürdürmeye koyulduk.” (97).

İstanbul'un işgalinin ardından 23 Nisan 1920'de açılan Büyük Millet Meclisi'nde konuşma yapan Mustafa Kemal, ülkemizin içinde bulunduğu durumu ve bu durumun nasıl çözülmesi gerektiğini şöyle anlatmıştır:

“Baylar, Meclisin açıldığı ilk günlerde Meclise içinde bulunduğumuz durumu ve koşulları açıklayarak izlenmesini ve uygulanmasına doğru bulduğum düşüncelerimi bildirdim... Ulusumuzun güçlü mutlu ve sağlam bir düzen içinde yaşayabilmesi için devletin bütünlüğü ile ulusal bir siyasa gitmesini ve bu siyasanın iç teşkilatımıza tam uyumlu ve ayarlı olması gereklidir. Ulusal siyasa demekle anlatmak istediğim şudur: Ulusal sınırlarımız içinde, her şeyden önce kendi gücümüzle dayanarak varlığımızı koruyup ulusun ve ülkenin gerçek mutluluğa ve bayındırlığına çalışmak, ...Uygar dünyanın uygarca ve insanca davranışını ve karşılıklı dostluğunu beklemektir.” (114).

4.1.9.2. İdealistliği

Atatürk'ün en büyük tutkusu Türk milletine faydalı olmaktır. Atatürk: “Hizmet edenler vazifelerini ifa etmiş olmaktan başka bir şey yapmamışlardır. Kalp ve vicdanında manevi ve kutsal hazlardan başka zevk taşımayan insanlar için ne kadar yüksek olursa olsun, maddi makamların hiçbir kıymeti yoktur.”diyerek kendisinde bulunan sorumluluk duygusunu açıklamıştır (81).

Bir gün Mustafa Kemal'e “En büyük eseriniz hangisidir?”sorusuna şöyle yanıt vermiştir: “Benim yaptığım işler biri diğerine bağlı ve gerekli olan şeylerdir. Fakat bana yaptıklarımın değil yapacaklarımdan bahsediniz.” (81).

Mustafa Kemal'in Çanakkale Savaşı'ndan önce söylediği:

“Benim ihtiraslarım var; hem de pek büyükleri... Fakat bu ihtiraslar, yüksek mevkiler işgal etmek veya büyük meblağlar elde etmek gibi adi emellerin gerçekleşmesi ile ilgili değil. Ben bu ihtirasların gerçekleşmesini,

vatanıma büyük faydaları dokunacak, bana da liyakatle ifa edilmiş bir görevin canlı iç rahatlığını verecek büyük bir fikrin başarısında arıyorum.” (81).

sözleri onun idealist kişiliğinin vücut bulmuş halidir.

Mustafa Kemal, Sivas Kongresi'nden sonra Amerikalı General Harbord'la yaptığı görüşmede yeni Türk devleti kurma düşüncesini şöyle açıklamıştır: “Her şeye rağmen yurdumuzu kurtarmak özgür ve uygar bir Türk Devleti kurmak, insan gibi yaşayabilmek için yapacağım bunu...” (101).

Mustafa Kemal, Milli Mücadele zaferle sonuçlandıktan sonra amacının Türk kültürünü ve medeniyetini çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarmak olduğunu söylemiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

“... Fakat yaptıklarımızı asla yeterli görmeyiz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz. Yurdumuzu dünyanın en bayındır ve en medeni ülkeler seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Milli kültürümüzü çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız daha az zamanda daha büyük işler başaracağız. Bunda da muvaffak olacağımıza şüphem yoktur...” (187-188).

Mustafa Kemal, Atatürk ilkelerinin taşıdığı amacı şöyle açıklamıştır: “Büyük davamız, en medeni ve en üst refah seviyesinde bir millet olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu yalnız kurumlarla değil düşüncelerle de köklü bir inkılâp yapmış olan büyük Türk milletinin dinamik idealidir.” (288).

4.1.9.3. Liderliği

Mustafa Kemal önderliğinde Türk ordusu Çanakkale Cephesi'nde; Arıburnu, Anafartalar ve Conkbayırı'nda zafer kazanmış ve Çanakkale'nin geçilmez olduğunu tüm dünyaya duyurmuştur (26).

İtilaf Devletleri, Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Anadolu'yu işgal etmeye başlamış ve Osmanlı Devleti'ne Sevr Antlaşması imzalatmıştır. Fakat Mustafa Kemal, bu antlaşmaya karşı çıkarak Türk milletini örgütlenmiş ve Milli Mücadele'yi başlatmıştır (34).

19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkan Mustafa Kemal, Amasya ve Havza'da yayımladığı genelgeler ile milli bilinci uyandırmış, Erzurum ve Sivas Kongreleri ile milli direniş hareketini tek elde toplayarak Milli Mücadele'nin önderi olmuştur (76).

İstanbul'un işgal edildiğini haberini alan Mustafa Kemal, sivil ve askeri yöneticileri durumdan haberdar etmiş ve bu olayı protesto etmiştir. Mustafa Kemal:

“İstanbul'un işgali ile devletin hâkimiyetine indirilen darbe, biz Türklerden ziyade 20 yüzyıl medeniyet ve insanlığının kutsal saydığı bütün esaslara hürriyet, milliyet, vatan gibi bugünün insan cemiyetlerine esas olan bütün ilkeleri ve bu ilkeleri vücuda getiren insanlık vicdanına dokunur. Biz hakkımızı ve istiklalimizi korumak için giriştiğimiz kavganın kutsallığına ve hiçbir kuvvetin bir milleti yaşamak hakkından mahrum edemeyeceğini inanmış bulunuyoruz. İstanbul'un işgali olayında doğacak bütün mesuliyeti son bir defa olarak dünyanın nazarı dikkatini çekeriz. Davamızın haklılığı ve kutsallığı, bu güç günlerde, Tanrıdan sonra en büyük yardımcımızdır.” (111).

diyerek bütün tarafsız ülkeler nezdinde işgali tüm dünyaya duyurmuştur.

Başkumandan Mustafa Kemal önderliğinde Milli Mücadele'nin son savaşı olan Başkomutanlık Meydan Muharebesi yapılmış, Anadolu düşmanlardan temizlenmiştir. Mustafa Kemal bu zaferi şöyle anlatmıştır:

“Her evresi ile düşünülmüş, hazırlanmış, yönetilmiş ve zaferle sonuçlandırılmış olan bu savaşlar Türk ordusunun Türk subaylarının ve komutanlarının yüksek güçlerini ve yediklerini tarihte bir daha saptayan ulu bir anıttır. Bu Anıt Türk ulusunun özgürlük ve bağımsızlık düşüncesinin ölümsüz anıtıdır. Bu sonucu yaratan bir ulusun çocuğu, bir ordunun başkumandanı olduğum için sevincim ve mutluluğum sonsuzdur.” (165-166).

4.1.9.4. İleri Görüşlülüğü

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasının ardından Mustafa Kemal anlaşma maddelerini okumuş ve bu maddelerin yurdumuzu işgale açık hale getirdiğini hükümet yetkililerine söylemiştir. Fakat Mustafa Kemal'in söylediklerini dikkate almayan Osmanlı Devleti, işgallerin başlamasıyla Mustafa Kemal'in haklılığını anlamıştır (41).

Birinci Dünya Savaşı çıktığında Sofya'da bulunan Mustafa Kemal, Osmanlı Devleti'nin bu savaşa girmesinin doğru olmayacağını ve savaşın İttifak Devletleri aleyhine sonuçlanacağını yetkililere bildirmiştir. Uyarısı dikkate alınmayan Mustafa Kemal, bir kez daha haklı çıkmıştır (75).

31 Mart Olayı'nı Hareket Ordusu'nun bastırması, İttihat ve Terakki yöneticileriyle görüşen Mustafa Kemal, ordunun görevini tamamladığını artık işleri yöneticilere bırakmaları gerektiğini ve siyasete katılmamaları gerektiğini söylemiştir. Uyarıları dikkate alınmamış, nitekim Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşı'nda yenilgiye uğraması Mustafa Kemal'in haklılığını ortaya çıkarmıştır (78).

Mustafa Kemal'in: "Yolunda yürüyen bir yolcunun yalnız ufku görmesi yetmez. Muhakkak ufkun ötesini de görmesi ve bilmesi gereklidir." (81) dediği bu sözlerinde onun geleceği çok iyi görebilen biri olduğunu görürüz.

Atatürk, yakın ve uzak çevresi ile ilişkisini her zaman gözetmiş, her konuyu en geniş şekilde düşünüp hesap etmiştir. Bir gün konuşmasında bir anısını şöyle anlatmıştır:

"Ben askerim. Cihan Savaşı'nda bir ordunun başındaydım. Türkiye'de diğer ordular ve onların kumandanları vardır. Ben yalnız kendi ordumla değil öteki ordularla da meşgul oluyordum. Bir gün Erzurum Cephesi'ndeki hareketlere ait bir mesele üzerinde durduğum sırada yaverim dedi ki:

- Niçin size ait olmayan meselelerle uğraşıyorsunuz?

Cevap verdim:

- Ben bütün orduların durumunu bilmezsem, kendi ordumu nasıl sevk ve idare edeceğimi bilemem." (81-82).

Mustafa Kemal, 1932'de Amerikalı General Mac Arthur ile yaptığı bir görüşmede, yeni bir cihan harbi çıkacağını söylemiş ve bu savaşın hangi nedenlerden başlayacağını savaşın gelişimini ve sonuçlarının dünyaya nasıl yansıtacağını söylemiştir (82).

Mustafa Kemal, İstanbul'un güvenli olmadığını, meclis burada toplanırsa meclisin uzun süreli bir çalışma yapamayacağını, alınan kararların uygulamaya konulamayacağını düşündüğü için Mebusan Meclisi'nin İstanbul'da toplanmasını istememiştir. Fakat istediği gibi olmamış, meclis İstanbul'da toplanmış, devamında gelişen olaylar ise Mustafa Kemal'in ne kadar ileri görüşlü olduğunu ortaya çıkarmıştır (108).

İtilaf Devletleri, Londra Konferansı'na Osmanlı Hükümeti'ni çağırılmış, yanlarında da bir tane Büyük Millet Meclisi temsilcisi buldurmalarını istemiştir. İtilaf Devletleri'nin amacının ikilik çıkarmak ve bu karışıklıktan faydalanarak hem İstanbul Hükümeti'ne hem de Büyük Millet Meclisi'ne istediklerini yaptırmak için fırsat yaratmaya çalıştıklarını fark eden Mustafa Kemal, Türk devletinin tek temsilcisinin Büyük Millet Meclisi olduğunu ve doğrudan davet edilmedikleri sürece bu konferansa katılmayacaklarını bildirmiştir (142).

Lozan Görüşmeleri'nin yarıda kesilmesi ve anlaşmaya varılamaması üzerine Mustafa Kemal düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Lozan barış masasında söz konusu olan meseleler üç dört senelik yeni bir döneme ait ve yalnız onunla sınırlı kalmıyordu. Konferansta yüzyılların hesapları görülüyordu. Bu kadar eski, bu kadar karışık, bu kadar kirli hesapların içinden çıkmak elbette o kadar basit ve kolay olmayacaktı.” (173).

4.1.9.5. Yaratıcılığı

Trablusgarp, Bingazi ve Derne İtalyanlar tarafından kuşatılmış, Osmanlı Devleti de Trablusgarp'a yardım gönderemez duruma gelmişti. Mustafa Kemal ve arkadaşları kılık değiştirerek gazeteci kimliği ile İtalya'ya gitmiş, orada halkı örgütleyip genel direniş başlatmıştır. Böylece İtalyanlar kıyılarından içeriye girememiş, Mustafa Kemal Derne ve Tobruk'ta zafer kazanmıştır (16-17).

Eskişehir-Kütahya Muharebeleri'nin ardından yapılan Sakarya Savaşı'nda Mustafa Kemal'in verdiği: “Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O sath bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk edilemez...” taktiğı ile Türk ordusu Sakarya'da büyük bir zafer kazanmıştır (76).

Sakarya Savaşı esnasında Yunan ordusunun saldırı gücünün bittiğini fark eden Mustafa Kemal hemen karşı bir hamlede bulunmuş ve Türk ordusuna, Yunan ordusunun sol kanadına taarruz emri vermiştir. Mustafa Kemal'in bu hamlesi sonucu Yunanlılar Sakarya'nın batısına sürülerek mağlup edilmiştir. Mustafa Kemal, bu zaferi şöyle müjdelemiştir: “Kutsal topraklarımızı çiğneyerek Ankara'ya girmek ve memleket istiklalinin fedakâr bekçisi olan ordumuzu yok etmek isteyen Yunan

Ordusu 21 gün süren pek kanlı muharebeler den sonra Allah'ın yardımı ile mağlup edilmiştir (158).

Mustafa Kemal, tarımsal faaliyetleri küçümseyen ve tarımla uğraşan insanları hor gören anlayışa karşı çıkmış, tarımla uğraşanları yücelterek görüş değiştirmeye çalışmıştır. Böylece ülke ekonomisi tarıma dayalı olan bir millet, çiftçinin ve tarımın değerini bilerek kalkınmıştır (233).

4.1.9.6. Gerçekçiliği

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Mustafa Kemal İstanbul'a gelmiş, itilaf donanmalarını görmüştür. Bunun üzerine padişah, askeri ve sivil yöneticilerle görüşmeler yapmış ve durumu şöyle değerlendirmiştir:

“ İstanbul'un yurtsever kişilerince çeşitli isimler altında programlar ve cemiyetler kurulmak suretiyle kurtuluş çaresi aranmakta idi. Bunların her birini ayrı ayrı inceledim. Hiçbiri temeli bir kuvveti dayanmıyordu. Bunun üzerine elbirliği yapmaktan bir netice beklemedim. Temel kuvvetin doğrudan doğruya millet olacağı inancı ben de pek kuvvetli idi. İstanbul'da geçen olaylardan yapılan işlerden hele durumun ağırlığından ve kötülüğünden milletin haberi yoktu. İstanbul'da oturup milleti haberdar etmek imkanı da kalmamıştı. Yapılacak işin, İstanbul'dan çıkıp milletin içine girmek ve orada çalışmak olduğuna karar verdim.” (62).

Mustafa Kemal, hayatı boyunca attığı adımları akıl ve mantığını kullandığını şu sözlerle ifade etmiştir: “Bizim akıl, mantık, zekâ ile hareket etmek en belirgin özelliğimizdir. Bütün hayatımızı dolduran olaylar bu gerçeğin delilleridir (79).

Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlandırılmasından sonra Bursa'da öğretmenlere hitaben konuşma yapan Mustafa Kemal:

“Bugün eriştiğimiz nokta gerçek kurtuluş noktası değildir... Kurtuluş, cemiyetteki hastalığı ortaya çıkarmak ve iyileştirmek ile elde edilir... Fikirler manasız ve mantıksız safsatalar dolu olursa o fikirler hastadır. Aynı şekilde toplumsal hayat akıl ve mantıktan uzak, zararlı bir takım inanış ve geleneklerle dolu ise cemiyet felce uğrar...” (80).

demıştır.

1919'da Samsun'a çıkan Mustafa Kemal Atatürk ülkenin durumunu şöyle açıklamıştır:

“1919 yılı Mayısının 19’uncu günü Samsun'a çıktım. Osmanlı İmparatorluğu’nun içinde bulunduğu topluluk genel savaşta yenilmiş, Osmanlı ordusu Her yanda sarsılmış, şartları ağır bir Ateşkes Antlaşması imzalanmış. Büyük savaşın uzun yıllar içinde ulus yorgun ve yoksul bir durumda. Ulusu ve ülkeyi genel savaşa sokanlar, kendi başlarının kaygısına düşerek yurttan kaçmışlar...” (91).

Erzurum Kongresi'nde kongre başkanı seçilen Mustafa Kemal, toplantının ilk günü: “Memleketin geleceğini ele alan bir milli iradenin ancak Anadolu'dan çıkabileceğini ve yine kuvvetini halktan alacak bir hükümetin kurulmasını”ilk amaç olarak göstermiştir (98).

Mustafa Kemal, tutuklanacağını bildiği için son Mebusan Meclisi toplantısına katılmamış, arkadaşlarına kendisini meclis başkanı seçmelerini ve Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu’nu kurmalarını istemiştir. İstekleri kabul edilmemiş, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu yerine Felah-ı Vatan Grubu’nu kurmuşlardır. Bunun üzerine Mustafa Kemal onları şöyle değerlendirmiştir:

“Sözlerinde durmayan bu Efendiler inançsız idiler, korkak idiler, cahil idiler. Çünkü milli amaçların ciddilik ve kesinliğine ve bu amaçların dayanağı olan milli teşkilatın sağlamlığına inanmıyorlardı korkak idiler, çünkü biricik dayanağın ve kurtuluşun millet olduğunu ve olacağını takdir edemiyorlardı. Nazik davranarak büyük gayelere ulaşabileceklerini sanıyorlardı.” (108).

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı’nın ilk yıllarında bile eğitim sistemiyle yakından ilgilenmiş, milletin kurtuluşunun eğitimle olacağına inanmıştır. Nitekim 16 Temmuz 1921’de Ankara’da Maarif Kongresi’ni toplaması bunun bir göstergesidir. Mustafa Kemal, Kongre açılışını şu sözlerle yapmıştır: “... Şimdiye kadar takip olunan öğretim yöntemlerinin milletimizin gerilemesine önemli etken olduğu kanaatindeyim...” (211).

Mustafa Kemal, yeni kurulan Türk devletinde milli ve modern bir sanayinin kurulması gerektiğini şöyle açıklamıştır:

“Sanayileşmek, en büyük milli davalarımız arasında yer almaktadır. Çalışması ve yaşaması için ekonomik elemanları memleketimizde mevcut olan büyük küçük her çeşit sanayi kuracağız ve işleteceğiz. En başta vatan müdafaası olmak üzere mahsullerimizi kıymetlendirmek ve en kısa yoldan en ileri refah seviyesi yüksek Türkiye idealine ulaşabilmek için bu bir zarurettir.” (238).

Mustafa Kemal, vatan ve millet çıkarları söz konusu olmadıkça savaştan kaçınmıştır. Ona göre: “... Harp zorunlu ve hayati olmalı. Gerçek kanaatim şudur: Milleti harbe götürünce vicdanında azap duymamalıyım. Öldüreceğiz diyenlere karşı ölmeyeceğiz diye harbe gidebiliriz. Ama milletin hayatı tehlikeye düşmedikçe harp bir cinayettir.” (253).

Mustafa Kemal, milli dış politikanın esasları şöyle açıklamıştır: “Milli sınırlarımız içinde, her şeyden önce kendi kuvvetimize dayanıp varlığımızı koruyarak millet ve memleketin gerçek mutluluğu ve kalkınmasına çalışmak... Rastgele bitmeyen emeller peşinde milleti uğraştırmamak, zarara uğratmamak... Medeni dünyadan, medeni ve insanca muameleyi ve karşılıklı dostluğu beklemektir.” (255).

Mustafa Kemal, dış politika konusunda diğer devletlerin uygulamalarından etkilenmemeye dikkat etmiştir. Mustafa Kemal:

“Bizim açık ve uygulanabilir gördüğümüz siyaset milli siyasettir. Dünyanın bugünkü genel şartları ve yüzyılların beyinlerde ve karakterlerde biriktirdiği gerçekler karşısında hayalperest olmak kadar büyük hata olamaz. Tarihin ifadesi budur. İlimin, aklın, mantığın ifadesi böyledir. Milletimizin güçlü ve mutlu ve kararlı olarak yaşayabilmesi için devletin her yönüyle milli bir politika izlemesi ve bu politikanın bünyemize tamamen uygun ve dayalı olması lazımdır.” (256).

diyerek dış politikanın milli politika izlenerek başarıya ulaşacağını söylemiştir.

Mustafa Kemal'e göre milli dış politikamızın temel ilkelerinden biri milli gücümüze dayanmasıdır. Mustafa Kemal bu konuda güçlü olmayı şu sözlerle dile getirmiştir: “En iyi siyasetin, her türlü anlamıyla en çok kuvvetli olanda bulunduğunu kabul ederim. Silah bence kuvvetten elde edilen neticeyi meydana getiren etkenlerin sonuncusudur. Benim amacım manevi, ilmi, ahlaki ve teknik yönden kuvvetli olmaktır.” (256).

Milli dış politikanın yürütülmesi hususunda kamuoyunu dikkate almak gerektiğini söyleyen Mustafa Kemal bu gerekliliği şöyle açıklamıştır: “Dış, siyaset, iç teşkilat ve iç siyasete dayandırılması zorunluluğundadır, yani iç teşkilatın

dayanamayacağı genişlikte olmamalıdır. Yoksa hayali dış siyasetler peşinde dolaşanlar, dayanak noktalarını kendiliğinden kaybederler.” (257).

Mustafa Kemal, insan hayatında bilim ve teknolojinin önemini vurgulamış ve: “İlim ve fennin dışında yol gösterici aramak gaflettir, cahilliktir, doğru yoldan sapmaktır.” (287) diyerek sözlerini sürdürmüştür.

4.1.9.7. Birleştiriciliği

Milli birlik ve beraberliğin milletimiz için önemine değinen Mustafa Kemal, bu düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “Türkiye halkı ve dinsel ve kültürel yönden birleşmiş, bir diğerine karşı karşılıklı hürmet ve fedakârlık hisleriyle dolu ve kaderi geleceği ve menfaatleri ortak olan bir toplumdur.” (83).

12 Haziran 1919’da Amasya’ya gelen Atatürk’ün amacı, Anadolu ve Rumeli’nin her tarafında müdafaa-i hukuk cemiyetlerinin kurulmasını ve bu cemiyetlerin birleştirilerek tek elden yönetilmesini sağlamaktı (96).

4.1.9.8. Kararlılığı

Mustafa Kemal’in mitingler düzenleyerek milli bilinci uyandırmasından rahatsız olan işgal devletleri Mustafa Kemal’in İstanbul’a tekrar gelmesini istemiş. Bunun üzerine İstanbul Hükümeti tarafından çağrılan Gazi, bu çağrıya uymamış ve İstanbul’a dönmemiştir. Böylece hem İstanbul Hükümeti’ne hem de İtilaf Devletleri’ne karşı vatanının ve milletinin çıkarlarını korumada kararlı olduğunu göstermiştir (92).

Mustafa Kemal, Sadrazam Tevfik Paşa’ya telgraf çekmiş, Londra Konferansı’na sadece Büyük Millet Meclisi’nin katılması gerektiğini şöyle anlatmıştır:

“Milli egemenliğe dayanarak Türkiye’nin geleceğine elinde tutan tek egemen kuvvet, Ankara’da toplanmış olan Türkiye Büyük Millet Meclisi’dir. Türkiye ile ilgili bütün konuların halledilmesi ile görevli ve her türlü dış sorunlarda söz sahibi ancak bu meclisin hükümetidir. İstanbul’da herhangi bir heyetin böyle bir hukuki durumu yoktur.” (142).

Mustafa Kemal, Başkomutanlık yetkisini aldıktan sonra bu görevinde ne kadar kararlı ve inançlı olduğunu şöyle ifade etmiştir: “Zavallı milletimizi tutsak etmek isteyen düşmanları yüzde yüz yeneceğimize olan inanç ve güvenim, bir dakika olsun sarsılmıştır. Bu dakikada bu tam inancımı yüksek kurulunuza karşı bütün millete ve bütün dünyaya ilan ederim.” (147).

Medreseler kapatıldıktan sonra Mustafa Kemal'in Rize gezisinde medreselerin tekrar açılmasını isteyen bir grup Mustafa Kemal'e bu isteklerini iletmışler. O, bu gruba şöyle yanıt vermiştir: “Mektep istemiyorsunuz, hâlbuki millet onu istiyor. Bırakınız artık bu zavallı millet, bu memleket evladı yetişsin! Medreseler açılmayacaktır. Millete mektep lazımdır.” (208).

Hatay sorununu çözme konusunda kararlı olan Atatürk 1 Kasım 1936'da meclis açılış konuşmasında bu konuyla ilgili düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

“Bu sırada milletimizi gece gündüz meşgul eden başlıca büyük bir mesele, gerçek sahibi Türk olan İskenderun-Antakya ve havalisinin mukadderatıdır. Bunun üzerinde ciddiyet ve katıyetle durmaya mecburuz. Daima kendisi ile dostluğa çok ehemmiyet verdiğimiz Fransa ile aramızda tek ve büyük mesele budur. Bu işin hakikatini bilenler ve hakkı sevenler, alakamızın şiddetini ve samimiyetini iyi anlarlar ve tabii görürler.” (267).

4.1.9.9. Bağımsızlığı

Mustafa Kemal'e göre Lozan Barış Antlaşması: “Türk milleti aleyhine asırlardan beri hazırlanmış ve Sevr Antlaşması ile tamamlandığı zannedilmiş büyük bir suikastın çöküşünü ifade eden bir belgedir.” (177).

Mustafa Kemal'in en büyük tutkusu hür ve bağımsız olmaktır. Bu konuda duygularını şöyle ifade etmiştir: “Hürriyet ve bağımsızlık benim karakterimdir ben milletimin ve büyük atalarımın en kıymetli miraslarından olan bağımsızlık aşkı ile yaratılmış bir adamım.” (280).

Mustafa Kemal, tam bağımsızlık hakkındaki düşüncelerini şu sözlerle dile getirmiştir:

“Temel ilke Türk ulusunun onurlu ve şerefli bir ulus olarak yaşamasıdır. Bu ancak tam bağımsız olmakla sağlanabilir. Ne denli zengin ve gönençli olursa olsun, bağımsızlıktan yoksun bir ulus uygar insanlık karşısında uşak durumunda

kalmaktan öteye gidemez. Yabancı bir devletin koruyuculuğunu ve kollayıcılığını istemek insanlık niteliklerinden yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği açığa vurmaktan başka bir şey değildir. Gerçekten bu aşağılık duruma düşmemiş olanların, isteyerek başlarına yabancı bir efendi getirmeleri hiç düşünülemez Oysa Türk'ün onuru, kendine güveni ve yetenekleri çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir ulus tutsak yaşamaktansa yok olsun daha iyidir. Öyleyse ya bağımsızlık, ya ölüm!" (281).

Mustafa Kemal'in yaradılışında bağımsızlık özelliği bulunur. 24 Nisan 1921'de Hâkimiyet-i Milliye gazetesine verdiği röportajda o, bu durumu şöyle açıklamıştır:

"... Bence bir millete şeref, haysiyetin, namusun ve insanlığın doğup yaşayabilmesi, mutlak o milletin hürriyet ve bağımsızlığına sahip olmasıyla mümkündür. Ben şahsen bu saydığım vasıflara çok önem veririm ve bu vasıfların kendimde varlığını iddia edebilmek için milletimin de aynı vasıflarla nitelenmesi şart ve esas bilirim. Ben yaşayabilmek için mutlaka bağımsız bir milletin evladı kalmalıyım. Bu sebeple ulusal bağımsızlık bence hayat meselesidir." (281).

Mustafa Kemal, Türk milletinin esir olarak yaşamaktansa ölmeyi tercih edeceğini söyleyerek sözlerine şöyle devam etmiştir: "Bir ülkeyi ele geçirmek o ülkede yaşayanlara hâkim olmak için yeterli değildir bir milletin ruhu ele geçirilmedikçe Bir ulusun azim ve iradesi kılmadıkça o ulusal egemen olma imkânı yoktur." (281).

Mustafa Kemal'e göre tam bağımsızlık, şu koşulların sağlanmasıyla gerçekleştirilebilir:

"Tam bağımsızlık, bizim bugün üzerimize aldığımız vazifenin asıl ruhudur. Biz yaşamak isteyen onur ve şerefiyle yaşamak isteyen bir milletiz. Bilgin, cahil, istisnasız bütün millet kişileri, belki içinde buldukları güçlükleri tamamen anlamaksızın, bugün yalnız bir nokta etrafında toplanmış ve kanının sonuna kadar akıtmaya karar vermiştir. O nokta tam bağımsızlığımızın sağlanması ve devam ettirilmesidir. Tam bağımsızlık denildiği zaman elbette siyasi, mali, ekonomik, adli, askeri ve kültürel her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik demektir. Bu saydıklarımızın herhangi birinde bağımsızlıktan yoksunluk millet ve memleketin gerçek manası ile bütün bağımsızlığından yoksunluğu demektir." (282).

4.1.9.10. Milliyetçiliği

Afet İnan 1928 yılında, içinde: "Türklerin sarı ırka mensup olduğunu ve Avrupalılara göre ikinci sınıf insanlar sayılmaları gerektiğini" yazan Fransız

coğrafya kitabını Mustafa Kemal'e göstermiştir. Bunun üzerine Mustafa Kemal, böyle saçma iddiaların cevaplanması gerektiğini söyleyerek Türk tarihi ile ilgili çalışmalar başlatmıştır. İlk olarak 1930'da Türk Tarihi Ana Hatları adlı eser yayımlanmış, ardından çalışmaları sürekli hale getirmek için 12 Nisan 1931'de Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti kurulmuştur. 29 Ekim 1933'te cumhuriyetin onuncu yıl dönümünde söylediği:

“... Türk milletinin büyük bir millet olduğunu bütün medeni âlem, az zamanda bir kere daha tanıyacaktı. Asla şüphem yoktur ki Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfı ve büyük medeni kabiliyeti, bundan sonraki gelişmesi ile geleceğin medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır.” (215-217).

sözleriyle o asılsız iddiaları yanıtlamıştır.

Atatürk, Türk çocuklarının milli tarih bilinciyle yetiştirilmesi gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir: “Türk kabiliyet ve kudretinin tarihteki başarıları meydana çıktıkça, Türk çocuklarının kendileri için gerekli hamle kaynağını o tarihte bulabileceklerini...” (216).

Mustafa Kemal, Türk milletinin tarih boyunca büyük ve görkemli medeniyetler kurduğunu söylemiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir: “Büyük devletler kuran atalarımız büyük ve kapsamlı medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, incelemek, Türklüğe ve dünyaya bildirmek bizler için bir borçtur.” (218).

Mustafa Kemal, Türk milletinin çağdaş olduğunu ve bu yeteneğini göstermesi gerektiğini şöyle ifade etmiştir: “Türkiye Cumhuriyetini kuran Türk halkı medenidir. Tarihte medenidir, hakikatte medenidir. Türkiye Cumhuriyeti halkı fikriyle, zihniyetiyle medeni olduğunu ispat etmek ve göstermek mecburiyetindedir. Medeniyim diyen Türkiye Cumhuriyeti halkı aile hayatıyla yaşayış şekliyle medeni olduğunu göstermek zorundadır.”(Kara, 2006: 218).

Mustafa Kemal, Türk dilini kendi özünü ortaya çıkarmak amacıyla 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti'ni kurmuştur (220).

Mustafa Kemal, milli dilin önemini şu sözlerle açıklamıştır:

“Türk milletinin dili Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. Türk dili, Türk milleti için kutsal bir hazinedir.

Çünkü Türk milleti geçirdiği nihayetsiz badireler içinde ahlakının, geleneklerinin, hatıralarının, menfaatlerinin kısaca bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde korunduğunu görüyor. Türk dil, Türk milletinin kalbidir zihnidir.” (289-290).

4.1.9.11. İnkılâpçılığı

Mustafa Kemal'in inkılâpçılık anlayışı, çağından geride kalmış kurumların ortadan kaldırılması, yerine ilerlemeyi ve gelişmeyi kolaylaştıracak kurumların getirilmesi ilkesine dayanır. Mustafa Kemal bu durumu şöyle ifade etmiştir: “İnkılâp, var olan müesseseleri zorla değiştirmek demektir. Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan vesveseleri yıkarak yerlerine, milletin en yüksek Medeni gereklerine göre ilerlemesini sağlayacak yeni müesseseleri koymuş olmaktadır.” (82).

Mustafa Kemal'e göre uygarlık yarışından geri kalmamak için daima yenilikleri takip etmek gerekiyordu. O, bu düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Milletimizin hedefi, milletimizin ideali bütün dünyada tam anlamı ile medeni bir sosyal toplum olmaktır. Bilirsiniz ki, dünyada her kavmin varlığı hürriyet ve bağımsızlık hakkı, sahip olduğu ve yapacağı ve medeni eserler ile uyumludurlar... Medeniyet yolunda yürümek ve başarılı olmak hayatın şartıdır. Bu yol üzerinde duraksayanlar veya bu yol üzerinde ile değil geriye bakmak bilgisizliği ve tedbirsizliğinde bulunanlar medeniyetin coşkun seli altında boğulmaya mahkûmdurlar. Medeniyet yolunda başarı yenileşmeye bağlıdır. Sosyal hayatta, ekonomik hayatta, ilim ve fen sahasında başarılı olmak için tek ilerleme ve gelişme yolu budur. Hayat ve geçime egemen olan kuralların zaman ile değişme gelişme ve yenilenmesi zorunludur. Medeniyetin buluşlarının, tekniğin harikalarının dünyayı değişiklikten değişikliğe uğrattığı bir devirde, asırlık köhne zihniyetler ile geçmişe bağlılıkla varlığın korunması mümkün değildir.” (187).

Yeni Türk devleti kurulmuş, fakat yeni rejimin adı konuşmamıştı. Mustafa Kemal, Avusturyalı bir gazeteciyle röportaj yaparak bu konuya açıklık getirmiştir. Türk basını Mustafa Kemal'in bu sözlerini şöyle yazmıştır:

“Anayasaya göre hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir. Yürütme kudreti, yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde toplanır. Bu iki hamleyi bir kelime ile anlatabilmek için hangi sözlükte aranırsa ararsın sözü geçen kelime cumhuriyet olacaktır. Bundan ötürü Türkiye'nin iç tekâmülü henüz tamamlanmamıştır. Daha başka değişmeler ve gelişmeler cumhuriyet esasında varacaktır. Bugün olduğu kadar gelecekte de daha ziyade demokratik bir cumhuriyet teşekkül edecek ve bu cumhuriyet hiçbir suretle Batı cumhuriyetleri esaslarından farklı olmayacaktır.” (189-190).

Son halife seçilen Abdülmecid eline fırsat geçtikçe Osmanlı Devleti'nden bahsediyor ve Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı olanlar ile yakın temas içerisine giriyordu. Bu davranışlarıyla halifelige siyasal bir nitelik kazandırmaya çalışmıştır. Bu olaylar hilafet kurumu ile cumhuriyetin bir arada olmayacağını göstermiş, cumhuriyeti kuran orduyu da rahatsız etmişti. Mustafa Kemal ve bazı komutanlar bu olay konusunda görüşmeler yaparak halifeliğin kaldırılması gerektiğini kararlaştırmışlar ve konuyu meclise sunmuşlardır. Nihayetinde 3 Mart 1924'te halifelik kaldırılmıştır (192).

Mustafa Kemal, yeni meclisin yapılacak inkılabları destekleyecek kişilerden oluşmasını istemiştir. Bunun için de yeni bir teşkilata ihtiyaç duymuş ve bu sebeple 9 Eylül 1923'te Halk Fırkası'nı kurmuştur. Daha sonra ise iktidarı denetleyecek, halk için daha iyi işler yapılmasını sağlayacak bir muhalefet partisinin kurulması gerektiğini düşünmüş ve çok partili hayata geçiş dönemini başlatmıştır (193-194).

Atatürk, mecliste yaptığı konuşmada Türk Hukuk İnkılabının gerekliliğini şu sözleriyle açıklamıştır: "Asıl önemli olan nokta adli görüşümüzü, adli kanunlarımızı, adli teşkilatımızı, bizi şimdiye kadar bilinçli bilinçsiz etkileyen çağın gereklerine uymayan bağlardan bir an önce kurtarmaktır." (201). Burada çağa uyum sağlamayan kurumların kaldırılması gerektiğinden bahsetmesi onun inkılapçılık imajına vurgu yapmaktadır.

Arap alfabesinin dili ağır olduğundan bu harflerin öğrenilmesi çok zordur. Bu sebeple halkın büyük bir kısmı okuma yazma bilmemektedir. Bu durumun bilincinde olan Mustafa Kemal, okuma yazma oranını arttırmak için Harf İnkılabı yapmayı gerekli görmüştür. Türk Harflerinin Kabulü'nü 9 Ağustos 1928'de İstanbul Sarayburnu'da halka şöyle ilan etmiştir: "Arkadaşlar, zengin dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz. Bizim güzel ahenkli zengin dilimiz yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Vatandaşlar, yeni Türk harflerini çabuk öğreniniz. Bütün millete, köylüye, çobana, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik, milletseverlik biliniz..." (208-210). Burada yaptığı harf inkılabına vurgu yapılarak inkılapçı imajı ön plana çıkarılmıştır.

Atatürk, Kastamonu'ya yaptığı gezi sırasında tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması gerektiğini:

“... Efendiler ve ey millet! Biliniz ki; Türkiye Cumhuriyeti, şeyhler, dervişler, müritler, mensuplar memleketi olamaz. En doğru ve en hakikî tarikat medeniyet tarikatıdır. Medeniyetin emir ve talep ettiğini yapmak insan olmak için kafidir. Tarikat reisleri bu dediğim hakikati bütün açıklığı ile idrak edecek ve kendilerinden derhal tekkelerini kapatacak, müritlerinin artık doğruya ulaştırıcı olduklarını elbette kabul edeceklerdir.” (222).

diyerek belirtmektedir. Burada Mustafa Kemal'in tarikat, tekke, zaviye ve türbelerin işlevini kaybettiğini, bu kurumların kaldırılması gerektiğini söylemesi onun inkılapçı imajının sonucudur.

Kıyafet konusunda yenilik yapan Atatürk, Kastamonu'ya başında şapka ile gitmiş, bu inkılâbı halka kendisi tanıtmıştır. İnebolu'da yaptığı bir konuşmada bu inkılâp hakkında şunları söylemiştir:

“... Uygarım diyen Türkiye'nin gerçekten uygar olan halkı baştan aşağı dış görünümü ile uygar ve gelişmiş olduklarını göstermek zorundadırlar. Uygar ve uluslararası giyim, ulusumuz için layık bir giyimdir. Onu giyeceğiz. Ayakta iskarpin ya da fotin üstünde pantolon, yelek, gömlek, kravat, ceket ve doğal olarak bunların tamamlayıcısı siperli serpuş; bunu açıkça söylemek isterim, bu serpuşun adına şapka denir... ..Şapkaya itiraz edenler vardır. Onlara diyeyim ki çok gafilsiniz ve çok cahilsiniz... Onlara sormak isterim Yunan serpuşu olan fes giymek caiz olur da şapka giymek neden olmaz? Ve yine onlara ve bütün millete hatırlatmak isterim ki Bizans papazlarının ve hahamlarının hususi kisvesi olan cübbeyi ne vakit, ne için ve nasıl giydiler?...” (224-225).

Türk Medeni Kanunu kabul edildikten sonra Atatürk tarafından Türk kadınına belediye seçimlerine katılma hakkı, milletvekili seçme ve seçilme hakkı, muhtar olma gibi siyasal haklar verilmiştir. Türk kadınına verilen siyasal haklar ile ilgili konuşma yapan Atatürk, düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

“Türk kadınına bu hakkın bir lütuf olarak verildiği kanaatinde değiliz. Kimse bu kanaatte olamaz. Bir memlekette ki, yurdun her tarafı istilaya uğradığı zaman kadınlar ateş altında erkeklerle beraber omuz omuza çarpışsınlar, memleketin geri kalan kısmını korumak ve beslemek için tarlanın kara toprağından yiyecek çıkarmaya çalışsınlar, elbette bu varlıkların yurdun her köşesinde ve her tabakasında söz söylemeye hakları vardır... Tarih, Türk İnkılâbı'nı anlatırken bunun bir kurtuluş olduğunu en başta söyleyecektir. Bu kurtuluşun çeşitli aşamaları içinde de özellikle kadınların kurtulmasını anacaktır. ...Kadınlarımız için asıl mücadele alanı asıl zafer kazanılması gereken alan biçim ve kılıkta başarıdan çok ışıkla, bilgi ve kültürle gerçek faziletle

süslenip donanmaktır. Ben muhterem hanımlarımızın Avrupa kadınlarının aşağısında kalmayacak, aksine pek çok yönden onların üstüne çıkacak şekilde ışıkla, bilgi ve kültürle donanacaklarından asla şüphe etmeyen ve buna kesinlikle emin olanlardanım.” (229-230).

Mustafa Kemal, inkılâpların önemini şöyle ifade etmiştir:

“Medeniyet yolunda yürümek ve başarılı olmak hayatın şartıdır. Bu yolu üzerinde duraksayanlar veyahut bu yol üzerinde ileri değil geriye bakmak cahilliği ve tedbir sizin de bulunanlar, medeniyetin coşkun seli altında boğulmaya mahkûmdurlar. Medeniyet yolunda başarı, yenileşmeye bağlıdır. Sosyal hayatta, ekonomik hayatta, ilim ve fen sahasında başarılı olmak için tek gelişme ve ilerleme yolu budur.” (291).

Mustafa Kemal, Türk gençlerinden dinamik inkılâpçı olmalarını istediğini şöyle ifade etmiştir:

“Siz, genç arkadaşlar, yorulmadan beni takibe söz vermişsiniz. İşte ben özellikle bu sözden çok duygulandım. Yorulmadan beni takip edeceğinizi söylüyorsunuz, fakat arkadaşlar yorulmadan ne demek? Yorulmamak olur mu? Elbette yorulacaksınız. Benim sizden istediğim şey, yorulmamak değil, yorulduğunuz zaman dahi durmadan yürümek, yorulduğunuz dakikada da dinlenmeden beni takip etmektir. Yorgunluk her insan her canlı için tabii bir durumdur, fakat insanda yorgunluğu yenebilecek manevi bir kuvvet vardır ki, işte bu kuvvet, yorulanları dinlendirmeden yürütür. Sizler yeni Türkiye'nin genç evlatları! Yorulsanız dahi beni takip edeceksiniz. Dinlenmemek üzere yürümeye karar verenler asla ve asla yorulmazlar. Türk gençliği gayeye, bizim yüksek idealimize, durmadan, yorulmadan yürüyecektir.” (312).

4.1.10. Sevtap Gamsız / Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük³⁰

4.1.10.1. Vatanseverliği

Milli Mücadele'nin lideri olarak ulusal sınırların belirlenmesinde Anadolu'yu merkez alan M. Kemal'in bu düşüncesi vatanseverliğinin doğal bir sonucudur (Gamsız, 2012: 26).

Atatürk, vatanını ve milletini çok seven bir asker ve devlet adamıydı. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasıyla yurdun birçok yeri işgale açık hale gelmiştir. Bu duruma istinaden M. Kemal vatan sevgisini şu sözleriyle dile

³⁰Sevtap Gamsız'ın yazdığı Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük adlı ders kitabında yer alan imajların hepsi 2012 yılında çıkarılan ders kitabına aittir Bu nedenle her imaj sonundaki sayfaya ayrı ayrı tarih yazılmamıştır.

getirmiştir: “Yurt toprağı! Sana her şey feda olsun. Kutlu olan sensin. Hepimiz senin için fedaiyiz. Fakat sen, Türk milletini ebedi hayatta yaşatmak için feyizli kalacaksın. Türk toprağı! Sen, seni seven Türk milletinin mezarı değilsin. Türk milleti için yaratıcılığını göster.” (37).

Amasya Genelgesi ulusal egemenliğe dayalı yeni Türk Devleti'nin kurulması yolunda atılan ilk adım olmuştur. Milli Mücadele için attığı bu adım, İngiltere'nin baskısının artmasına sebebiyet vermiş ve bu doğrultuda İstanbul'dan gelen geri dön! emirlerine karşı çıkan Mustafa Kemal Erzurum'a hareket etmiştir. Mustafa Kemal bu durumu şöyle açıklamıştır: “Aziz ve mübarek vatanımızı kurtarmak için bütün aydınların, herkesin hazır olması lazımdır. İstanbul'a gitmeyeceğiz. Anadolu en büyük hazinedir. Vatanın sinesinde kurtuluş çarelerini beraberce ölünceye kadar aramaya, temin etmeye çalışacağız.” (47).

Mustafa Kemal'in Milli Mücadele için başlattığı çalışmalarına engel olamayan Osmanlı Hükümeti, onun görevine resmen son vermiştir. Bu durum üzerine Mustafa Kemal, bütün görevlerinden ve askerlik mesleğinden istifa etmiştir. Kendisini tutuklamak üzere görevlendirilen Kazım Karabekir Paşa da “Kolordum ve ben emrinizdeyiz Paşam!” (48) diyerek Mustafa Kemal'e destek vermiştir. Böylece Erzurum Kongresi çalışmalarına başlamıştır. Güç şartlar altında gerçek bir vatan aşkıyla her türlü tehlikeyi göze alarak bu kongreyi toplamıştır.

Vatanını ve milletini en içten duygularla seven Mustafa Kemal, Türk milletinin ve vatanının korunması için bir asker ve komutan olarak savaştığı tüm cephelerde vatan savunmasının eşsiz örneklerini göstermiştir. Türk milletinin bağımsız yaşamasını kutsal bir görev bilmiştir. Bu durum düzenli ordunun oluşturulması, Sakarya ve Dumlupınar Meydan Savaşlarını başarıyla sonuçlandırması, yeni Türk Devleti'ni kurması, Türk milletini çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkarmaya çalışması, Atatürk'ün vatanına ve milletine duyduğu büyük sevgisinin sonucudur. Bu sevgisini “Gerektiği zaman vatan için bir tek fert gibi yek pare azim ve karar ile çalışmasını bilen millet elbette büyük bir istikbale layık ve aday olan millettir.” diyerek dile getirmiştir (Gamsız, 2012: 74).

Mustafa Kemal, vatanını ve milletini daima bir bütün olarak düşünmüştür. Nitekim yaptığı bir konuşmada söylediği: “Vatanımız Türk milletinin eski ve yüksek tarihi ve topraklarının derinliklerinde mevcudiyetlerini muhafaza eden eserleri ile yaşadığı bugünkü siyasi sınırlarımız içindeki yurttur. Vatan, hiçbir kayıt ve şart altında ayrılık kabul etmez bir küttür.” bunun bir göstergesidir (149).

4.1.10.2. İdealistliği

Milli Mücadele’yi başlatan Atatürk, adım adım cumhuriyet yönetimine geçmeyi planlamıştı. Milli Mücadele’nin zaferle sonuçlanmasının ardından cumhuriyetin ilan edilmesi Mustafa Kemal’in idealist kişiliğini bir örneğidir (92).

4.1.10.3. Liderliği

Anafartalar Savaşı’nda bir şarapnel parçasının göğsüne saplanmasını saati engelledi. Buna rağmen savaş sırasında siperden öne atlayarak yaralı halde saldırıyı komuta etmeye devam etti. Burada orduya “Ben size savaşmayı değil, ölmeyi emrediyorum.” diyebilmesi önderlik vasfını ön plana çıkarmaktadır (25).

Sakarya Meydan Savaşı’nda atından düşüp kaburgasını kıran Mustafa Kemal, bütün savaş boyunca cepheden ayrılmamış, zaman zaman en ileri mevzilere kadar gidip ateş hattına girmiş, orduyu cesaretlendirerek morallerini yükseltmiştir (75).

Mustafa Kemal Büyük Taarruzun başından sonuna kadar orduyu başkomutan olarak yönetmiş, bütün riskleri etkisiz kılarak kararlılık ve inançla hareket etmiştir. Kocatepe’den topçularımız ateşiyle Büyük Türk Taarruzu başlamış, Başkomutan Mustafa Kemal’in büyük bir basiretle yönettiği bu taarruz neticesinde Yunan ordusu mağlup edilmiştir (77-78).

Atatürk, kültürün gelişimini özgür düşüncenin gelişmişliği olarak algıladığından kültür ve sanat etkinliğinin öncüsü olmuş, Türk milletini bu alanda özendirmiş, kurumlar açarak kültürümüzün sağlam bir temele oturtulmasına çalışmıştır (125).

4.1.10.4. İleri Görüşlülüğü

Mustafa Kemal, 1910 yılında Fransa’da yapılan Picardie (Pikardi) manevralarına katılmıştır. Burada Fransa’nın ünlü askeri uzmanlarıyla tatbikatın yapılmasıyla ilgili genel stratejilerle ilgili taktikler vermiştir. Fakat tatbikat esnasında Fransız askeri uzmanlar Mustafa Kemal’in taktiklerini değil de kendi stratejilerini uygulamışlar. Daha sonra yaptıkları hatayı anlayıp Mustafa Kemal’e şunları söylediler: “görüşleriniz, hep doğru çıkıyor ama başınızda şu (fes) olduğu için dikkate alınmadınız.” (24).

Gazi Mustafa Kemal, İtilaf Devletleri’nin Seddülbahir ve Kabatepe-Küçük Arıburnu arasında çıkartma yapacağı yerleri önceden dile getirmiştir. Anzak kuvvetlerinin Conkbayırı hattını aşarak ilerleyeceğini önceden söylemiş, onun bu öngörüsü üzerine alınan tedbirlerle önemli bir başarının daha kazanılmasını sağlamıştır (25).

Mondros Ateşkes Antlaşması’nın imzalandığı gün Mustafa Kemal, ateşkes hükümlerinin uygulanması halinde vatanın işgale uğrayacağını söylemiştir (36).

Atatürk’ün, Türkiye’ye yönelik iç ve dış tehditler karşısında geleceği emanet ettiği gençlere ve Türk milletine şu sözleri ile açıklamıştır:

“... İstikbalde dahi seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek, içte ve dışta düşmanların olacaktır. Bir gün, bağımsızlık ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şartlarını düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şartlar, çok elverişsiz nitelikte belirebilir. Bağımsızlık ve cumhuriyetine kast edecekler düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin temsilcisi olabilirler. Zorla ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şartlardan daha acıklı ve daha korkunç olmak üzere, memleketin dâhilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalalet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini, memleketi ele geçirenlerin siyasi emelleriyle birleştirebilirler...” (217).

Atatürk İkinci Dünya Savaşı’nın çıkacağını önceden tahmin etmiş ve bu düşüncesini şu şekilde açıklamıştır:

“Çok zaman geçmeden Avrupa’da bir fırtına kopacak, bu müthiş kasırga, dünyanın her tarafına yayılacak ve insanlık genel bir savaş felaketinin bütün kötülükleri ile bir kere daha karşılaşacak! Bu kanlı, tehlikeli durumda

tarafsız kalmak, savaşa katılmamak ve devlet gemisini bu fırtına ortasında hiçbir engele çarptırmadan yöneterek savaş dışında ve barış içinde yaşamaya çabalamak, bizim için yaşamsal bir önem taşımaktadır.”(235).

4.1.10.5. Yaratıcılığı

Atatürk, her cephenin konuma göre savaş taktik ve yöntemleri geliştirmiştir. Dünya savaş tarihine geçen en önemli taktiklerinde biri Sakarya Meydan Savaşı’nda uyguladığı savunma stratejisidir. Mustafa Kemal, bu savaşta o tarihe kadar bir hat üzerinde uygulana savunma anlayışını değiştirmiş ve yerine vatanın her karış toprağını öngören bir taktik uygulamasını ortaya koymuştur (23).

Trablusgarp Savaşı’nda Mustafa Kemal, “Şerif” takma adıyla gazetecilik kimliği altında Trablusgarp’a gitti. Oraya ulaştığında teşkilatçılık özelliği sayesinde Derne ve Tobruk’ta halkı örgütleyerek yerel direniş oluşturmuştur (24).

Mustafa Kemal, Suriye-Filistin Cephesi’nde İngilizleri yenilgiye uğratmak için komutası altında bulunan 7. Ordu’yu daha fazla kayıp vermemesi için Suriye’nin kuzeyine çekmiştir. Önce, cephenin bozulması ile geri çekilmek zorunda kalan Türk ordusu, 7. Ordu komutanı Mustafa Kemal’in başarılı savunması ile İngilizleri Halep önünde durdurmuştur (34).

Londra Konferansı’nda Mustafa Kemal, doğrudan bir çağrı olmaz ise konferansa katılmayacaklarını bildirmiş, bu kararlı tutumu sonucunda İtilaf Devletleri, İtalya aracılığıyla TBMM Hükümetini de konferansa çağırmıştır (68).

Eskişehir-Kütahya Savaşları’nda durum tespitinde bulunan Mustafa Kemal, Cephe Kumandanı İsmet Paşa’ya şu direktifi verdi:

“ Orduyu, Eskişehir’in kuzey ve güneyinde topladıktan sonra, düşman ordusuyla aramızda büyük bir açıklık bırakmak gerekir ki orduyu derleyip toplamak ve güçlendirmek mümkün olabilsin. Bunun için Sakarya’nın doğusuna kadar çekilmek yerindedir. Düşman hiç durmadan takip ederse, hareket üssünden uzaklaşacak ve yeniden menzil hatları kurmaya mecbur olacak; herhalde beklemediği birçok güçlüklerle karşılaşacak; buna karşı bizim ordumuz toplu bulunacak ve daha elverişli şartlara sahip olacaktır. Bu şekildeki çekilişimizin en büyük sakıncası, Eskişehir gibi önemli yerlerimizi ve birçok topraklarımızı düşmana bırakmaktan dolayı kamuoyunda doğabilecek manevi sarsıntıdır. Fakat kısa zamanda elde edebileceğimiz başarılı sonuçlarla, bu sakıncalar kendiliğinde ortadan kalkacaktır. Askerliğin gereğini kararsızlığa düşmeden uygulayalım. Başka türden sakıncalara karşı koyabiliriz.”(71).

Sakarya Meydan Savaşı'nda düşmanın taarruz gücü, ilerleme kuvveti gittikçe tükenmeye başlamış, Mustafa Kemal'in taktiğine bağlı olarak ana mevzilerden uzaklaştırılan Yunan birlikleri lojistik destek ve takviye almakta güçlük çekmeye başlamıştır. Atatürk'ün: "Savunma hattı yoktur, savunma sathı vardır. O sath bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz..." bu taktiği sayesinde Türk ordusunun karşı taarruzuyla ağır kayıp veren düşman kuvvetleri batıya doğru çekilmeye başlamıştır (74-75).

Mustafa Kemal, Büyük Taarruz hazırlıklarını gizlilik içerisinde yapmış, bu taarruzun Yunanlılar tarafından öğrenilmemesi için birçok faaliyetlere katılmıştır. Akşehir'de futbol maçı seyretmiş, hatta cephenin en önündekeyken; herkes kendisini Ankara'da çay partisinde zannetmiştir (77).

Anadolu dört yıl süren düşman işgalinde kurtarılmış, Mustafa Kemal bu hareketi şöyle değerlendirmiştir:

"Biz bu hareketi, neticesini tamamen bilerek yaptık. Bütün bunlar belki bütün dünyaya hayret verecek niteliktedir. Onun için ordumuzun kudretini anlamayan ve anlamaktan aciz olanlar, bu muazzam eseri beklenmedik bir tesadüf eseri gibi göstermek istiyorlar fakat hiçbir vakit öyle değildir. Harekat bütün teferruatına kadar tamamen düşünülmüş, tespit olunmuş, hazırlanmış, idare edilmiş ve neticelendirilmiştir." (78).

Atatürk, Saltanat ve Hilafetin kaldırılmasıyla ilgili düşüncelerini şöyle açıklamıştır:

"Saltanat devresinden cumhuriyet devrine geçişte iki fikir ve görüş birbiriyle savaştı. Biri saltanatın muhafazası diğer cumhuriyetin kurulmasıydı. Yeni kanunlar yapıldıkça özellikle Anayasa yapılırken saltanat taraftarları padişah ve halifenin hak ve yetkilerinin belirtilmesinde ısrar ederlerdi. Biz bunun zamanın gelmediği ve lüzum olmadığını beyan ederek o hususu cevapsız bırakmakta fayda görüyorduk... Cumhuriyetten bahsetmeksizin milli hâkimiyet esasları içerisinde her an cumhuriyete doğru yürüyen bir şekilde birikim sağlamaya çalışıyorduk. TBMM'den daha büyük makam olmadığını telkinde ısrar ederek saltanat ve hilafet makamları olmaksızın devleti idare etmenin mümkün olduğunu ispat etmek gerekli idi... Maksat ve hedefimizi söylemek için sorulan suallere biz de zamanın icabına göre cevaplar vererek saltanatçıları susturmak zorundaydık." (85).

Lozan Görüşmelerinin yarıda kesilmesi üzerine Mustafa Kemal, dâhice bir plan devreye soktu. Birinci Türkiye (İzmir) İktisat Kongresi'ni toplayarak misak-ı

iktisadi kararlarının alınmasını sağladı. Böylece TBMM'nin ekonomik konularda söylemi güçlendi. Mustafa Kemal'in emriyle Türk orduları boğazlar ve Musul üzerine askeri harekât düzenlemek amacıyla hazırlıklara başladı. Bu gelişmenin ardından İtilaf Devletleri yeniden görüşme talebinde bulundu (87).

Atatürk, Kastamonu ve İnebolu gezisinde şapka ile halkın karşısına çıkmış ve yöre halkını başındaki şapkasını çıkararak selamlamıştır. Bölge halkı böylece büyük bir içtenlikle Atatürk'ün yapmak istediği kılık-kıyafet inkılâbını benimsemiştir (111).

4.1.10.6. Gerçekçiliği

Mustafa Kemal Suriye'de bulunan 5. Orduda görevlendirilmiş, İstanbul'a gönderdiği Şam'ın sosyo-ekonomik durumunu anlattığı raporu şöyledir:

“Memleketin umumi hali; her şeyden önce dikkati çekmektedir; halk ile idare arasındaki bağlar sarsılmıştır. Evlerinde kalanlar-ki kadınlardan, acizlerden ve firarilerden ibarettir- her bakımdan hükümetten uzak kalmakta menfaat görüyorlar çünkü mülki ve askeri idareler bunların emekleri ile elde ettikleri, kendilerinin hayatlarına idameye bile yeter miktarda olmayan mahsullerini inat ve ısrarla istemek ve almak mecburiyetindedirler. Hükümet anarşiye sürüklenen hayatı idareden tamamen aciz bir hala düşmüştür; bu yüzden adalet ve hakkaniyete aykırı hareketlerden bulunmak zaruretini duymakta, böylece ahalinin nefretini artırmaktadır. Zabıta kuvveti yoktur; memurlar ihtiyaç derdiyle irtikaba alışmışlardır. İhtikar ve suistimaller almış yürümüştür. Adalet cihazı işleyememektedir. İlaş, ticaret ve iktisat işleri müthiş bir süratle çökmeye başlamıştır...” (23).

Mustafa Kemal Milli Mücadele'yi başlatmaya karar verdiğinde mücadelenin her aşamasını bir plan dâhilinde gerçekleştirmiştir. Mustafa Kemal Kurtuluş Savaşı'nın planını İstanbul'dan Anadolu'ya geçmeden önce yapmış ve yakın arkadaşlarıyla bu konuyu görüşmüştür. Atatürk, planlı çalışmanın önemini şu sözleriyle açıklamıştır: “Uygulamayı birtakım evrelere ayırmak ve olaylardan ve olayların akışında yararlanarak milletin duygu ve düşüncelerini hazırlama ve basamak basamak ilerleyerek hedefe ulaşmaya çalışmak gerekiyordu...” (46).

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinin ardından Mustafa Kemal, 22 Mayıs tarihinde hükümete yolladığı bir telgrafta İngilizlerin haksız olarak buraya asker çıkardığını belirtip; hükümetin önlem almasını istiyor ve bölge halkının Rumların

saldırılarına karşı savunmaya geçtiklerini, bu bölgede sükûnetin ancak Rumların Samsun üzerindeki emellerinden vazgeçmeleriyle sağlanabileceğini belirtiyordu (46).

İstanbul'un işgali ve Mebusan Meclisi'nin kapatılması ile ortaya çıkan durum karşısında planlı çalışmalarına başlayan Atatürk, Ankara'da ulusal idareyi gerçekleştirecek bir meclis toplamak üzere harekete geçti (52).

Başkomutan Mustafa Kemal, düşmanın hazırlıklarını izlemiş ancak gerçekleştireceği taarruzun zamanını ve şeklini gizli tutmuştur. Çünkü Atatürk'e göre "... Yarım hazırlıkla, yarım tedbirlerle yapılacak taarruz hiç taarruz etmemekten daha kötüdür." (77).

Mustafa Kemal, saltanatın kaldırılması ile ilgili süreci şöyle anlatmaktadır:

"Efendiler... O gün, Müdafaa-i Hukuk Grubu toplantısı oldu. Bu toplantıda Osmanlı saltanatının kaldırılmasının zaruri (zorunlu) olduğunu anlattım. 1 Kasım 1922 günü, yapılan meclis toplantısında, aynı konu uzun tartışmalara uğradı. Mecliste de geniş bir konuşma yapmak gerektiğini duydum. İslam ve Türk tarihinden örnekler vererek hilafet ve saltanatın ayrılabilceğini, milli hakimiyet ve saltanat makamının Türkiye Büyük Millet Meclisi olabileceğini, tarihi olaylara dayanarak açıkladım... Şeriye komisyonunda bulunan Hoca Efendiler, hilafetin saltanattan ayrılamayacağını, bilinen safsatalara dayanarak iddia ettiler... Biz, çok kalabalık olan bu odanın bir köşesinde tartışmaları dinliyorduk. Bu şekilde görüşmelerin istenilen sonuca varmasını beklemek boşunaydı... Karma komisyon başkanından söz istedim... "Efendi, dedim, hâkimiyet ve saltanat hiç kimse tarafından, hiç kimseye ilim gereğidir diye görüşme ve tartışma ile verilemez... Şimdi de Türk milleti, hâkimiyet ve saltanatını fiilen kendi eline almış bulunuyor. Bu bir oldubittidir. Söz konusu olan, millete hâkimiyetini bırakacak mıyız bırakmayacak mıyız meselesi değildir. Mesele zaten oldubitti haline gelmiş olan bir gerçeği kanunla ifade eden ibarettir. Bu mutlaka olacaktır. Burada toplananlar, meclis ve herkes konuyu tabii olarak karşılırsa sanırım ki uygun olur. Aksi takdirde yine gerçek, usulüne uygun olarak ifade edilecektir... Ankara milletvekillerinden Hoca Mustafa Efendi, "Affedersiniz efendim, dedi, biz bu konuyu başka bakımdan ele alıyorduk; açıklamalarınız ile aydınlandık," dedi. Konu karma komisyonca çözüme bağlanmıştır." (84-85).

Mustafa Kemal, bu toplantıda saltanatın kaldırılması hususunda yaptığı konuşma tarihten örnekler vererek hilafet yanlıların akıllarında oluşan soruları yanıt olmuştur burada onun akılcı tutumu ön plana çıkarılarak mantıklı ve gerçekçi imajı vurgulanmıştır (84-85).

Lozan Görüşmelerinin yarıda kesilmesi TBMM’de sert tartışmalara neden olmuştur. Atatürk, şiddetle eleştirilmiş ve İsmet Paşa başarısızlıkla suçlanmıştır. Tartışmaların devam etmesi üzerine Mustafa Kemal, I. TBMM’nin görevini tamamladığını ileri sürerek yeni bir seçimin yapılmasını kararlaştırmış, yapılan yeni seçimlerin ardından II. TBMM görevine başlamıştır (87).

Atatürk, kendisine karşı yapılan suikast girişiminin ardından hukuka ve adalete saygılı olduğunu, kin tutmadığını şu sözleri ile kanıtlamıştır: “Ben şahsen intikamdan hoşlanan bir adam değilim. İş mahkemeye aktarılmıştır. Bunun sonucunu beklemek lazımdır. Bu işe karışmaya hakkım yoktur.”(97).

Üniversite reformuyla bilimsel çalışmalar yapan eğitim kurumları açılmış, ardından Atatürk, bilimsel gelişme ve kalkınmaya verdiği önemi şu sözlerle ifade etmiştir:

“Gözlerimizi kapayıp tek başımıza yaşadığımızı düşünemeyiz. Memleketimizi bir çember içine alıp dünya ile alakasız yaşayamayız... Aksine yükselmiş, ilerlemiş, medeni bir millet olarak medeniyet düzeyinin üzerinde yaşayacağız. Bu hayat ancak ilim ve fen ile olur. İlim ve fen ise nerede ise oradan alacağız ve her millet ferdinin kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur.” (110).

Millet Mekteplerinin açılmasıyla okur-yazar oranı artırılmış ancak Mustafa Kemal, çağdaşlaşabilmek için kurumsal yapıyı eğitimin içeriğini de değiştirmiştir. Atatürk’ün değişikle:

“Kitapların cansız teorileriyle karşı karşıya gelen genç beyinler öğrendikleriyle memleketin gerçek durum ve çıkarları arasında ilişki kuramıyorlar. Yazarların ve teorisyenlerin tek taraflı dinleyicisi durumunda kalan Türkiye’nin çocukları hayata atıldıkları zaman bu ilişkisizlik ve uyumsuzluk yüzünden tenkitçi, karamsar, milli şuur ve düzene uyumsuz kitleler meydana getirirler.” (139).

Atatürk, dış politika konusunda, boş hayaller peşinde koşmamış, maceradan uzak durmayı hedeflemiştir, ona göre: “Komşuları ile ve bütün devletlerle iyi geçinmek, Türkiye siyasetinin esasıdır. Bizim akıl, mantık, zekâ ile hareket etmek en belirgin özelliğimizdir. Bütün hayatımızı dolduran olaylar bu gerçeğin delilidirler.” (226).

4.1.10.7. Birleştiriciliği

Milli M¼cadele'nin ancak birlik ve beraberlik içinde hareket edilerek kazanılacağını d¼ř¼nen Mustafa Kemal, Anadolu'ya çıktığı andan itibaren genelgeler yayımlayarak ve kongreler d¼zenleyerek b¼lgesel direniş cemiyetlerini tek çatı altında toplamıştır. S.24

Mustafa Kemal, milli birlik ve beraberliği T¼rk milletinin dayanışma duygusuyla sağlamış, b¼ylece Kurtuluş Savaşı'nın Milli M¼cadele d¼nemini başlatmıştır. Atat¼rk, halkı nasıl ¼rg¼tledięini şoyale anlatmıştır:

“İzmir dramından sonra idi ki milletimiz gerçekten duygulandı ve uyandı ve derin uçuruma s¼r¼klendięini anladı. Ve ondan sonra hukukunu bizzat savunmaya karar verdi. Tabi bunu yapabilmek için bir şekil almak, ¼rg¼tlenmek, lazım gelirdi; zaten her taraftan ¼rg¼t ve şekillenme başlamış idi...” (44).

Atat¼rk, işgallerin protesto edilmesi konusuna yurttaki sivil ve askeri y¼neticilere havza genelgesini yollamış, bu genelgenin içeriği şoyleydi:

“İzmir'e ve daha sonra ne yazık ki Manisa ve Aydın'a d¼řmanın girişi, gelecek tehlikeyi daha açık olarak sezirdi. Yurt b¼t¼nl¼ę¼m¼z¼n korunması için ulusal tepkilerin daha canlı olarak g¼sterilmesi ve s¼rd¼r¼lmesi gerekir. Ulusal yaşayışını ve bağımsızlığını bozan d¼řmanın yurda girişi ve yurt parçalarını koparıp almak gibi olaylar, b¼t¼n ulusa kan ağlatmaktadır. Ulusun dayanamayacağı bu olayların hemen ¼nlenmesi yolunda yapılacak b¼y¼k ve coşkun toplantılarla ulusal g¼sterilerde bulunulması ve b¼t¼n b¼y¼k devletlerin temsilcileriyle Babıali'ye etkili telgraflar çekilmesi gerekir. Ulusal g¼sterilerde d¼zenin korunması, Hristiyan halka karşı bir saldırı ve d¼řmanlık g¼sterisine benzer davranışlardan sakınılması çok gereklidir...” (46).

Atat¼rk, Havza ve Amasya'da genelgeler yayımlayarak T¼rk milletinin birlik ve beraberlik içerisinde vatanın d¼řman işgalinden kurtarılması için m¼cadele etmesini istemiştir. Sivas Kongresi'nde cemiyetleri Anadolu ve Rumeli M¼dafaaayı Hukuk cemiyeti adı altında birleştirmiş, temsil heyetinin sayısı artırılmış, Mustafa Kemal'in y¼neticilik ve birleştiricilik g¼c¼ sayesinde b¼t¼n milletin tek v¼cut haline gelmesini sağlamıştır. Burada Mustafa Kemal, milli birlik ve beraberliğin ¼nemini şoyle ifade etmiştir:

“Bir yurdun en değerli varlığı, yurttaşlar arasında ulusal birlik, iyi geçinme ve alışkanlık duygu ve kabiliyetlerinin olgunluğudur. Ulus varlığını ve yurt erginliğini korumak için b¼t¼n yurttaşların canını ve her şeyini derhal

ortaya koymaya karar vermiş olmak, bir ulusun en yenilmez silahı ve koruma vasıtasıdır...” (49-50).

Atatürk’ün birleştirici ve bütünleştirici özelliği Milli Mücadele’nin hazırlık dönemindeki çalışmaları ile ön plana çıkmıştır. Yayımlandığı genelgeler, başkanlığını yaptığı kongreler Türk milletini bağımsızlık ve özgürlük için birleştirmiştir. Böylece ülkede milli birlik ve beraberliği sağlamıştır (53).

4.1.10.8. Kararlılığı

Mustafa Kemal, kararlı ve mücadeleci kişiliğinin inkılaplar yaparken de ortaya koymuştur. Yurt gezilerine çıkarak yapılacak yeniliklerin amacını Türk milletine anlatmış, inkılapları Türk milletinin desteğini alarak gerçekleştirmiştir (23).

Çanakkale Cephesi’nde kara muhaberelerinin başladığı sırada bir ihtiyat tümeni olarak Mustafa Kemal’in 261 rakımlı tepede: “... Düşmandan kaçılmaz, süngü tak, yere yat! ...” emrini verdiği an İstiklal Harbi’nin başkomutanının doğuş anıdır (25).

Amasya Genelgesi’ni yayımladığı sırada İstanbul Hükümeti’nin Atatürk’ü, İstanbul’a çağırması üzerine dönmemiş, bu durumu şöyle açıklamıştır: “ Aziz ve mübarek vatanımızı kurtarmak için bütün aydınların, herkesin hazır olması lazımdır. İstanbul’a gitmeyeceğiz. Anadolu en büyük hazinedir. Vatanın sinesinde kurtuluş çarelerini beraberce ölünceye kadar aramaya temin etmeye çalışacağız.” (47).

Atatürk, Sakarya Savaşı’ndan sonra ordunun saldırıya geçip düşmanı niçin yurttan kovmadığı eleştirileriyle karşı karşıya kalmış, Başkomutanlık Kanunu’nun süresinin uzatılmasının mecliste oylanması sırasında bu yasal düzenlemeyi engellemeye çalışanlar olmuş, Mustafa Kemal muhalefetin yaptığı eleştirileri meclisin gizli oturumunda şöyle cevaplandırmıştır:

“... Başkomutanlık iki gündür belirsiz bir durumda ve boşluktadır. Şu dakikada ordu komutansızdır. Eğer bu orduya komuta etmekte devam ediyorsam kanunsuz olarak komuta ediyorum. Mecliste beliren oy sonuçlarına göre hemen komutadan el çekmek isterdim. Başkomutanlığımın sona erdiğini hükümete bildirdim. Fakat önlenmesi imkânsız bir felakete meydan vermeme mecburiyeti ile karşı karşıya geldim. Düşman karşısında bulunan ordumuz başsız bırakılamazdı. Bunun için bırakmadım, bırakmam ve bırakamayacağım.”(Gamsız, 2012: 76).

Medreselerin tekrar açılmasını isteyenlere karşı da şunları söylemiştir: “Mektep istemiyorsunuz. Hâlbuki millet onu istiyor. Bırakınız artık bu zavallı millet, bu memleket evladı yetişsin! Medreseler açılmayacaktır. Millete mektep lazımdır.” (104).

Atatürk, Fransız Büyükelçisi’yle bir sohbet sırasında Hatay ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“ Ben toprak büyütme dileklisi değilim; barış bozma alışkanlığım yoktur ancak antlaşmaya dayanan hakkımızın isteyicisiyim. Onu almasam, edemem. Büyük Meclisin kürsüsünden millete söz verdim: Hatay’ı alacağım! Milletim benim dediğime inanır. Sözümü yerine getirmezsem onun huzuruna çıkamam, yerimde kalamam. Ben şimdiye kadar yenilmedim, yenilemem; yenilsem bir dakika yaşayamam. Bunu bilerek ve sözümü kesinlikle yerine getireceğimi düşünerek benim dostluğumu lütfen bildiriniz ve doğrulayınız, Ekselans Büyükelçi...” (238).

4.1.10.9. Bağımsızlığı

Milli Mücadele’nin hazırlık döneminde manda ve himaye isteyenleri sert bir dille uyaran Mustafa Kemal, hür ve bağımsız bir devlet kurmanın gerekliliğini şöyle açıklamıştır:

“... Bu durum ve şartlar karşısında kurtuluş için nasıl bir karar akla gelebilirdi? Açıkladığım hususlara ve yaptığım gözlemlere göre üç türlü karar ortaya atılmıştır. Birincisi İngiliz himayesini istemek, ikincisi Amerikan mandasını istemek... Üçüncü karar bölgesel kurtuluş çarelerine başvurmaktır... Efendiler ben bu kararların hiçbirinde isabet görmedim... O halde, ciddi ve gerçek karar ne olabilirdi? Efendiler bu durum karşısında bir tek karar vardı. O da milli hakkaniyete dayanan, kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak! İşte daha İstanbul’dan çıkmadan düşündüğümüz ve Samsun’da Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulamasına başladığımız bu karar olmuştur.”(45).

Milli Mücadele’nin hazırlığına başlayan Mustafa Kemal “Ya bağımsızlık ya ölüm!” parolasıyla Samsun’a doğru yola çıkmıştır (46).

TBMM’nin açılışında konuşan Atatürk TBMM’nin Milli Mücadeledeki önemini şöyle dile getirmiştir: “Her şey Ankara Milli Meclisin elindedir. Bu meclisin gayesi milli sınırlar içinde milli bağımsızlığı temindir. Türk milleti, bir müstakil mevcudiyet dairesinde hukukun onaylanmasından başka bir şey istememektedir.” (53).

Sevr Antlaşması'nın imzalanmasının ardından Atatürk düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “Politik adalet, ekonomi ve mali bağımsızlığımızı yok etmeye ve bunun sonunda yaşam hakkımızı inkâr ve hükümsüz bırakmaya yönelik olan Sevr Antlaşması bizce yoktur. Bağımsızlık ve egemenlik gereklerimizi sağlayacak bir barışın yapılması emellerimizin başıdır.” (57).

Ülkemizin ekonomi alanında kalkınmasını sağlamak için Türkiye İktisat Kongresi yapılmış, Mustafa Kemal, kongrenin açılış konuşmasında ekonominin bağımsızlığının önemini şöyle açıklamıştır: “Siyasi, askeri zaferler ne kadar büyük olursa olsunlar ekonomik zaferlerle taçlandırılmazlarsa husule gelen zaferler kalıcı olmaz, az zamanda söner.” (115).

Mustafa Kemal tam bağımsızlık ve milli egemenlik hakkındaki fikirlerini şöyle ifade etmiştir: “Türk milleti yeni bir iman ve kesin bir azim ile yeni bir devlet kurmuştur. Bu devletin dayandığı esaslar Tam Bağımsızlık ve Kayıtsız Şartsız Milli Egemenlikten ibarettir. Millet bu egemenlikten en küçük parçasını bile feda etmeyecektir; gözünü açmıştır.” (135).

Lozan Konferansı devam ederken Türk heyetinin görüşmeye başladığı en önemli konulardan biri siyasi bağımsızlığı vurgulayan Misakımilli, diğeri ise ekonomik bağımsızlığı planlayan Misakı iktisadidir. Atatürk bu durumu şöyle açıklamıştır: “... Tam bağımsızlık denildiği zaman elbette siyasi, mali, ekonomik, adli, askeri, kültürel vs her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik demektir. Bu saydıklarımızın herhangi birinde bağımsızlıktan yoksunluk, millet ve memleketin gerçek manası ile bütün bağımsızlığından yoksunluğu demektir.” (136).

Tarih, bir milletin geçmişteki varlığı, mirası ve günümüze kadar süregelen hatırasıdır. Tarihte vuku bulan olaylardan ders alınmalı ve önemli şahsiyetlerin hayatı örnek alınmalıdır. Mustafa Kemal, bu konuya şöyle dikkat çekmektedir: “... Türk çocukları bu tarihten bağımsızlık fikrini kazanacaklar, o büyük başarıları düşünecekler, harikalar yaratan adamları öğrenecekler, kendilerinin aynı kandan olduğunu düşünecekler ve bu kabiliyetle kimseye boyun eğmeyeceklerdir.” (148).

4.1.10.10. Milliyetçiliği

Atatürk Türk tarihinin zenginliğine asırlardır varlığını sürdürdüğünü söylemiş, Türk milletinin dünya tarihine yön veren değerlere sahip olduğunu çağdaş dünyaya ispatlamak için büyük bir çaba göstermiştir. Tarih boyunca Büyük Hun, Büyük Selçuklu ve Osmanlı Devleti gibi birçok devlet kurmuş olan Türk milleti, köklü ve zengin bir tarih birikimine sahiptir. Bu düşünceyle yola çıkan Atatürk Türk tarihinin araştırılıp incelenmesini istemiş, konuyla ilgili şunları söylemiştir: “Büyük devletler kuran atalarımız, büyük ve kapsamlı medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, incelemek, Türklüğe ve dünyaya bildirmek bizler için bir borçtur.” (106-107).

Mustafa Kemal, Türk tarihinin araştırılması için ilk adımı bir kütüphane kurdurarak atmıştır. Ardından Türk tarihinin bilimsel metotlarla incelenmesini sağlamak için Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti’ni kurmuştur. Atatürk, daha sonra Türk Tarih Kurumu adını alan bu kuruluşun çalışmalarını belirlemek için şu önerilerde bulunmuştur:

“Türk kabiliyet ve kudretinin tarihteki başarıları meydana çıktıkça, bütün Türk çocukları kendileri için lazım olan atılım kaynağını o tarihte bulabileceklerdir. Türk çocukları bu tarihten bağımsızlık fikri kazanacaklar, o büyük başarıları düşünecekler, harikalar yaratan adamları öğrenecekler, kendilerinin aynı kandan olduklarını düşünecekler ve bu kabiliyetle kimseye boyun eğmeyeceklerdir.”(107).

Mustafa Kemal milli devletin kurulmasında dil ve tarihin önemini şöyle dile getirmiştir: “Milli bilincin ayakta kalabilmesi ve uyanık bulunması için dil ve tarih uğrunda çalışmaya mecburuz.” Bu düşünceden yola çıkarak Türk dili alanında inkılâpların yapılmasına karar verilmiş, Türkçenin sadeleştirilmesi çalışmaları başlamıştır. Bu amaçla Atatürk, 12 Temmuz 1932’de Türk Dil Kurumu’nun kurulmasına öncülük etmiştir. Atatürk, Türkçenin önemini şöyle dile getirmiştir:

“Türk milletinin dili Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. Onun için her Türk, dilini çok sever ve onu yükseltmek için çalışır. Bir de Türk dili Türk milleti için kutsal bir hazinedir... Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir.” (108).

Türk toplumunun gelişmesinde ve yükselmesinde aile yapısının önemli olduğunu vurgulayan Atatürk, bu düşüncesini şöyle ifade etmiştir: “bu millet esas terbiyesini aileden almaktadır. Türk milleti öyle analara sahiptir ki her devrin büyük adamlarını bu analar yetiştirmiştir. Türk kadını daha yüksek nesiller yetiştirmeye kabiliyetlidir.” (123).

Atatürk cumhuriyetimizin onuncu yıl kutlamalarında Türk milletinin geldiği noktayı şöyle açıklamıştır:

“Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir. Çünkü Türk milleti, milli birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir. Ve çünkü Türk milletinin yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda, elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müspet ilimdir. Şunu da ehemmiyetle tebarüz ettirmeliyim ki yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihi bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir.” (124).

Mustafa Kemal, elde ettiği tüm başarıları Türk milletinin bir başarısı olarak görmüş, konu hakkındaki fikirlerini şöyle dile getirmiştir: “İstiklal Savaşı ve Türk İnkılâbı, her hamlesinde ve her safhasında, milletimizin yüksek siyasi ve medeni karakteriyle memleket işlerindeki şuurulu birliğine dayanarak muvaffak olmuştur.” (145).

Türk Tarih Kurumu’nun açılmasını sağlayan Atatürk Türk tarihi ile ilgili yaptığı bir konuşmasında şunları söylemiştir: “Büyük devletler kuran atalarımız büyük ve kapsamlı medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, incelemek, Türklüğe ve dünyaya bildirmek bizler için bir borçtur.” (148).

Mustafa Kemal, Türk dilinin önemini şöyle ifade etmiştir: “Milliyetin çok belirgin vasıflarından biri dildir. Türk milletindenim diyen insan her şeyden evvel ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır...”(150).

Mustafa Kemal, her zaman Türk milliyetçiliğini en ulvi değer olarak kabul etmiştir. Bir gün İngiliz Ataşemiliteri Albay Ros’un:

“Siz hangi ailedensiniz?” sorusu üzerine şu cevabı vermiştir: “Anasının ve babasının asilliği ile iftihar eden Teodoz, İtalya Yarımadası’na inmek isteyen Türk Attila’ya barış görüşmelerinden önce sormuş ”Siz hangi ailedensiniz?”

Attila da ona cevap vermiş: “Ben asil bir milletin evladıyım!” İşte benim cevabım da size budur!” (169).

Atatürk’ün temel dayanaklarından biri Türklük ve Türk milletinin potansiyel gücüdür. Atatürk bu durumu şöyle dile getirmiştir: “Benim hayatta biricik övünç ve zenginliğim Türklükten başka şey değildir.” (171).

Atatürk’ün milliyetçilik telakkisi birlik ve beraberlik prensiplerine dayanır. Atatürk, konuyla ilgili şunları söylemiştir: “Türk milleti büyük bir arslandır. Biz hepimiz onun tüyleri arasına sıkışmış ve sığınmış göz ile görülmez küçük varlıklarız. O arslanın büyük hareketleri ve hamleleri ise inkılâp hareketleri ve hamleleridir...” (172).

4.1.10.11. İnkılapçılığı

Mustafa Kemal, Türkiye Cumhuriyeti’ni kurmuş, Türk ulusunu çağdaş bir yaşama kavuşturmak için çaba göstermiştir. Kurtuluş Savaşı’nın zaferle sonuçlanmasının ardından kılık kıyafet, harf inkılâbı, ağırlık ve uzunluk ölçüleri ve soyadı gibi inkılâpları yaparak Türk milletinin uygar dünyada hak ettiği yere ulaşması için büyük emekler vermiştir. Mustafa Kemal Türk inkılâbı ile ilgili yaptığı bir açıklama şöyledir: “İstiklal Savaşı ve Türk İnkılâbı, her hamlesinde ve her safhasında, milletimizin yüksek siyasi ve medeni karakteriyle memleket işlerindeki şuurlu birliğe dayanarak muvaffak olmuştur.” (84).

Saltanatın kaldırılmasının ardından hükümet kurulamayınca “Ekim Bunalımı” olarak adlandırılan süreç başlamış, devlet başkanının olmaması da yeni Türk devletinin karşılaştığı önemli sorunlardı. Atatürk, bu soruna çözüm üretmek için cumhuriyetin ilan edilmesine karar vermiştir. 29 Ekim 1923’te bu yasa önerisi TBMM’de oy birliği ile kabul edilmiştir. Yeni kurulan cumhuriyet hükümeti için Atatürk şunları söylemiştir: “Büyük, mühim bir inkılap oldu. Bu inkılâp, milletin selameti namına, hak namına yapıldı. Milletimiz, demokratik bir hükümet tesis etmek sayesinde düşman ordularını imha etti.”(91).

Mustafa Kemal, 1 Mart 1924 Meclisi açış konuşmasında cumhuriyetin sağlamlştırılması için gereğinin yapılacağını belirtmiş ve bu hususta 3 Mart 1924’te

halifeliğin kaldırılması kararlaştırılmıştır. Böylece laiklik yolunda büyük bir adım atılmış olup cumhuriyet rejimi sağlanmıştır (93).

3 Mart 1924'te Şeriye ve Evkaf Vekâletini kaldırılıp yerine Diyanet İşleri Bakanlığı'nın kurulmasıyla ilgili Mustafa Kemal şöyle bir açıklama yapmıştır: “Cumhuriyet Hükümetimizin bir Diyanet İşleri Başkanlığı makamı vardır. Bu makama bağlı müftü, hatip, imam gibi görevli birçok memurları bulunmaktadır. Bu vazifeli kişilerin ilimleri, faziletleri derecesi malumdur...” (94).

Atatürk gerçekleştirmek istediği inkılabları bir siyasal parti vasıtasıyla oluşturmak istiyordu. Bu sebeple Halk Fırkası'nı kurmuştur. Kuracağı bu partiyi şöyle açıklamıştır: “Ben öyle bir parti kurmayı tasavvur ediyorum ki bu parti milletin bütün sınıflarının refah ve saadetini temine yönelmiş bir programa sahip olsun. Milletimizin şartları buna müsaittir.” (95).

Demokrasiden ve halkın sesinin Mecliste daha fazla duyulmasını isteyen Mustafa Kemal yakın arkadaşlarının Terakkipver (İlerici) Cumhuriyet Fırkası'nı kurmak istemelerini olumlu karşılamıştır. Bu durum Ata'nın yenilikleri desteklediğinin bir göstergesidir. Parti, cumhuriyete ve inkılablara karşı çıkanların bulunduğu bir çatı olunca kapatılmıştır. Ardından demokratik hayata geçiş için Atatürk yeni bir siyasal parti kurulmasını istemiştir. Kurulan partiye Serbest Cumhuriyet Fırkası adı verilmiştir. Mustafa Kemal, bu partinin kuruluşuyla ilgili şunları söylemiştir:

“Büyük Millet Meclisinde ve millet karşısında ulus işlerinin serbest münakaşası ve iyi niyet sahibi kişilerin ve partilerin özel görüşlerini ortaya koyarak milletin yüksek menfaatlerini aramaları, benim gençliğimden beri âşık ve taraftar olduğum bir sistemdir. Memnuniyetle görüyorum ki laik cumhuriyet esasında beraberiz. Zaten benim siyasal hayatta bir taraflı olarak daima aradığım ve arayacağım temel budur. Bundan ötürü büyük mecliste aynı temele dayanan yeni bir partinin faaliyete geçerek millet işlerini münakaşa etmesini, cumhuriyetin esaslarından sayarım.” (96-99).

Mustafa Kemal, Milli Mücadele'nin ardından çağdaş bir eğitim sisteminin kurulması için önceden tasarladığı düşünceleri hayata geçirmeye başlamıştır. Bu doğrultuda ilk adım olan eğitim ve öğretimi birleştirilmeyi amaçlayan Tevhidi Tedrisat Kanunu kabul edilmiştir. Mustafa Kemal konuyla ilgili düşüncelerini şöyle

ifade etmiştir: “Milletimizin, memleketimizin irfan yuvaları bir olmalıdır. Bütün memleket evladı kadın ve erkek, aynı surette oradan çıkmalıdır.” (103).

5 Mart 1924’te medreselerin kapatılmasına ilişkin konuşan Atatürk düşüncelerini şöyle açıklamıştır: “... Dünya medeniyet ailesinde saygı toplayan bir yerin sahibi olmaya layık Türk milleti evlatlarına vereceği eğitimi mektep ve medrese adında birbirinden büsbütün başka iki çeşit kuruma böyle katlanabilir miydi?” (104).

Medreseler lağvedilince din eğitiminin devlet kontrolündeki okullarda yapılmaya başlanmasının ardından Mustafa Kemal konuyla ilgili şu sözleri söylemiştir: “... Bizde ruhbanlık (özel bir din adamları sınıfı yoktur. Hepimiz eşitiz ve dinimizin hükümlerini eşit olarak öğrenmeye mecburuz. Her kişi dinini, din işlerini, imanını öğrenmek için bir yere muhtaçtır, orası da okuldur.” (104).

Arap harfleriyle okuma yazma zordu, okuryazar oranı ise istenen seviyenin hayli uzağındaydı. Mustafa Kemal bu durumu iyileştirmek için Latin alfabesinin kabul edilmesini sağlamıştır. Yeni Türk harflerinin tanıtımını yaparken şu konuşmasını yapmıştır: “... Bizim ahenktar, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulundurarak anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak bunu anlamak mecburiyetindediniz.” (105).

Mustafa Kemal Türk Dil İnkılabının amaçlarını gerçekleştirmek için Türk Dili Tetkik Cemiyeti’ni (Türk Dil Kurumu) kurdurdu (108).

25 Kasım 1925’te Şapka İnkılâbı ve kıyafetlerde değişiklik yapan Atatürk, bu inkılâpları Türk milletine kendisi anlatmıştır. Şapka İnkılabının tartışılması üzerine, bu yeniliğe karşı çıkanlara şöyle yanıt vermiştir: “... Şapka giyelim mi giymeyelim mi sözleri manasızdır. Şapka da giyeceğiz, Batı’nın her türlü medeni eserlerini de alacağız.” (110-111).

Mustafa Kemal, Tekke ve Zaviyelerin İslam dinine aykırı olduğunu belirtip kapatılmasını istemiştir. Onun bu isteği doğrultusunda Tekke ve Zaviyeler kapatılmıştır. Bu kurumun kapatılması ile ilgili Kastamonu gezisinde yaptığı

konuşmayla bu inkılâpla ilgili şöyle demiştir: “ ... Efendiler ve ey millet! İyi biliniz ki Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler müritler mensuplar memleketi olamaz. En doğru ve en hakiki tarikat, tarikatı medeniyyedir.” (112-113).

Atatürk, Miladi Takvim’in Kabulü, Uluslararası Saat Uygulamasının Kabulü, Ölçü ve Tartıların Değişikliği ile ilgili şunları söylemiştir: “Biz Batı uygarlığını bir taklitçilik yapalım diye almıyoruz. Onda iyi olarak gördüklerimizi, kendi yapımıza uygun bulduğumuz için dünya uygarlık düzeyi içinde benimsiyoruz.” (113).

Mustafa Kemal Soyadı Kanunu ile Türk milletine milli bir kimlik kazandırmayı, çağdaş bir toplum oluşturmayı hedeflemiştir. Aynı zamanda bu kanunla birlikte lakap ve unvanlar da kalkmıştır (115).

Tarım alanında yaşanan gelişmelerle birlikte tarımda modern yöntemler kullanılmaya başlanmış, tarımda makineleşmeye vurgu yapan Mustafa Kemal bu konuyla ilgili şunları söylemiştir: “... Ben de çiftçi olduğumdan biliyorum, makinesiz ziraat olmaz. El emeği güçtür. Birleşiniz. Birliklerle makine alırsınız. Senede yüz dönüm çalışır, on misli eker, yüz misli elde edersiniz...”(116-117).

Mustafa Kemal’in çabaları sayesinde 1924’te Türkiye İş Bankası kuruldu. Bu banka kısa zamanda ilerleyerek ilke ekonomisine büyük katkı sağlamıştır (118).

Türkiye Cumhuriyeti’nin kalkınması için sanayileşmek zorunluydu. Bunun için de kendi kaynaklarına dayanan sanayileşme şarttı. Atatürk, bu konuyla ilgili şöyle söylemiştir: “Endüstrileşmek, en büyük milli davalarımız arasında yer almaktadır. Çalışması ve yaşaması için ekonomik elemanları memleketimizde mevcut olan büyük küçük her çeşit sanayiye kuracağız ve işleteceğiz.” (119).

Mustafa Kemal’in öncülüğünde Türk kadını siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda çok önemli haklar elde etmiştir. Seçme ve seçilme hakkı, eğitim hakkı, kadın erkek eşitliği bunlardan birkaçıdır (123).

Mustafa Kemal, Türk halkını kültür ve sanat faaliyetlerine özendirmiş, kültürümüzü sağlam bir temele oturtmaya çalışmıştır. Bu doğrultuda; 1924’te Ankara’da Musiki Muallim Mektebi, 1931’de Tiyatro Meslek Okulu, 1933’te Türk

İnkılâp Sergisi, 1937’de Dolmabahçe Sarayı’nda Resim ve Heykel Müzesi, Çapa Muallim Mektebi’nde uzman spor eğitmeni ve beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek için bir bölüm açılmasını sağlamıştır. Mustafa Kemal güzel sanatlarla ilgili şunları söylemiştir:

“İnsanlar olgunlaşmak için bazı şeylere muhtaçtır. Bir millet ki resim yapmaz, bir millet ki heykel yapmaz, bir millet ki fennin gerektirdiği şeyleri yapmaz; itiraf etmeli ki o milletin ilerleme yolunda yeri yoktur. Hâlbuki bizim milletimiz, hakiki özellikleriyle medeni ve ileri olmaya layıktır ve olacaktır.” (124-126).

4.1.11. Komisyon / Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük³¹

4.1.11.1. Vatanseverliği

Anadolu’nun işgalinden sonra Atatürk’ü Kurtuluş Savaşı’nı başlatmaya iten sebep vatan ve millet sevgisidir. Vatan sevgisini her şeyden üstün tutan Atatürk, Türk milletinde milli bilinci uyandırarak kurtuluş mücadelesinin zaferle sonuçlanmasını sağlamıştır (Komisyon, 2013: 25).

Amasya Genelgesi’ni yayımlamasının ardından müfettişlik görevinden alınacağını öğrenen Mustafa Kemal, vatanını ve milletini kurtarmak için elinden gelen her şeyi yapmış, bu uğurda çok sevdiği askerlik görevinden bile istifa etmiştir (34).

Mustafa Kemal, 29 Ekim 1933’te Ankara’da okuduğu 10. Yıl Nutku’nda vatanı ve milleti için yapacaklarını şöyle sıralamıştır:

“Az zamanda çok büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü Türkiye Cumhuriyeti’dir. Bundaki muvaffakiyeti Türk milletinin ve onun değerli ordusunun beraber olarak kararlı yürümesine borçluyuz. Yaptıklarımızı asla yeterli görmemekteyiz. Daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz. Yurdumuzu dünyanın en mamur ve en medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milli kültürümüzü çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız. Daha az zamanda, daha büyük işler başaracağız. Milletimiz yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fitri, zekâsını, ilme bağlılığını, güzel

³¹Komisyon’un yazdığı Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük adlı ders kitabında yer alan imajların hepsi 2013 yılında çıkarılan ders kitabına aittir Bu nedenle her imaj sonundaki sayfaya ayrı ayrı tarih yazılmamıştır.

sanatlara sevgisini, milli birlik duygusunu devamlı besleyerek inkişaf ettirmek milli ülkümüzdür.” (103).

Osmanlı İmparatorluğu’nun fiilen işgale uğradığını gören Mustafa Kemal, milli bir devlet kurmak ve millet iradesini hâkim kılmak için bir kurtuluş mücadelesinin başlatılması gerektiğinin farkındaydı. Amasya Genelgesi’ndeki “Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.” sözü bu mücadelenin zafere ulaşabilmesi için tek yöntemdi (119).

Mustafa Kemal, bütün varlığını vatanına ve milletine adanmış insanların, vatani ve milleti için çalışması gerektiğini savunmuştur. Türk milletinin vatan sevgisini şöyle ifade etmiştir: “Gerektiği zaman vatan için bir tek fert gibi yekpare azim ve kararlı çalışmasını bilen bir millet, elbette büyük bir istikbale layık ve aday olan bir millettir.” Atatürk’e göre millet sevgisi kadar yüce bir sevgi yoktur. Bu konudaki düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Kurtuluş Savaşı’nda, benim de milletime ettiğim birtakım hizmetler olmuştur, zannedirim. Fakat bunlardan hiçbirini kendime mal etmedim. Yapılanın hepsi milletin eseridir, dedim. Arınacak olursa doğrusu da budur. Mazide sayısız medeniyet kurmuş bir ırkın ve milletin çocukları olduğumuzu ispat etmek için yapmamız gereken şeylerin hepsini yaptığımızı ileri süremeyiz. Bugüne ve yarına bırakılmış daha birçok büyük işimiz vardır. İlmî araştırmalar da bunlar arasındadır. Benim arkadaşlarıma tavsiyem şudur; şahsınız için değil fakat mensup olduğumuz milleti için el birliği ile çalışalım. Çalışmaların en büyüğü budur.” (129).

Milli şuura sahip olan Mustafa Kemal, her zaman Türklüğü ile övünmüş ve Türk milletine inanmıştır. Onun Milli Mücadele’de zafere ulaşmasında bu inancın payı büyüktür. Bu konuda arkadaşlarından birinin “Allah sana çok ömürler versin; yoksa vah bu milletin haline!” demesi üzerine Mustafa Kemal şöyle cevap vermiştir:

“Bu sözünüz beni çok üzdür! Düşmanlarımız da böyle söylüyor, onlar da ‘Ölsün de kurduğu eser yok olsun!’ demiyorlar mı? Ve bunu beklemiyorlar mı? Niçin böyle düşünüyorsunuz? Her şeyi niçin bana mal etmek istiyorsunuz? Ben bir eser meydana getirdimse milletimin güç ve kuvvetine ve ondan aldığım ilhama dayanarak yaptım. Sizleri konuşturdum, sizleri koşturdum, yaptım!” (151-152).

4.1.11.2. İdealistliği

Mustafa Kemal'in en büyük gayesi Türkiye Cumhuriyeti'ni çağdaş medeniyet ve kültürün ortağı haline getirmektir. Bu gayeyi gerçekleştirmek için Türk İnkılâbını yapmıştır (86).

4.1.11.3. Liderliği

Çanakkale Boğazı'nı geçemeyen İngiliz ve Fransız donanmaları, karadan çıkartma yapma kararı almış, Gazi Mustafa Kemal önderliğindeki Türk ordusu Gelibolu yarımadasına asker çıkarmaya başlayan düşman kuvvetlerini Arıburnu'nda ve Conkbayırı'nda yenilgiye uğratmıştır. Mustafa Kemal'in; Arıburnu, Conkbayırı ve Anafartalar'da elde ettiği başarılar onun, iyi bir lider olmasının göstergesidir. Nitekim Conkbayırı'nda söylediği: Ben size taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman içinde yerimizi başka kuvvetler ve kumandanlar alabilir." (12) sözü de bu durumu destekler niteliktedir.

Kafkas Cephesi'nde Atatürk önderliğinde Ruslar durdurularak, Muş ve Bitlis geri alınmıştır (13).

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesini protesto etmek için Atatürk önderliğinde ilk miting 30 Mayıs 1919'da Havza'da düzenlenmiştir. Böylece milli bilincin uyanmasına ön ayak olmuştur (33).

Birinci Cihan Harbi'nden sonra imzalana Mondros Ateşkes Antlaşması'yla Osmanlı İmparatorluğu kayıtsız şartsız teslim olmuş ve fiilen sona ermişti. İtilaf Devletleri tek tek vatan topraklarımızı işgal etmeye başlamışlardı. Bu durum karşısında Mustafa Kemal, Türk milletini harekete geçirerek vatanımızı işgalden kurtarmak için Kurtuluş Savaşı'nı başlatmıştır (48).

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'ni kurduktan sonra Türk milletinin değişim ve gelişim süreci olan Türk inkılâbını başlatmıştır (82).

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti yenilerek işgale uğramıştı. Atatürk önderliğinde harekete geçen Türk milleti, bağımsızlığına kavuşmak için ölüm-kalım savaşı olan Milli Mücadeleyi başlatmıştır (93).

Mustafa Kemal, Türk kadınına verdiği hakları uluslar arası alan taşımış, 22 Nisan 1935'te İstanbul'da Uluslar arası Kadın Kongresi adıyla bir kongrenin toplanmasına önderlik etmiştir. Dünyanın dört bir yanından gelen kadınların bulunduğu kongrede siyasi ve toplumsal hakların kadınlar tarafından kullanılmasının, insanlığın huzuru, mutluluğu ve itibarı açısından önemli olduğunu bildirmiştir. Türk kadınına tanıdığı haklarla dünya kadınlarına öncülük etmiş, onların da eşit haklara sahip olması gerektiğini söylemiştir (99).

4.1.11.4. İleri Görüşlülüğü

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasının ardından Gazi Mustafa Kemal, Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'ya telgraf çekerek antlaşmada ülkeyi işgale açık hale getiren maddeler olduğunu, ordunun terhis edilmemesi gerektiğini söyleyerek onları uyarmıştır. Mustafa Kemal'in bu uyarıları dikkate alınmamış ve bu antlaşmanın 7.Maddesine dayanarak işgal devletleri Anadolu'yu işgal etmeye başlamıştır (25).

İstanbul'un işgal edileceğini yetkili makamlara daha öncen bildiren Atatürk, İstanbul'un resmen işgal edilmesiyle ileri görüşlülüğünü ve haklılığını bir kez daha göstermiştir (38).

4.1.11.5. Yaratıcılığı

Bitlis ve Muş'un Kurtuluşu' nu anlatan bir edebi metinde Gazi'nin yaratıcılığının ortaya çıkmasının önemli bir vesikasıdır. Söz konusu metin:

“Bitlis ve Muş düşman istilasına uğramıştı. Bu işgal karşısından yok olmaz bir azim ve irade gösteren Mustafa Kemal Paşa, Bitlis Cephesi'ne ilk seyahatlerinde buradaki düşmanların harekâtını inceleme ve gözetleme gerekliliğini hissetmiş, bütün cepheye hâkim bir tepe tespit etmişti. Bir müfrezenin bu tepeye çıkmasını emretmişti. Bu müfreze tepenin zirvesine bir türlü çıkamıyordu. Çıkılmasının en büyük nedeni, bu yüksek dağın her tarafını karla kaplı olmasıydı. Bu durum hareketi engelliyordu. Hâlbuki askeri deha olan Paşa'nın fikri ise, askeri harekâtlarda her durumun üstesinden gelinebilirdi. Paşa, o tepeye çıkılmasını emretti. Bu durum karşısından kendisine güvenen bir arkadaşımız emrindeki kuvvetlerle ne yapıp edip emir verilen yere çıktı. Bitlis'in kurtuluşu kısmen bu sayede olmuştur. Burada Ruslara karşı verilen mücadele Paşa'nın askerlik dehasının ve yaratıcılığının en mühim eserlerinden biridir.” (13).

Londra Konferansı'na İstanbul Hükümeti'nin yanında TBMM Hükümeti de davet edildi. Mustafa Kemal, doğrudan davet edilmedikleri sürece bu konferansa katılmayacaklarını bildirmiştir. Bunun üzerine TBMM Hükümetini de konferansa davet ettiler (53).

Sakarya Meydan Savaşı'nda Yunanlılar karşısında savunma hatları kırıldıkça yeni hatlar oluşturulmuş, sol kanattaki Türk kuvvetleri Ankara'nın 50 Km güneyine çekilmiş, batıya doğru kurulan Türk cephesi yön değiştirerek güneye dönmüştür. Mustafa Kemal'in uyguladığı bu taktikle üstün düşman kuvvetleri yenilgiye uğrayarak Yunanlılar iyice zayıflamış, Türk kuvvetlerinin karşı taarruzu başlamıştır (60).

Sakarya Meydan Muharebesi'nde Türk ordusunun moralinin bozulduğunu gören Mustafa Kemal, vatanın kurtuluşunun bu savaşı kazanmak olduğunu anlamış ve Türk ordusuna şu taktiği vermiştir:

“Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh, bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaş kanıyla ıslanmadıkça terk edilemez. Onun için, küçük büyük her birlik bulunduğu mevziden atılabilir. Fakat küçük büyük her birlik ilk durabildiğı noktada, tekrar düşmana karşı cephe teşkil edip muharebeye devam eder. Yanındakinin çekildiğini gören birlikler, ona tabi olmaz. Bulunduğı mevzide sonuna kadar dayanmaya mecburdur.” (60).

4.1.11.6. Gerçekçiliğı

II. Abdülhamit tahttan indirilmiş, yerine V. Mehmet Reşad tahta geçmiştir. Böylece yönetimde etkili olmaya başlayan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde hem orduda görev yapan hem de bu cemiyette bulunanların sayısının hayli fazla olduğunu gören Mustafa Kemal, bu durumun doğru olmadığını savunmuştur. Mustafa Kemal, daha sonra Selanik'te yapılan İttihat ve Terakki Cemiyeti kongresinde yaptığı konuşmada:

“Ordu mensupları İttihat ve Terakki Cemiyeti içinde kaldıkça millete dayalı bir parti kuramayız. Orduyu da zaafa uğratarız. Ordu ile cemiyeti ayıralım. Cemiyet tam manasıyla siyasi bir parti halinde, milletin sinesinde kök salsın. Ordu da asıl işi olan yurt savunması ile uğraşsın. Dolayısıyla siyasete atılmak isteyen subaylar ordudan ayrılıp cemiyete mal olsunlar. Bundan sonra, subayların siyasi örgütlere girmelerini engelleyecek hukuki önlemler alınsın.” (9).

diyerek görüşlerini dile getirmiştir.

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra, antlaşma gereği Yıldırım Orduları dağılınca Mustafa Kemal, İstanbul'a çağırılmıştır. Bu çağrı üzerine İstanbul'a gelen Mustafa Kemal, İtilaf Devletleri'nin gemilerinden oluşan bir filoyu Dolmabahçe'de görmüş. Bunun üzerine arkadaşı Rafet Ferit'e "Hata ettim, İstanbul'a gelmemeliydim. Ne yapıp edip Anadolu'ya dönmenin çaresini bulmalı." demiştir (32).

Mecliste yapılan görüşmeler sonucunda Atatürk'ün, ordunun başına geçmesi istenmiş; Atatürk, bu konuyla ilgili Nutuk'ta şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

"Bana Başkomutanlık verilmesiyle ilgili 5 Ağustos 1921'de bir yasa çıkarıldı. Bu yasanın ikinci maddesine göre bana verilmiş yetki şuydu: Başkomutan, ordunun maddi ve manevi gücünü büyük ölçüde artırmak ve yönetimini bir kat daha sağlamlaştırmak için Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bununla ilgili yetkisini meclis adına süreli olarak kullanabilir. Bu maddeye göre benim vereceğim buyruklar yasa olacaktı." (59).

Lozan Görüşmelerinin yarıda kesilmesi TBMM'de sert tartışmalara yol açmıştır. Mustafa Kemal görüşmelerin yarıda kesilmesini şöyle değerlendirmiştir:

"Muhataplarımız bizimle üç-dört senelik bir hesap görmüyorlar. Hâlâ muhataplarımızı eski Osmanlı Devleti'nin tarihe mal olduğunu ve bugün yeni bir Türkiye Devleti'nin kurulduğunu ve bu devleti kuran milletin çok azimli olduğunu, tam istiklalden ve milli hâkimiyetten asla vazgeçemeyeceğini anlamamışlardır. İşte bu yüzden tereddüt ediyorlar." (73).

Mustafa Kemal, İttihat ve Terakki Fırkasının devlet yönetiminde benimsediği Turancılık düşüncesinin yanlış olduğunu savunmuştur. Bu durumu ise şöyle ifade etmiştir:

"Çeşitli milletleri, ortak ve genel bir unvan altında toplamak ve bu çeşitli unsurlardan oluşan kitleleri eşit haklar ve şartlar altında bulundurarak güçlü bir devlet kurmak, parlak ve cazip bir siyasi görüştür. Fakat aldattıcıdır. Hatta hiçbir sınır tanımayarak dünyada mevcut bütün Türkleri ile bir devlet halinde birleştirmek erişilmesi imkânsız bir hedeftir. Bu, yüzyılların ve yıllarca yaşamakta olan insanların çok acı, çok kanlı olaylarla meydana koyduğu bir hakikattir." (118).

Batıcılık düşüncesinin aslında batıyı taklit etmekten ileri olmadığını düşünenlere karşı Atatürk, " Biz batı medeniyetini taklitçilik yapalım diye almıyoruz.

Onda iyi olarak gördüklerimizi kendi bünyemize uygun bulduğumuz için dünya medeniyet seviyesi içinde benimsiyoruz.” ifadelerini kullanmıştır (118).

Gazi Mustafa Kemal, olayları her zaman akılcı bir stratejiyle ele almayı amaç edinmiştir. Gerçekçi bir kişiliğe sahip olan Atatürk, bu yönünü şu sözüyle ortaya koymuştur: “Biz daima gerçeği arayan ve onu buldukça, bulduğumuza kani oldukça ifadeye cüret gösteren adamlar olmalıyız.” (124).

Mustafa Kemal, Milli Mücadele’nin başlangıcından itibaren Cumhuriyetin kurulmasını düşünmekteydi. Fakat o zaman halk ve BMM’deki birçok milletvekilinin bu yönetim biçiminin hazır olmadığını bildiğinden bu düşüncelerini açıklamamış. Çünkü yönetim biçimini cumhuriyet olarak belirlemesi milli birlik ve beraberliğini bozacağını düşünmüştür. Kendisine “Rejimin adı nedir?” diye sorulduğu zaman “Halk Hükümeti” diye cevap vermiştir (134).

4.1.11.7. Birleştiriciliği

Osmanlı Hükümeti’nin “Geri Dön!” emrini reddeden Atatürk, Havza’dan Amasya’ya geçmiş, burada Türk milletinin uyarılmasını, örgütlenmesini ve işgallere karşı direniş hareketi oluşturulmasını sağlamıştır (33).

Mustafa Kemal, Türkiye Cumhuriyeti’ni; devletle milletin bütünleşmesi olarak görmüş ve bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır: “Bugünkü hükümetimiz, devlet örgütümüz, doğrudan doğruya milletin kendi kendine ve kendiliğinden yaptığı bir devlet örgütü ve hükümettir ki onun adı cumhuriyettir. Artık hükümet ile millet arasında geçmişteki ayrılık kalmamıştır. Hükümet millet ve millet hükümettir.” (135).

Gazi Mustafa Kemal, Türk milletine güven duygusunu yeniden kazandırmış, milli birlik ve beraberliği sağlayarak Kurtuluş Savaşı’nı zaferle sonuçlandırmıştır (148).

Mustafa Kemal, Milli Mücadeleyi milli birlik ve beraberlik prensibine dayandırmış ve bu konudaki düşüncesini şöyle açıklamıştır:

“Millet ve biz yok, birlik halinde millet vardır. Biz ve millet ayrı ayrı şeyler değiliz. Şunu kesin olarak söyleyeyim ki bir millet, varlığı ve bağımsızlığı için her şeye girer ve bu gaye uğrunda her fedakârlığı yaparsa başarılı olmaması mümkün değildir. Elbette başarılı olur. Başarılı olamaz ise o millet ölmüş demektir. Şu hâlde millet yaşadıkça ve her türlü fedakârlıkta buldukça başarılı olmaması hatıra gelmez ve böyle bir şey söz konusu olamaz.” (149).

4.1.11.8. Kararlılığı

Mustafa Kemal’in çocukken en büyük isteği askeri bir okula gitmekti. 1922 yılında verdiği bir röportajda o günlerini anlatırken kararlı oluşunu da göstermektedir:

“Yakınımızda Binbaşı Kadri Bey isminde bir kişi oturuyordu. Oğlu Ahmet Bey askeri ortaokula devam ediyor ve okul üniforması giyiyordu. Onu gördükçe ben de böyle üniforma giymeye hevesleniyordum. Sonra sokaklarda subaylar görüyordum. Bu aşamaya ulaşmak için izlenmesi gereken yolun askeri ortaokula girmek olduğunu anlıyordum. O sırada annem Selanik’e gelmişti. Askeri ortaokula girmek istediğimi söyledim. Annem askerlikte çekiniyor ve bana engel olmaya çalışıyordu. Okula giriş sınavını ona sezdirmeden verdim. Böylece bu durum oldubittiye getirilmiş oldu.” (5).

Askerlikte yükselmenin tek yolunun kurmay subaylık sınavını kazanmak olduğunu bilen Atatürk, Harp Akademisi’ne girmek istemiştir. Bu konuda ona takılan sınıf arkadaşı Arif “Kurmay subay olamazsan ne yaparsın?” diye sorunca “Seni bilmiyorum fakat ben muhakkak kurmay subay olacağım.” diyerek onu susturmuştur (7).

Mustafa Kemal, Milli Mücadele’yi başlatmış, mitingler düzenlemiştir. Türk milletinin mitinglere katılımını milli bilinci uyandırmıştır. Bu gelişmelerden rahatsız olan işgal devletleri, Osmanlı’ya baskı yaparak Mustafa Kemal’in İstanbul’a geri çağrılmasını istemiştir. Fakat bu çağrıyı kabul etmeyen Mustafa Kemal, böylece Osmanlı Hükümeti’ne ve işgal devletlerine Milli Mücadele’deki kararlılığını göstermiştir (33).

Sakarya Meydan Muharebesi’nin ardından mecliste Başkomutanlık Kanunu’nun süresinin uzatılmasına karşı çıkanlar olmuştur. Bu durum üzerine Mustafa Kemal, muhalefete şöyle yanıt vermiştir:

“Bu dakikada ordu komutansızdır. Eğer ben, orduya komuta etmeyi sürdürüyorsam yasaya aykırı olarak sürdürüyorum. Mecliste beliren oylara göre

hemen komutadan el çekmek isterdim. Başkomutanlığımın sona erdiğini hükümete bildirdim. Ama önlemeyecek bir kötülüğe yol açmamak zorunluluğu karşısında kaldım. Düşman karşısında bulunan ordumuz başsız bırakılamazdı. Bunun için bırakamadım, bırakamam ve bırakmayacağım.”(62).

Büyük Taarruzla Batı Anadolu, Yunan işgalinden kurtulunca sıra Boğazlar ve Doğu Trakya'nın kurtarılmasına gelmişti. Atatürk, “Biz Rumeli’de milli sınırlarımıza dek Doğu Trakya’yı baştanbaşa almadıkça savaştan vazgeçemezdik.” diyerek Milli Mücadeledeki kararlılığını ortaya koymuştur (63).

4.1.11.9. Bağımsızlığı

Büyük Millet Meclisi'nin açılışından sonra konuşma yapan Mustafa Kemal, bağımsızlıkla ilgili düşüncelerini şöyle dile getirmiştir: “...Ulusal sınırlarımız içinde, her şeyden önce kendi gücümüze dayanarak varlığımızı koruyup ulusun ve ülkenin gerçek mutluluğuna ve bayındırlığına çalışmak...” (38-39).

Atatürk, Sevr Antlaşması imzalanmadan önce Türk topraklarını parçalayacak, milli birlik ve beraberliği bozacak bir antlaşmanın kabul edilemeyeceğini tüm dünyaya ilan etmiştir (42).

Mustafa Kemal, 29 Ekim 1933'te Ankara'da okuduğu 10. Yıl Nutku'nda bağımsızlıkla ilgili şöyle demiştir:

“Ellerimiz deniz kıyısında ve zincirlerle bağlı bir halde bulunuyor ve: ‘Ah bir kere hür olsak da şu denizde bir yüzsek.’ diyordu. İşte bugün özgürlüğümüzü kazandık, zincirlerimizi kırdık. Denizde yüzmeye engel kalmadı. Fakat bir türlü suya giremiyoruz. Amaç, sadece hür olmak değilmiş. İş yüzmeyi öğrenmekte ve kurtulmanın çaresine bakmaktaymış... Biz amansız düşmanlara göğüs gerdik ve sonunda galip geldik. Düşmanlarımıza galip geldiğimiz gibi, çalışarak bu sorunlarımızı da yeneceğiz. Fakat bu amacımızın gerçekleşmesi için beş-on yıl yeterli değildir... Başarı yavaş yavaş gerçekleşecek. Ülkemiz, yetiştireceği bürokratları, memurları, bilim insanları ve eserleriyle zaferler ulaşacaktır.”(103).

Sivas Kongresi'nde bir tıp öğrencisinin sorusu üzerine Atatürk, “Azınlıkta kalsak da mandayı kabul etmeyeceğiz. Parolamız tektir ve değişmez. Ya İstiklal Ya Ölüm!”yanıtını vermiştir (104).

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti için tam bağımsızlığı hedeflemiş, bu hususu Nutuk'ta şöyle ifade etmiştir:

“Esas Türk milletinin haysiyetli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu ilke ancak tam istiklale sahip olmakla gerçekleştirilebilir. Ne kadar zengin ve bolluk içinde olursa olsun, istiklalden yoksun bir millet medeni insanlık dünyası karşısında uşak olmak mevkiinde yüksek bir muameleye layık görülemez. Yabancı bir devletin koruyuculuğu kollayıcılığı kabul etmek insanlık vasıflarından yoksunluğu, güçsüzlüğü ve miskinliği itiraftan başka bir şey değildir. Gerçekten bu seviyesizliğe düşmemiş olanların isteyerek başlarına bir yabancı efendi getirmelerine asla ihtimal verilemez. Hâlbuki Türkün haysiyeti, gururu ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir olarak yaşamaktansa yok olsun daha iyidir...” (122).

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı'nı başlattığı ilk günden itibaren temel ilkelerinden biri bağımsızlık olmuştur. Bu konuda fikirlerini şöyle dile getirmiştir:

“Bir millet, varlığı ve hakları için bütün kuvvetiyle, bütün fikri ve maddi güçleriyle alakadar olmazsa, bir millet kendi kuvvetine dayanarak varlığını ve bağımsızlığını temin etmezse başkalarının oyuncağı olmaktan kurtulamaz... Bu sebeple teşkilatımızda milli güçlerin etken ve milli iradenin egemen olması esas kabul edilmiştir. Bugün bütün cihanın milletleri yalnız bir egemenlik tanır: Milli egemenlik...”(123).

Mustafa Kemal'e göre, Türk milletinin onurlu ve hür biçimde yaşaması ancak tam bağımsız olmasıyla mümkündür. Mustafa Kemal: “Bağımsızlık ve hürriyet ilkesi uğrunda her türlü fedakârlığı, her an yapmaya hazır milletlerdir ki devamlı olarak insanlığın hürmet ve saygısına layık bir topluluk olarak düşünülebilirler.” (130) diyerek düşüncesini ifade etmiştir.

Lozan Antlaşması'nın imzalanmasının ardından konuşan Atatürk: “Bu antlaşma, Türk milletine karşı, yüzyıllardan beri hazırlanmış ve Sevr Antlaşması ile tamamlandığı sanılmış büyük bir suikastın sonuçsuz kaldığını bildirir bir belgedir. Osmanlı tarihinde benzeri görülmemiş bir siyasi zafer eseridir! (...)” demiştir (206).

4.1.11.10. Milliyetçiliği

Mustafa Kemal, Türk Devleti'nin her alanda olduğu gibi kültür ve kimlik esaslarının da milli olmasını istemiş, bu amaçla da Türk dilinin yabancı dillerin etkisinden kurtulması için çalışmıştır (87).

Gazi Mustafa Kemal, Türk milletinin yeryüzünün en anlayışlı ve en cömert milleti olduğunu söyleyerek, düşüncelerini şöyle desteklemiştir: “Efendiler, hiçbir millet milletimizden fazla yabancı unsurların inanç ve geleneklerine saygı

göstermemiştir. Hatta denilebilir ki diğer dinlere, başkalarının dinine ve milliyetine saygı gösteren tek millet bizim milletimizdir...” (88).

Atatürk, Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin amacını, “Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak, onu yeryüzü dilleri arasında değerine yaraşır yüksekliğe erdirmek” sözleriyle ifade etmiştir (90).

Mustafa Kemal, 10. Yıl Nutku'nda Türk milletinden şöyle bahsetmiştir: “Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir. Çünkü Türk milleti milli birlik ve beraberlikle güçleri yenmesini bilmiştir. Türk milletimin yürümekte olduğu ilerleme ve medeniyet yolunda, elinde ve kafasından tuttuğu meşale müspet ilimdir.” (103).

Mustafa Kemal, Türk milletinin köklü bir medeniyete sahip olduğunu fakat kendi tarihine gerekli önemi vermediğini şöyle ifade etmiştir:

“Türk kendi ruhunu, benliğini, hayatını unutmuş; nereden geldiği belirsiz birtakım reislerin şuarsuz vasıtası olmuştur. Türk milleti kendi benliğini, kendi dimağını, kendi ruhunu unuttur gibi olmuş ve varlığıyla herhangi bir amaca, sonucu aşğılık ve esaret olan fisebilillah köle olmaya, hakir bir hedefe sürüklenmiştir. Millet sefaletlere ve mahkûmiyetlere uğramaktan kendini kurtaramadı.” (129).

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük dayanaklarından birinin de Türk halkı olduğunu şu sözleriyle dile getirmiş: “Biz doğrudan doğruya milletperveriz ve Türk milliyetçisiyiz; Cumhuriyetimizin dayanağı Türk topluluğudur. Bu topluluğun fertleri ne kadar Türk kültürüyle dolu olursa o topluluğa dayanan cumhuriyette o kadar kuvvetli olur.” (136).

Gazi Mustafa Kemal, yaptığı bir konuşmasında milliyetçiliği şöyle anlatmıştır: “Bize milliyetçi derler. Ama biz öyle milliyetçileriz ki bizimle işbirliği eden bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz. Onların milletlerinin bütün icaplarını tanırız. Bizim milliyetçiliğimiz her halde hodbince (bencil) ve mağrurca bir milliyetçilik değildir.” (146).

4.1.11.11. İnkılapçılığı

Yeni Türk devleti kurulduktan sonra Mustafa Kemal, yaptığı yurt gezilerinde Türk milletinin okuryazar oranının düşük olduğunu görmüş, bunun üzerine Türk milletinin eğitim seviyesini yükseltmek için Harf İnkılabını yapmıştır (85).

Mustafa Kemal, toplumsal hayatta meydana getirdiği birçok değişim Türk milletini çağdaşlaştırmaya yöneliktir. Bu amaçla şapka kanunu çıkartılmış, tekke ve zaviyeler kapatılmış, takvim ve ölçü birimleri değiştirilmiş, saat ve tatil günlerinde değişikliğe gidilmiş ve soyadı kanunu kabul edilmiştir (92).

Mustafa Kemal, sosyal bir devlet anlayışı gereği sağlık alanında önemli çalışmaların yapılmasına öncülük etmiştir. 1920’de Sağlık Bakanlığı kurulmuş, 1924’te Ankara, İstanbul, Sivas, Trabzon, Erzurum ve Diyarbakır Numune Hastaneleri açılmıştır. Sağlık personeli ihtiyacını karşılamak için okullar açılmıştır (98).

Mustafa Kemal, Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte erkeklerin sahip olduğu hakların kadınlar için verilmesinin milli egemenlik ve eşitlik ilkesi çerçevesinde haklar kazanmasını sağlamıştır. Bu doğrultuda Gazi Mustafa Kemal kadınlara, belediye seçimlerine ve muhtarlık seçimlerine katılma hakkı vermiş ayrıca milletvekili seçme ve seçilme hakkı da tanımıştır (99).

Gazi Mustafa Kemal, kültür ve sanat alanında yeniliklerin önünü açmıştır. 1927 yılında resim ve heykel müzesi, 1933 yılında inkılap servisi, 1936 Musikî Muallim Mektebi açılmıştır. Mustafa Kemal’e göre güzel sanatlarda başarılı olmak, bütün inkılâplarda başarıya ulaşmak demektir. Güzel Sanatlarda başarılı olamayan milletler medeniyet alanında yer edinemezler (100-101).

Mustafa Kemal, 1925’te Kastamonu gezisinde Türk toplumunun çağdaşlaşmasının yegâne hedefleri olduğunu belirtmiş ve bu konu hakkındaki fikirlerini şöyle ifade etmiştir: “Efendiler, yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılâpların amacı; Türkiye Cumhuriyeti halkını çağdaş ve bütün anlamıyla uygar bir toplum durumuna ulaştırmaktır.” Ardından inkılâbı şöyle açıklamıştır: “İnkılâp... Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan müesseseleri yıkarak yerlerine,

milletin en yüksek medeni icaplara göre ilerlemesini sağlayacak yeni müesseseleri koymuş olmaktadır.” (128).

4.1.12. Mahmut Ürküt / Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük³²

4.1.12.1. Vatanseverliği

Mustafa Kemal’in Harp Okulu’nda gizlice düzenlenen bir toplantıda yapmış olduğu konuşma onun vatan ve millet sevgisini ortaya koymuştur:

“...Bizim bir Namık Kemal’imiz var. O, Türk milletinin yüzyıllardan beri beklediği sesi verdi... Arkadaşlar! Bize büyük görevler düşüyor. Yarın görev alıp gittiğimiz her yerde milletimizi yetiştirmek için subaylarımızın öğretmeni olacağız. Gittiğimiz yerlerde aydın gençlerle arkadaşlık ederek onları bu istikamete yönlteceğiz. Vatanımızı ve devletimizi büyük tehlikelerin beklediğini hatırdan çıkarmamak durumundayız...” (Ürküt, 2015: 17).

Mustafa Kemal İstanbul’a harp okumaya geldiğinde batı kültürünü de yakından tanıma fırsatı buldu. Bir taraftan eğitimine devam ederken diğer taraftan da ülke sorunlarını için ne yapılabilir diye düşünmeye başladı. Osmanlı İmparatorluğu’nun içinde bulunduğu siyasi ve sosyal durumdan rahatsızlık duyması, ülke için neler yapılabilir onu düşünmesi vatan ve millet sevgisini gösterir (20-21).

Mustafa Kemal Şam’a geçtiğinde devlet idaresinin yanlışlarını, milletin içine düştüğü bu zor durumu ve sıkıntıları yakından görme fırsatını yakalamıştır. Suriye’nin çeşitli bölgelerinde incelemeler yaparak harekete geçmiş ve 1906 yılında Vatan ve Hürriyet Cemiyeti’nin Beyrut başta olmak üzere Yafa ve Kudüs’te şubelerini açmıştır. Böylece fikirlerini Türk ulusuna ulaştırmak için bir zemin ve milli bir devletin kurulması için arkadaşlarını ikna etmek için de ilk adımı atmıştır (22).

Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu’yu merkez alan savunma stratejisi geliştiren Atatürk’ün amacı vatanını ve milletini çok seven biri olarak Anadolu’nun düşman işgaline karşı müdafaasını yapmaktır (31).

³²Mahmut Ürküt’ün yazdığı Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük adlı ders kitabında yer alan imajların hepsi 2015 yılında çıkarılan ders kitabına aittir Bu nedenle her imaj sonundaki sayfaya ayrı ayrı tarih yazılmamıştır.

İzmir'in İşgali konusunda geçen Mustafa Kemal hayatı boyunca Türk milletinin ve devletinin çıkarlarını kendi çıkarları üstünde tutan bir vatansever liderdir (51).

Mustafa Kemal Mondros'un imzalanmasının ardından İstanbul Hükümeti'nin isteği üzerine İstanbul'a gelmiştir. Burada kendisine görev verilmese de Atatürk ülkeyi ve devleti kurtarma yollarını araştırdı. Ülkenin kurtuluşu ile ilgili güvendiği arkadaşlarıyla toplantılar düzenlemiş olup vatani işgalden kurtarmak için kendi fikirlerini anlatmıştır. Resmi görevi olmamasına rağmen ülkeyi içinde bulunduğu durumdan kurtarmak için çareler aramak yalnızca vatanını ve milletini çok seven bir kişinin yapacağı iş olduğundan Atatürk'ün vatan ve millet sevgisi hayli göze çarpmaktadır (60).

Erzurum ve Sivas kongreleri sırasında Osmanlı Devleti Mustafa Kemal'in çalışmalarını engellemek ve onu mücadeleden vazgeçirmek için bir takım girişimlerde bulunmuştur. Fakat tüm uğraşlarına rağmen istediklerini elde edemeyince Atatürk'ün resmi görevini sonlandırmıştır. Bu gelişmelerin ardından M. Kemal kendini vatanın kurtuluşuna adanmış için görevine son verilmesini umursamamış, üstüne müfettişlik görevinden ve askerlik mesleğinden de istifa etmiştir (63).

Mustafa Kemal Paşa'nın en büyük gayesi millet egemenliği esas alınarak oluşturulacak bir yönetim kurmaktır. Türk milletinin modern ve huzurlu bir ortamda yaşaması için önce Büyük Millet Meclisi'nin açılışını yaptı. Ardından siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda inkılaplar hayata geçirdi (65).

M. Kemal, vatanını ve milletini en yüce duygularla sevmiş ve onların kurtuluşu için Türk milletinin ve vatanının kurtarılması için ülkenin dört bir yanında bir asker ve kumandan olarak savaş verdiği tüm cephelerde vatan savunmasının eşi benzeri olmayan örneklerini göstermiştir. Türk milletinin hürriyetini kazanması ve hür yaşamasını mukaddes bir vazife olarak kabul etmiştir. Bu doğrultuda hiçbir fedakârlıktan kaçınmayarak elinden geleni yapmıştır. Atatürk'ün vatanına ve milletine olan sevgisini söylediği şu sözlerde daha net görürüz: "Samimi olarak bu memleketin, bu milletin menfaatine yapılacak bir iş olsun, ben onu göz önüne

almayayım; bu mümkün değildir. Yalnız, işin gerçekten millete menfaati olmalı ve bu teklifin samimi olarak yapıldığına ben inanmalıyım.” (99).

Atatürk vatan ve milletine duyduğu sevgiyi şu sözleri ile ifade etmiştir: “Türklerin vatan sevgisi ile dolu olan göğüsleri düşmanların melun ihtiraslarına karşı daima demirden bir duvar gibidir.” (177).

4.1.12.2. İdealistliği

Cumhuriyet ilan edildikten sonra Atatürk fikirlerini açıklarken “Memleket, kesinlikle çağdaş, uygar ve yepyeni olacaktır. Bizim için bu, hayat davasıdır.” diyerek idealistliğini ortaya koymuştur (119).

Atatürk’ün en ulu amacı, Türkiye’yi muasır bir hukuk devleti haline getirmek ve bir an evvel adil bir düzene geçirmektir. Bu doğrultuda 1931’de yapılan Cumhuriyet Halk Fırkası Kurultayında cumhuriyetçilik, halkçılık, milliyetçilik, laiklik, inkılâpçılık ve devletçilik ilkeleri oluşturularak partinin programı yeniden düzenlemiştir (124).

Atatürk Türk milletini her alanda uygar toplum düzeyine ulaştırmayı planlamıştır. Bunlardan biri de Milli Mücadele devam ederken büyük bir kararlılıkla eğitim seferberliği başlatmasıdır. Savaş sonunda ise bir anlamda modernleşme savaşının da başöğretmeni olması bu düşüncesinin doğal bir sonucudur (142).

4.1.12.3. Liderliği

Trablusgarp Savaşı’nda Mustafa Kemal, Conkbayırı’na ulaştığında küçük bir birliğin cephanenin bitmesini bahane ederek çekildiğini, arkalarında ise düşman birliklerinin Conkbayırı’na ulaşmak üzere olduğunu gören M. Kemal’in erlerle arasında geçen diyalog onun önderliğiyle kazanılmış bir savaşın vücut bulmuş halidir. Diyalog şöyledir: “

- Niçin kaçıyorsunuz?
- Efendim düşman
- Nerede?
- İşte 261 rakımlı tepeyi gösterdiler.
- Düşmandan kaçılmaz, dedim.
- Cephanemiz kalmadı, dediler.

- Cephaneiniz yoksa süngünüz var, dedim.-
- Bağırarak süngü tak emrini verdim ve yere yatırdım.” (29).

Mustafa Kemal’in Arıburnu’nda bulunan askerlerine verdiği emir: “Size ben taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman içinde yerimize başka kuvvetler ve başka komutanlar gelebilir.” (29). Burada vatani için çarpışmak gerektiğini söylemiştir. Bu durum onun, vatani ve milletine duyduğu derin sevgiyi ve onlar için ölümü dahi göze alması vurgulanmıştır.

Anafartalar Savaşı’nda Albay Mustafa Kemal’in cephanede yaşadığı bir olayı anlatması yine liderliğinin göstergesidir. “Askerler! Karşımızdaki düşmanı mağlup edeceğimize hiç şüphe yoktur. Fakat siz acele etmeyin. Evvela ben ileri gideyim. Siz, ben kırbacımla işaret ettiğim zaman hep birden atılırsınız.” (30). Mustafa Kemal’in havaya kaldırdığı kırbaçla hücum başlamış olup kahramanca bir mücadelenin ardından büyük bir başarı elde edilmiştir. Mustafa Kemal’e bu başarısından ötürü “Anafartalar Kahramanı” unvanı verilmiştir. Aynı zamanda İtilaf Devletleri’nin kuvvetlerini Gelibolu Yarımadası’nda önlerini keserek onların Çanakkale’ye geçmelerine engel olmuştur. Bu olay Mustafa Kemal’in onun Kurtuluş Mücadelesi’nin önderi olmasında büyük rol oynamıştır.

Kafkas Cephesi’nde seferberlik için tüm tedbirleri alan M. Kemal, kimsenin beklemediği bir anda karşı taarruza geçerek Muş’u ve Bitlis’i işgalci kuvvetlerin elinden kurtararak Türk milletinin lideri olduğunu bir kez daha göstermiştir. Kafkas Cephesi’nde Atatürk’e olağanüstü başarısı sebebiyle “Altın Kılıç” madalyası verilmiştir (31).

Atatürk, Samsun’a çıktıktan sonra ilk iş olarak Pontus çetelerine karşı gerekli güvenlik önlemlerini almış komutanlara, valilere ve milli kuruluşlara gönderdiği yazılarda ülkenin içine düştüğü vahim durumu anlatmıştır. Amacı; anavatanı düşman işgalinden kurtarmaktı. Yurdun içinde bulunduğu durumdan milletin haberdar edilmesi gerekiyordu. Atatürk bu konuda elinden gelenin fazlası için çabalayarak önderlik yapmıştır (61).

Mustafa Kemal Paşa, Samsun’daki çalışmalarını bitirmesinin ardından Havza’ya geçerek dağınık halde bulunan örgütleri birleştirip milli direnişi daha faal

bir duruma getirmek için yönetici ve komutanlara emirler vererek bu mücadelenin önderliğini üstlenmiştir (62).

Mustafa Kemal'in, Samsun'a çıkarak Havza'da yayımladığı emirler, Amasya Genelgesi, Erzurum ve Sivas Kongreleri'nin kararları ile tüm yurttaki Milli Mücadele'nin başlamasına öncülük etmiştir (66).

Türk milletinin kaderini değiştirerek aynı zamanda onu ebediyete kadar yaşatmanın yolunun "İstiklal Mücadelesi" ile gerçekleştirilebileceğine inanana Atatürk, Bu doğrultuda arkadaşları ile birlikte işgalcilerin aklına bile gelmeyecek bir kurtuluş davası başlatmıştır(Ürküt, 2015: 89).

Kurtuluş Savaşı için yapılan bütün hazırlık ve çalışmalar sırasında Mustafa Kemal'in direktifleriyle Tekâlifî Milliye Emirleri'ni daha iyi yürütmek maksadıyla İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur (98).

Sakarya Meydan Muharebesi'nde atından düşerek kaburgaları kırılan Mustafa Kemal, o durumda olmasına rağmen mevzilere ilerleyerek ateş hattına girmiş, o durumdayken bile ordusuna önderlik etmiştir (101).

Toplumda erkeklerin sahip olduğu hakların kadınlara verilmesi gerektiği ancak böyle bir hak sonucunda uygar bir toplumun temellerinin atılacağını öngören Atatürk konuyla ilgili gerekli çalışmaları başlatmıştır (131).

Doğaya ve çevreye önem veren bir lider olan Mustafa Kemal ortasından demiryolu geçen Atatürk Orman Çiftliğini kendi parasıyla alarak çorak toprakları ağaçlandırmış. Böylece tüm Türkiye'ye örnek olmak istemiştir (150).

Kabotaj hakkıyla egemenlik elde ettiğimiz kara sularımızda Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğiyle denizciliğin geliştirilmesi ve özendirilmesi için devlet öncülük yapmıştır (153).

Atatürk Türk sporcularının olimpiyata katılmalarını teşvik etmiştir. Aynı zamanda ülke genelinde sporun yaygınlaşması için Çapa Muallim Mektebine bağlı Beden Eğitimi Bölümü'nün açılmasını sağlamıştır (159).

Atatürk, İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesinin ardından yurt genelinde Kurtuluş davasını başlatmak için 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmıştır. Atatürk'ün önderliğinde milli bir mücadele başlamıştır (168).

4.1.12.4. İleri Görüşlülüğü

Mustafa Kemal Şam'da bulunduğu sırada bu bölgedeki halkın Osmanlı yönetimine olumsuz bakışını yakından görmüş ve daha o zamanlarda bu bölgenin elde tutulamayacağını anlamıştır. Suriye'de yaşadıklarından sonra bir milli devlet kurulması gerekliliğinin farkına varmıştır (22).

Mustafa Kemal Çanakkale Savaşları sırasında Çanakkale Boğazı'nı aşamayan İşgal Devletlerinin Seddülbahir ve Karatepe-Küçük Arıburnu arasında olan yerde çıkartma yapacağı yerleri önceden kestirmiştir. Bu öngörüsü Atatürk'ün dehasını ve ileri görüşlülüğünü ortaya koymuştur. Zira "Yolunda yürüyen bir yolcunun yalnız ufku görmesi kâfi değildir. Muhakkak ufkun ötesini de görmesi ve bilmesi lazımdır." sözü onun ileri görüşlülüğünü bize bir kez daha göstermiştir (29).

Suriye Cephesi çok geniş bir alana yayılmış durumdaydı. Aynı zamanda Türk kuvvetleri asker, silah ve araç-gereç bakımından her yönden İngiliz ordusuna göre yetersizdi. M. Kemal askeri deha ve öngörüsüyle hareket ederek kuvvetlerimizin kuzeye çekilmesini istemiştir. Halep'in kuzeyinde bir savunma hattı oluşturarak yerli Arap çeteleri ve İngiliz kuvvetlerini durdurmuştur. Onun ileri görüşlülüğü sayesinde Anadolu'ya yönelecek saldırılar önlenmiştir (31).

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasıyla Mustafa Kemal, ateşkes maddelerinin uygulanması yurdumuzun işgale açık hale geleceğini söylemiş, İstanbul'a gönderdiği yazı ve telgraflarla da yurdumuzun hangi bölgelerinin düşman kuvvetleri tarafından derdest edileceğini sormuştur. Ona göre alınacak tedbirleri aramaya koyulmuştur (47).

Türk milletinin tarih sayfalarından yok edilmeye çalışıldığı bir dönemde, belki hiç kimselerin aklına bile gelmeyeceği hatta gündemine dahi almayacağı eğitim-öğretim konusunu M. Kemal memleket için önemli bir konu olarak görmüştür. Bu nedenle Eskişehir-Kütahya Muharebeleri sürerken 16-21 Temmuz

tarikhleri arasında Ankara 180 kişinin katılım gösterdiği bir toplantı yapmıştır. Kurtuluş M¼cadelesi devam ederken b¼yle bir toplantının d¼zenlenmesi, Atat¼rk'¼n yeni kurulacak devletin eğitim ve ¼đretimle ayağa kalkacağının bilincinde olmasındandır (96).

B¼y¼k Millet Meclisi'nin a¼ılmasıyla millet hakimiyetini esas alan demokratik bir devletin kurulması i¼in bir temel atılmıştır. Fakat Mustafa Kemal, bu devletin y¼netim şeklinin cumhuriyet olduğunu uygun ortam sağlanmadığından dolayı resmen a¼ıklamamıřtır (117).

Mustafa Kemal'e suikast girişiminin ardından T¼rk milletinin duyduğu samimi ¼z¼nt¼y¼ dile getiren Atat¼rk, aynı zamanda ileri g¼r¼ř¼l¼đ¼n¼ de şu c¼mleleriyle ortaya koymuştur: "Benim na¼iz v¼cudum elbet bir g¼n toprak olacaktır. Fakat T¼rkiye Cumhuriyeti sonsuza kadar yaşayacaktır. Ve T¼rk milleti, g¼venliđini, mutluluğunu sağlayan ve koruyan ilkelerle uygarlık yolunda durmaksızın y¼r¼yecektir." (127).

Atat¼rk cumhuriyeti emanet ettiği gen¼liđe seslendiği hitabede; yaşananlardan ¼ok olası yaşanacaklarla ilgili ¼ng¼r¼de bulunmuştur. Bir g¼n gelir de cumhuriyet ve ilkelerine i¼eriden veya dışarıdan yapılacak herhangi bir saldırıyla karşılaşıldığında i¼inde bulunduğu durumu d¼ř¼nmeyi bir kenara bırakarak ne olursa olsun vazifelerini yapmalarını istemiştir. Aynı zamanda ¼lkenin her yerinin elden ¼ıkabileceđini, halkın yokluk i¼inde kalabileceğini daha fenasının ise ¼lkeyi y¼netenlerin kişisel menfaatlerini ¼n planda tutacaklarını ifade etmiştir. Bu durumu Gen¼liđe Hitabesi'nde şoye dile getirmiştir: "¼stikbalde dahi, seni bu hazineden (T¼rkiye Cumhuriyeti'nden) mahrum etmek isteyecek, dahili ve harici bedhahların olacaktır. Bir g¼n ¼stiklal ve cumhuriyeti m¼dafaa mecburiyetine d¼řersen, vazifeye atılmak i¼in i¼inde bulunacağın vaziyetin imk¼n ve şeraitini d¼ř¼nmeyeceksin!.." (185).

4.1.12.5. Yaraticılığı

Mustafa Kemal, T¼rk ordusunun ara¼ gere¼ ihtiya¼larını temin etmek i¼in Tek¼lifi Milliyeye Emirleri'ni yayımlamış, ordunun eksikliklerini tamamlanmasını

sağlamış ve savaş kabiliyetlerinin artması için büyük bir özveride bulunmuştur. Bu durum Mustafa Kemal'in yaratıcı düşüncesinin en güzel örneğidir (31).

Sakarya Meydan Savaşı'nda kaybedilen her savunma hattının gerisinde yeniden savunma hatları kurulmuştur. Atatürk'ün askeri dehasıyla geliştirdiği bu savunma stratejisiyle Yunan ordusunun Anadolu'nun içine doğru ilerlemesine engel olunmuştur. Atatürk benzeri olmayan bu taktik ile ordu-millet dayanışmasıyla önemli bir zafer kazanmıştır. Mustafa Kemal, bu savaştaki taktiği şudur:

“Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaş kanıyla ıslanmadıkça düşmana terk olunamaz. Onun için küçük büyük her birlik bulunduğu mevziden atılabilir. Fakat küçük büyük her birlik durabildiği ilk noktada yeniden düşmana karşı cephe kurup savaşa devam eder...” (100-101).

Büyük Taarruz Savaş hazırlıkları devam ederken Atatürk düşmanı şaşırtmak için 17 Ağustos'ta Akşehir'e gelmiştir. Bu taarruzu Yunanlıların öğrenmesini engellemek için farklı faaliyetlere katılmıştır. Orada bir futbol maçını izlemiş, cephenin en önünde bulunduğu sırada bile herkes onu Ankara'da olduğunu düşünmüştür (104).

Atatürk, Mondros Ateşkes Antlaşması'na karşın Osmanlı İmparatorluğu'nun vaziyeti ile ilgili şunları söylemiştir: “... Saltanat ve hilafet makamında oturan Vahdettin... Şahsını ve bir de tahtını koruyabileceğini hayal ettiği Damat Ferit Paşa'nın başkanlığındaki hükümet aciz, haysiyetsiz ve korkak. Yalnız padişahın iradesine boyun eğmekte ve onunla birlikte kendilerini koruyabilecekleri herhangi bir duruma razı...” (47).

Mustafa Kemal Kurtuluş Savaşı'nı başlatmadan önce ülke genelinde milli birlik ve beraberliği ve toplumsal dayanışmayı sağlamaya çalışmıştır (68).

Sakarya Meydan Savaşı'nın sonra mecliste bulunan muhalif gruplar yeni bir savaş için neyi bekliyoruz, niçin saldırmıyoruz diye Mustafa Kemal'i eleştirmeye başlayınca M. Kemal sebebini şöyle açıklamıştır: “Ordumuzun kararı taarruzdur. Fakat bu taarruzu tehir ediyoruz (geciktiriyoruz). Sebebi, hazırlığımızı tamamen ikmale (tamamlamaya) biraz daha zaman lazımdır. Yarım hazırlıkla, yarım tedbirlerle yapılacak taarruz, hiç taarruz etmemekten daha çok fenadır.”(104).

Milli eğitim politikalarının açıklandığı dönemde Mustafa Kemal eğitimle ilgili şunları söylemiştir: “Bir millet kültür ordusuna sahip olmadıkça, savaş meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin o zaferlerin sürekli sonuçlar vermesi, ancak kültür ordusunun varlığına bağlıdır. Bu ikinci ordu olmadan birinci ordunun verimli sonuçları kaybolur.” (132-133). Ardından milli eğitimin önemine değinen M. Kemal:

“Eğitim ve öğretimin amacı; yalnız hükümete memur yetiştirmek değil, daha ziyade memlekete ahlaklı, karakterli, cumhuriyetçi, inkılâpçı, olumlu, atılgan, başladığı işleri başarabilecek yetenekte, doğru düşünüşlü, iradeli, hayatta tesadüf edeceği engelleri yenmeye kudretli karakter sahibi genç yetiştirmektir. Bunun için de öğretim programlarını ve sistemlerini ona göre düzenlemelidir.” (132-133).

demıştır.

Mustafa Kemal, mantık ve gerçekçiliğe dayanan dış politika anlayışına sahipti. Bu konuyla ilgili söylediği sözlere baktığımızda bu durumu net bir şekilde görürüz:

“Dış politikanın en çok ilgilendiği ve dayandığı konu, devletin iç örgütüdür. Dış politika iç politikaya uygun olmalıdır. Dış politika, bir toplumun iç yapısıyla sıkı sıkıya ilişkilidir. Çünkü iç kuruluşa dayanmayan dış politikalar her zaman yenik kalırlar. Bir toplumun iç yapısı ne denli güçlü ve sağlam olursa, dış politikası da o oranda güçlü ve dayanıklı olur. Büyük hayaller peşinde koşan, yapamayacağımız şeyleri yapar gibi görünen sahtekâr insanlardan değiliz... Bizim açık ve uygulanabilir gördüğümüz milli siyasettir. Dünyanın bugünkü genel şartları ve yüzyılların beyinlerde ve karakterlerde biriktirdiği gerçekler karşısında, hayalperest olmak kadar büyük bir hata olamaz. Tarihin ifadesi budur...” (224-229).

4.1.12.6. Gerçekçiliği

Atatürk Havza’da ve Amasya’da genelgeler düzenleyerek vatanın işgal devletlerinden kurtulması için Türk milletinin milli birlik ve beraberlik içerisinde toplamaya çalışmıştır. Çünkü milli mücadelenin başarıya ulaşması için milli bağımsızlığın sağlanmasına ve birlik ve beraberliğin, toplumsal dayanışmanın sağlanması gerekliliğine inanmıştır. Bu doğrultuda mitingler düzenlemiştir (68).

Mustafa Kemal Sakarya Meydan muharebesinden sonra işgal güçlerine son darbeyi indirmek için düşmanın hazırlıklarını izlemiş fakat taarruz planını ve

zamanını kimselere söylememiştir Bunun sebebini Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 4 Mart 1922 tarihinde yapılan gizli oturumda yaptığı bir konuşmada şöyle açıklamıştır: “ Ordumuzun kararı taarruzdur Fakat bu taarruzu tehir ediyoruz (geciktiriyoruz). Sebebi, hazırlığımızı tamamen ikmale (tamamlamaya) biraz daha zaman lazımdır yarım hazırlıkla, yarım tedbirlerle yapılacak taarruz hiç taarruz etmemekten daha çok fenadır.” (104).

Gazi Mustafa Kemal eğitim konusundaki görüşlerini şöyle belirtmiştir: “ bir millet kültür ordusuna sahip olmadıkça Savaş meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin o zaferlerin sürekli sonuçlar vermesi ancak kültür ordusunu varlığına bağlıdır Bu ikinci Orada olmadan bir ordunun verimli sonuçları kaybolur.” (132).

Atatürk milli eğitim ile ilgili yaptığı bir konuşmada Milli Eğitim'in hedefini şöyle açıklamıştır:

“ Eğitim ve öğretimin amacı yalnız hükümete memuru yetiştirmek değil daha ziyade memlekete ahlaklı karakterli cumhuriyetçi inkılapçı olumlu Atılğan başladığı işleri başarabilecek yetenekte doğru düşün üçlü iradeli hayatta tesadüf edeceği engelleri yenme kudretli Karakter sahibi genç yetiştirmektir bunun içinde Öğretim programlarını ve sistemlerini ona göre düzenlemelidir.” (133).

Mustafa Kemal dış politika anlayışını Türk devletinin güçlendirilmesi ve korunmasına yönelik planlamıştır bu konuda fikirlerini şöyle dile getirmiştir:

“ dış politikanın en çok ilgilendiği ve dayandığı konu devletin iç örgütüdür dış politika iç örgütle uygun olmalıdır dış politika bir toplumun iç yapısı ile sıkı sıkıya ilişkilidir Çünkü iç kuruluşa dayanmayan dış politikalar her zaman yeni kalırlar Bir toplumun iç yapısı ne denli güçlü ve sağlam olursa dış politikası da o oranda güçlü ve dayanıklı olur.” (224).

Mustafa Kemal Türk dış politika anlayışını Gerçekçilik üzerine kurmuştur ona göre sorunların çözümünde Gerçekçilik esas alınmalıdır bu konuda düşüncelerini Şöyle devam ettirmiştir: “ Biz daima gerçek arayan ve onu buldukça bulduğumuzda inandıkça ifadeye ücret gösteren adamlar olmalıyız Her işin esas hedefine kısa ve kestirme yoldan varmak Arzu edilmekle beraber yolun kabul edilebilir mantıki ve özellikle ilmi olması şarttır.” (226).

Mustafa Kemal başka devletlerin iç politika yönetim şeklinden etkininin memesi gerektiğini şöyle açıklamıştır:

“ bizim açık ve uygulanabilir gördüğümüz milli siyasettir dünyanın bugünkü genel şartları ve yüzyılların beyinlerde ve karakterlerde biriktirdiği gerçekler karşısında Hayalperest olmak kadar büyük bir hata olamaz tarihin ifadesi budur milletimizin Güçlü mutlu ve kararlı olarak yaşayabilmesi için Devletin her yönüyle milli bir politika izlemesi ve bu politikanın bünyemize tamamen uygun ve dayalı olması lazımdır.” (229).

4.1.12.7. Birleştiriciliği

Mustafa Kemal hayatı boyunca ümitsizliğe kapılmamıştır. İzmir'in işgali sırasında dağınık birlikleri toplayarak işgalci güçlerin ülkemizden çıkmasını sağlamıştır (51).

Atatürk bir olmanın ve beraber olmanın önemini şöyle ifade etmiştir: “Biz, esasen milli varlığın temellerini, milli bilinçte ve milli birlikte görmekteyiz.” Bu düşüncesi ile Türk milletini özgürlük ve bağımsızlık için bir araya getirmiştir. Türk milletinin ortak amaç etrafında birleşmesini sağlayan M. Kemal böylece Kurtuluş Savaşı'nı başlatmıştır (59).

Gazi Mustafa Kemal Samsun'a ulaştıktan sonra vakit kaybetmeden Türk milletini bir direniş çatısı altında toplamaya çalışmıştır. Bunun için Anadolu'da vazife yapan ordu komutanları ile görüşerek askerleri birliklerin terhis edilmemesini ve silahların bırakılmamasını istemiştir. Samsun'dan Havza'ya geçmiş, burada İzmir'in işgalinin mitingler düzenlenerek ve telgraflar çekilerek protesto edilmesini istemiştir. Onun bu çabası sonucu İzmir işgalci güçlerden kurtulmuştur (61).

Atatürk, Türk ulusunu milli bilinç ile birleştirmiş, bir ülkü yolunda birlik ve beraberliği sağlamıştır. Böylece Milli Mücadele'yi başlatmıştır. Ardından dağınık şekilde bulunan kuvvetleri bir çatı altında toplayarak düzenli orduyu kurmuştur (71).

Milli Mücadele'nin başlarında Anadolu'nun çeşitli yerlerinde Türk halkı tarafından kurulan direniş örgütlerini bir çatı altında toplayarak onları bir gaye etrafında birleştirmiştir. Bunun sonucunda yurt genelinde milli birlik ve beraberliği sağlamıştır. Bu birliği sağlamadan Milli Mücadele'ye başlamamıştır. Atatürk, milli

birlik ve beraberliğin önemini şu sözleriyle açıklamıştır: “Milletin fertleri, yalnız tarlasında bulunan herkes, silahla vuruşan savaşçı gibi kendini görevli hissederek, bütün varlığını mücadeleye verecektir.” (71).

Mustafa Kemal dağınık halde bulunan kuvayımilliyecileri tek çatı altında toplayarak düzenli ordunun kurulmasını sağlamıştır (87).

Tevhidi Tedrisat Kanunu'nun çıkarılmasıyla eğitim ve öğretimin birleştirilmiş. Bu konu hakkında Mustafa Kemal şunları söylemiştir:

“Eğitim ve öğretimde birlik sağlanmadıkça aynı fikirde, aynı zihniyette kişilerden kurulu bir ulus yapmaya imkân aranmak abesle uğraşmak olmaz mıydı? Dünya medeniyet ailesinde saygı toplayan bir yerin sahibi olmaya layık olan Türk milleti, evlatlarına vereceği eğitimi okul ve medrese adında birbirinden büsbütün başka iki çeşit kuruma bölmeye katlanabilir miydi?”(122).

4.1.12.8. Kararlılığı

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın hükümlerini uygulamaya koyan İtilaf Devletleri, İstanbul Boğazı'na demir attıklarını gören Atatürk:“Geldikleri gibi giderler.” demiştir. Tüm olumsuzluklara karşın Atatürk “Milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.” (51) diyerek işgalci devletlerle mücadelede kararlı olduğunu dünyaya ilan etmiştir.

Eskişehir-Kütahya muharebeleri esnasında, Türk askeri birliklerinin Sakarya Irmağı'nın doğusuna çekilmesini emretmesi, herkesin umutsuzluğa düştüğü bir zamanda bile tüm sorumluluğu yüklenmesi, Atatürk'ün kararlı ve mücadelecisi bir lider olduğunu gösterir (51).

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce Türk milleti için siyasal, sosyal ve ekonomik alanlarda yapacağı inkılâpları planlamış, cumhuriyet kurulup uygun şartlar oluştuktan sonra Atatürk bu inkılâpları hayata geçirmiştir. Bu durum onun planlı ve metotlu çalışan kararlı bir önder olduğunu gösterir (61).

Atatürk, Sivas Kongresi'nin kararlarını padişahın da bilmesini istemiş fakat Damat Ferit Paşa bu duruma engel olmuştur. Bu durum üzerine Atatürk İstanbul'da bir hükümet kuruluncaya kadar Anadolu'nun İstanbul'la haberleşmesini sonlandırmıştır. Ardından bir emir yayımlayarak İstanbul Hükümeti ile tüm

yazışmaların ve görüşmelerin Temsil Heyeti denetiminde yapılmasını istemiştir. Onun bu tutumu Damat Ferit Paşa Hükümetini istifaya zorlamıştır. Böylece Mustafa Kemal “İstanbul, Anadolu’ya egemen değil, tabi (bağlı) olmak zorundadır.” (66) şeklindeki düşüncesini gerçekleştirmiştir.

Başkomutanlık Meydan Savaşı’nda düşmanın kaçması üzerine düşmanın takip edilmesi ve düşman işgalindeki toprakların kurtarılması için Atatürk tarihi emrini vermiştir: “Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz’dir, ileri! (104).

Mustafa Kemal, Adana’ya yaptığı bir gezi sırasında Hataylı bir genç kızın “Bizi de kurtar!” demesi üzerine Atatürk Hatay’ı kast ederek “Kırk asırlık Türk yurdu düşman elinde esir kalmaz.” demiştir (240). Bu yanıtı ile Hatay konusundaki duyarlı ve kararlı tutumunu belirtmiştir. Hatay’ın Türkiye için önemini şöyle belirtmiştir:

“Ben toprak büyütme dileklisi değilim; barış bozma alışkanlığım yoktur; ancak muahedeye dayanan hakkımızın isteyicisiyim. Onu almazsam edemem. Büyük Meclisin kürsüsünden milletime söz verdim. Hatay’ı alacağım... Sözümü yerine getirmezsem onun huzuruna çıkamam, yerimde kalamam. Ben şimdiye kadar yenilmedim, yenilemem; yenilsem bir dakika yaşayamam.” (240).

4.1.12.9. Bağımsızlığı

Mustafa Kemal, Fransız İhtilali sırasında söylenen “Özgürlük ya da ölüm!” sloganından etkilenmiştir. Milli Mücadele sırasından bu slogandan esinlenerek bağımsızlık mücadelesinin parolasını “Ya istiklal ya ölüm!” olarak belirlemiştir (27).

Sivas Kongresi sırasında yurdun esaretten kurtulması ve Türk milletinin bağımsızlığı konuları ele alınırken bazı delegeler kurtuluş yolu olarak Amerikan ve İngiliz manda ve himayesine girmeyi önermiştir. Bu durum üzerine Mustafa Kemal, arkadaşlarına çok sert çıkarak Türk milletinin başka bir devletin boyunduruğu altında yaşamaktansa ölmeyi tercih edeceğini söylemiştir (64).

İstanbul’un işgal edilmesiyle ilgili konuşan Atatürk, bu işgalle birlikte Türk milletinin varlığına son verilmek isteniyor, bu durum özgürlük, bağımsızlık ve insan haklarına aykırıdır diyerek işgali protesto etmiştir (70).

Sevr Antlaşması'nın imzalanmasına karşı çıkan Atatürk, antlaşma ili ilgili şunları söylemiştir: “Politik, adalet, ekonomi ve mali bağımsızlığımızı yok etmeye ve bunun sonucunda yaşam hakkımızı inkâr ve hükümsüz bırakmaya yönelik olan Sevr Antlaşması bizce yoktur. Bağımsızlık ve egemenlik gereklerimizi sağlayacak bir barışın yapılması emellerimizin başıdır” (76).

Sakarya Savaşı'ndan sonra İtilaf Devletleri, 26 Mart 1922'de TBMM'ye bir öneri sunmuş; buna göre Boğazlar Türkiye'ye bırakılacak, fakat Türklerin burada asker bulundurmuyacaktı. Kapitülasyonlar ise yeniden şekillenecekti. Tüm bunlara karşı çıkan Atatürk, bu durumun Türk milletinin bağımsızlığına aykırı olduğunu söyleyerek reddetmiştir (103).

Atatürk'ün en büyük gayesi, Türk milletinin hür ve bağımsız yaşamasını sağlayarak vatanın bütünlüğünü korumaktı. Lozan antlaşması imzalandığında Atatürk, düşüncelerini şöyle açıklamıştır: “Bu antlaşma (Lozan) Türk ulusuna karşı yüzyıllardan beri hazırlanmış ve Sevr Antlaşması ile tamamlandığı sanılmış, büyük bir suikastın yıkılışını bildirir bir belgedir. Osmanlı tarihinde benzeri görülmemiş bir siyasal zafer yapıtıdır!” (116-119).

Atatürk milli eğitimin önemini anlatırken bağımsızlığa da değinerek şöyle demiştir: “Yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekleri öğrenimin sınırı ne olursa olsun, en önce ve her şeyden önce Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine ve milli geleneklerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek gereği öğretilmelidir...” (133).

Yurdumuzun uğradığı işgallerle bağımsızlığının tehlikeye girmesi üzerine Atatürk, tarih boyunca bağımsız yaşamış bir milletin başka bir devletin egemenliği altına giremeyeceğini bağımsızlığından asla taviz veremeyeceğini herkese duyurmuştur (168).

Mustafa Kemal, Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarken aldığı gücü şöyle açıklamıştır: “Hürriyet ve istiklal benim karakterimdir...” (177).

Mustafa Kemal dış politika ile ilgili her türlü bölücülüğe karşı çıkararak şöyle söylemiştir: “Ulusal sınırlarımız içinde ülkemizin bütünlüğünü ve ulusun kesin

bağımsızlığını sağlamak. Bizim ulusa karşı yüklendiğimiz görev bunu sağlayacaktır.” (224).

Montrö Boğazlar Sözleşmesi ve Hatay’ın anavatana katılması Mustafa Kemal’in dış politikada uyguladığı bağımsızlık politikasının bir sonucudur. Atatürk dış politikada bağımsızlığın önemini şöyle açıklamıştır:

“Bağımsızlık ve özgürlüklerini her ne pahasına ve her ne karşılığında olursa olsun zedeleme ve kısıtlamaya asla hoşgörülü davranmamak; bağımsızlık ve özgürlüklerini bütün anlamıyla koruyabilmek ve bunun için gerekirse, son bireyinin son damla kanını akıtarak insanlık tarihini şanlı örnek ile süslemek; işte bağımsızlık ve özgürlüğün gerçek niteliğini, geniş anlamını, yüksek değerini, vicdanında kavramış milletler için temel ve ölmez ilke!..” (226).

4.1.12.10. Milliyetçiliği

Mustafa Kemal’in tarih anlayışının temelinde milli kültür bilinci bulunmaktadır. Mustafa Kemal bu konuyla ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Türkleri bütün dünyaya geri bir millet olarak tanıtan anlayış bizim de içimize girmiştir. Dört yüz çadırılık göçebe bir boydan bir imparatorluk ve millet tarihini başlatmak suretiyle imparatorluk zamanında Türklerin anlayışı da bu noktadaydı. İlk önce millete tarihini, asil bir millete mensup bulunduğunu, bütün uygarlıkların anası olan bir ileri milletin çocukları olduğunu öğretmeliyiz.” (139).

Mustafa Kemal, dil birliğini Türk kültürünün olmazsa olmaz bir ögesi olarak görmüş, Türk dilinin sadeleştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Böylece aydınlar ile halk arasındaki iletişim kopukluğunu gidermek istemiştir. Türk dilinin sadeleştirilmesi ile ilgili şunları anlatmıştır: “Türk dilinin sadeleştirilmesi, zenginleştirilmesi ve kamuoyuna bunların benimsetilmesi için her yayın aracından faydalanmalıyız. Her aydın, hangi konuda olursa olsun yazarken buna dikkat edebilmeli; konuşma dilimizi ise ahenkli, güzel bir hale getirmeliyiz.” (140).

Mustafa Kemal, dilin Türk milletinin hayatında mühim bir yerinin bulunduğunu şöyle ifade etmiştir: “... Türk dili, Türk Milleti için kutsal bir hazinedir... Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir.” (177).

Mustafa Kemal, dünyadaki bütün milletlerin haklarına saygı duymuştur. Onun milliyetçilik anlayışı ırkçılığa terstir. Atatürk milliyetçilik anlayışını şöyle açıklamıştır:

“Türk milleti insanlık ailesinin yüksek ve şerefli bir organıdır. Bu bakımdan bütün insanlığı sever, milli çıkarlarına dokunulmadıkça, başka milletlere karşı düşmanlık beslemez ve telkin etmez. Türk milliyetçiliği, bütün çağdaş milletlerle bir uyum içinde yürümekle birlikte, Türk toplumunun özel karakterini ve başlı başına bağımsız kimliğini korumayı esas sayar. Bu nedenle milli olmayan akımların memlekete girmesini ve yayılmasını istemez.” (189).

Mustafa Kemal’in dış politika anlayışı milli siyaset esasını temele almaktadır. Mustafa Kemal bu siyaset anlayışını şöyle dile getirmektedir:“Milli sınırlarımız içinde, her şeyden önce kendi kuvvetimize dayanıp varlığımızı koruyarak, millet ve memleketin gerçek mutluluğu ve kalkınmasına çalışmak... Medeni dünyadan, medeni ve insanca muameleyi ve karşılıklı dostluğu beklemektir.” (224).

4.1.12.11. İnkılapçılığı

Osmanlı Devleti’nin TBMM ile birlikte Lozan Konferansı’na katılmak istemesi üzerine Mustafa Kemal arkadaşları ile bir taktir hazırlayarak meclise sunmuş, TBMM 1 Kasım 1922’de bu ikiliğe son vermek için toplanmıştır. Alınan kararlar sonucunda saltanat kaldırılmıştır (112).

Atatürk, Milli Mücadele’nin ilk yıllarında yakın arkadaşlarına milli egemenliğe dayalı bir rejim getireceğini açıklamıştır. Milli Mücadele zaferle sonuçlanmış, yeni Türk devleti de kurulmuş; fakat hükümeti kurmak zorlaşınca Mustafa Kemal bu sorunu sonlandırmak için 28 Ekim 1923’te akşam vakti yapılan bir toplantıda “Yarın cumhuriyeti ilan edeceğiz”diyerek düşüncesini açıklamıştır. Ardından Mustafa Kemal, İsmet İnönü ile bir anayasa değişikliği önergesi hazırlayarak “Türkiye Devleti’nin hükümet şekli, cumhuriyettir.” ibaresini eklemiş ve böylece yeni Türk Devleti’nin yönetim biçimi belli olmuştur (117-118).

Halifelik, cumhuriyet rejiminin ve yapılacak inkılâpların önünde bir engeldi. Bu durum ülke için zararlı olmaya başlayınca Atatürk, Yeni Türk Devleti’nin laik ve uygar bir yapıya ulaşması için 3 Mart 1924’te halifeliğin kaldırılmasına karar vermiştir (121).

Mustafa Kemal, cumhuriyet yönetim sisteminin bir gereği olarak demokrasiye geçilmesini savunmuş, bunun için de siyasal partilerin önemini şu sözlerle dile getirmiştir: “Milletin hatadan korunması için tek güvenilir çare düşünce ve hareketleriyle milletin güvenini kazanmış bir siyasi partinin seçimde millete yol göstermesidir.” Bu söyleminin ardından kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (İlerici Cumhuriyet Partisi) için de şunları söylemiştir: “Milli egemenlik temeline dayanan ve özellikle cumhuriyet yönetimine sahip olan memleketlerde siyasal partilerin bulunması doğaldır.”(123-124).

Atatürk’e göre uygar bir toplumun temelleri o toplumun tüm bireylerinin eşit haklara sahip olmasıyla mümkündür. Bu doğrultuda erkeklerin elde ettiği hakların kadınlara da verilmesini istemiş ve bunun için çalışmalar başlatmıştır. Böylece kadınlar sosyal, siyasal, ekonomi başta olmak üzere tüm alanlarda hak elde etmişlerdir (131).

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı’nın zaferle sonuçlanmasının ardından birçok alanda olduğu gibi çağdaş eğitim sisteminin kurulması için çalışmalara başlamıştır. İlk olarak Tevhidi Tedrisat Kanunu’nu çıkararak eğitim ve öğretimi birleştirmiş, medreseleri kaldırmış ve tüm okulları Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlamıştır. Böylece eğitim kurumları tek elde toplanarak eğitim milli bir kimlik kazanmıştır (132).

Arap alfabesi zordu ve halkın büyük bir kısmının da okuma yazması yoktu. Bu soruna çözüm bulmak isteyen Mustafa Kemal, Türk milletini Latin alfabesine geçirmek için bir komisyon kurmuş, yurt gezilerine çıkarak yeni alfabeyi halka tanıtmıştır. İstanbul Sarayburnu’na geldiğinde bu konuyla ilgili şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

“Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmelidir. Her vatandaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalciya öğretiniz. Bunu vatanseverlik ve milliyetçilik görevi biliniz. Bu görevi yaparken düşününüz ki bir milletin, bir toplumun yüzde onu, yüzde yirmisi okuma yazma bilir, yüzde sekseni, doksanı bilmezse bu ayıptır...” (136).

Mustafa Kemal, Türk milletine milli bilinci aşlamak için Türk Tarih Kurumu’nu kurmuştur. Ona göre milli tarih, topluma milli gurur ve bilinç katar,

böylece milli duygulara ulaşılabilir. Atatürk, yine bu konuda düşüncelerini şöyle açıklamıştır:

“Türkleri bütün dünyaya geri bir millet olarak tanıtan anlayış, bizim de içimize girmiştir. Dört yüz çadırlık göçebe bir boydan bir imparatorluk ve millet tarihini başlatmak suretiyle imparatorluk zamanında Türklerin anlayışı da bu noktadaydı. İlk önce millete tarihini, asil bir millete mensup bulunduğunu, bütün uygarlıkların anası olan ileri bir milletin çocukları olduğunu öğretmeliyiz.” (139).

Atatürk, Harf İnkılâbı ile halk ile aydın kesim arasındaki yazı ve konuşma dili arasındaki ayrılıkları ortadan kaldırmak ve Türkçenin zenginliğini ortaya koyacak dil çalışmaları yapmak için de Türk Dil Kurumu’nu kurmuştur (140).

Mustafa Kemal’e göre başarıya giden yol bilim ve fen çalışmalarından geçerdi. Samsun’da öğretmenlerle yaptığı bir konuşmada onlara bu konuyla ilgili şunları söylemiştir:

“Dünyada her şey için, madde için, maneviyat için, yaşam için, başarı için, en gerçek yol gösterici bilimdir, tekniktir. Bilim ve tekniğin dışında yol gösterici aramak aymazlıktır, bilgisizliktir, sapkınlıktır. Yalnız bilim ve tekniğin yaşadığımız her dakikadaki aşamalarını, ilerlemelerini kavramak ve bu ilerleyişi anında izlemek şarttır.” (141).

Atatürk geri kalmışlık ve çağ dışılık göstergesi olarak gördüğü fesi kaldırarak Şapka İnkılabını yaparak şöyle bir konuşma yapmıştır:

“Efendiler, halkımızın başından bilgisizlik, gaflet, bağnazlık, ilerleme ve uygarlaşma düşmanlığının simgesi gibi beliren fesi atarak onun yerine bütün uygar dünyaca başlık olarak kullanılan şapkayı giymek ve böylece Türk ulusunun uygar toplumlardan, düşünce bakımından da hiçbir farkı olmadığını göstermek bir ödev idi...” (143).

Mustafa Kemal toplumsal alanda yapılan inkılâplara karşı çıkanlara şöyle söylemiştir: “Yaşamın şartı, uygarlık yolunda yürümek ve başarıya ulaşmaktır. Bu yol üzerinde ilerlemeyi değil de geriye bağlılığı benimseyenler, böyle bir bilgisizlik ve gaflette bulunanlar, evrensel uygarlığın coşup akan seli altında bir gün boğulmaya mahkûmdurlar.” (143).

Atatürk, tekke ve zaviyelerin İslam dinine aykırı olduğunu söyleyerek kapatılmasını istemiş, ardından şöyle demiştir: “Efendiler ve ey millet, biliniz ki

Türkiye Cumhuriyeti, şeyhler, dervişler, müritler ve meczuplar memleketi olamaz. En doğru, en hakiki tarikat, medeniyet tarikatıdır.” (144).

Mustafa Kemal’in çalışmaları sonucu Türk kadını belediye seçimleri, muhtarlık ve milletvekili seçilmelerine katılma gibi siyasal haklar kazanmış, ayrıca sosyal ve ekonomik alanda da haklar elde etmiştir. Mustafa Kemal, bu konuyu şöyle dile getirmiştir: “... Bugün Türk kadını doktordur, operatördür, kimyagerdir, atom bilginidir, avukattır, belediyelerde üyedir. TBMM’de milletvekilidir, sanat, edebiyat hayatında en yüksek eserleri vermekte; müzisyen, ressam, mimar, sahne sanatkârı olarak dünyaya ün salmaktadır.” (156-157).

“Ben saygıdeğer hanımlarımızın Avrupa kadınlarının aşağısında kalmayacak, tersine pek çok yönde onların üstüne çıkacak bilgi ve kültürle donanacaklarına asla şüphe etmeyen ve buna kesinlikle inananlardanım.” (157).

“Siyasal ve sosyal hakların kadınlarca kullanılmasının, insanlığın mutluluğu ve prestij bakımından gerekli olduğuna inanmaktayım.” (157).

1924 yılında Ankara’da Musiki Muallim Mektebi, 1931’de Tiyatro Meslek Okulu, 1933 yılında Türk İnkılâp Sergisi, 1937 yılında Dolmabahçe Sarayı’nda Resim ve Heykel Müzesi’nin açılmasını sağlamıştır. Ayrıca Çapa Muallim Mektebi’nde beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek için bir bölüm açtırmıştır. Atatürk, güzel sanatlarla ilgili şunları söylemiştir: “Güzel sanatlarda başarı, bütün inkılâpların başarılı olduğunun en kesin delilidir. Bunda başarılı olamayan milletlere ne yazıktır. Onlar bütün başarılarına rağmen medeniyet alanında yüksek insanlık sıfatıyla tanınmaktan daima yoksun kalacaklardır.” (158-162).

Mustafa Kemal, toplumun ihtiyaçlarına cevap veremeyen kurumların kapatılıp yerine çağdaş kurumların açılmasını gerektiğini şöyle ifade etmiştir: “Uygarlık yolunda başarı, yenileşmeye bağlıdır. Sosyal yaşamda ekonomik yaşamda, bilim ve teknoloji alanında başarılı olmak için tek gelişme ve ilerleme yolu budur. Hayat ve yaşayışa egemen olan hükümlerin zamanla değişme gelişme ve yenilenmesi zorunludur.” (171).

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

Cumhuriyetten günümüze inkılap tarihi ders kitaplarına incelendiğinde dönemin siyasi iktidarlarının ideolojilerini ders kitaplarına yansıttığı ve bu doğrultuda eğitim politikalarında değişiklikler yaparak tarih ders kitaplarını bir araç olarak kullandıkları görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla beraber Atatürk döneminde ulus esasına dayalı yeni bir anlayışın ortaya çıktığı görülmektedir. Bu anlayış doğrultusunda tarih ders kitapları yazdırılarak hem yeni kurulan devleti ve rejimi benimsetmek hem de yabancı ders kitaplarında Türklerin ikinci sınıf bir insan olduğu tezini çürüterek Türklerin medeniyet yaratan bir millet olduğunu dünyaya göstermek amaçlanmıştır.

Ortaöğretimde Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının İnönü döneminden itibaren okullarda okutulduğu görülmüştür. Atatürk döneminde bu dersin verilmemesinin sebebi ise Atatürk'ün hayatta olması ve devrim yapmaya devam etmesidir. Atatürk'ün ölümünden sonra ise gelecek kuşaklara Atatürk'ü anlatmak, onun hatırasını yaşatmak, inkılaplarını öğretmek ve o dönemde yapılan devrimlerin temel felsefesini topluma indirgeyerek somutlaştırmak amaçlanmıştır.

Cumhuriyet tarihinin ilk ders kitaplarını Enver Ziya Karal ve Enver Behnan Şapolyo'nun yazdığı görülmektedir. Her iki yazarın ders kitabının da hikâyeci bir anlayış doğrultusunda yazıldığı göze çarpmaktadır. Kitabı okurken bir ders kitabından çok hikâyeye kitabı havası sezilmektedir. Bu kitabı okurken insanın gözleri dolmaktadır, bu ders kitabının böyle yazılmasının amacı ise toplumdaki milli duyguları harekete geçirme düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Yani bizim cumhuriyetimiz böyle kanlı bir mücadeleyle kurulmuş diyerek toplumda cumhuriyeti sahiplenme, benimseme amacı güdülmektedir. Atatürk döneminde bir Türk kimliği inşa edilmeye çalışılsa da bu sürecin tamamlanmadığı görülmektedir. Erken Cumhuriyet Döneminde inşa edilmeye çalışılan Türk kimliği, Hasan Ali Yücel ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti kimliğine dönüşmeye başladığı görülmektedir. Çünkü

Atatürk döneminde Türk kimliği yerleştirmesinin kısmen başarılı olduğu görülmektedir.

Bu ders verilmeye başladıktan sonraları ise değişen iktidarlar ve eğitim politikaları sebebiyle ders kitaplarında da değişiklik olduğu görülmektedir. İktidara gelen partiler tarih ders kitaplarını inceleyerek, kendi ideolojilerine uygun ise öğrenimde kullanılmasına devam edilmesine izin verdiği, ideolojilerine uygun değilse yeni ders kitapları yazdırarak kendi anlayışları doğrultusunda genç nesilleri yetiştirmeye çalıştıkları görülmektedir. Dönem dönem tek kitap uygulamasına geçilse de genellikle öğrenimde olan kitap sayısının gittikçe arttığı görülmektedir. 1970’li yıllardan itibaren ders kitaplarında Türk İslam Sentezi olarak beliren yeni bir anlayışın yer aldığı görülmektedir. 1994 yılına gelindiğinde bu anlayışla yazılan Kenan Kalecikli’nin “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” adlı kitabında konuların ayrıntılı bir şekilde ele alındığı, çok eski dönemlere kadar gidildiği görülmektedir. Örneğin; halifeliğin kaldırılmasından bahsederken, Hz. Muhammed dönemi, dört halife dönemi, Emevi ve Abbasi devletleri ve Osmanlı Devleti’ndeki halifelik kurumlarına değinmektedir. Göze çarpan başka bir örnek ise Harf İnkılabı anlatılırken Göktürkler’e kadar ayrıntılı anlatılmasıdır. Yani 1970’li yıllarda ortaya çıkan bir anlayış olan Türk İslam Sentezi ön plana çıkarılmıştır.

Ders kitabı çıkarılmayan tek dönem ise 1980-1982 yılları arasındır. Bu dönemde ders kitabı yazılmamasının sebebi ise 1980 askeri darbesinin etkilerinden kaynaklanmaktadır.

1943 yılında öğrenime alınırken “Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1944)” olan bu dersin adının, günümüze kadar birçok değişiklik geçirdiği görülmektedir. Bu dersin adı, 1982 yılında “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi”, 1994 yılında “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük”, 2012 yılında ise “Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” olduğu ve günümüze kadar da bu isimle kullanılmaya devam ettiği görülmektedir. Ayrıca 1994 yılında bu ders kitaplarına eklenen Atatürk’ün kişisel özelliklerinin (imajı) yer aldığı ünite 2012 yılından sonra ders kitaplarından çıkarıldığı görülmektedir. Ayrıca bu yıldan itibaren ders kitaplarının içindekiler kısmında da değişiklikler yapıldığı görülmektedir. Daha önce

I. Dünya Savaşı konusuyla başlayan bu dersin, 2012 yılına gelindiğinde Mustafa Kemal'in hayatıyla başladığı görülmektedir.

Ders kitaplarında imajlara genel olarak baktığımızda karşımıza çıkan durumlar şöyledir:

Enver Ziya Karal'ın yazdığı ders kitabında; en çok bahsedilen imaj Atatürk'ün inkılapçı oluşudur. Bu durumu Atatürk inkılaplarını gelecek nesillere aktarma amacıyla yazılan ilk kitap olmasının bir sonucu olarak görmekteyiz. Daha sonra ön plana çıkan imajlar; vatan ve millet sevgisi, ileri görüşlülüğü ve mantıklı ve gerçekçi oluşudur. İdealist oluşu ile birleştirme ve bütünleştirme imajlarına pek değinilmediği görülmektedir. Yine bu kitapta karşımıza çıkan imajlar dışında Atatürk'e edilen genel hitaplar ise: Mustafa Kemal Paşa Hazretleri, milli kahraman, Gazi, Başkomutan, Başkumandan, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olarak geçmektedir.

Enver Behnan Şapolyo'nun yazdığı ders kitabında; sırasıyla inkılapçılık, yaratıcı düşünce, vatan ve millet sevgisi, mantıklı ve gerçekçi oluşu imajı ön planda iken bağımsızlık, ileri görüşlülük, önder oluşu, birleştirme ve bütünleştirme imajına pek değinilmediği görülmektedir. Bahsi geçen imajlar dışında Atatürk'e edilen hitaplar ise şöyledir: Uğurlu ayak, yüksek görüş ve kudreti olan bir lider, Türkiye'nin kurucusu, Türk İnkılabı'nın önderi, Reiscumhur Atatürk, eşsiz Atatürk diye bahsedilmiş olup genel olarak ise Başkumandan, Başkomutan, Gazi diye bahsedildiği görülmektedir.

Mükerrem Kamil Su ile Kamil Su'nun birlikte yazdıkları ders kitabında; sırasıyla inkılapçılık, vatan ve millet sevgisi, mantıklı ve gerçekçi oluşu, yaratıcı düşünce, ileri görüşlülüğü ve önder oluşu, bağımsızlık ve kararlılık imajları üzerinde durulurken, idealist oluşu ile birleştirme ve bütünleştirmeye çok az yer verildiği görülmektedir. Ayrıca bu kitapta milliyetçiliğine pek değinilmemiş olup genel olarak vatan ve millet sevgisi içinde bu imajdan bahsedildiği görülmektedir. Bu çalışmada kullanılan bu kitap yazarların basılan ilk ders kitabı değildir. Türk İslam Sentezi'nin yeni yeni oluşmaya başladığı yıl genişletilerek yeniden basıldığı yıl öğrenime alınan bir kitap kullanıldığından dolayısıyla Atatürk'e edilen hitaplara bu anlayışın

yansıdığı görülmektedir. Atatürk'e edilen hitaplar ise; Erzurum'da çıkarılan "Albayrak" gazetesinden bir yazıda Atatürk'ten; "Mustafa Kemal Paşa Hazretleri, Kemal-i azim ve imanla müdafaa-i hukuk-u vatana hasri vücut eden Mustafa Kemal Paşa, Anafartalar'da mukaddes vazifeyi âlâ ilâ eden muhterem kumandan" diye söz ederken diğer hitap şekilleri ise şöyledir: "Vatan kurtaran Gazi Mustafa Kemal, eşsiz bir kahraman, üstün bir devlet adamı, asil başını kaldırıp bütün güçlüklerle göğüs germiş, sonunda dün yayı kendine hayran bırakan başarılar kazan bir lider, vatanın bağımsızlığı için kanı ve canı pahasına mücadele eden devlet adamı, Milli savaş yıllarında hayatını hiçe sayarcasına çalışmış, her türlü tehlikelere göğüs germiş, ölümü bile göze almış kahramanlar kahramanı Türk evlâdı, büyük vatan kurtarıcısı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, yüksek ve eşsiz kahraman, Aziz Ata, Türk orduları Başkomutanı Gazi Mustafa Kemal.

Fahriye Yazgan ile Neriman Serdarlar'ın birlikte yazdığı ders kitabında; sırasıyla inkılapçılık, yaratıcı düşünce, bağımsızlık, ileri görüşlülük, kararlılık, mantıklı ve gerçekçi oluşu imajları ön plana çıkarken; idealist oluşu, birleştirme ve bütünleştirme imajlarına çok az yer verildiği görülmektedir. Ayrıca diğer kitaplarda verilen Atatürk'ün sözlerine bu kitapta çok az değinilmiştir. Konular anlatılırken Atatürk'e edilen hitaplar ise; Askeri bir deha, vakur ve şen bir çehreye sahip Türkiye'nin ilk Reiscumhuru, Büyük Kurtarıcı Mustafa Kemal olurken, genel olarak da Başkumandan diye bahsedilmektedir.

Ahmet Mumcu ile Mükerrerem Kamil Su'nun birlikte yazdığı ders kitabında; sırasıyla yaratıcı düşünce, mantıklı ve gerçekçi oluşu, inkılapçılık, kararlılık imajı ön plana çıkarken önder oluşu ile vatan ve millet sevgisi imajlarından çok az bahsedilmiştir. Ayrıca Atatürk'e edilen hitaplar ise şöyledir; En umutsuz durumda vatani kurtarmayı başaran, yeni bir devlet kurarak Türk tarihinde büyük bir oluşumun önderi olan Mustafa Kemal, büyük bir askeri dehaya sahip bir lider, toplumu her yönüyle kapsayan bir inkılâpçı kişiliğe sahip güçlü bir önder, ileri görüşlü, akıl ve mantık kuralları dışına çıkmayan, olayları önceden sezmiş gücüne sahip birleştirici, milletine aşık büyük bir milliyetçi, mütevazî yaşayan gerçek bir halk adamı, kendisini bütün varlığı ile memleket ve millet işlerine adayan, dünya tarihinde

hiçbir devlet adamında görülmeyen niteliklere sahip seçkin bir önder, özgürlük ve demokrasi aşığı Büyük Atatürk.

Kenan Kalecikli'nin yazdığı ders kitabında; sırasıyla inkılapçılık, önder oluşu, kararlılık, milliyetçilik, yaratıcı düşünce, vatan ve millet sevgisi, mantıklı ve gerçekçi oluşu ön plana çıkarken ileri görüşlülüğü ve birleştirme ve bütünleştirme imajına ise çok az değinildiği görülmektedir. Atatürk'e edilen hitaplar ise şöyledir: Büyük bir deha, eşsiz bir lider, bütün dünyanın saydığı büyük bir önder Kurtuluş Savaşımızın önderi, Büyük Kurtarıcı, Milli Mücadelemizin Başkomutanı Mustafa Kemal Paşa. Genel olarak görülen hitap ise Mustafa Kemal Paşa'dır. Ayrıca 10 Kasım 1938 yılında çıkarılan "Ulus" gazetesinde Atatürk'le ilgili yer alan haberde "Kurtarıcını ve en büyük evladını kaybettin Türk milleti!" demektedir.

Ahmet Bekir Palazoğlu ile Osman Bircan'ın yazdığı ders kitabında; sırasıyla mantıklı ve gerçekçi oluşu, inkılapçılık, milliyetçilik, bağımsızlık, kararlılık, ileri görüşlülüğü ve yaratıcı düşünce imajları ön plana çıkarken birleştirme ve bütünleştirme ile idealist oluşuna pek yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca Atatürk'e edilen hitaplar ise şöyledir: Dahi bir asker ve komutan, I. Dünya Savaşı'nda rol oynayan savaşın en güçlü asker kişisi, devlet kurucu bir devlet adamı, üstün komutanlık özellikleri ile inkılapçı, vatan kurtaran, yenilmez bir komutan, yüce bir vatan ve millet sevgisi olan ve bu vatanseverliğini kişisel ihtiraslarından kurtaran bir önder, idealleri ile her çağda yaşayan, her devre ışık tutan, olağanüstü yaratıcı bir dimağı olan, keskin bir mantık ve zeka gücüne sahip, çok cepheli bir lider, seçkin ve üstün bir yönetici, gurur ve ümitsizliğe yer vermeyen, büyüklük iddia etmeyen, yapılan işleri hiçbir zaman kendine mal etmeyen dahi bir siyaset ve devlet adamı.

Kemal Kara'nın yazdığı ders kitabında; sırasıyla mantıklı ve gerçekçi oluşu, vatan ve millet sevgisi, ileri görüşlülüğü, önder oluşu ön plana çıkarken birleştirme ve bütünleştirmeye çok az yer verildiği görülmektedir. Ayrıca bu kitapta Atatürk'e edilen hitaplar ise şöyledir; Kurtuluş Savaşı'nın lideri, yetenekli bir komutan, Anafartalar Kahramanı, en zor anlarda dahi, sorunlara çözümler bulan ve bunları başarıyla uygulayabilen askeri bir deha, geleceği çok iyi görebilen bir önder, savaş

alanlarının efsanevi bir komutanı, milli birliği ve dayanışmayı sağlayan büyük bir lider.

İdris Akdin, Muhittin Çakmak ile Mustafa Genç'in birlikte yazdığı ders kitabında; sırasıyla mantıklı ve gerçekçi oluşu, inkılapçılık, milliyetçilik, bağımsızlık, önder oluşu imajı ön plan çıkarken vatan ve millet sevgisi ile birleştirme ve bütünleştirme imajlarına çok az yer verildiği görölmektedir. Ayrıca bu ders kitabında Atatürk'e edilen hitaplar ise şöyledir: Anafartalar Kahramanı, öngörü sahibi zeki bir insan, akıl, mantık ve şuurla hareket eden lider, çok yönlü kişiliğe sahip idealist, realist ve reformcu, insanlık tarihinin yetiştirdiği önde gelen büyük devlet adamı, inkılapçı, birleştirici ve bütünleştirici bir lider. Genel olarak ise Büyük Önder Atatürk, Başkomutan Mustafa Kemal Paşa diye bahsedilmektedir.

Sevtaş Gamsız'ın yazdığı ders kitabında; sırasıyla inkılapçılık, milliyetçilik, yaratıcı düşünce, bağımsızlık, ön plana çıkarken, idealist oluşu ile önder oluşuna daha az yer verildiği görölmektedir. Ayrıca bu kitapta Atatürk'e edilen hitaplar ise şöyledir: Türk milletinin kötü kaderini değiştiren bir inkılapçı, yüce önder, büyük önder, ebedi ata, dahi bir asker, müstesna bir ıslahatçı ve yurdun kurtarıcısı, modern Türkiye'nin kurucusu.

Komisyon'un yazdığı ders kitabında; sırasıyla inkılapçılık, vatan ve millet sevgisi, bağımsızlık, mantıklı ve gerçekçi oluşu imajı ön plana çıkarken, idealist oluşu, birleştirme ve bütünleştirme imajlarına çok az yer verildiği görölmektedir. Ayrıca bu ders kitabında Atatürk'e edilen hitaplar ise şöyledir: Olayları akılcı bir yaklaşımla ele alan inkılapçı bir önder, Paşa, Gazi. Bunlar dışında göze çarpan herhangi bir hitap bulunmamaktadır.

Mahmut Ürküt'ün yazdığı ders kitabında; sırasıyla inkılapçılık, önder oluşu, mantıklı ve gerçekçi oluşu, bağımsızlık, yaratıcı düşünce, birleştirme ve bütünleştirme ön plana çıkarken idealist oluşu ile milliyetçilik imajına çok az yer verildiği görölmektedir. Ayrıca ders kitabında Atatürk'e edilen hitaplar ise şöyledir: Türk milletinin kaderini değiştiren bir inkılapçı, bir milletin kurtarıcısı, bir devlet kurucusu, akılcı ve bilimsel ölçülere göre hareket eden bir lider, büyük işler yapma

ve önemli eserler ortaya koyma yeteneğine sahip bir önder, yaratıcı düşüncesiyle birleştirici bir lider, eşsiz bir komutan, büyük bir devlet adamı.

İncelenen ders kitaplarındaki imajlara genel olarak bakıldığında ise Atatürk'ün; inkılapçılık, vatan ve millet sevgisi, ileri görüşlülüğü, yaratıcı düşünce, mantıklı ve gerçekçi oluşu imajlarına daha çok yer verildiği, idealist oluşu, önder oluşu, birleştirme ve bütünleştirme imajlarına ise çok az yer verildiği görülmektedir.

KAYNAKÇA**İNCELENEN DERS KİTAPLARI**

- Karal, E. Z. (1945). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi(1918-1944)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Şapolyo, E. B. (1951). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1950)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Yazgan, F., Serdarlar, N. (1956). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918 -1955)*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Şapolyo, E. B. (1969). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. İstanbul: Rafet Zaimler Kitabevi.
- Su, M. K., Su, K. (1970). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. İstanbul: Kanaat Yayınları.
- Çetinkanat, F., Serdarlar, N. (1973). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918 -1964)*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- Mumcu, A., Su, M. K. (1981). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Karal, E. Z. (1979). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi(1918-1965)*.Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kalecikli, K. (1994). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük 1*. İstanbul: Gendaş Yayınları.
- Kalecikli, K. (1994). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük 2*. İstanbul: Gendaş Yayınları.
- Palazoğlu, A. B., Bircan, O. (1997). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük 1*. Ankara: Bem Koza Yayıncılık.
- Palazoğlu, A. B., Bircan, O. (1997). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük 2*. Ankara: Bem Koza Yayıncılık.
- Mumcu, A., Su, M. K. (2004). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Akđin, İ., Çakmak, M., Genç, M. (2005). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük*. İstanbul: İlıcak Matbaacılık.
- Kara, K. (2006). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük*. İstanbul: Önde Yayıncılık.

- Gamsız, S. (2012). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük*. İstanbul: Netbil Yayınları.
- Komisyon. (2013). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük*. Ankara: Saray Matbaacılık.
- Ürküt, M. (2015). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük*. Ankara: Ata Yayıncılık.

DİĞER KAYNAKLAR

- Akçakaya, İ. B. (2010). *Kemalizm ve demokrat parti*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akdağ, H. (2005). *Tek parti ve demokrat parti dönemi lise tarih kitaplarının muhtevası*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akgün, S. K. (1994). Ord. prof. enver ziya karal'ın yapıtları ve yaşam öyküsü. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, 5(5), 535-555.
- Akkoç, A. (2008). *Tarih yazımı ve tarih eğitimi açısından tarihsel bilgi: 1930-1950 arası lise tarihi kitapları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akyüz, Y. (1983). Atatürk ve öğretmenler. *MEB cumhuriyet döneminde eğitim bilim ve kültür eserleri dizisi Atatürk kitapları* içinde. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.
- Alaca, E. (2015). *Türkiye'de siyasi iktidar değişiklikleri ve ortaöğretim tarih ders kitaplarında Osmanlı algısı (1970-1980)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alaca, E. (2017a). Cumhuriyet dönemi lise tarih ders kitapları üzerine bir değerlendirme. *International Online Journal of Educational Sciences*, 9(4), 988-1007.

- Alaca, E. (2017b). *Tarih eğitimine giriş: kavramlar, kişiler, kuramlar ve kurumlar*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Algül, A. (2010). *Mükerrerrem kamil su'nun romanları ve romancılığı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Altunya, N. (1998). *Türkiye'de öğretmen örgütlenmesi 1908-1999*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Anderson, B. (2015). *Hayali cemaatler (milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması)*. (çev. İ. Savaşır). İstanbul: Metis Yayınları
- Arıburnu, K. (1976). *Atatürk'ten Anılar*. (genişletilmiş 2. Baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Armstrong, H. C. (1996). *Bozkurt: Kemal Atatürk'ün yaşamı*. (Çev. Gül Çağalı Güven). İstanbul: Arba Yayınları.
- Aslan, B. (2004). Türkiye'de milli tarih anlayışı bağlamında dünden bugüne inkılap tarihi dersleri. *Kazım Karabekir Fakültesi Dergisi*, 0(9), 81-109.
- Aslan, E. (2012). Atatürk döneminde tarih eğitimi- I: "türk tarih tezi" öncesi dönem (1923-1931), *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 331-346.
- Aslaner, N. (2008). 2008). *Milli eğitim şûraları ve eğitim politikaları (1939-1946)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, N. (2008). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk diyor ki*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Bahar, İ. (2006). *Atatürk'ün yönetim ve liderlik sırları*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Belen, F. (1983). *Türk kurtuluş savaşı: askeri, siyasi ve sosyal yönleriyle*. (2. Baskı). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- Berk, N. A. (2017). 1950'lerde tarih eğitimi., A. Şimşek. (Ed.). *Türkiye'de tarih eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi, ss.173-196.
- Bilgili, A.S. (2014). Eğitim programlarımızda Türk-İslam sentezi meselesi. *Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-13.
- Bozkurt, B. (2010). Türkiye'de çok partili düzene geçişte chp ve eğitim sistemindeki gelişmeler (1946-1950). *ÇTTAD*, IX(20-21), 213-231.
- Bozkurt, B. (2011). Türkiye'de "milli şef" dönemi chp politikalarının eğitim sistemine etkileri üzerine bir değerlendirme. *Belgi Dergisi*, (2), 183-204.
- Bozkurt, G., Şaylan, G., Tekeli, İ., Turan, Ş. (1991). *Türk İslam sentezi*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Büyükkibar, T. (2014). *Enver ziya karal'ın hayatı, eserleri ve faaliyetleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2018). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. (25. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Copeaux, E. (1998). *Tarih ders kitaplarında (1931-1993) Türk tarih tezinden türk-islam sentezine*(çev. A. Berktaş). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Copeaux, E. (2016). *Tarih ders kitaplarında (1931-1993) Türk tarih tezinden türk-islam sentezine*(çev. A. Berktaş). (3. Basım). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demircioğlu, İ. H. (2008). Türkiye'de tarih eğitiminin tarihi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 6(12), 431-450
- Doğru, N. (1989). *Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi derslerinin dün-bugün-geleceği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.

- Dönmez, C., Yazıcı, K. (2013). Türkiye cumhuriyeti inkılâp tarihi ve atatürkçülük ders kitaplarında tarihi karakterlerin kullanımını etkileyen faktörler. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(3), 243-265.
- Erel, Ö. (2015). *Cumhuriyet tarihi yazımında öncü isim: ord. prof. enver ziya karal*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Ergil, D. (1981). *Milli mücadelenin sosyal tarihi*. Ankara: Turhan Kitapevi.
- Ergün, M. (1982). *Atatürk devri Türk eğitimi*. Ankara: D.T.C.Fakültesi Yayınları.
- Eröz, M. (1987). *Atatürk milliyetçilik doğu anadolu*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Ersanlı, B. (2006). *İktidar ve tarih: Türkiye’de “resmi tarih” tezinin oluşumu (1929-1937)*. (2. Basım). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Feyzioğlu, T. (1996). *Atatürk ve milliyetçilik*. (3. Basım). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Feyzioğlu, T., ve diğerleri. (1995). *Atatürk yolu*. (3. Basım). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Görücü, Ç. (2009). *Zeki velidi toğan: milliyetçilik ve tarih yazımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güler, M. (2013, 2-4 Mayıs). *Tek Parti Döneminde Tarih Eğitimi*. Gelecek Geçmiş Tartışıyor Ulusal Tarih Öğrenci Sempozyumu Bildirileri’nde sunuldu, Isparta.
- Günel, Z. ve Atabay, M. (2004). *Atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gündoğan, G. (2018). *Mükerrem kamil su’nun hayatı ve edebi kişiliği üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Güngör, E. (1980). *Kültür Değişmesi ve milliyetçilik*. Ankara: Töre Devlet Yayınevi.

- Güven, İ. (2014). *Türk eğitim tarihi*. (4. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Goloğlu, M. (2011). *Milli mücadele tarihi – I: Erzurum Kongresi*. (2. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gök, S. (2005). *1923-1930 dönemi ortaöğretim dersi tarih ders kitapları ve tarihçilik anlayışı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- İğdemir, U. (1976). *Yılların içinden: makaleler anılar incelemeler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- İnal, K. (1996). *Eğitimde ideolojik boyut*. Ankara: Doruk Yayıncılık.
- İnal, K. (2004). *Eğitim ve iktidar: Türkiye’de ders kitaplarında demokratik ve milliyetçi değerler*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- İnalcık, H. (2016). *Atatürk ve demokratik Türkiye*. (5. Basım). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- İnan, A. (1937). Vatan ve hürriyet, *Bellekten*, I(2), 289-309.
- İnan, A. (1939). Atatürk ve tarih tezi, *Bellekten*, III(10), 243-246.
- İnan, A. (2007). *Atatürk hakkında hatıralar ve belgeler*. (7. Basım). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (yeni baskıya hazırlayan Arı İnan).
- İşçimen, S. (2007). *Türkiye cumhuriyeti’nde ilkokullarda okutulan tarih ders kitapları (1923–1931)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- İzgi, Ö. (1987, 21-23 Eylül). *Atatürk’ün tarih ilmi hakkındaki düşünceleri*. I. Uluslar arası Atatürk Sempozyumunda (Açılış Konuşmaları-Bildirileri) sunuldu, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları. (1994’te yayınlandı)
- Kabapınar, Y. (1992). Başlangıcından günümüze türk tarih tezi ve lise tarih kitaplarına etkisi, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 143-177.

- Kantarcıoğlu, S. (1987). *Türkiye cumhuriyeti hükümet programlarında kültür*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kara, S. (2004). Milli tarih anlayışının romantik devri: cumhuriyetin ilk yılları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 23(11), 319-334.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar-ilkeler-teknikler*. (21. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar-ilkeler-teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kemal, G. M. (2006). *Nutuk – Söylev*. (5. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kılınçkaya, M. D. (Ed.). (2005). *Atatürk ve Türkiye cumhuriyeti tarihi*. (6. Basım). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kinross, L. (2010). *Atatürk: bir milletin yeniden doğuşu*. (22. Basım). (Çev. Necdet Sander). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kocatürk, U. (1987). *Atatürk*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Koçak, K. (1998). *Cumhuriyetten günümüze tarih anlayışı ve ortaöğretim kurumlarında tarih öğretimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koltuk, D.A. (2009). *Türk siyasi tarihinde milli nizam ve milli selamet partileri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kongar, E. (2010). *Tarihimizle yüzleşmek*. (89. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kökeni N. (2002). *Cumhuriyet dönemi tarih anlayışları ve tarih eğitim (1923-1960)*. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Köklügiller, A. (2009). *Atatürk ilkeleri ve atatürkçülük*. İstanbul: Bahçeşehir Yayınları

- Lewis, B. (2014). *Modern Türkiye'nin doğuşu*.(7. Basım). (Çev. Boğaç Babür Turna). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Machiavelli, N. (2009). *Prens*. (Çev. Alev Tolga), İstanbul: Oğlak Yayınları
- Mango, A. (2007). *Atatürk: modern Türkiye'nin kurucusu*.(6. Basım). (Çev. Füsün Doruker). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Merey, Z. (2016). Dünyada ve Türkiye'de tarih eğitiminin tarihsel gelişimi. M. Safran. (Ed.). *Tarih nasıl öğretilir?* İstanbul: Yeni İnsan Yayınları.
- Metin, C. (1998). *Türk tarih tezi ve tarih ders kitaplarında Türkiye cumhuriyeti tarihi (1923-1960)*. Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Oral, M. (2002). *İmparatorluktan ulus devlete türkiye'de tarih anlayışı (1908-1937)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Öz, Ş. (2012). Türk tarih yazıcılığında millileşme çabaları üzerine. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(20), 40-46.
- Özcan, A. (2008). *Türkiye'de Popüler Tarihçilik (1908-1960)*.Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztaş, S. (2009). Atatürk dönemi tarih anlayışı ve tarih öğretimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 94-107.
- Öztürk, A. (2001). *İmajoloji (Teorik bir deneme)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Parlak, İ. (2005). *Türkiye'de ideoloji-eğitim ilişkisi: erken cumhuriyet dönemi tarih ve yurt bilgisi ders kitapları üzerine bir inceleme*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Parlak, İ. (2015). Kimliğin inşası, ötekinin icadı ve şeytanlaştırma. İ. Parlak. (Ed.). *Öteki'nin var olma sancısı: Türk politik kültüründe şeytanlaştırma eğilimleri*. Bursa: Dora yayıncılık.
- Roux, J. P. (2013). *Türklerin tarihi: pasifik'ten akdeniz'e 2000 yıl* (çev. A. Kazancıgil ve L. A. Özcan). (9. Basım). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Safran, M. (1999). Osmanlı Tarih Öğretimi Ve Osmanlı İmajı. *XIII. Türk Tarih Kongresi*. Kongreye Sunulan Bildiriler: 4-8 Ekim 1999: Ankara. Cilt 3. Kısım 2. (s.823-854). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Safran, M. (2006). Taslak Lise Tarihi 1- 2 Öğretim Programlarının Temel Yapısı. *XV. Türk Tarih Kongresi*. 11-15 Eylül 2006: Ankara Türk Tarih Kurumu Yayınları. s.2395-2408.
- Sanal, T. (2003). *Menderes hükümetleri*. Ankara: Sim Matbaacılık.
- Saner, Y. (1995). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. (Çev. Y. Saner). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sarınay, Y. (1999). *Atatürk'ün millet ve milliyetçilik anlayışı*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Saygı, T. (2011). *İngiliz generali Townshend ve Türkler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve İnkılap Tarihi, İstanbul.
- Saygılı, R. (2012). *Siyasi parti liderlerinin mitinglerinde rakipleri hakkında kullandıkları söylemlerin liderlerin imajlarına olası etkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Soyak, H. R. (1973). *Atatürk'ten hatıralar I*. İstanbul: Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. Yayınları.
- Şimşek, A. (Ed.). (2017). *Türkiye'de tarih eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Şimşek, A. (2017). Türk tarih tezi., A. Şimşek. (Ed.). *Türkiye'de tarih eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Şimşek, A., Güler, M. (2013). Öğretmen ve öğretmen adayı görüşlerine göre lise Atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi dersinin öğretiminde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14), 543-575.
- Tanyu, H. (2007). *Atatürk ve Türk milliyetçiliği*. (2. Baskı). Ankara: Elips Kitap.
- TC. Maarif Vekilliği, (1942). *Tebliğler Dergisi*, 5(88).
- TC. Maarif Vekilliği, (1943). *Tebliğler Dergisi*, 6(239).
- TC. Maarif Vekilliği, TD, (1943). *Tebliğler Dergisi*, S.205, ss.113
- TC. Maarif Vekilliği, (1950). *Tebliğler Dergisi*, 13(605-606).
- Temuralay, A. (2008). *Türk tarih tezi'nden İslam düşüncesinin ele alınışı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Toprak, Z. (2011). Adem-havva'dan homo-alpinus'a eugène pittard, antropoloji ve türk tarih tezi. *Toplumsal Tarih*, 206, 16-29.
- Toprak, Z. (2012). *Darwin'den dersim'e cumhuriyet ve antropoloji*, İstanbul: Doğan Kitap Yayınları.
- Tuna, T. (2010). *Adnan menderes'in günlüğü*. (5. Basım). İstanbul: Şule Yayınları.
- Turan, Ş. (2000). *İsmet İnönü: yaşamı, dönemi ve kişiliği*. Ankara: Bilgi Yayınevi
- Türkdoğan, O. (1988). *Değişme-kültür ve sosyal çözülme*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti. (1931a). *Tarih IV Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti (1933b). *Ortamektep için tarih III*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Uluğ, N. H. (1997). *Hemşehrimiz Atatürk*. (3. Basım). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Uzun, R. (1993). *Siyasal iletişim sürecinde lider imajı: basında Turgut Özal*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Üçler, C. (2006). *1988-2005 yılları arasında gerçekleştirilen millî eğitim şûraları ve alınan kararların uygulamaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ülken, H. Z. (1976). *Millet ve tarih şuuru*. (2. Basım). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Üstel, F. (2016). “*Makbul vatandaş*”ın peşinde: *II. Meşrutiyetten bugüne vatandaşlık eğitimi*. (7. Basım). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Vatantürk, A. C. (2007). *Atatürk'ten Ulusa Sesleniş*. Ankara: Fark Yayınları.
- Yazıcı, F. (2012). Yayın kritiği: darwin'den dersim'e cumhuriyet ve antropoloji, *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 1(1), 131-142.
- Yazıcı, F., Şimşek, A. (2013). Türkiye’de Tarih Öğretiminin Dünü, Bugünü, *TYB Akademi*, (8), 9-32.
- Yazıcı, F. (2013). *Azınlık okullarında tarih eğitimi ve çok kültürlülük*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-17.
- Yıldırım, T. (2014). *Meşrutiyet'ten günümüze tarih ders kitaplarında Türk kimliğinin inşası*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, T. (2017). *Tarih ders kitaplarında kimlik söylemi*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Yıldırım, T., Şimşek, A. (2015). Erken cumhuriyet dönemi lise tarih ders kitaplarında din anlatısı. *Eğitim ve bilim*, 40(179), 323-340.

Yılmaz, M. (2006). *1938-1960 yıllarında Türkiye’de kullanılan tarih öğretim programları ve ders kitaplarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yuca, İ. S. (2014). *Enver behnan şapolyo: tarihçiliği, gazeteciliği ve edebi kişiliği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

Web1 - <http://www.ait.hacettepe.edu.tr/egitim/ait203204/II11.pdf> Erişim tarihi: 25.04.2019.

Web2 - https://www.youtube.com/watch?v=I_-DXY0y3Mk Erişim Tarihi: 15.06.2019

Web3 - <https://www.youtube.com/watch?v=QLktoBwoCH8> Erişim Tarihi: 15.06.2019

Web4 - <https://www.youtube.com/watch?v=FvccA0kSFuE&t=620s> Erişim Tarihi: 15.06.2019

Web5 - <https://www.biyografya.com/biyografi/5036> Erişim Tarihi: 08.07.2019.

Web6 - <https://www.biyografya.com/biyografi/911> Erişim Tarihi: 08.07. 2019.

Web7 - <https://kidega.com/yazar/kenan-kalecikli-001057> Erişim Tarihi: 08.07. 2019.

Web8 - <https://www.idefix.com/Yazar/ahmet-bekir-palazoglu/s=260961> Erişim Tarihi: 08.07.2019.

ÖZGEÇMİŞ

Hatay'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Hatay'da tamamladı. 2009 yılında girdiği Giresun Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünden 2013 yılında mezun oldu. 2016 yılında Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi dalında yüksek lisans eğitimini 2019 yılında bitirdi.

